GRADSKA KNJIŽNICA I ČITAONICA VIROVITICA

Republika Hrvatska Ministarstvo kulture i medija
Republic of Croatia Ministry of Culture and Media

SURADNJA
IZGRADNJA
NADOGRADNJA

GRADSKA KNJIŽNICA I ČITAONICA VIROVITICA

ČITATELJSKI KLUBOVI U KNJIŽNICAMA

E-ZBORNIK

Stručni skup s međunarodnim sudjelovanjem
Suradnja, izgradnja, nadogradnja

Čitateljski klubovi u knjižnicama
e-zbornik

GRADSKA KNJIŽNICA I ČITAONICA VIROVITICA

Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica, 2025.

Nakladnik
Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica

Za nakladnika
Robert Fritz

Glavna urednica
Silvija Perić

Uredništvo
Robert Fritz, Dávid Karácsonyi, Sanja Pajnić

Grafčki urednik
Dávid Karácsonyi

Recenzenti
Neda Adamović, Marija Bartolić, Snježana Ercegovac, Josip Strija, Alka Stropnik, Annemari Štimac

Lektura i korektura
Sanja Pajnić

Lektura za engleski jezik
Martina Holer

ISBN
978-953-8515-11-8

Godina objavljivanja na mreži: 2025.

Sadržaj

3. Stručni skup s međunarodnim sudjelovanjem
Suradnja, izgradnja, nadogradnja
Čitateljski klubovi u knjižnicama

Uvod 4
Čitateljska radionica kao mjesto poticanja čitanja i preporučivanja dobre literature 7
Snaga čitateljskih klubova 20
Raznolikost čitateljskih klubova: analiza i primjeri dobre prakse u mreži Knjižnice Vladimira Nazora 31
Književni klub III. gimnazije Osijek 49
Čitateljski klub za odrasle Knjižnice „Nikola Zrinski" Čakovec 69
Pravila rada čitateljskog kluba i kako ih se pridržavati u praksi 79
Čitateljski klub „Knjiški moljac" Gradske knjižnice i čitaonice Ogulin kao značajan oblik interaktivne biblioterapije 92
Čitateljski klubovi – aktivni sudionici događanja u Gradskoj knjižnici „Juraj Šižgorić" Šibenik 104
Gutači knjiga i Čita/lice – čitateljski klubovi Narodne knjižnice „Petar Preradović" Bjelovar 125
Čitateljski klubovi u Gradskoj knjižnici „Ivan Goran Kovačić" Karlovac 141
Čitateljski klubovi – dobrobiti i izazovi 154
Članovi Čitateljskog kluba „Lectoria" Gradske knjižnice Požega korisnici su, suradnici i partneri Knjižnice 170
Prva „Enigmina" desetljetka 191
„Čitaš? Čitam!" Čitateljski klub za djecu s teškoćama u čitanju 204
„Mač i pero" – čitateljski klubovi u Knjižnicama Hrvatskog vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman" 220
Čaj, knjiga, škrinja: čitateljski klubovi Knjižnice i čitaonice Kutina 240
Utjecaj Kluba mladih na razvoj aktivnosti za mlade u Gradskoj knjižnici i čitaonici Virovitica 251
Čitateljski klubovi u knjižnicama 266
Copenhagen Libraries Book Clubs 276

Uvod

Treći po redu, Stručni skup s međunarodnim sudjelovanjem „Suradnja, izgradnja, nadogradnja“ s recentnom temom „Čitateljski klubovi u knjižnicama“, održan 4. listopada 2024. godine u Gradskoj knjižnici i čitaonici Virovitica, okupio je brojne stručnjake i praktičare iz različitih dijelova Hrvatske i inozemstva. Skup je potvrdio da čitateljski klubovi predstavljaju jedno od najvitalnijih i najinovativnijih područja suvremene knjižnične djelatnosti, jer u sebi spajaju osnovnu misiju knjižnice – promicanje čitanja – s naglašenom društvenom i kohezivnom dimenzijom. Ovaj zbornik radova potvrda je tog bogatog i inspirativnog susreta. U njemu je objavljeno devetnaest recenziranih radova iz svih dijelova Hrvatske, Sjeverne Makedonije i Danske koji čine značajan doprinos relativno malobrojnoj literaturi o ovoj temi u hrvatskom knjižničarstvu.

Izlaganja obuhvaćena zbornikom pokrivaju širok spektar tema i pristupa, od teorijskih promišljanja o čitanju i književnosti do konkretnih iskustava u osnivanju i vođenju čitateljskih klubova. Rad Marije Ott Franolić „Čitateljska radionica kao mjesto poticanja čitanja i preporučivanja dobre literature“ naglašava emancipatorski potencijal književnih razgovora, dok tekst Verene Krpan „Snaga čitateljskih klubova“ nudi povijesni i društveni pregled razvoja ovog fenomena, s posebnim naglaskom na ulogu žena i društvenu snagu zajedničkog čitanja.

Radovi okupljeni u ovom zborniku ne govore samo o organizacijskim aspektima rada čitateljskih klubova, već i o njihovim učincima: jačanju komunikacijskih i socijalnih vještina, razvoju kritičkog mišljenja, socijalnoj inkluziji i međugeneracijskom povezivanju. Poseban doprinos tome daje rad o čitateljskim klubovima kao obliku interaktivne biblioterapije, u kojem se naglašava terapeutski i poticajni učinak razgovora o pročitanim djelima. Zanimljivi su i tekstovi koji problematiziraju pravila i metodologiju rada klubova, otvarajući prostor za raspravu o tome kako postići ravnotežu između strukture i spontanosti u književnim razgovorima. Potvrđuje se da čitateljski klubovi nisu samo platforma za debatu o knjigama, nego i oblik kulturnog i društvenog djelovanja koje nadilazi knjižnicu i uključuje širu zajednicu. Razmjena iskustava između narodnih, školskih i specijalnih knjižnica dodatno obogaćuje praksu i potiče nove ideje. Upravo ta otvorenost i spremnost na

dijeljenje znanja jedna je od najvećih vrijednosti stručnih skupova poput ovoga.

Zbornik ujedno pokazuje i kako čitateljski klubovi odražavaju šire društvene procese. U vremenu kada se sve češće govori o krizi čitanja, o fragmentaciji pažnje i o digitalnim izazovima, iskustva opisana u ovim radovima dokazuju da potreba za zajedničkim razgovorom o knjigama ne jenjava. Naprotiv, ona raste – jer klubovi nude ono što digitalna komunikacija teško može pružiti: prostor za smislen dijalog, međusobno uvažavanje i produbljeno promišljanje pročitanoga. Takvi programi knjižnica nisu samo kulisa stručnog skupa — oni simboliziraju poslanje: povezivanje ljudi kroz čitanje, zajedničko promišljanje i stvaranje čitateljske zajednice. Upravo u duhu tih klupskih aktivnosti, izlaganja na skupu naglašavala su važnost participativnoga pristupa, inkluzivnosti i kontinuiranog osluškivanja potreba korisnika u knjižničnoj praksi.

Zbornik odašilje snažnu poruku: knjižnica kao prostor živog dijaloga, gdje se promišljanje o ulozi čitanja u društvu susreće s konkretnim metodama, iskustvima i inspiracijom za daljnji rad. Nadamo se da će čitatelji zbornika osjetiti energiju, zajedništvo i promišljenu posvećenost koje su obilježile susrete u Virovitici.

Na kraju, zahvaljujemo svim autorima i sudionicima skupa na njihovom entuzijazmu i spremnosti da podijele svoja iskustva. Njihovi tekstovi svjedoče o tome da čitateljski klubovi nisu homogena pojava, nego raznolika i dinamična praksa u kojoj se prepoznaju potrebe različitih generacija, interesa i lokalnih sredina. Upravo u toj raznolikosti leži njihova snaga i razlog zašto su postali jedno od važnih područja knjižničnog djelovanja u Hrvatskoj i šire.

Recenzentima zahvaljujemo na velikom trudu, svakom prijedlogu i sugestiji jer nam je svima bilo važno da svaki pojedini program bude kvalitetno predstavljen.

Skup i zbornik sufinancirani su sredstvima Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske uz podršku Grada Virovitice.

Kao uredništvo, vjerujemo da će čitatelji u ovome zborniku pronaći inspiraciju za pokretanje novih klubova, za unapređenje postojećih praksi, ali i za kritičko promišljanje o ulozi knjižnica u 21. stoljeću. Čitateljski klubovi nisu samo alat za poticanje čitanja, nego i platforma za učenje, dijeljenje i izgradnju zajednica. Upravo zbog toga ovaj zbornik smatramo vrijednim doprinosom

razvoju knjižničarske struke i širenju svijesti o važnosti čitanja u suvremenom društvu.

Silvija Perić i Robert Fritz

Čitateljska radionica kao mjesto poticanja čitanja i preporučivanja dobre literature
Reader's workshop as a place to encourage reading and recommend good literature

Marija Ott Franolić, nezavisna književna kritičarka i teoretičarka
marijaott1@gmail.com

Sažetak

Čitanje doživljavamo kao individualnu aktivnost, ali zašto je korisno razgovarati s drugima o pročitanome? Ovaj tekst govori o potencijalu čitateljskih klubova da promoviraju ozbiljno shvaćanje književnog medija i kontinuirano čitanje dobre književnosti. Zajednički razgovori o pročitanome pojedincima pružaju mogućnost da u knjizi primijete i sagledaju nešto novo ili čak suprotno vlastitome doživljaju. U čitateljskim klubovima postaje jasna beskonačna mogućnost interpretacije nekog djela, ali i svijeta u kojemu živimo. Te rasprave sadrže moment iznenađenja, priliku za poticanje čitanja i konstruktivan dijalog, ali i znatan društveni emancipatorski potencijal. U članku su prikazana i konkretna iskustva čitanja s čitateljskih radionica „Crna kutija“ i „Kabinet čuda“.

Ključne riječi: identifikacija s tekstom, književni klub, načini čitanja, poticanje čitanja

Napomena urednika
Članak je prvotno objavljen na portalu za knjigu i kulturu čitanja Moderna vremena pod naslovom Čitateljska radionica kao mjesto poticanja čitanja i preporučivanja dobre literature. Članak je u ovom zborniku, u ovom obliku, objavljen na zahtjev autorice i uz dopuštenje nakladnika. Članak je dostupan na: https://mvinfo.hr/clanak/citateljska-radionica-kao-mjesto-poticanja-citanja-i-preporucivanja-dobre-literature [20.9.2025.]

Abstract

We perceive reading as an individual activity, but why is it useful to talk with others about what we have read? This text talks about the potential of book clubs to promote the seriousness of the literary medium and the continuous reading of good literature. Joint conversations about what has been read provide individuals with the opportunity to notice and see something new in the book or even contrary to their own experience. In book clubs, the infinite possibility of interpretation of a work, but also of the world in which we live, becomes clear. These discussions contain a moment of surprise, an opportunity to encourage reading and constructive dialogue, but also a significant social emancipatory potential. The article also presents concrete reading experiences from *The Black Box* and *Cabinet of Wonders* reading workshops.

Keywords: book club, literary identification, reading club, reading motivation, ways of reading

1. Uvod

Obično kad želim nešto napraviti, prvo čitam o tome pa se tek onda sama pokrenem. Međutim, kad sam prije točno deset godina pokretala čitateljski klub „Crna kutija“ (u međuvremenu se pretvorio u „Kabinet čuda“), bilo je obrnuto – nisam ništa čitala o čitateljskim klubovima, nisam znala koliko ih ima, tko ih vodi ni kako djeluju. Jednostavno sam otišla u Knjižnicu Medveščak i s njima dogovorila da počnem voditi čitateljski klub. U to sam vrijeme bila dio Stručnog povjerenstva za izradu Nacionalne strategije poticanja čitanja pri Ministarstvu kulture pa sam htjela pokrenuti konkretne programe poticanja čitanja, javno financirane i besplatne za sudionik(c)e. U sklopu aktivnosti udruge Blaberon već sam poticala čitanje u Dječjem vrtiću Medveščak i po srednjim školama. A „Crna kutija“ je jedini program koji je, bez većih prekida, preživio do danas.

Pokretanjem čitateljskog kluba željela sam pronaći sugovornik(c)e za razgovore o dobroj književnosti i stvoriti mjesto preporuke dobrih knjiga. Nije mi se sviđao naziv „čitateljski klub” pa sam „Crnu kutiju“ nazvala čitateljskom radionicom. Činilo mi se da riječ „radionica“ u sebi sadrži aktivnost, a da je „čitateljski klub“ nešto više komercijalno. Osnovni je cilj udruge Blaberon organizirati čitateljske radionice za djecu i odrasle koje nisu *eventi*, nego promoviraju ozbiljno shvaćanje književnog medija i kontinuirano čitanje. Htjela sam se suprotstaviti trivijalizaciji, festivalizaciji i blogerizaciji književnog polja, zatim shvaćanju čitanja kao puke razbibrige, ali i elitizmu akademskih tekstova koji o književnosti obično pišu suho, neemotivno i nepoticajno za daljnja čitanja. Jer osim analize nekog djela, u tekstovima i razgovorima o književnosti uvijek me zanima čitanje kao komunikacija – zašto smo nešto čitali, što smo iz teksta dobili, jesmo li počeli drugačije razmišljati, tj. što je određeni tekst „pomaknuo“ u nama? Zanimaju me i emocije koje tekstovi u nama izazivaju, a toga u akademskim tekstovima obično nema, osim u rijetkim iznimkama povezanim s feminističkom kritikom koja stalno mora dokazivati da je i ona znanost.

Teorija nam je svakako važna i potrebna, ona nam širi horizonte stalno nas tjerajući na postavljanje novih pitanja, ali čitajući suhe akademske tekstove o književnosti, često razmišljam kakva je šteta da su se tu izgubile sve emocije i svi razlozi koji su nas doveli upravo do studija književnosti, sva ona

grozničava okretanja stranica da vidimo što je bilo poslije, sva umiranja od smijeha ili drhtanja od straha s likovima iz djetinjstva. Kao što je napisao J. L. Borges (2001: 8): „Kad god bih se zadubio u knjige o estetici, obuzimao me nelagodan osjećaj da čitam djela astronoma koji nikada nisu promatrali zvijezde. Hoću reći da se u njima pisalo o poeziji kao da je poezija zadaća, a ne ono što uistinu jest: strast i užitak."

2. Čitateljske klubove potiče entuzijazam

Čitateljska radionica „Crna kutija" trajala je od studenog 2014. do veljače 2020. Sastajali smo se svaki mjesec u Knjižnici Medveščak, s iznimkom ljetnih mjeseci, i razgovarali o odabranom naslovu.[1] Radionica je 2020. na nekoliko mjeseci zamrla zbog pandemije, ali ubrzo smo se nastavili sastajati preko Zooma. Nakon pandemije polaznici(e) radionice pisali su mi da su im susreti bili mjesto utjehe, utočište od svijeta koji se činio prijetećim – više nego ikada naše je zajedničko čitanje postalo terapijsko.

U međuvremenu se u kvartu otvorila knjižara Fraktura i činilo se logičnim u njoj pokrenuti takav nekomercijalan program kojemu je glavni cilj poticanje čitanja dobrih knjiga, bez obzira na izdavača. Kad se radionica premjestila, nazvala sam je „Kabinet čuda" – i evo nas, iz mjeseca u mjesec, sastajemo se i danas. Sada, nakon deset godina, mogu reći da mi se to intuitivno pokretanje čitateljske radionice zaista isplatilo i postalo moj najdugovječniji i najuspješniji projekt poticanja čitanja. Često ostajemo pasivni jer nam se čini da naša prvotna ideja treba biti domišljena do kraja, razmišljamo u kategorijama „sve ili ništa" pa onda i ne počinjemo s realizacijom. Ova čitateljska radionica pokazuje da samo treba krenuti i vidjeti kamo će te odvesti proces – i ne odustajati nakon manjih turbulencija jer mislimo da stvari kreću od sustava, a pojedinac zapravo puno može napraviti sam.

[1] Popis pročitanih knjiga naveden je na mrežnim stranicama Knjižnice Medveščak: https://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-medvescak/citateljski-klubovi/citateljske-radionice-crna-kutija/13959 [20.9.2025.]

3. Nakon deset godina zajedničkog čitanja…

„Kabinet čuda“ sastaje se cijele godine jednom mjesečno, osim ljetnih mjeseci. Znam da se na nekim susretima čitateljskih klubova kuhaju kave, donose kolači ili egzotični čajevi, ali toga kod nas nema. Tu su eventualno neki suhi keksići, nema ni neobvezatnog ćaskanja – odmah prelazimo na raspravu o pročitanoj knjizi. Čini se da to svima odgovara. Kao da je radionica poseban prostor u kojemu brige i teme iz vanjskog svijeta nestaju. Valja reći i da potvrđujemo statistike o čitateljskim klubovima jer su u njemu sve žene – tijekom svih ovih godina pridružila su nam se samo dva muškarca, ali sada više ne dolazi ni jedan.

Koliko sam shvatila iz literature o čitateljskim klubovima, većina grupa demokratski bira knjige za zajedničko čitanje – biraju ih svi članovi. Premda to zvuči pravedno i primamljivo, kod nas samo ja biram knjige – i odmah na to upozorim nove članov(ic)e. Prvo, zato što toliko čitam za razne kritičke tekstove, predstavljanja, programe poticanja čitanja, da bih teško stigla pročitati jednu knjigu mjesečno po tuđem izboru. A drugi mi je razlog puno važniji. Naime, u vrijeme hiperprodukcije i generalnog gubitka kriterija htjela sam iskoristiti književnu radionicu da bih preporučivala dobru književnost. Kada se sastajemo i razgovaramo o knjizi – bez obzira na to koliko nas ima na pojedinom susretu – naše rasprave ostaju među nama, a ja sam željela da „Kabinet čuda“ postane mjesto preporučivanja dobre literature većem broju ljudi. Zato sam osnovala popis primatelja e-poruka kojim obavještavam pojedince zainteresirane za čitanje koju knjigu iduću čitamo te pišem sažetke i osnovne dojmove o knjizi nakon susreta. Neki koji su na tom popisu nikad nisu došli na susret, ali prate što čitamo pa se katkad i javljaju sa svojim dojmovima o pročitanome. Usto, već godinama javno objavljujem i preporučujem knjige koje čitamo. Ranije sam objavljivala pisane preporuke na blogu „Tekstovnica“,[2] a u posljednje vrijeme snimam videopreporuke koje objavljujem na kanalu *YouTube*.[3]

[2] *Čitateljska radionica Kabinet čuda*. https://marijaottfranolic.blogspot.com/2021/07/citateljska-radionica-kabinet-cuda.html [20.9.2025.]

[3] *Marija Ott Franolić*, YouTube kanal. https://www.youtube.com/@marijaottfranolic [20.9.2025.]

Knjige koje čitamo biram po njihovim umjetničkim karakteristikama i društvenoj relevantnosti. Radionice nam nude ugodno provedeno vrijeme, ali nadam se i više od toga. Vjerujem da se društveni i politički potencijal književnosti ostvaruje kroz aktivno, kritičko čitanje i živu raspravu o pročitanome. Frank Hakemulder u knjizi „The Moral Laboratory: Experiments Examining The Effects Of Reading Literature On Social Perception And Moral Self-Concept“ (2020) navodi da čitanje u osami ne polučuje tako dobre rezultate kao kad se nakon čitanja u grupi povede kritička rasprava. I to je logično jer je interpretacija dio književnog djela, ona nije zatvorena i unaprijed određena cjelina. Ne postoji *kriva* reakcija na tekst – svatko od nas istu knjigu čita drukčije, ali i svaki čovjek u različitim periodima svoga života istu knjigu može doživjeti posve drukčije. U raspravama o pročitanome tuđe viđenje književnog teksta može posve promijeniti način na koji ga sami vidimo, otvoriti nam neprepoznate slojeve značenja i načine iščitavanja. Različiti čitatelji ne moraju se oko teksta složiti, ali čim se u dijalogu s drugima suočimo s nečim što nam nije palo na pamet, to nam proširuje percepciju i omogućuje dublje promišljanje fenomena o kojima smo čitali.

I u „Kabinetu čuda“ najbolji su oni susreti na kojima nam se dojmovi o knjizi vrlo razlikuju. Kad smo razgovarali o romanu „Odrasli ljudi“ Marie Aubert (2021) koji govori o odnosu dviju sestara – nekima se knjiga činila plitkom, a odnos dviju sestara uobičajen, bez ikakve drame, dok su drugi tu uočili fine psihološke nijanse, istančane odnose o kojima su danima razmišljali. Slično se dogodilo na raspravi o romanu Édouarda Louisa „Raskrstimo s Eddyjem“ (2019). Nakon što su se mnogi divili knjizi, jedna je polaznica rekla da je to možda sadržajno i zanimljivo, ali jako loše napisano, naime, da si je „dečec umislio da zna pisati“. Sve to potvrđuje da je čitanje raznoliko i slojevito – da ne postoji ona famozna lektirna „osnovna ideja djela“ koju će svatko od nas osjetiti ili shvatiti za vrijeme čitanja. Takve stroge kategorizacije za mlade čitatelj(ic)e mogu čak biti i opasne jer ih sputavaju u čitanju i čine pasivnim, praznim posudama kojima književnost ništa posebno ne može dati niti ih pozvati na subjektivni i kreativni odgovor na tekst. Takvo im se čitanje teško može i sviđati – jer im ne nudi ništa relevantno.

4. Identifikacija s tekstom

Kad nam je tekst relevantan – s njime se lakše identificiramo. Volimo čitati jer aktivno sudjelujemo u radnji sa svojim emocijama, vjerovanjima, prošlošću i svime onime što nas je izgradilo te svjesno ili nesvjesno događaje, misli ili emocije iz teksta uspoređujemo s vlastitima. Unatoč tomu, književna teorija već desetljećima odbacuje identifikaciju čitatelja s tekstom i emotivnim čitanjima, kao da su rezervirana za sentimentalnije čitatelj(ic)e koji(e) ne razumiju da je književnost jedno, a život drugo. Ali to nije tako jednostavno. S jedne strane, književnost nije život. Ona je, kako piše Rita Felski u odličnoj knjizi „Namjene književnosti" (2016), suštinski različita od svijeta i upravo nam ta razlika omogućuje da svijet vidimo na neki drugi način. Ali bilo bi banalno i ishitreno reći da književnost nije povezana sa životom – jer književni tekstovi već od Homera naovamo progovaraju o životu, smrti, ljubavi, ljubomori, ratovanju, mirenju i osveti. Književnost nas može naučiti mnogočemu – o nama samima, o ljudskoj prirodi i o društvu – svemu što poznajemo i onome što tek trebamo upoznati. I nije li logično pretpostaviti da su i sami teoretičari(ke) (koji danas svisoka gledaju na identifikaciju) nekada u djetinjstvu bili tužni jer su se identificirali s Oliverom Twistom ili pak ushićeni jer su sebe zamišljali kao Pipi Dugu Čarapu?

Identifikaciju čitatelj(ic)a s likovima u knjizi ne treba brkati s izjednačavanjem teksta sa životima njihovih autor(ic)a, koje je posljednjih godina s modom autofikcije dodatno dobilo na popularnosti. Primjerice, kad smo u „Kabinetu čuda" raspravljali o romanu Elfriede Jelinek „Pijanistica" (2003), neki su rekli da je tekst toliko dobar jer je autorica i sama iskusila život kakav opisuje u romanu. To je relativno česta zabluda jer su mnogi ljudi imali jako zanimljiva iskustva koja nisu znali pretočiti u jednako zanimljiv tekst. Dobar su primjer autobiografski tekstovi o boravku u logorima. Činjenica da su pojedinci doživjeli to iskustvo ne znači da su ga znali dobro opisati, dakle da su talentirani za pisanje, pa danas cijeli svijet čita Prima Levija (2017) ili u Hrvatskoj Iliju Jakovljevića (1999), dok je velik broj prosječnih tekstova o logorskim temama potonuo u zaborav. Osim toga, da svi pišu samo o svojim iskustvima – ne bismo uživali u znanstvenoj fantastici ni u *fantasy* literaturi.

5. Vrste čitatelj(ic)a

Premda su nam u doba poplave sadržaja i gubitka kriterija kritičari i teoretičari jako važni i trebamo braniti struku od nemuštih bloger(a)ica koje pišu marketinške i navijačke, a ne kritičarske ni kritične tekstove, kao što moramo braniti mjesta za objavljivanje ozbiljnih tekstova o literaturi kojih je sve manje, oduvijek mi je problematična podjela na „profesionalne“ i „neprofesionalne“ čitatelje. Profesionalni čitatelji bili bi oni kojima je književnost struka, dakle kritičari, autori i teoretičari, kritičarke, autorice i teoretičarke. Međutim, je li uopće moguće povući jasnu granicu između profesionalnih i neprofesionalnih čitatelja? Nakon deset godina raspravljanja s uglavnom neprofesionalnim čitateljicama u „Kabinetu čuda“ pitam se i koja je uopće korist od tih kategorija kad ne postoji – niti može postojati – propisani način čitanja ni ispravna reakcija na tekst. Jesu li oni koje automatski nazivamo „neprofesionalnima“ jer čitaju samo debele ljubiće s ružičastim koricama zapravo postali stručnjaci za te ljubiće, pa bi nam o njima svašta mogli reći, samo im se za to nikad ne pruži prilika? I što je s neprofesionalnim čitateljima koji o književnosti znaju puno jer od djetinjstva idu u knjižnicu, razmjenjuju knjige, vole razgovarati o njima i dobro raspoznaju klasike od šunda? Osobno poznajem dosta pojedinaca – matematičara, ekonomista, biologa ili liječnika – koji ne znaju ništa o teoriji niti ih Harold Bloom, Jacques Derrida ili Mieke Bal zanimaju, ali cijeli život čitaju motivirano i raznoliko te imaju savršen radar za raspoznavanje dobre književnosti od trivijalne, i to već na prvih nekoliko stranica. A iskreno valja reći da, nasuprot njima, stoje neki kritičari(ke) kojima taj radar i ne radi uvijek baš najbolje.

U „Kabinetu čuda“ željela sam preporučivati kvalitetnu književnost svakome tko je zainteresiran za čitanje – profesionalnim i neprofesionalnim čitatelji(ca)ma – jer uspješni bi programi poticanja čitanja upravo to trebali činiti. I željela sam ustanoviti mjesto na kojem će se o književnom tekstu moći razgovarati posve slobodno. Očito nisam jedina – jer nekoliko nam se polaznica pridružilo radionici rekavši da ih čitanje knjiga za radionicu odmiče od elitizma akademskog i bilo kakvog školskog čitanja – omogućuje im opušteno čitanje nakon kojega ništa ne moraju. A ako vas zanima čitanje kao praksa kreativnosti i slobode – o toj je temi upravo objavljena poticajna i entuzijastična knjiga spisateljice i književne kritičarke Nataše Govedić,

naslovljena „Pohvala odriješenim rukama: odvažna čitanja i kritičke pedagogije“ (2025).

6. Načini čitanja

Pokrećući radionicu, mnogo sam razmišljala o načinima čitanja. Na fakultetu smo više puta razgovarali o tome mogu li komparatisti čitati „nevino“, strastveno, čuditi se tekstu, lišeni svojih teorijskih znanja i analitičke sposobnosti. Ja svakako mogu, a i inače mislim da postoje brojne vrste čitanja. Neke tekstove prelijećemo ili čitamo s nekim ciljem, a u drugim prilikama odvajamo vrijeme za dubinsko čitanje koje je rijetka misaona aktivnost koja nas vodi u daljnja razmišljanja, povezivanja i analiziranja. Kao što nekad jedemo „s nogu“, halapljivo, ne možemo se zasititi nečeg masnog i slatkog, a nekad sjednemo i polako uživamo u zdravoj i finoj hrani koju je dugo trebalo pripremati. U knjizi „Povijest čitanja“ Alberto Manguel (2001: 25) piše: *Mislim da sam čitao barem na dva načina. Prvi, tako što sam u jednom dahu slijedio događaje i likove, ne zaustavljajući se na detaljima, pa je ubrzani tempo ponekad zavitlao priču i preko posljednje stranice – kao kad sam čitao Ridera Haggarda, Odiseju, Conana Doylea i njemačkog autora priča o Divljem zapadu, Karla Maya. Drugi, brižljivim istraživanjem, pregledavajući tekst da bih shvatio njegovo skriveno značenje, pronalaženjem užitka u samom zvuku riječi ili u ključevima koje riječi nisu željele odgonetnuti, ili u onome što sam mislio da je skriveno u samoj priči, nešto previše strašno ili previše divno a da bi se s tim moglo suočiti. Tu drugu vrstu čitanja (…) otkrio sam u Lewisu Carrollu, u Kiplingu, u Borgesu*.

Sa mnom je slično. Jednako uživam u jednom dahu progutati neki odličan roman, primjerice „Tjeraj svoj plug preko mrtvačkih kostiju“ Olge Tokarczuk (2013), polako čitati neki poetski tekst u kojem me obuzima sam jezik, kao što su naprimjer Rilkeovi „Zapisci Maltea Lauridsa Briggea“ (1985), ili pak totalno pomaknuto djelo ispričano više-manje običnim jezikom, poput fragmentarne poetične knjige Bronke Nowicke „Nahraniti kamen“ (2022). Katkad se pak danima ne mogu zasititi gustih teorijskih tekstova koje čitam analitički, „s olovkom“, primjerice, silno sam uživala u knjizi „Politike prevođenja“ Rade Iveković (2022). Osim toga, volim više puta čitati iste knjige i čudim se onima koji tvrde da ima toliko knjiga da ih ne čitaju dvaput jer im je to gubljenje

vremena. Vraćanje istim knjigama omogućuje mi da pri drugom, trećem ili osmom čitanju u njima otkrivam nove nijanse teksta, da se opetovano vraćam njegovim najdražim ili najvažnijim dijelovima, a uz to da se prisjetim kakva sam osoba bila kad sam taj tekst ranije čitala.

7. Što smo na „Kabinetu čuda“ naučili jedni od drugih?

Nakon deset godina mogu reći da sam stvorila stabilnu čitateljsku zajednicu koja se voli sastajati i razgovarati o dobrim knjigama. Drago mi je kad mi polaznice kažu da sam za čitanje dala knjigu do koje one same nikad ne bi došle jer se nadam da sam im tim proširenim bazenom pročitanih tekstova ponudila i nove materijale za razmišljanje. Ta mi je grupa ljudi omogućila da se uvjerim koliko su nam svima važni smisleni razgovori. Iako se to možda ne bi moglo reći po broju konflikata kojima svjedočimo na domaćoj i svjetskoj geopolitičkoj sceni, ali i na društvenim mrežama, naša radionica pokazuje da ljudi ne trebaju bezrezervno slaganje, povlađivanje i kimanje glavom. Žele da ih se čuje i uvaži, žele razmjenjivati mišljenja o nečem smislenom. Dobro je da se možemo mirno složiti da se oko nečega ne slažemo jer smo svjesni da je komunikacija proces u kojem se upoznajemo, osluškujemo i pritom puno možemo naučiti. Upravo nam činjenica da nismo usmjereni na konsenzus omogućuje da se odmaknemo od osuđivanja i produbimo svoje razumijevanje teksta, ali i jedni drugih. Literatura nam je svojim kompleksnim likovima i njihovim životnim situacijama, svojim bogatim poetskim jezikom, otvorila put dubokim, smislenim razgovorima i time nam omogućila da o nekim polaznicama radionice saznajemo stvari koje ne znamo o svojim bliskim prijateljima.

Neke su nam rasprave bile teške, konfliktne. Roman Isabelle Jarry „Moje ime je nečujno“ (2009) govori o pjesnikinji koja ostaje bez riječi, a između ostaloga tematizira i majčinstvo. Upravo se oko majčinstva, iako nije glavna tema knjige, razvila vrlo teška i mjestimice optuživalačka rasprava. To mi je bio najteži susret nakon kojega sam se pitala trebam li više kalkulirati s knjigama koje dajem za čitanje, dakle unaprijed više razmišljati o mogućim teškim situacijama koje bi tekstovi u grupi mogli proizvesti. Međutim, pokazalo se da nas stavovi možda kratkoročno mogu razdvojiti, ali da nas tekstovi dugoročno povezuju, pa smo se idući put našli na istom terenu kao da se ništa nije

dogodilo. I to sam doživjela kao malu pobjedu u svijetu u kojem se čini da ljudi prvo napadaju, a onda eventualno pitaju pitanja.

U želji za čitanjem i preporučivanjem dobre literature znalo mi se dogoditi da za čitanje odaberem neke malo teže knjige. Primjerice, roman Sergeja Lebedeva „Granica zaborava“ (2020) bio je svima pretežak – poetski i s tmurnom temom. A meni predivan – upravo zato što je poetski i s tmurnom temom! Ali te su nas zahtjevnije knjige dovele do dragocjenog zajedničkog zaključka – da kategorija sviđanja nije najvažnija. Ne bismo trebali čitati samo ono što nam se sviđa i što odgovara našem svjetonazoru, nego gledati kako da ga proširimo onime što nam je nelagodno, što nas vodi u vlastiti mrak, propituje granice naše empatije ili nas upućuje na nove riječi i koncepte. Pravi umjetnički tekstovi nude puno više od pukog sviđanja, a katkad ne možemo ni objasniti zašto. Najteže je govoriti i pisati o zaumnom, neobjašnjivom, o onome što je neobično, što nam tijekom čitanja mijenja molekularnu strukturu i utječe na ritam disanja. A to je najbolja umjetnost – upravo zbog nje čitamo, zbog nje slušamo glazbu, gledamo filmove i slike.

8. Zaključno – budućnost radionice

Čitateljskoj radionici „Kabinet čuda“ zapravo ide sve bolje. Nadam se da s vremenom nećemo morati ograničavati broj ljudi koji žele sudjelovati – jer preveliki broj sudionik(c)a smanjuje mogućnosti smislene rasprave. Knjižara Fraktura pružila nam je odličan prostor i organizacijsku potporu. Radionicu trenutačno financira Grad Zagreb, a nekih ranijih godina znala je dobiti i potporu Ministarstva kulture i medija RH. Bilo je i godina bez ikakvih financijskih potpora, ali susreti se nisu prekidali jer je za stabilne čitateljske zajednice najvažniji kontinuitet.

Nadam se da je još mnogo godina pred nama. U vrijeme konstantne buke, ispraznog brbljanja sa svih zamislivih i nezamislivih platformi, vrijeme post-istine, porasta nedemokratskih vrijednosti i gubitka vjere u znanost, ovakve su čitateljske radionice dragocjene oaze smisla u kojima i sami možemo pronaći smisao. Tu se čitajući i razgovarajući o tekstu možemo propitkivati, pa čak i promijeniti u susretu s ljudima koji su nas spremni slušati i smisleno nam odgovarati, osobito kad nam se mišljenja ili uvjerenja ne poklapaju. Jer u

heterogenosti svijeta ne možemo postići konsenzus – ali možemo se prijateljski složiti da se ne slažemo.

Literatura

1. Aubert, M. (2021) *Odrasli ljudi*. S norveškoga prevela Anja Majnarić. Zagreb: Naklada Ljevak.
2. Borges, J. L. (2011) *To umijeće stiha.* Sa španjolskog preveo Dinko Telećan. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
3. Felski, R. (2016) *Namjene književnosti.* S engleskog preveo Vladimir Cvetković Sever. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
4. Govedić, N. (2025) *Pohvala odriješenim rukama: odvažna čitanja i kritičke pedagogije*. Zagreb: Naklada Ljevak.
5. Hakemulder, F. (2000) *The Moral Laboratory: Experiments Examining The Effects Of Reading Literature On Social Perception And Moral Self-Concept.* Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
6. Iveković, R. (2022) *Politike prevođenja: exercices de partage*. S francuskog prevela Milena Ostojić u suradnji s autoricom. Zaprešić: Fraktura.
7. Jakovljević, I. (1999) *Konclogor na Savi.* Zagreb: Konzor.
8. Jarry, I. (2009) *Moje ime je nečujno.* S francuskog prevela Ursula Burger. Zaprešić: Fraktura.
9. Jelinek, E. (2003) *Pijanistica.* S njemačkog prevela Helen Sinković. Zagreb: OceanMore.
10. Lebedev, S. (2020) *Granica zaborava*. S ruskog preveo Ivo Alebić. Zaprešić: Fraktura.
11. Levi, P. (2017) *Zar je to čovjek?* S talijanskog preveo Tvrtko Klarić. Zaprešić: Fraktura.
12. Louis, É. (2019) *Raskrstimo s Eddyjem*. S francuskog prevela Ita Kovač. Zagreb: OceanMore.
13. Manguel, A. (2001) *Povijest čitanja.* S engleskog preveo Živan Filippi. Zagreb: Prometej.
14. Nowicka, B. (2022) *Nahraniti kamen.* S poljskog prevela Đurđica Čilić. Zagreb: Naklada Ljevak.
15. Rilke, R. M. (1985) *Zapisci Maltea Lauridsa Briggea.* S njemačkog preveo Oto Šolc. Zagreb: Mladost.
16. Tokarczuk, O. (2013) *Tjeraj svoj plug preko mrtvačkih kostiju.* S poljskog preveo Mladen Martić. Zagreb: Naklada Ljevak.

Snaga čitateljskih klubova
The Power of Book Clubs

Verena Krpan
verena.tibljas@gkri.hr
Gradska knjižnica Rijeka

Sažetak

Kultura razmjene mišljenja potaknuta književnim djelima u manjim neformalnim, ali organiziranim grupama mjeri se stoljećima. U ovom prikazu bit će riječi o značajnim povijesnim trenutcima razvoja čitateljskih klubova kroz vrijeme, o ulozi žena u tom razvoju, o dobrobiti razmjena mišljenja potaknutih književnim tekstovima i izgradnji kritičkog mišljenja kao temelja zdravog društva te o pretvorbi samotne aktivnosti čitanja u druženje koje prerasta korice knjiga i pretvara odnose u prijateljstva za život.

Ključne riječi: čitateljski klubovi, knjižnice, povijest i razvoj čitateljskih klubova, značaj čitateljskih klubova

Abstract

The culture of exchanging opinions in smaller informal but organized groups, stimulated by literary works, has been measured for centuries. Through this overview of the development of the phenomenon called book clubs, we will also talk about significant historical moments in the development of book clubs over time, about the role of women in that development, the benefit of exchanges of opinions inspired by literary texts and the construction of critical thinking as the basis of a healthy society, and the transformation of the solitary activity of reading into a gathering that outgrows book covers and transforms relationships into lifelong friendships.

Keywords: book clubs, history and development of book clubs, libraries, reading clubs, significance of book clubs

1. Uvod

Format čitateljskog kluba toliko je jednostavan, a fenomen „klubovanja“ globalno toliko raširen i sveprisutan, da se kroz vrijeme i povijest navika okupljanja čitatelja potaknuta pročitanim djelom istakla kao najdugovječnija i najpopularnija čitateljska aktivnost koja knjigu oživljava i pretvara u podlogu za druženja i razgovor.

Hrvatska se u ovom trenutku nalazi dva stoljeća daleko od prvih čitateljskih društava u narodnim čitaonicama (Stipčević, 1985: 494) i tridesetak je godina udaljena od prvih sramežljivih čitateljskih skupina kakve poznajemo danas (Bašić, 2014: 12-25), a koje su pokrenule lavinu okupljanja čitatelja svih dobi i interesa u format čitateljske grupe koja se redovito sastaje.

Svijet, nudi bogatiju povijest čitateljskih rasprava. U radu ćemo dati pregled bitnih trenutaka koji su utjecali na razvoj čitateljskih klubova.

2. Značajniji povijesni trenutci razvoja čitateljskih klubova

Hrabriji istraživači čitateljskih družina, a među njima je svakako i hrvatski istraživač Danko Plevnik, usudili bi se prapočetak čitateljskih klubova smjestiti u 357. godinu prije nove ere kada je u sklopu Platonove Akademije zabilježen diskusijski klub profesora i studenata unutar kojeg su raspravljali o pročitanim radovima (Plevnik, 2012: 104). Široko povijesno i značenjski gledano, mogli bismo ovu skupinu smatrati prvom čitateljskom grupom. Zadržimo li tu širinu poimanja, možemo prihvatiti i mišljenje da su prvi klubovi vezani uz hramove, crkve i džamije u kojima su vjernici čitali (naglas) jednu jedinu knjigu, ali se o njoj nije javno diskutiralo. U srednjem vijeku, prema Plevniku (2012: 105), čitateljske su se grupe sastajale u samostanima gdje su se knjige čitale, prevodile i prepisivale.

No, na poimanje čitateljskih klubova kakve danas poznajemo ipak je trebalo pričekati pojavu prve tiskane knjige pa se u tom smislu ipak smještamo u neka novija stoljeća i u prostore čitaonica, dvorana i sala za čitanje i druge društvene potrebe. Važna mjesta okupljanja, a potom i razmjene mišljenja o pročitanom ali i o društvenoj zbilji, postaju saloni. To su bili javni prostori za izražavanje novih književnih ideja i protagonista, u njima se poticao književni rad, a razgovor se čitaoničkih društava koja su se ovdje okupljala protezao s

tema koje su poticala književna djela na društvenu zbilju onog vremena. Za razliku od monaških čitateljskih klubova koji su okupljali čitatelje istog duhovnog profila, salonske čitateljske klubove čine ljudi različitih vjerskih i političkih uvjerenja i različitih staleža. Možemo reći da se princip čitateljskih klubova i rasprava zadržao od samih salonskih početaka do danas. (Plevnik, 2012: 108)

Jürgen Habermas, njemački sociolog i filozof, tvrdi kako je razvoj romana kao književnog žanra u 18. stoljeću potakao i razvoj književnih društava, a posredno i razvoj moderne srednje klase, širenje čitateljske publike i razvoj književne i političke javne scene (Tyler, 2014: 43).

Čitateljski klubovi tog vremena nisu okupljali samo obične ljude, već i poznate književnike– Stéphane Mallarmé u 19. je stoljeću u svom domu okupljao intelektualce, pisce i sljedbenike, dok je Hans Werner Richter u 20. stoljeću okupio mlađe pisce i kritičare u Grupu 47 koja je kritičku raspravu o književnoj produkciji Njemačke poticala punih dvadeset godina (Plevnik, 2012: 114–115).

U Hrvatskoj su se čitateljska, točnije, čitaonička društva njemačkih i talijanskih naziva javljala u 19. stoljeću u kontinentalnom i u primorskom dijelu, i bila su vezana uz narodne čitaonice. Većina je tih narodnih čitaonica s vremenom prerasla u knjižnice, čime se isprva izgubio onaj početni elan klubaškog čitanja, no sudeći po stanju danas izgleda da se priča vraća na početak, a klubovi svojoj kući. Knjižnice su danas najveći rasadnik čitateljskih klubova u nas.

U 20. stoljeću dolazi do postupnog zaokreta pa čitateljski klubovi poprimaju obilježja klubova kakve imamo danas. Klubovi su se u tom obliku i u većem broju počeli osnivati nakon Drugog svjetskog rata u Njemačkoj, a ubrzo su se proširili po SAD-u i Britaniji (Plevnik, 2012: 115).

Fenomen čitateljskog kluba najjače je zaživio u SAD-u. I tu izdvajamo tri bitna imena: *Great Book Foundation*, *International Reading Association* i Oprah Winfrey (Plevnik, 2012: 116-123).

Organizacija *Great Books Foundation* oosnovana je s ciljem stvaranja studentskog programa za čitanje književnosti i rasprave o čitateljskim problemima. Njome je započela demokratizacija čitanja i interpretiranja književnih djela, a ljude koji čitaju poticalo se na vlastiti izbor i kritiku knjiga.

Chicago je bio jedan od glavnih gradova u kojemu se zalagalo za proučavanje, podučavanje i poticanje čitanja pa je uz organizaciju *Great Book Foundation* u njemu osnovana i organizacija *International Reading Association* koja je započela kao čitateljski klub, a razvila se u društvo unutar kojeg danas diljem svijeta djeluju grupe koje okupljaju članove s različitim interesima vezanima uz čitanje. U nas njegova je podružnica Hrvatsko čitateljsko društvo.

Oprah Winfrey ušla je u povijest kao žena zaslužna za eksploziju osnivanja čitateljskih klubova u SAD-u, ali i diljem svijeta.

3. Uloga žena u razvoju čitateljskih klubova

Žene se kao sudionice grupnih rasprava o književnosti prvi put vežu uz francuske damske salone 17. stoljeća (Plevnik, 2012: 108). U istom se vremenu spominje i prva američka, uvjetno rečeno, čitateljska grupa u kojoj su žene raspravljale o odslušanom – o svećeničkim propovijedima. Grupu je 1634. godine osnovala Anne Hutchinson i predstavlja primjer iznošenja kritičkog mišljenja u grupi kojoj je pisani tekst polazište za raspravu. Prve su kasnije grupe raspravljale i o psihologijskim i sociologijskim tekstovima.

Krajem 18. stoljeća Europa bilježi damske rasprave u salonu Madame de Steal o čitanju i pisanju. U Velikoj Britaniji osniva se prvi čitateljski klub 1764., a klubovanje doživljava sramežljivi procvat početkom 19. stoljeća (uz zabilježen podatak o čitateljskim klubovima djevojaka prije posla). Nakon Drugog svjetskog rata u Britaniji jača pokret poticanja kućanica da čitaju i dijele svoje čitateljske dojmove s drugima. Moderne čitateljice ovog doba ne raspravljaju u salonima, već u svojim stanovima i ljetnikovcima (Plevnik, 2012: 112-113).

Početkom 19. stoljeća u Americi se razvijaju čitateljska društva u čijim početcima žene raspravljaju o poeziji. Kraj 20. stoljeća bilježi procvat fenomena čitateljskih klubova, niz značajnih trenutaka za koje su zaslužne žene. Ellen Slezak iz Detroita 1993. u Chicagu objavljuje knjigu *The Book Group Book* („Knjiga o knjižnoj grupi“) i njome udara vjetar u leđa cijelom jednom pokretu osnivanja čitateljskih klubova. Godinu dana ranije, Rachel W. Jacobsohn postaje voditeljicom knjižne grupe za područje Chicaga i suradnicom nacionalnog informativnog lista *Reading Women* („Žene koje čitaju“), a dvije godine kasnije objavljuje Priručnik za čitateljsku grupu (*The*

Reading Group Handbook) te osniva Udruženje čitatelja i voditelja čitateljskih grupa (*The Association of Book Group Readers and Leaders*).

Snaga žene u poticanju čitanja i razvoju čitateljskih klubova svoju kulminaciju doživljava u liku Oprah Winfrey koja, uz pomoć televizije kao tada moćnog medija, 1996. pokreće svoj čitateljski klub i nalazi najbrži i najlakši put u sve domove te knjizi odrađuje najjači marketing u povijesti knjige i čitanja. Ujedno utječe na osnivanje čitateljskih klubova diljem svijeta. Taj fenomen počinju pratiti i knjige koje govore o čitateljskim klubovima, a prva među takvima bila je *The Jane Austen Book Club* („Klub čitatelja Jane Austen") prema kojoj je tri godine kasnije snimljen i igrani film (Plevnik, 2012: 121-126).

Tihu snagu žena u poticanju čitanja putem čitateljskih klubova kroz vrijeme u većoj mjeri predstavljaju knjižničarke.

Koji su bili poticaji za prva okupljanja, možemo samo nagađati. Činjenica je da su žene oduvijek imale premoć u ovoj aktivnosti, a imaju je i danas. Jesu li tražile izlaz iz samotnih kućanskih aktivnosti i obaveza, jesu li to bile tihe borbe za pravo glasa i izražavanja mišljenja i stavova? Je li ženski mozak tražio adekvatno društvo i priliku da svoju prirodu analitičkog razmišljanja oslobodi i ostvari u sudaru s drugim istovrsnim mozgovima? I je li knjiga bila dobar izgovor i podloga za takve poduhvate?

4. Dobrobiti čitateljskih klubova

Knjiga se svakako pokazala čvrstim osloncem za razvoj rasprava, sigurnim poljem mnogih tema koje otvaraju umove i nude prostor za druga i drukčija viđenja, za nove poglede na svijet oko nas. Stoga grupa ljudi okupljena nakon čitanja iste knjige ima motivaciju, podlogu, poticaj da udružena istovrsnim interesom – onim čitateljskim, razvije raspravu o djelu, ali i raspravu o svijetu oko sebe. Razvoj kritičkog mišljenja našao je dobar medij – format čitateljske grupe.

Današnji čitateljski klubovi imaju različite prakse. Bilo da se zovu čitateljske grupe ili klubovi, sve su to najčešće male zajednice individualnih čitatelja koje povezuju zajednički interesi za književnost, društvenu interakciju i razmjenu mišljenja. U prethodnim su se stoljećima u čitateljskim klubovima uglavnom okupljali ljudi viših staleža, plemići ili redovnici u samostanima. Danas članom kluba može biti svatko tko voli čitati i želi svoja mišljenja o knjizi

u grupnoj interakciji podijeliti s drugima.. I upravo ta raznolikost članstva, zbog različitosti prethodnih znanja i iskustava, doprinosi dinamici rasprava kroz susret različitih viđenja i stavova.

Bilo da je okupljeno društvo istovrsnog statusa i životnog opredjeljenja ili potpuno različitog sastava, sadržaj oko kojeg se razvija rasprava kanalizira sličnosti i razlike u cilju zajedničkog interesa, književnog djela koje je nakon čitanja postalo tiha poveznica okupljene grupe. Grupe ljudi često različite dobi, čitateljskih navika i stupnja obrazovanja, različitih komunikacijskih i socijalnih vještina, različitih sposobnosti izražavanja dojmova i misli, sramežljivih, brbljavih, nametljivih i povučenih pojedinaca koji nastoje razgovarati o pročitanom. Uloga moderatora je zbog svih tih razlika veća i važnija.

Iako prosječni slušatelj koji sa strane prisluškuje raspravu čitateljske grupe može steći dojam da svjedoči tek spontanom razgovoru zaljubljenika u čitanje, konstrukt čitateljske rasprave ima puno čvršće temelje od spontanosti. Rasprava je tek finalni proizvod dobre prethodne pripreme kojom je moderator osigurao sigurnu plovidbu kroz pročitani roman. On, naravno, ne zna što se krije u glavama čitatelja i što će iz njih na raspravama izići, i taj detalj i njemu omogućuje da uživa u raspravi. Ali on dolazi oboružan pitanjima i tezama koje će mu pomoći da raspravu vodi suvislim smjerom. Da upali lampicu kojom će kroz putove i stranputice pročitane knjige voditi grupu ljudi koji čine njegov čitateljski klub. Njegova će priprema omogućiti svima da se osjećaju sigurno a istovremeno slobodno u izražavanju mišljenja koja ipak nekud vode. Ako nigdje drugdje, a ono na putove kojima ne bismo krenuli da nas nečija riječ, pogled ili misao nisu naveli. Ljepota čitateljske rasprave je upravo u tim iznenađenjima: kad otkrijemo nekog novog sebe nakon sudara misli s drugima.

Ljepota čitateljskih susreta velikim je dijelom upravo u susretima uživo –u stvarnoj međuljudskoj interakciji koja omogućuje razmjenu pogleda, u kojoj važnu ulogu ima mimika, osmijeh, pravovremeni pokret ruke, mogućnost brže interakcije zbog širine vidnog polja. U prilici da imamo neku svoju posebnu slobodnu aktivnost koju ne dijelimo s obitelji i prijateljima, u kojoj upoznajemo nove ljude koji će u ovom formatu odigrati neku ulogu u našem razvoju iako neke od njih izvan čitateljskog kluba možda nikad ne bismo odabrali.

Dakako, iskustvo socijalne isključenosti uzrokovano pandemijom 2020. godine pokazalo nam je više nego ikada prije da druženja ne moraju stati izostankom mogućnosti susreta uživo, da internet nudi platformu za održavanje rasprava i kad su nam jedina opcija naša četiri zida. Nekima je taj oblik čak miliji, nekima čak jedini mogući. U svakom slučaju pokazao se kao iskoristiva alternativa, kao mogućnost održavanja rasprava na daljinu uz koju uistinu ne postoje granice. No susreti uživo još uvijek su prva i najpopularnija opcija jer otvaraju vrata za izlazak iz poznata četiri zida u drugi svijet, otvaraju vrata novim susretima, ljudima. A oba oblika otvaraju vrata razmišljanjima, idejama, knjigama od kojih neke sami nikad ne bismo izabrali, ali su te knjige sad izabrale nas. I nije nam žao.

Jesu li knjižnice svjesne svoje pozicije u društvu, u kojem, osobito one narodne, kao prirodni sljednici ilirskih narodnih čitaonica, predstavljaju srca zajednica, mjesta dostupnog apsolutno svima, od najmlađih do najstarijih, statusno, kulturno, vjerski i obrazovno različitih, mjesta koje nudi literaturu i prostor/uvjete za susrete i rasprave? Jesu li svjesne svoje snage da uz tako jednostavnu formulu kakva definira čitateljski klub mogu provoditi svoju temeljnu ulogu bez ulaganja dodatnih sredstava koja često predstavljaju prepreku i izgovor? Jesu li svjesne da je dovoljno osluškivati svoju zajednicu, s njome komunicirati i iz nje ubirati plodne primjerke? Jer, zajednicu čine ljudi. Ako imamo knjige, mjesto za rasprave i ljude, što nam drugo nedostaje?

Sve što trebamo je postaviti si neka pitanja i dati si vremena da se odgovori sami ponude.

Koju vrstu kluba želimo?
Kakve knjige želimo čitati?
Kako oglasiti osnivanje kluba, kako doprijeti do čitatelja?
Kada i gdje bismo se mogli nalaziti?
Koliko često ćemo se sastajati?

Za čime tragamo dok čitamo knjigu?
Za rješenjem nekog životnog problema?
Tražimo nešto lagano za čitanje?
Nešto slično onom što uvijek čitamo?
Nešto potpuno drukčije, nešto što bi nas iznenadilo?

Nešto što bi nam u potpunosti preuzelo pažnju?
Očaravajući stil?
Bijeg od stvarnosti?

Kakva smo vrsta čitatelja?
Tražimo uzbuđenje?
Zabavu?
Pod stresom smo?
Očajni?
Ambiciozni?
Zahtjevni?

Snaga čitateljskih klubova u širem društvenom smislu leži upravo u razvoju kritičke misli koja pasivnog pojedinca osnažuje i pretvara u aktivnog sudionika zajednice, i u mogućnostima uključivanja klubova u život zajednice. Ova čitateljska obitelj može nadrasti svoja mjesečna druženja i postati generator kulturnih zbivanja u svojoj sredini, a načini na koje mogu doprinijeti su zaista bezbrojni. Samo primjera radi neke možemo spomenuti, no prave ideje mogu proizići iz svakog pojedinog kluba i nadrasti sva očekivanja. Neki od načina su sljedeći: pisanje osvrta s rasprava, prikaza knjiga (klupskih i ostalih pročitanih), sudjelovanje u književnim manifestacijama (Noć knjige, Mjesec hrvatske knjige…), snimanje videopreporuka za čitanje, organiziranje tematskih rasprava/susreta s piscima, susreta s drugim klubovima izvan redovnih klupskih susreta, izrada letaka/popisa preporuka, vođenje klupske stranice za promociju čitanja na društvenim mrežama, općenito, korištenje društvenih mreža za promociju čitanja, suradnja s udrugama, mjesnim odborima, lokalnim izdavačima i knjižarama, sudjelovanje u drugim kulturnim manifestacijama u zajednici i dr.

5. Zaključak

U dobrobiti čitateljskih klubova zagrebli smo u nekoliko navrata do sada, Za kraj, prisjetit ćemo se najvažnijih i izdvojiti ih:

- poticanje i promicanje čitanja kao zanimljive i vrijedne aktivnosti
- razvijanje kritičkog mišljenja
- vježbanje argumentiranog raspravljanja
- vježbanje slušanja
- razmjena mišljenja: sloboda izražavanja osobnog mišljenja, učenje uvažavanja tuđeg
- poticanje mašte i kreativnog mišljenja
- socijalizacija: razvijanje komunikacijskih vještina, usmenog i pismenog izražavanja
- širenje interesa
- jačanje motivacije i samopouzdanja
- intenziviranje interaktivnog učenja
- druženje s novim i različitim ljudima istoga interesa
- stjecanje novih poznanstava i potencijalnih prijateljstava
- konstruktivno, korisno i kvalitetno provođenje slobodnog vremena
- smanjivanje izolacije u zajednici
- dvanaestak dodatno, klupski pročitanih knjiga godišnje!

I pitanje za kraj ostaje samo jedno: kakav čitateljski klub želim pokrenuti?

Literatura

1. *Anne Hutchinson*. Dostupno na: https://www.womenshistory.org/education-resources/biographies/anne-hutchinson [14.1.2025.]
2. Bašić, I. (2014) *O čitateljskim grupama*. Zagreb: Balans centar za logopedagogiju i biblioterapiju.
3. *A History of Book Clubs in the U.S*. Dostupno na: https://www.bu.edu/bpt/2019/10/05/a-history-of-book-clubs-in-the-u-s/ [14.1.2025.]
4. Plevnik, D. (2012) *Tolle lege - za slobodu čitanja*. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica.
5. Stipčević, A. (1985) *Povijest knjige*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.
6. Tyler, J. E. (2014) *The people who do "this" in common: book clubs as "everyday activists"*. Doktorski rad. Knoxville: University of Tennessee. Dostupno na: https://trace.tennessee.edu/utk_graddiss/2778/ [14.1.2025.]

Raznolikost čitateljskih klubova: analiza i primjeri dobre prakse u mreži Knjižnice Vladimira Nazora
Book club diversity: analysis and case study of good practice in the network of Vladimir Nazor Libraries

Zvjezdana Balić
Knjižnica Gajnice, Knjižnice grada Zagreba
zvjezdana.balic@kgz.hr
Lucija Lokin
Knjižnica Gajnice, Knjižnice grada Zagreba
lucija.lokin@kgz.hr

Sažetak

Rad predstavlja povijest čitateljskih klubova u mreži Knjižnice Vladimira Nazora – najvećoj mreži unutar Knjižnica grada Zagreba. Kako bi se što točnije utvrdio način funkcioniranja čitateljskih klubova, proveden je upitnik koji je konstruiran za potrebe ovog rada, a koji je pomogao u definiranju vremenskog okvira u kojem klubovi djeluju ili su djelovali, dinamike održavanja, strukture članova, prosječne posjećenosti, pripreme voditelja te specifičnosti svakog kluba. Prikazani podatci mogu poslužiti kao inspiracija sadašnjim voditeljima klubova i kolegama, kao i onima koji tek planiraju pokrenuti čitateljski klub u svojoj knjižnici.

Ključne riječi: čitateljske grupe, čitateljski klubovi, Knjižnica Vladimira Nazora, Knjižnice grada Zagreba, narodne knjižnice

Abstract

The paper presents a historical overview of book clubs in the network of Vladimir Nazor libraries – the largest network among Zagreb City Libraries. In order to determine the operating mode of each book club, an informal survey has been conducted. It included questions about the time frame in which the book club has been active, its frequency, age and gender structure of its members, average attendance, conditions of moderators' preparations and specifics of each club. The results can be an inspiration for other moderators and colleagues, as well as for colleagues that intend to start a book club in their library.

Keywords: book clubs, public libraries, reading clubs, Vladimir Nazor Library, Zagreb City Libraries

1. Uvodna razmatranja o čitateljskim klubovima

Čitateljski su klubovi, kako navodi Bašić (2014: 10), aktivni i konstruktivni načini provođenja slobodnog vremena za ljude svih uzrasta i osnivaju se na svim mjestima gdje ima prostora za mirno i posvećeno druženje. Prve oblike čitateljskih klubova, prema Danku Plevniku u knjizi „Tolle lege: za slobodu čitanja“ (2012: 104), možemo pronaći u hramovima, crkvama i džamijama u kojima se „čitala jedna jedina knjiga, ali o kojoj se nije javno diskutiralo“. Prvi oblik diskusijskog čitateljskog kluba pojavio se unutar Platonove Akademije već od 357. pr. n. e., gdje su nastavnici i studenti raspravljali o pročitanim radovima (Plevnik, 2012: 104). S pojavom tiskane knjige, čitateljski su klubovi sve više izmješteni iz sakralnih prostorija u profane, poput salona. U prvoj polovici 19. stoljeća u Hrvatskoj se osnivaju i prve javne čitaonice, poput „Družbe od štenja“ otvorene u Zadru 1807. godine, a trideset godina kasnije i narodne čitaonice (Plevnik, 2012: 110).

U 18. stoljeću, s jačanjem trgovačke, industrijske, građanske i prosvjetiteljske klase, došlo je do promjena unutar društva, pri čemu su žene iz visokih društvenih slojeva ponovno preuzele značajnu ulogu u čitateljskim aktivnostima (Plevnik, 2012: 112). Upravo su te moderne čitateljice one koje mijenjaju profil čitatelja i koje više ne čitaju i raspravljaju u salonima, već u privatnim stanovima ili vlastitim ljetnikovcima. A tada dolazi i do popularizacije modernog romana dostupnog svima onima koji su znali čitati, neovisno o klasi kojoj su pripadali. Osnivaju se brojni čitateljski klubovi u kojima su nerijetko članovi i sami književnici, a tek je u dvadesetom stoljeću došlo do odvajanja spisateljskih klubova čitanja od klubova čitatelja kakve i danas poznajemo.. Tu treba spomenuti Roberta Maynarda Hutchinsa, američkog filozofa obrazovanja, koji je još 1947. isticao mogućnosti liberalno vođene znanosti o književnosti (Plevnik, 2012: 116). Njegove su ideje utjecale na organizaciju čitateljskih klubova i njihovo vođenje te afirmaciju i pravo na neakademsku književnu kritiku (Plevnik, 2012: 116), što je ujedno i jedna od ključnih značajki tih klubova – kritičko promišljanje pročitanih djela. Plevnik naglašava kako je ovime počela i demokratizacija interpretacije književnih djela koja više nije plod samo školovanih književnih kritičara. Upravo sloboda govora o pročitanom dovodi i do promicanja čitanja dostupnog svima.

S obzirom na to da u Sjedinjenim Američkim Državama djeluje najveći broj čitateljskih klubova, važno je istaknuti i tzv. efekt Oprah Winfrey, američke televizijske voditeljice, glumice i filmske producentice, koja je 1996. godine otvorila *Oprah's Book Club*. Tijekom svoje je emisije, s milijunskim auditorijem diljem svijeta, u svakoj epizodi predstavljala neki od romana i već se prvi predstavljen roman, „Dublji dio oceana" američke književnice i novinarke Jacquelyn Mitchard, počeo prodavati u milijunskim nakladama. Ovakav je način predstavljanja knjiga trajao samo četiri godine, a 2011., s brojem od 70 predstavljenih knjiga, potpuno je prestao. Naravno, kad je nešto ovako globalno, nerijetko nailazi i na brojne negativne komentare, poput onih da gledatelji ovakvih emisija ne čitaju zahtjevnije knjige i da sama Oprah Winfrey nije dovoljno stručna da bi na takav način utjecala na budućnost književnosti, a samim time i na čitateljske navika diljem svijeta. Svojevremeno je svoje gostovanje i predstavljanje knjige „Korekcije" odbio i američki književnik Jonathan Franzen kazavši kako je „njegova knjiga preteška za njezinu publiku" (Plevnik, 2012: 122). Ipak, nakon nekoliko je godina u njezinoj emisiji predstavio svoju knjigu „Sloboda" te priznao kako je Oprah „vodila računa o kvaliteti književnosti koju promovira" (Plevnik, 2012: 123).

Kad govorimo o čitateljskim klubovima u Hrvatskoj, valja spomenuti Hrvatsko čitateljsko društvo, osnovano prije gotovo 30 godina, na inicijativu Đurđe Mesić koja je vodila skupinu entuzijasta (*Hrvatsko čitateljsko društvo*) . Ovo se Društvo u početku bavilo razvojem čitanja, a danas funkcionira kroz brojne stalne aktivnosti, poput izdavanja časopisa HRČAK ili organizacije stručnog skupa povodom Međunarodnog dana pismenosti, a na njihovim se internetskim stranicama nalazi i baza čitateljskih klubova u Hrvatskoj.

Iako ne postoje jedinstvene smjernice ili upute za njihovo osnivanje, svim je čitateljskim klubovima polazišna točka knjiga i razgovor o njoj. No, oni se ipak mogu razlikovati po svojoj strukturi, organizaciji i načinu održavanja. Po svojoj strukturi, oni mogu biti klubovi u kojima članovi čitaju istu knjigu (*single-title*) ili klubovi u kojima članovi čitaju različite naslove (*multi-title*) i to je, zapravo, jedna od osnovnih razlika čitateljskih klubova. Prilikom čitanja istog naslova, kako navodi Bašić (2014: 53), članovi se često koriste citatima iz knjige kako bi svoja razmišljanja potkrijepili primjerima. To omogućava dublje ulaženje u srž teksta i razmišljanja pojedinih likova iz knjige, unošenje više osobnih doživljaja i različitih interpretacija, a klubovi u kojima se raspravlja o

istom naslovu češće biraju djela fiktivnog karaktera. Za razliku od njih, čitateljski klubovi u kojima se čitaju različiti naslovi nerijetko odabiru djela koja ne pripadaju fikciji, poput putopisa i publicistike. Više se razgovara o temama kojima se bave pojedine knjige, a nešto se rjeđe donose osobna promišljanja i doživljaji o pročitanom. Bašić navodi (2014: 53) kako su ovakve grupe idealne za ljude željne druženja i novih spoznaja o različitim temama.

Čitateljski se klubovi mogu razlikovati po dobnoj strukturi (klubovi namijenjeni djeci, tinejdžerima, odraslima…), učestalosti održavanja (tjedno, mjesečno…), voditelju (jedan ili više njih, volonteri, djelatnici ustanove u kojima se odvijaju…), broju članova i drugome. Neki čitateljski klubovi dovode i goste na susrete, neki su zatvoreni i s listama čekanja za učlanjenje. Čitateljski se klubovi u ustanovama poput knjižnica rijetko formiraju spontano, već su najčešće rezultat promišljanja njihovih voditelja, kao i zainteresiranih članova za njihovo osnivanje. Ivana Bašić u svojoj knjizi „O čitateljskim grupama“ (2014: 30-36) istražila je i potrebe koje zadovoljavaju čitateljske grupe i zaključila da se članovi ponajviše okupljaju zbog potrebe za druženjem s ljudima sličnih interesa, proširivanja svojih čitateljskih interesa i stjecanja novih znanja, potrebe za stručnim usavršavanjem, kvalitetne i opuštene komunikacije u kojoj se razvijaju humor, veselje i nove ideje. Također, članovi čitateljsku grupu smatraju mjestom povjerenja u kojoj mogu slobodnije ulaziti u rasprave i osloboditi se u iskazivanju misli i osjećaja, osvrnuti se na sadržaj, odgovara im pravilnost u mjesečnim susretima i jasna struktura razgovora koja pruža osjećaj sigurnosti i zbog potrebe da se odmaknu od stvarnosti. (Bašić, 2014: 30-36).

Čitateljski klubovi uistinu mogu biti raznoliki. Postoje oni koji se opredjeljuju za samo jedan žanr, postoje oni koji okupljaju parove, majke i kćeri, samo žene. Klubovi se osnivaju u bolnicama okupljajući pacijente, u domovima za starije i nemoćne okupljajući njihove korisnike, u specijaliziranim udrugama u kojima okupljaju svoje članove.

Kad se govori o broju članova čitateljskih klubova, nerijetko se spominje idealan broj od 12 članova jer on, također, doprinosi i uvažavanju, kako Bašić (2014: 59–60) navodi, tri zlatna pravila čitateljskih klubova: poštovanje govornika, duljina trajanja replika govornika i razgovor o knjizi koji smije odlutati u ne preduge digresije . Ipak, čitateljski klubovi imaju i manje i više članova, a to utječe na mnoge elemente samog funkcioniranja grupe, poput

dinamike i intenziteta rasprave članova. Na čitateljske klubove utječe i mjesto na kojem se odvijaju, a upravo to mjesto često određuje i trajanje samog susreta. Termini održavanja susreta također su vrlo važan element funkcioniranja čitateljskog kluba, a praksa je pokazala kako je najbolje da su oni kontinuirani, odnosno da se susreti održavaju uvijek u isto vrijeme, u određeni dan u tjednu i u mjesecu. U svojoj knjizi Bašić (2014: 76–82) govori i o nekim drugim karakteristikama čitateljskih klubova, poput hrane na susretima, poklonima, suradnji s knjižarima i izdavačima, gostima na susretima, ali navodi i neke od najčešćih razloga za odustajanje od dolazaka na susrete, poput prevelikog broja obveza samih članova do određenih problema koji se mogu stvoriti i unutar same grupe.

Osim navedenog, Bašić (2014: 76-82) u svojoj knjizi navodi kako se ljudi vole okupljati jer čitateljske klubove smatraju mjestima na kojima mogu konstruktivno raspravljati s ljudima koji također čitaju, mjestima na kojima se njeguje tolerancija i strpljenje spram drugih članova klubova, mjestima na kojima se stvaraju društveni odnosi i njeguje duh zajednice u kojoj su svi članovi ravnopravni i sva njihova mišljenja podjednako važna i dobrodošla tijekom rasprave.

Knjižnice su oduvijek bile mjesta susreta i druženja, a ne samo oni prostori u kojima se biraju i posuđuju knjige. Kao takva, neminovno su postala i središta u kojima se razgovara o knjizi i pročitanom, kako s knjižničarom, tako i s ostalim članovima i korisnicima knjižnica, ali i organizirano, u skupinama – ponajviše u čitateljskim klubovima. Iako njihova povijest u knjižnicama diljem Hrvatske nije toliko duga, u posljednjih se desetak godina njihova popularnost povećala i mnoge knjižnice u Hrvatskoj, pa tako i u Zagrebu, imaju svoj čitateljski klub.

2. Početci čitateljskih klubova u Knjižnicama grada Zagreba

Knjižnice grada Zagreba najveća su mreža knjižnica u Republici Hrvatskoj. Obuhvaćaju 42 lokacije i 48 bibliobusnih stajališta u Zagrebu i Zagrebačkoj županiji. U mnoštvu aktivnosti koje Knjižnice grada Zagreba organiziraju za svoje članove, čitateljski klubovi zauzimaju važno mjesto.

Već 2005. godine djelatnice Knjižnice Gajnice iz mreže Knjižnice Vladimira Nazora sudjeluju u dvodnevnoj radionici „Reader Development“ u organizaciji British Councila, u kojoj je moderatorica Briony Train, između ostalog, govorila i o organizaciji i dobrobiti čitateljskih klubova. Prvi korak prema čitateljskim klubovima u Knjižnicama grada Zagreba napravljen je 2008. godine u Knjižnici Savski gaj. „Mojih sat vremena čitanja“ specifična je vrsta radionice ili čitateljskog kluba, namijenjena osobama s intelektualnim i tjelesnim poteškoćama. Voditeljica kluba, viša knjižničarka Davorka Semenić-Premec, pokrenula je ovaj oblik radionice u suradnji s Dnevnim centrom za rehabilitaciju i radnu terapiju „Egida“ i Gradskim društvom Crvenog križa – podružnicama Novi Zagreb i Trešnjevka. Na sastanku kluba naglas su se čitali kraći sadržaji te se razgovaralo o pročitanom, birale su se i posuđivale knjige prema intelektualnim sposobnostima korisnika kojih je u prosjeku bilo 15. Radionica se godinama održavala redovito, svaka dva tjedna, a traje i danas u ponešto izmijenjenom obliku i dinamici održavanja (s korisnicima „Egide“ sastanci se održavaju nekoliko puta godišnje putem platforme ZOOM, a korisnici Crvenog križa dolaze četiri puta godišnje u knjižnicu) u okviru projekta „Knjižnica širom otvorenih vrata“ osnovanog s ciljem poticanja čitanja, cjeloživotnog učenja i društvene inkluzije djece, mladih i odraslih osoba s intelektualnim i tjelesnim poteškoćama.

Krajem 2012. i tijekom sljedećih godina, čitateljski klubovi počinju se organizirati diljem Knjižnica grada Zagreba. U mreži KGZ-a 2024. godine bila su aktivna 22 čitateljska kluba.

3. Čitateljski klubovi u mreži Knjižnice Vladimira Nazora

Knjižnica Vladimira Nazora jedna je od 12 područnih knjižnica Knjižnica grada Zagreba s najvećom mrežom od 9 ogranaka u zapadnom dijelu grada. Mreža se sastoji od 7 knjižnica (Knjižnica Kajfešov brijeg, Knjižnica Kustošija, Knjižnica Vrapče, Knjižnica Gajnice, Knjižnica Podsused, Knjižnica Špansko-sjever i Knjižnica Špansko-jug), jedne knjižne stanice (Knjižna stanica Gornje Vrapče) te jedne čitaonice i galerije (Čitaonica i galerija Vladimira Nazora).

Tijekom 2024. godine 6 aktivnih čitateljskih klubova bilo je iz mreže Knjižnice Vladimira Nazora, a krajem godine, 27. studenoga, osnovan je i sedmi klub u Knjižnoj stanici Gornje Vrapče.

Prilikom istraživanja aktivnih i neaktivnih klubova u mreži Knjižnice Vladimira Nazora izrađen je upitnik od tridesetak pitanja. S obzirom na manji uzorak ispitanika, međusobnu povezanost anketara i ispitanika u kojima su se mnogi detalji o čitateljskim klubovima saznavali u neposrednom razgovoru, djelomično su se zaobišla pravila izrade anketnog upitnika, kao i detaljnog odgovaranja ispitanika. Iako bi se neki rezultati mogli upotrijebiti u svrhu eventualnog opsežnijeg istraživanja, on nije pretendirao svojim rezultatima dati neku obuhvatniju sliku čitateljskih klubova. Osnovni mu je cilj bio definiranje koncepta svakog pojedinog čitateljskog kluba, strukture članova, motivacije voditelja i uvjete pripreme. Upitnik je sadržavao pitanja o nazivu i godini osnivanja kluba, njegovim specifičnostima, kao i pitanja s ponuđenim odgovorima o učestalosti i kontinuitetu održavanja susreta te njihovom trajanju, o moderatorima, odnosno voditeljima kluba (djelatnici knjižnice ili vanjski suradnici), kriteriju odabira naslova (naslove odabire moderator samostalno ili u dogovoru s članovima; naslove odabiru članovi kluba), načinu pristupa obradi teme, načinu prikupljanja građe za klub (moderatori prikupljaju sve knjige ili ih članovi posuđuju sami), posjećenosti kluba i dobnoj skupini članova (raznolikost dobne skupine ili ujednačenost), pozivanju gostiju (rjeđe ili češće), prostoru u kojem se održavaju sastanci kluba, načinu postizanja atmosfere te pitanja o pripremi i edukaciji voditelja. Odgovori na upitnik, integrirani u opise klubova u nastavku, donijeli su većinom očekivane rezultate: članovi čitateljskih klubova u mreži Knjižnice Vladimira Nazora najčešće su žene, dobne skupine od četrdesetak godina pa sve do visoke starosti. Svi osim jednog (čitateljski klub Iskra) održavaju se u poslijepodnevnim satima, a ako se može govoriti o uspješnosti, polazeći od toga da svi klubovi uglavnom redovito održavaju svoje sastanke na koje članovi dolaze svojevoljno, svi su uspješni. Zanimljivo je bilo i otkriti da neki klubovi dijele članove („Spajalica“ i „Pozitiva“, „ŠPJ“ i „GRČ“, a voditeljica jednog kluba u Knjižnici Podsused članica je drugog kluba iste knjižnice), što svjedoči o velikom interesu za ovakvu vrstu događanja u knjižnicama. Voditelji– bilo knjižničari, odnosno knjižničarke, bilo vanjski suradnici– redom su entuzijasti: većina klubova osnovana je upravo na njihovu inicijativu, unatoč nedostatku formalnije edukacije koja bi im u vođenju kluba mogla pomoći. Od ukupno 11 knjižničarki, voditeljica čitateljskih klubova, samo su dvije prošle edukaciju vezanu za vođenje čitateljskih klubova (npr. vođenje komunikacije,

biblioterapija i sl.), pri čemu Svjetlana Ciglar u organizaciji poslodavca, a Annemari Štimac u samostalnoj organizaciji (nekadašnja voditeljica kluba „ŠPJ“ završila je projekt ERASMUS+: READ-IN-CLUB - READ-INg for CuLtUres across Borders). Pripreme voditeljica za susret su opsežne, uključuju čitanje primarne i sekundarne literature, čitanje intervjua s autorima i/ili gostima, pripremanje pitanja za raspravu te razmišljanje o neočekivanim smjerovima u koje razgovor ili susret može krenuti. Većina voditeljica smatra kako ima mogućnost kvalitetne pripreme za klub tijekom radnog vremena (miran prostor, dovoljno vremena), kao i odgovarajući prostor u kojem se čitateljski klub održava; manji dio voditeljica najveći dio pripreme obavlja u slobodno vrijeme (čitanje knjige koja nije osobni izbor, smišljanje pitanja za raspravu ili za goste, pretraživanje interneta...), a prostor ne smatraju sasvim primjerenim za susrete. Kao prijedlozi poboljšanja vođenja kluba navode se bolja edukacija voditelja, jačanje komunikacijskih vještina te povećanje financijskih sredstava koja bi omogućila češći dolazak gostiju. Provedeno istraživanje i njegovi rezultati daju dublji uvid u važnost čitateljskih klubova i razumijevanje njihove organizacije, od samog prostora do koncepta kluba i pripreme voditelja te mogu poslužiti kao komparativna referenca sadašnjim voditeljima klubova i kolegama, kao i inspiracija onima koji tek planiraju pokrenuti čitateljski klub u svojoj knjižnici.

3.1. Knjižnica Vladimira Nazora: čitateljski klubovi „Spajalica“, „KPR“, „Klubich“

3.1.1. Spajalica (2012. – 2020.)

Prvi čitateljski klub u mreži, ali i prvi klub u Knjižnicama grada Zagreba otvoren za sve članove, osnovan je u Mjesecu hrvatske knjige 2012. godine, točnije 16. listopada. Osnovan je na inicijativu knjižničarke Svjetlane Ciglar, današnje voditeljice mreže, koja ga je i vodila. Njezinim preuzimanjem novih poslovnih zaduženja od 2014. uvodi se i nova voditeljica, kolegica Višnja Ivančan koja preuzima samostalno vođenje kluba od 2017. Od samih početaka, klub je imao jasno definirane ciljeve: očuvanje čitanja, što je od vitalnog interesa za struku, kulturu i društvo u cjelini; poticanje ljubavi prema knjizi i književnosti; jačanje čitateljskih kompetencija; stjecanje novih spoznaja i novih poznanstava; kvalitetno provođenje slobodnog vremena uz zabavu i

užitak; jačanje samopouzdanja i društvenih kompetencija; podrška umirovljenim kolegama; uključivanje korisnika kao kreatora aktivnosti te pozicioniranje knjižnice kao mjesta okupljanja. Spajalica je okupljala umirovljene i aktivne knjižničare KGZ-a, ali i visokoškolskih i specijalnih knjižnica, kao i „čitatelje opće prakse“, odnosno sve ljubitelje lijepe književnosti. Članice kluba su bile žene, njih petnaestak, uglavnom starijih od 50, a nerijetko i iznad 65 godina; bile su visokoobrazovane i na sastanke dolazile iz cijelog grada. Sastanci su se održavali jednom mjesečno, svakog prvog utorka u mjesecu, a građu za susret članice su samostalno posuđivale. „Spajalica“ je bila prvi čitateljski klub prema modelu *multi-title* u Knjižnicama grada Zagreba, ali u 8 godina djelovanja njegovali su se i drugi oblici rada. Bio je to sveobuhvatan i raznolik klub, odlikovao ga je studiozan pristup i obrađivanje većih tema (npr. književnost i film) za koje se posebno spremalo, a uz samostalnu pripremu, pozivalo se i neku kompetentnu osobu, stručnjaka za određenu temu[4]. Članice kluba dobivale su i zadatke (npr. napraviti uvodni prikaz o suvremenoj talijanskoj književnosti), a sudjelovale su i u drugim aktivnostima knjižnice: čitanju naglas djeci, starijima i nemoćnima, kao i osobama s određenim poteškoćama, osmišljavanju izložbene mreže s preporukama i dr. U okviru čitateljskog kluba zajedno se odlazilo na izložbe, ali i gostovalo u drugim knjižnicama (s temom „turska književnost“ klub je gostovao u knjižnici Fakulteta elektrotehnike i računarstva na europskom projektu *Once upon a time... in Europe*). Klub je sporadično radio u vrijeme korone (od uobičajenih 10 susreta godišnje, 2020. ostvarena su 4 susreta), nakon toga, a i zbog smrtnih slučajeva nekih članica, klub se spontano ugasio.

[4] Željka Turčinović, glavna urednica Dramskog programa Hrvatskog radija i Hrvoje Ivanković, autor radiodrama, gostovali su na prvom susretu kluba, kad se obrađivala radiodrama.

Slika 1.: Čitateljski klub „Spajalica“

3.1.2. KPR – „Knjiga, pismo, razgovor“ (2023.)

Čitateljski klub je osnovan u siječnju 2023. na inicijativu studentske sekcije Medicinskog fakulteta Hipokart, a prvi sastanak bio je 15. veljače. Voditeljica je knjižničarka Martina Maksimkov, a članovi formiraju omanju grupu, između 5 i 10 članova, prosječne starosti do 25 godina. U jednonaslovnom načinu rada djela se biraju u dogovoru s članovima. Povremeno se čitaju i knjige na engleskom jeziku te e-formati onih naslova koji su manje poznati i teže dostupni u klasičnom izdanju, pri čemu se – za razliku od nekih klubova u kojima članovima knjige za susret prikupljaju voditeljice kluba – ovdje članovi pobrinu za to da voditeljici dostave naslov. Klub se sastaje jednom mjesečno tijekom svih mjeseci u godini, osim kolovoza, a termin je fleksibilan, po dogovoru s članovima.

3.1.3. „Klubich“ (2016. – 2019.)

Na dječjem odjelu Knjižnice Vladimira Nazora tri je godine djelovao čitateljsko-debatni klub za mlade čiji su članovi (grupa od 5 do 10 članova) bile djevojke do 18 godina. Klub je osnovan na inicijativu knjižničarke Martine Domaćinović koja ga je i vodila, a sastanci su se održavali jednom mjesečno,

utorkom poslijepodne. Građu za sastanke članice su posuđivale same. U jednonaslovnom načinu rada naslovi su se birali u dogovoru s članicama, a najviše su obrađivane teme odrastanja. Klub nije pozivao goste, a djelovao je kao pravi debatni klub: teze su se crpile iz obrađivanih naslova, a članice su se dijelile u dvije skupine, pri čemu je svaka skupina zastupala zadano stajalište, bez obzira na osobno slaganje s njim. Naglasak je bio na komunikaciji i verbalizaciji, izražavanju i iznošenju mišljenja sa stavom koji nije bezobrazan, napadan i neartikuliran.

3.2. Knjižnica Vrapče: čitateljski klubovi „Pozitiva“, „Makoto“ i „Dobra priča“

3.2.1. „Pozitiva“ (2013. – 2024.)

Drugi po starosti klub iz mreže osnovan je 23. 10. 2013. na Dan glasnog čitanja, manifestacije u sklopu Mjeseca hrvatske knjige na inicijativu tadašnje koordinatorice knjižnice Božene Agnoli. Voditeljica kluba bila je knjižničarka Draženka Lukša. Klub je okupljao 10–15 članova u dobi između 40 i 65 godina, a članovi su samostalno posuđivali djela za sastanak. Klub je bio otvorenog i slobodnog koncepta, višenaslovnog načina rada, uz povremeno pozivanje gostiju, a svaki je susret imao unaprijed zadanu temu, vezanu uz aktualne obljetnice, događaje itd. Teme je birala voditeljica, a ticale su se svega što je povezano s književnošću i čitanjem, npr. „problematičnih pedeset stranica“ – rasprava o tome koliko čitateljima treba strpljenja da pročitaju neki dosadan početak knjige. Klub je tijekom svog djelovanja izišao i izvan knjižnice: jedan je sastanak čitateljskog kluba održan u vlaku na relaciji Vrapče – Dugo Selo – Vrapče. Klub se sastajao jednom mjesečno, posljednjeg četvrtka u mjesecu, a s većim je pauzama djelovao sve do 2024. godine.

3.2.2. „Makoto“ (2017. – 2020.)

Čitateljski klub „Makoto“ osnovan je 2017. godine na inicijativu vanjske suradnice Marije Serdar. Okupljao je ljubitelje japanske književnosti, grupu od desetak članova od 25 do 40 godina starosti koja se sastajala jednom mjesečno. Na susretima se razgovaralo o knjigama japanskih autora i onima tematski vezanim za Japan. Na svojim je mrežnim stranicama imao istaknuta pravila sudjelovanja koja su, između ostalog, uključivala pristojnu

komunikaciju, slobodu izražavanja, točnost dolazaka, dosljednost temi te upozorenje kako čitanje materijala nije uvjet za sudjelovanje na sastanku kluba, ali će se o njima raspravljati, što može utjecati na doživljaj prvog čitanja.

3.2.3. „Dobra priča“ (2023. – 2024.)

Čitateljski klub „Dobra priča“ osnovan je u siječnju 2023., također na inicijativu vanjske suradnice Marije Serdar, voditeljice čitateljskog kluba „Makoto“. Vođenje kluba u siječnju 2024. godine preuzela je knjižničarka Draženka Lukša, nakon što je njezin klub Pozitiva prestao s djelovanjem. Prema dostupnim podacima, klub trenutačno nije aktivan.

3.3. Knjižnica Kajfešov brijeg: Čitateljski klub „Iskra“ (2015. – 2024.)

Čitateljski klub „Iskra“ osnovan je 2015. godine kao treći čitateljski klub u mreži i prvi klub namijenjen tinejdžerima. Osnovan je na inicijativu knjižničarke Danijele Petaros Globan, ujedno i voditeljice kluba. Klub se sastajao jednom mjesečno, a jedini je klub iz mreže kojem je termin bio subotom prijepodne. Članice kluba činila je manja skupina djevojaka (oko pet članica) do 18 godina starosti. U jednonaslovnom načinu rada teme, koje je birala voditeljica, bile su primjerene uzrastu: prijateljstvo, ljubav, pripadnost, rastava roditelja, nasilje, bolest u obitelji, maloljetnička trudnoća i sl. Klub nije pozivao goste, a djela za susret za članice je prikupljala voditeljica. S pauzama je čitateljski klub djelovao do 2024. kad se, prelaskom voditeljice kluba na drugo radno mjesto, ali i odrastanjem članica, spontano ugasio.

Slika 2.: Čitateljski klub Iskra

3.4. Knjižnica Podsused: čitateljski klubovi „Knjigostaj“ i „Čitam i kuham“

3.4.1. „Knjigostaj“ (2019.)

Klub je osnovan 4. veljače 2019. na inicijativu koordinatorice knjižnice i njegove voditeljice, Sandre Berak. Krajem 2023. godine koordinatorica odlazi iz knjižnice, a istaknuti član kluba Krešimir Njari, djelatna vojna osoba, preuzima njegovo vodstvo. Klub se sastaje svaka tri tjedna, srijedom poslijepodne, a u jednonaslovnom načinu rada naslovi se biraju po osobnim sklonostima voditelja i prikupljaju za članove. Članovi kluba imaju između 40 i 65 godina, a na sastanku ih se okupi između 10 i 15. Klub katkad ugošćuje i autore koji slušaju analize svojih djela i sudjeluju u raspravi. Klub ni tijekom pandemije nije prekidao s radom („Knjigostaj od doma“) već je sastanke održavao putem platforme ZOOM ili uživo u parku, pa je tako od travnja 2020. do travnja 2022. održano 25 takvih sastanaka.

3.4.2. „Čitam i kuham“ (2022.)

Na inicijativu tadašnje koordinatorice knjižnice Sandre Berak, vanjska suradnica, članica knjižnice i *food blogerica* Manja Jambrišak Račić započela je s održavanjem svog čitateljskog kluba 14. studenog 2022. godine. Specifičnost kluba je povezivanje književnosti i gastronomije tako da, voditeljica priprema jela inspirirana knjigama koje su tema susreta. Naslove voditeljica bira sama, svi čitaju isti naslov koji posuđuju samostalno, a nekoliko primjeraka omogućuje i knjižnica. Ovaj klub ima više od 20 članova u dobi između 25 i 40 godina, a oni na susret dolaze iz raznih dijelova Zagreba. Klub se sastaje jednom mjesečno, utorkom poslijepodne, a predbilježba je obavezna kako bi voditeljica mogla pripremiti dovoljnu količinu hrane.

3.5. Knjižnica Špansko-jug: Čitateljski klub „ŠPJ“ (2023.)

Čitateljski klub „ŠPJ“ prvi je sastanak održao 8. ožujka 2023., a osnovan je na inicijativu koordinatorice knjižnice Annemari Štimac koja ga je i vodila. Klub njeguje višenaslovni koncept u kojem članovi katkad samostalno biraju različita djela o kojima na sljedećem susretu govore drugima. Ipak, naslovi iz fonda knjižnice češće se biraju u okviru zadane teme („izazova“) i preporuke voditeljice kluba. Članovi kluba, njih 10–15 u dobnom rasponu od 40 do 65

godina, nalaze se prve srijede u mjesecu, čak i u ljetnim mjesecima. Koordinatorica Annemari Štimac klub vodi do 15. travnja 2024. kad odlazi na novo radno mjesto, a na njezino dolazi Danijela Petaros Globan. Na inicijativu članova klub nastavlja s radom, pa ova bivša voditeljica čitateljskog kluba za tinejdžere „Iskra“ iz Knjižnice Kajfešov brijeg preuzima i vođenje ovog kluba.

3.6. Knjižnica Gajnice: Čitateljski klub GRČ – „Gajnička radionica čitanja“ (2023.)

Posljednjeg četvrtka u mjesecu okuplja se Čitateljski klub „GRČ“, koji je prvi sastanak održao 30. ožujka 2023. godine. Voditeljice na čiju je inicijativu klub i osnovan su knjižničarke Zvjezdana Balić i Lucija Lokin. Kako su ostale knjižnice iz mreže u kojima postoje čitateljski klubovi razmjerno blizu, prilikom oblikovanja koncepta cilj je bio ponuditi nešto drukčiji oblik čitateljskog kluba. Klub kontinuirano, na svakom susretu ugošćuje prevoditelje obrađivanih djela koji članovima osvještavaju važnost, bogatstvo i raznolikost jezika te ih uvode u tajne svog zanata i daju novu perspektivu pročitanom. Prevoditelji u klubu imaju dvojaku ulogu: zajedno s članovima komentiraju pročitano djelo, ali djeluju i kao spona između publike i autora, kao tumači i posrednici. Osim prevoditelja, klub u goste poziva i druge osobe povezane s raznim vidovima književnosti i izdavaštva, pa se o književnoj kritici razgovaralo s Jagnom Pogačnik, a o oblikovanju naslovnica s nagrađivanim grafičkim dizajnericama Lanom Cavar i Narcisom Vukojević. Klub je jednonaslovni, a djela se biraju prema osobnim sklonostima voditeljica koje i prikupljaju primjerke za članove. Na sastancima je obično između 15 i 20 članova šarolikog raspona godina (od 25 do 84), ali kako klub njeguje otvoreni koncept u kojemu mogu sudjelovati i svi oni koje zanima obrađivano djelo, autor ili njegov prevoditelj, tako na svaki susret dođu i članovi knjižnice koji ne pripadaju osnovnoj bazi članova kluba. Na taj je način kroz klub prošlo već preko 50 članova. Dok svi ostali klubovi u mreži atmosferu na susretu kreiraju i pomoću grickalica, toplih i hladnih napitaka te glazbe, prostor ove knjižnice ne dopušta ništa od navedenog.

Slika 3.: Čitateljski klub GRČ

3.7. Knjižna stanica Gornje Vrapče: Čitateljski klub „Gornje Vrapče“ (2024.)

Krajem 2024. godine na inicijativu koordinatorice Renate Vuković u Knjižnoj stanici Gornje Vrapče osnovan je klub koji je prvi sastanak imao 27. studenog. Voditeljica kluba je knjižničarka Senka Milanovski.

4. Umjesto zaključka: dobrobiti osnivanja čitateljskih klubova u knjižnici

Čitateljski klubovi u knjižnicama donose višestruke pozitivne promjene, kako korisnicima, tako i djelatnicima. Osim što se proširuju vidici čitanjem i razgovorom o djelima koja nisu nužno prvi izbor pojedinca, pristup čitanju drukčiji je i dublji od uobičajenog. Socijalni aspekt susreta također je vrlo bitan, osobito za starije ili teže pokretne članove kluba kojima su druga kulturna događanja u gradu možda nedostupnija. Svakako valja istaknuti kako se pokazalo da članovi čitateljskog kluba postaju redoviti posjetitelji i drugih

događanja u knjižnici te čak iniciraju nova[5], što svjedoči o aktivnom angažmanu članova u kreiranju sadržaja knjižnice.

Problemi s kojima se mogu suočiti voditelji čitateljskih klubova ponajviše se tiču organizacijske strukture[6] ili nekih drugih promjena do kojih dolazi u samoj ustanovi (premještaji zaposlenika na drugo radno mjesto, promjena pozicije zaposlenika…). Također, ako sami djelatnici knjižnice ne osjećaju sklonost prema organizaciji i vođenju čitateljskih klubova u svojoj knjižnici, treba razmisliti o angažiranju vanjskih suradnika, što se na primjeru nekoliko čitateljskih klubova iz upitnika pokazalo vrlo uspješnim.

Čitateljski klubovi u knjižnicama svoje članove i korisnike podsjećaju kako je u fokusu njihova djelovanja knjiga i razgovor o njoj te im pružaju siguran prostor i mogućnost da iznose svoje mišljenje o pročitanom i o tome rasprave s ostalim članovima kluba. Upravo su zbog svega navedenog čitateljski klubovi jedna od najdražih aktivnosti samih knjižničara, baš kao i članova i korisnika knjižnice. Razvijaju kritičko mišljenje, vještinu slušanja i potiču razmjenu mišljenja. Oni jačaju samopouzdanje njegovih članova te pružaju mogućnost za upoznavanje s novim ljudima.

Sve to doprinosi boljoj povezanosti knjižnice s korisnicima, većoj vidljivosti njezinog rada i značajnijem pozicioniranju kao trećeg prostora zajednice.

[5] Npr. član čitateljskog kluba u Knjižnici Gajnice predložio je svoj samostalni koncert s prepjevima poznatih šansona, a član čitateljskog kluba u Knjižnici Podsused postao je njegov voditelj.

[6] Kako je vidljivo i iz samog upitnika: nedostatak primjerenog prostora, manjak vremena za kvalitetnu pripremu za susret, nedostatak formalnijeg obrazovanja vezanog za vođenje čitateljskog kluba…

Literatura

1. Bašić, I. (2014*) O čitateljskim grupama: metodički priručnik s primjerima dobre prakse*. Zagreb: Balans.
2. *Čitam i kuham.* Knjižnice grada Zagreba. Dostupno na https://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/citam-i-kuham-64676/64676 [19.12.2024.]
3. *Čitateljski klub Dobra priča*. Knjižnice grada Zagreba. Dostupno na https://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/citateljski-klub-dobra-prica-66016/66016 [21.12.2024.]
4. *Čitateljski klub Knjigostaj*. Knjižnice grada Zagreba. Dostupno na https://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/citateljski-klub-knjigostaj-60820/60820 [21.12.2024.]
5. *Čitateljski klub KPR*. Knjižnice grada Zagreba. Dostupno na https://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-vladimira-nazora/stalne-aktivnosti-453/odjel-za-odrasle-29069/citateljski-klub-kpr/66796 [21.12.2024.]
6. *Čitateljski klub ŠPJ*. Knjižnice grada Zagreba. Dostupno na https://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/citateljski-klub-spj/62879 [15.12.2024.]
7. *Gajnička radionica čitanja GRČ*. Knjižnice grada Zagreba. Dostupno na https://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/grc/63025 [15.12.2024.]
8. *Hrvatsko čitateljsko društvo.* Dostupno na: https://hcd.hr [20.12.2024.]
9. *Književni klub*. Makoto. Dostupno na: https://makoto.hr/aktivnosti/knjizevni-klub/ [27.12.2024.]
10. *Knjižnica širom otvorenih vrata*. Knjižnice grada Zagreba. Dostupno na https://www.kgz.hr/hr/knjiznica-sirom-otvorenih-vrata/5993 [10.12.2024.]
11. *Mojih sat vremena čitanja*. Knjižnice grada Zagreba. Dostupno na https://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/mojih-sat-vremena-citanja-27430/27430 [10.12.2024.]
12. Plevnik, D. (2012) *Tolle lege: za slobodu čitanja*. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica.

Književni klub III. gimnazije Osijek
Literary club of the III. Grammar School Osijek

Sanja Galic
sanja.galic01@gmail.com
III. gimnazija Osijek

Sažetak

Rad prikazuje iskustva knjižničarke III. gimnazije Osijek u vođenju Književnog kluba. Školski čitateljski klub izvannastavna je aktivnost u kojoj se čita, raspravlja, organiziraju se predstavljanja knjiga i obilježavanja manifestacija posvećenih knjizi i školskim knjižnicama. Klub potiče čitanje i razvijanje višestrukih kompetencija: komunikacijsku, socijalnu i društvenu te kulturnu svijest i izražavanje.

Rad prikazuje primjer dobre prakse, ističući prednosti i izazove s kojima se suočava školski čitateljski klub. Djelovanje kluba je analizirano kroz iskustveni i praktični aspekt. Iskustveni dio detaljno opisuje nastanak i razvoj rada kluba, dok praktični uključuje istraživanje djelovanja kluba kroz analizu SWOT, identificirajući snage, slabosti, prilike i prijetnje kluba.

Ključne riječi: analiza SWOT, čitateljski klub, izvannastavna aktivnost, Književni klub III. gimnazije Osijek, kompetencije

Abstract

The paper presents the experiences of the librarian of the III. Grammar School Osijek in running the Literary Club. The School Book Club is an extracurricular activity in which books are read, discussed, book presentations are organized and events dedicated to books and school libraries are celebrated. The club encourages reading and the development of multiple competencies: communicative, social and social, cultural awareness and expression.

The paper presents an example of good practice, highlighting the advantages and challenges faced by the school book club. The club's activities are analyzed through the experiential and practical aspect. The experiential part describes in detail the origin and development of the club's work, while the practical part includes researching the club's activities through SWOT analysis, identifying the strengths, weaknesses, opportunities and threats of the club.

Keywords: book club, Book club III. Grammar School Osijek, competences, extracurricular activity, reading club, SWOT analysis

1. Uvod

U knjižnici III. gimnazije Osijek djeluje čitateljski klub kao izvannastavna aktivnost pod nazivom Književni klub i vodstvom školske knjižničarke u dva razdoblja: prije pandemije koronavirusa i nakon nje.

Uloga školske knjižnice mijenjala se razvojem društva te se fokus s prikupljanja i posudbe knjižnične građe premješta na odgojno-obrazovnu djelatnost, poučavanje temeljnih životnih kompetencija potrebnih za cjeloživotno učenje. Standard za školske knjižnice (NN 61/2023: čl. 5) djelatnost školskih knjižnica dijeli na međusobno povezane djelatnosti:

- odgojno-obrazovno (rad s učenicima – poučavanje i razvoj ključnih kompetencija, poticanje kritičkog mišljenja i rješavanja problema, poučavanje za samostalno i cjeloživotno učenje, razvijanje svijesti o vrijednostima zavičajne i nacionalne kulture, posebno jezika, umjetnosti i znanosti…; rad s nastavnicima, stručnim suradnicima, ravnateljem – rad na pripremi i provedbi nastavnih sati i radionica, pripremu i sudjelovanje u istraživačkoj nastavi, timski rad na pripremi i provedbi školskih, državnih i međunarodnih projekata i programa u skladu s kurikulumom i dr.)
- stručno-knjižnično (utvrđivanje potreba korisnika, nabava, tehnička i stručna obrada knjižnične građe u računalno čitljivim kataložnim formatima, njezina zaštita, revizija i otpis, informiranje o radu knjižnice, rad s korisnicima, poticanje čitanja i razvoj čitateljske kulture, poučavanje informacijske i medijske pismenosti, uređivanje mrežnog mjesta školske knjižnice i dr.)
- kulturno i javno (organizacija, priprema i provedba kulturnih sadržaja, promicanje općeljudskih vrijednosti i usklađivanje društveno-humanističkih vrednota s ciljevima odgojno-obrazovnoga programa, javno zagovaranje i promidžba djelatnosti knjižnice).

UNESCO-ov manifest za školske knjižnice (2011: 1–2) navodi temeljne zadaće školske knjižnice od kojih su neke:

- poticanje trajnih čitateljskih navika i uživanja u čitanju i učenju,
- omogućavanje stjecanja stvaralačkog iskustva pri korištenju i kreiranju informacija kao pomoć pri učenju i razumijevanju, te poticanju mašte i uživanja u čitanju,

- poticanje svih učenika da nauče i koriste vještine koje će im pomoći pri vrednovanju i korištenju informacija, bez obzira na vrstu, količinu i izvor, kao i razvijanje osjećaja za način komuniciranja u zajednici,
- osiguravanje pristupa lokalnim, regionalnim, nacionalnim i globalnim izvorima koji će učenicima omogućiti doticaj s različitim idejama, iskustvima i stavovima,
- organiziranje aktivnosti koje potiču kulturnu i društvenu svijest.

Navedene djelatnosti i zadaće školske knjižnice učenicima se, između ostaloga, omogućuju i radom čitateljskog kluba. Školski knjižničar organizira čitateljski klub koji se sastaje u školskoj knjižnici, gdje članovi predlažu knjige za čitanje, raspravljaju o pročitanim djelima, iznose svoja mišljenja i uspoređuju dojmove. Voditelj kluba može biti školski knjižničar, koji ima odgojno-obrazovne kompetencije za rad s učenicima i razvoj njihovih kognitivnih, socijalnih i praktičnih vještina s naglaskom na samostalnost i odgovornost, pružajući učenicima odgovarajuću podršku u učenju usklađenu s njihovim individualnim mogućnostima, potrebama i interesima (Okvir, 2016: 5-6). On potiče rasprave usmjerene na razgovore o vlastitim doživljajima i primjerima iz osobnog iskustva. Često čitanje i razgovor imaju biblioterapijsko djelovanje (Bašić, 2021: 12–13). Osim toga, neki čitateljski klubovi, poput Književnog kluba III. gimnazije Osijek, pripremaju i organiziraju predstavljanja knjiga i autora ostalim učenicima i nastavnicima škole, te obilježavanje međunarodnih manifestacija posvećenih knjizi i školskim knjižnicama, kao što su Noć knjige i obilježavanje Međunarodnog mjeseca školskih knjižnica. S obzirom na navedene različite mogućnosti djelovanja čitateljskog kluba, postavljena je hipoteza: čitateljski klubovi važni su u razvoju višestrukih kompetencija učenika. Budući da oni ne rade uvijek u idealnim uvjetima, dobrobiti i probleme u vođenju školskog čitateljskog kluba promotrit ćemo na primjeru Književnog kluba III. gimnazije Osijek.

2. Čitateljski klub kao izvannastavna aktivnost

Školski čitateljski klub oblik je izvannastavne aktivnosti. Pejić Papak i Vidulin (2016: 71–74) analiziraju pojmovno određenje izvannastavne aktivnosti pri čemu se može zaključiti da je izvannastavna aktivnost organizirano slobodno vrijeme koje učenici provode u školi prema osobnim potrebama i interesima. Njihov je cilj poticati razvoj znanja, vještina, sposobnosti, zanimanja i razvijati pozitivnu sliku o sebi i pozitivne vrijednosti. Izvannastavne aktivnosti omogućuju kvalitetno, smisleno provođenje slobodnog vremena učenika. Sudjelovanje u njima doprinosi osobnom razvoju i stvaranju stabilnih društvenih odnosa, što upotpunjava učenikov život.

Slobodno je vrijeme učenika za njihove osobne potrebe ograničeno jer ovisi o učenikovom dnevnom i tjednom opterećenju obavezama vezanim uz učenje u školi ili izvan škole. Ono obuhvaća odmor, igranje, bavljenje sportom, znanosti, umjetničkim ili tehničkim stvaralaštvom te druženje u grupama. Zadatak škole je ponuditi učenicima, osim redovne nastave, organizirane odgojno i pedagoški vrijedne sadržaje u kojima mogu zadovoljiti svoje potrebe, želje i interese (Rosić, 2005: 73).

Prema Pejić Papak i Vidulin (2016: 78–79) nekoliko je načela organizacije izvannastavnih aktivnosti:

- dobrovoljnost – učenik samostalno i dobrovoljno odabire želi li polaziti neku aktivnost
- sloboda izbora aktivnosti – učenik odabire koju će aktivnost polaziti prema svojim potrebama, interesima i sposobnostima
- zadovoljavanje individualnih potreba – učenik zadovoljava potrebu druženja, zabave, učenja i osobnog razvoja
- samoaktivnost učenika – omogućeno je samostalno i aktivno učenje te praktično djelovanje
- raznovrsnost aktivnosti – organizacija različitih aktivnosti iz kulturno-umjetničkog, znanstvenog, tehničkog, ekološkog ili sportskog područja
- organizacija rada – otvoren i fleksibilan pristup, suvremene, inovativne i kreativne metode, jasan i logičan cilj i zadaci, raznovrsni nastavni oblici prema interesima učenika

- sustavnost i smislenost – prenošenje znanja i učenje vrijednih sadržaja u pozitivnom pedagoškom ozračju
- primjerenost sadržaja dobi i mogućnostima učenika – sadržaji u skladu s dobi, mogućnostima i sposobnostima učenika s obzirom na njihovu intelektualnu i moralnu zrelost, socijalno-etički razvoj, radne navike
- amaterizam – osobno zadovoljstvo, radost sudjelovanja i postignuća pojedinog učenika
- suradnja – suradnja učenika i nastavnika, poštovanje, iskrenost, solidarnost. i razumijevanje.

Autorice iz navedenoga zaključuju da su izvannastavne aktivnosti važne za osobni razvoj jer mu omogućuju više razina uključivanja u različite sadržaje, preuzimanje inicijative, motiviranje drugih i samomotivaciju, postavljaju izazove. Povezane su s učenjem, razvijanjem talenata, kreativnosti (Pejić Papak; Vidulin, 2016: 85) i razvojem višestrukih kompetencija.

Školski čitateljski klub zajednica je učenika čitatelja. To je demokratski organizirana grupa nastala prema zajedničkom interesu – čitanju. Bognar i Matijević (2005: 139) tvrde da demokratski vođene grupe prerastaju u kolektiv koji stvara intenzivniji odnos među njihovim članovima. Pojedinci u njima ostvaruju socijalizaciju, osjećaju sigurnost, pripadnost grupi, mogućnost samopotvrđivanja i razvijaju osjećaj vlastite vrijednosti. U grupi se razvijaju pozitivni međuljudski odnosi i sustav vrijednosti: tolerancija, pravo na različito mišljenje, pravo na izražavanje mišljenja i osjećaja bez povređivanja drugih.

Bašić (2014: 37) slično govori o čitateljskim grupama koje imaju obilježja tima: članovi su upućeni jedni na druge, uvažavaju osobnost pojedinca, ističu najbolje osobine svakog člana, postoji visoka interakcija među članovima, svi su visoko motivirani, izražavaju zadovoljstvo što pripadaju skupini, slobodni su u izražavanju mišljenja, pripremaju se za susrete i iznose nove ideje i znanja.

Čitateljski klub izvannastavna je aktivnost koju Pejić Papak i Vidulin (2016: 74) definiraju kao odgojno planiranu aktivnost koja voditelju omogućuje širi obrazovni utjecaj na učenike s kojima može komunicirati u opuštenijoj atmosferi nego u redovitoj nastavi. Školski knjižničar kao voditelj izvannastavne aktivnosti nema ulogu poučavanja, nego motiviranja, poticanja i ohrabrivanja. Budući da dobro poznaje školu u kojoj radi, sadržaje kurikuluma i potrebe učenika, može stvoriti pozitivno okružje međusobnog

uvažavanja svih članova, dobre prostorne i materijalne uvjete rada te osmisliti raznovrsne poticajne metode koje će doprinijeti razvoju učenikovih znanja, sposobnosti i stavova. Kovačević i Lovrinčević (2012: 112) kažu da školski knjižničar u odgojno-obrazovnom radu s učenicima:

- prepoznaje njihove individualne i specifične potrebe
- ima pedagoške kompetencije i može pozitivno motivirati i poticati njihov razvoj
- stvara motivirajući i siguran prostor koji potiče, ohrabruje i razvija učenje
- podržava učenike u čitateljskim, iskustvenim i istraživačkim izazovima
- kompetentan je izabrati i predložiti kvalitetna suvremena književna djela za čitanje u slobodno vrijeme.

Iz toga proizlazi da školski knjižničar ima odgojno-obrazovne kompetencije potrebne za razvoj višestrukih kompetencija učenika, čemu posebno može pridonijeti kao voditelj čitateljskog kluba.

3. Čitateljski klub i razvoj višestrukih kompetencija

Čitanje je prepoznavanje i razumijevanje slova, njihovo povezivanje u riječi i tekst kojemu pri tome dajemo smisao (Grosman, 2010: 21). Čitamo da bismo razumjeli sami sebe i svijet oko sebe. Čitanje je nužna vještina za osobni i društveni razvoj čovjeka jer je temelj obrazovanja i cjeloživotnog učenja i ključ za postizanje akademskih vještina. Njime bogatimo svoj rječnik, poboljšavamo analitičke vještine, koncentraciju, poznavanje gramatičkih pravila i strukturu jezika na kojem čitamo, poboljšavamo poznavanje stilskih obilježja tekstova, znanja o različitim kulturama i svijetu. To znači da tako razvijamo čitalačku pismenost. U četvrtom ciklusu Međunarodnog programa za procjenu znanja i vještina učenika PISA 2009 čitalačka pismenost opisana je kao skup znanja, vještina i strategija koji se razvija tijekom cijelog života u različitim okolnostima i odnosima s obitelji, vršnjacima i širom društvenom sredinom (PISA 2009, 2010: 36). U nastavku je definirana kao razumijevanje, korištenje, promišljanje i bavljenje pisanim tekstovima radi postizanja osobnih ciljeva, razvoja vlastitog znanja i potencijala te aktivnog sudjelovanja u društvu.

U čitateljskom klubu učenici imaju kontrolu nad onim što čitaju jer je to ili prema slobodnom izboru ili prema dogovoru unutar grupe. Čitači koji čitaju iz zadovoljstva aktivni su čitatelji koji neprestano propituju što čitaju, uspoređuju pročitano sa svojim mišljenjem, povezuju sa svojim znanjima i iskustvima (Peti-Stantić i Stantić, 2009: 8). Školski knjižničar kao voditelj kluba stvara poticajne uvjete koji će svim učenicima omogućiti kvalitetno učenje te organizira aktivnosti koje potiču učenike na aktivno sudjelovanje i međusobnu suradnju, motivira za neprekidno istraživanje, propitivanje, zaključivanje i interpretaciju različitih sadržaja (Okvir, 2016: 5-6), stječu nova znanja i razvijaju svoje specifične sposobnosti i kompetencije.

Kompetencije su sposobnost da se nešto učini ili djeluje na razini određenog znanja, umijeća i sposobnosti (Mijatović, 2000:158). U Preporuci Europskog parlamenta (2010: 174–175) navodi se da su ključne ili temeljne kompetencije one koje su potrebne svim pojedincima za osobno potvrđivanje i razvoj, aktivan građanski život, društvenu integraciju i zapošljavanje. Temeljni dokument odgojno-obrazovnog sustava Republike Hrvatske „Nacionalni okvirni kurikulum“ ustanovio je prelazak s učenja i poučavanja usmjerenog na sadržaj na kompetencijski sustav i učenička postignuća iskazana u ishodima učenja (2011: 11.). U njemu su opisane temeljne kompetencije za cjeloživotno učenje (Nacionalni, 2011: 17):

- komunikacija na materinjem jeziku odnosi se na osposobljenost za pravilno i stvaralačko usmeno i pisano izražavanje i tumačenje misli, osjećaja, stavova i činjenica
- komunikacija na stranim jezicima je osposobljenost za razumijevanje, usmeno i pisano izražavanje i tumačenje misli, osjećaja, stavova i činjenica na stranomu jeziku u različitim kulturnim i društvenim situacijama
- matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodoslovlju i tehnologiji podrazumijeva osposobljenost učenika za razvijanje i primjenu matematičkoga mišljenja u rješavanju problema u nizu različitih svakodnevnih situacija, za uporabu znanja i metoda kojima se objašnjava svijet prirode, osposobljenost za njihovu primjenu, razumijevanje promjena uzrokovanih ljudskom djelatnošću te odgovornost pojedinca kao građanina

- digitalna kompetencija omogućuje sigurnu i kritičku upotrebu informacijsko-komunikacijske tehnologije za rad u osobnomu i društvenomu životu te u komunikaciji
- učiti kako učiti je osposobljenost za proces učenja i ustrajnost u učenju, organiziranje vlastitoga učenja, uključujući učinkovito upravljanje vremenom i informacijama u samostalnomu učenju i učenju u skupini
- socijalna i građanska kompetencija su odgovorno ponašanje, pozitivan i tolerantan odnos prema drugima, međuljudska i međukulturna suradnja, uzajamno pomaganje i prihvaćanje različitosti; samopouzdanje, poštovanje drugih i samopoštovanje; učinkovito sudjelovanje u razvoju demokratskih odnosa u školi
- inicijativnost i poduzetnost je sposobnost pojedinca da ideje pretvori u djelo, a uključuje stvaralaštvo, inovativnost i spremnost na preuzimanje rizika te sposobnost planiranja i vođenja projekata radi ostvarivanja ciljeva
- kulturna svijest i izražavanje odnosi se na svijest o važnosti stvaralačkoga izražavanja ideja, iskustava i emocija u umjetnosti i medijima te svijest o lokalnoj, nacionalnoj i europskoj kulturnoj baštini i njihovu mjestu u svijetu.

Ranije je rečeno da su čitateljski klubovi važni u razvoju višestrukih kompetencija. Prema iskustvu knjižničarke III. gimnazije Osijek u vođenju Književnog kluba to posebno dolazi do izražaja u pripremi i realizaciji susreta s autorom književnog djela.

Na primjeru susreta s dr. Draženom Gorjanskim, autorom romana „Slučaj Laure D.“, koji je održan u III. gimnaziji Osijek u svibnju 2022. godine, prikazat će se razvoj višestrukih kompetencije učenika: komunikacija na materinjem jeziku, digitalna kompetencija, socijalna i građanska, učiti kako učiti, inicijativnost i poduzetnost, kulturna svijest i izražavanje.

Učenici su čitajući roman mogli zadovoljiti svoje unutrašnje intelektualne, emocionalne i moralne potrebe predviđanjem razvoja radnje, postupaka glavnih likova, slaganjem s njima ili suprotstavljanjem njihovim odlukama. U razgovoru o pročitanom i pripremanju prezentacije romana i pitanja za razgovor s autorom, razvijali su sposobnost izražavanja i tumačenja misli, osjećaja i činjenica u govornom i pisanom obliku. Budući da se radi o autoru i

mjestu radnje romana iz uže životne sredine učenika, Osijeka, učenici su razvijali svijest o lokalnoj kulturnoj sredini. Susret s autorom bio je otvoren za javnost pa su se učenici pripremili za javno izlaganje, pri čemu su bili spremni preuzeti rizik kako će ono i razgovor s autorom biti prihvaćeni od publike. Nakon susreta su na kanalu *YouTube* objavili audiosnimku događanja.

Ponovno pokretanje Književnog kluba nakon susreta inicirali su učenici radi ostvarivanja ciljeva: čitanje književnih djela izvan obavezne lektire, raspravljanje o njima, suradnja s drugim učenicima i voditeljem kluba. U klubu učenici razvijaju socijalnu i građansku kompetenciju koja obuhvaća sve oblike ponašanja, kako bi mogli učinkovito i konstruktivno sudjelovati u društvenom životu i rješavati probleme. U njemu razvijaju empatiju, suosjećajnost, poznanstva i prijateljstva. Raspravljanje o knjigama pomoći će im u tome da znaju objasniti što se događa u suvremenom društvu, predložiti što mogu učiniti kako bi ga promijenili na bolje i kako postati aktivni građani.

4. Djelovanje Književnog kluba III. gimnazije Osijek

Književni klub III. gimnazije Osijek djelovao je u dva različita razdoblja. Do prekida u radu kluba došlo je zbog opterećenosti učenika zahtjevnim školskim gradivom i uvođenjem polaganja ispita državne mature, a voditeljica kluba raznim drugim obvezama.

Prvi Književni klub djelovao je od školske godine 1998./1999. do 2006./2007. kada škola i knjižnica sele u zamjenski prostor zbog obnove školske zgrade. Osnivanje je inicirala školska knjižničarka uz pomoć nastavnika iz predmeta Hrvatski jezik koji su joj omogućili da na njihovim nastavnim satima predstavi klub. Broj članova bio je različit od godine do godine, između četiri i sedam, a posljednje tri godine Klub je djelovao prema *multi-title* modelu u kojem su se čitale različite knjige o istoj temi (Bašić, 2014: 53). Ovakav model omogućuje da knjižnica ima veći broj naslova s manjim brojem primjeraka, nekada samo s jednim primjerkom. Učenici su predstavljali svoju pročitanu knjigu i u raspravi tražili poveznice ili drukčije prikazan problem u drugim knjigama. Jedne školske godine čitale su se knjige o ljubavnoj tematici, druge o utjecaju novca na pojedinca, dvije godine zaredom to su bili kriminalistički romani, zatim romani o traganju mladih za osobnim identitetom, fantastika i, posljednje godine, poezija i romani o mirisima.

Posljednja tema o mirisu u književnosti vezana je uz veliki školski projekt „Tragom nobelovaca Ružičke i Preloga“ u kojem su, osim rasprave o pročitanom, članovi predstavili knjige izložbom i prikazima na javnom predstavljanju projekta.

Klub je prestao s radom zbog drugih obaveza voditeljice i članova. Voditeljica je bila opterećena preseljenjem knjižnice, uz koju je bila vezana revizija i otpis knjižničnog fonda. Osim toga, u to je vrijeme bila predsjednica Hrvatske udruge školskih knjižničara i članica Upravnog odbora Društva knjižničara Slavonije i Baranje. Preuzimanjem dužnosti voditeljice Stručnog vijeća knjižničara srednjih škola Osječko-baranjske županije i vođenja projekta međunarodne suradnje škola, više se nije mogla posvetiti samom klubu.

Školske godine 2007./2008. najavljena je i provedena probna državna matura koja je tada učenicima bila velika nepoznanica i time zahtijevala ozbiljne pripreme. I sada se, nakon petnaest godina, učenici završnih razreda u drugom polugodištu intenzivno pripremaju za polaganje ispita državne mature. Većina njih u to vrijeme napušta izvannastavne i izvanškolske obveze jer je uspjeh na maturi preduvjet za nastavak školovanja na fakultetu prema osobnom odabiru, samim tim za uspjeh u daljnjem životu. Iako nerado, iz tog razloga maturanti neredovito dolaze na sastanke čitateljskog kluba ili ga napuštaju.

Osnivanje drugog Književnog kluba inicirali su učenici koji su školske godine 2022./2023. pod vodstvom školske knjižničarke sudjelovali u projektu *eTwinning* školskih knjižničara Osječko-baranjske županije „Upoznaj svoje sugrađane“. Pozitivno iskustvo u pripremi i održavanju susreta s dr. Draženom Gorjanskim, autorom romana „Slučaj Laure D.“, potaknulo ih je na osnivanje kluba iduće školske godine. Sami su pozvali zainteresirane i u dogovoru s voditeljicom organizirali prvi susret na kojem je dogovoreno da će klub djelovati po modelu *single-title* u kojem svi čitaju jedno književno djelo (Bašić, 2014: 53). Ovaj model ima za preduvjet da u knjižnici ima više primjeraka istog naslova. To u školskim knjižnicama za književna djela koja nisu u obaveznoj lektiri nije lako postići zbog nedovoljnih financijskih sredstava za nabavu knjižnične građe.

Klub je na početku rada imao šest članova. Zanimljivo je da su svi bili iz istog razreda koji je tada bio najlošiji prema uspjehu u učenju i vladanju. U početnom razgovoru pokazalo se da su to učenici koji u razrednoj sredini ne

mogu doći do izražaja i koji su čak psihički zlostavljani na rasnoj ili spolnoj osnovi. Voditeljica se odlučila za biblioterapiju, preporučivanje knjiga za pojedine probleme i brige koje će omogućiti pojedincu pogled u sebe, razumijevanje i prihvaćanje promjena (Bašić, 2021: 12). U svojoj knjizi Bašić (2021: 16) dalje govori da su ciljevi biblioterapije:

- povećati samorazumijevanje i ispravno samoopažanje
- povećati osjetljivost za međusobne odnose
- osvijestiti životnu orijentaciju
- razviti kreativnost i izražavanje, pozitivno mišljenje i kreativno rješavanje problema
- ojačati komunikacijske vještine aktivnog slušanja i govorenja
- oslobađanjem emocija riješiti se napetosti
- novim idejama, uvidima i informacijama steći novo mišljenje o sebi i svijetu oko sebe.

Vođeno čitanje u smislu biblioterapije voditeljica kluba primjenjivala je u fazi motivacije za čitanje određenog književnog djela. Odabrala je romane čiji glavni likovi tragaju za svojim identitetom i smislom života za koje je smatrala da mogu, kako tvrdi Silaj (2022: 261), dati konkretnu pomoć mladima u njihovim realnim školskim situacijama. Autorica u svom radu (Silaj, 2022: 261) dalje navodi da će se mladi čitatelj skloniti u svijet književnog djela te će njegov unutarnji svijet biti zaštićen jer je u tom trenu odvojen od naporne stvarnosti tako da mu je lakše.

U klubu se školske godine 2022./2023. čitao Coelhov roman „Alkemičar“, potom Hesseov „Siddhartha“ i Levithanov roman „Svakoga dana“. Sredinom školske godine broj članova se udvostručio jer su učenici čuli za pozitivna iskustva druženja u Književnom klubu. Budući da su to bili učenici trećih razreda koji imaju nastavu u istoj smjeni, sastanci su se održavali u školskoj knjižnici nakon nastave u jutarnjoj smjeni.

Iduće školske godine broj članova porastao je na čak sedamnaest. U svom radu Bašić (2021: 64) tvrdi da je optimalan broj članova dvanaest, no da je dobro početi s većim brojem članova jer to omogućava nesmetan rad kluba kada nekoliko članova izostane sa sastanka. Osim tadašnjih članova kluba koji su postali maturanti, klubu su se pridružili učenici prvih i trećih razreda. Ovako velik broj članova i različite generacije učenika, koje imaju nastavu u dvije različite smjene i različit raspored sati, predstavljali su organizacijski problem

jer je trebalo uskladiti vrijeme sastajanja koje svima odgovara. Voditeljica zbog privatnih obaveza nije mogla održavati sastanke subotom pa su oni organizirani u dva termina svakih četrnaest dana. Tako se nikada nisu u isto vrijeme sastali svi članovi.

Klub je nastavio s radom i školske godine 2024./2025., ali u manjem sastavu. Sada ima samo četiri člana od kojih su dva nova. Dogovoreno je da će klub i dalje raditi prema modelu *single-title* jer se tako može raspravljati o istoj knjizi te se mogu uspoređivati različita mišljenja, stavovi i osjećaji.

5. Analiza SWOT

Kovačević i Lovrinčević (2014: 185) govore da je analiza SWOT tehnika koja olakšava uspoređivanje vanjskih mogućnosti i zapreka, ili prilika i prijetnji, s unutarnjim snagama i slabostima neke organizacije. Dalje govore da je važnost ove analize u tome što daje zaključke o optimalnom korištenju svih resursa školske knjižnice sa svrhom samovrednovanja, osuvremenjivanja i poboljšanja njezinih aktivnosti. Naziv tehnike dolazi od kratica za engleske riječi Strengths, Weaknesses, Opportunities i Threats, koje prevedene na hrvatski jezik znače snage, slabosti, prilike i prijetnje. Snage u analizi SWOT odnose se na ono što daje dobre rezultate i pomaže shvatiti što funkcionira. Slabosti se odnose na ono što nije uspješno i daju početnu točku za poboljšanje rada. Prilike ili mogućnosti proizlaze iz postojećih snaga i slabosti, sa svim vanjskim utjecajima koji će omogućiti jači položaj. Prijetnje su područja koja mogu uzrokovati probleme. Za razliku od slabosti, one su vanjske i izvan naše kontrole.

Na kraju školske godine 2023./2024. voditeljica je s članovima provela analizu SWOT s ciljem poboljšanja rada kluba.

Komunikacija članova i voditeljice se izvan sastanaka Književnog kluba odvijala na platformi *Yammer* na kojoj je u školskoj grupi III. gimnazije Osijek voditeljica osnovala privatnu grupu kluba. Na njoj je krajem svibnja 2024., nakon završnog sastanka, objavila detaljno objašnjenje kako se provodi ovakva analiza i postavila pitanja na koja su odgovorili svi članovi i sama voditeljica:

- *Snage* – Koje su naše prednosti? Što radimo dobro? Što radimo najbolje u odnosu na druge izvannastavne aktivnosti? Što drugi

učenici i nastavnici vide kao vašu snagu? Po čemu je naš Klub jedinstven?

- *Slabosti* – Koje inicijative nisu bile uspješne i zašto? Što se može poboljšati? Koji bi resursi mogli poboljšati našu djelovanje?
- *Prilike (mogućnosti)* – Koje resurse možemo koristiti za poboljšanje slabosti? Postoje li praznine u našem radu? Koji bi ciljevi bili za iduću godinu?
- *Prijetnje* – mogu uključivati bilo što, od pandemije do promjene u školskom okruženju. Koje su promjene u školi razlog za zabrinutost? Koji su novi trendovi u izvannastavnim aktivnostima na pomolu? Gdje nas naši konkurenti nadmašuju?

Učenici su svoje odgovore objavili u grupi tijekom idućih mjesec dana. Vrijeme za analizu nije bilo idealno izabrano jer su se učenici u lipnju pripremali za završne ispite i odgovaranja pred kraj školske godine ili za ispite državne mature, ali je bilo logično s obzirom na nadolazeće ljetne praznike.

6. Rezultati analize SWOT o radu Književnog kluba

Odgovori na postavljena pitanja uglavnom su se ponavljala jer su učenici pristupili klubu sa sličnim motivima, interesima i potrebama, osim toga su svima pruženi jednaki uvjeti za rad. Rezultati analize SWOT prikazani su u tablici 1.

Kategorija	***Odgovori učenika***	***Odgovori voditeljice***
Snage	Opuštena atmosfera, čitamo što nas zanima, smijemo reći što mislimo i osjećamo, lakše mi je reći što mislim, nitko nas ne ismijava i ne vrijeđa, knjižničarka nas pita za mišljenje i ohrabruje, osjećam se dobro, osjećam se važno, promijenio sam mišljenje o nekim stvarima, nije za ocjenu, imamo vreće za sjedenje.	Opuštena atmosfera jer nismo pod pritiskom ocjenjivanja, učenici rado dolaze na sastanke, osjećaju pripadnost grupi, rado iznose svoja zapažanja, lijepo se izražavaju, pristojni su u međusobnom ophođenju, obogatili su rječnik, aktivno slušamo jedni druge, svi smo motivirani, kreativni smo.

Slabosti	Nedovoljan broj primjeraka knjiga u školskoj knjižnici, trebao sam posuditi nečiju iskaznicu iz Gradske kako bih mogao pročitati knjigu, često su govorili isti, sastanci su u radnom vremenu knjižnice, smetaju nam učenici koji dolaze posuditi knjigu, promjene rasporeda, nemamo termin u kojem možemo uvijek svi biti zajedno, trebali bismo se sastajati subotom, knjižničarka je često na bolovanju pa se ne možemo sastati.	Nedovoljan broj primjeraka knjiga, velik broj članova dovodi do pasivnosti jednog dijela, učenici koji su putnici odlaze ranije kako ne bi propustili autobusni prijevoz kući, sastanci kluba su u samoj knjižnici u njezino radno vrijeme pa ostali korisnici prekidaju sastanke.
Prilike (mogućnosti)	Predstavljanja knjiga u školi, posjećivanje predstavljanja knjiga u knjižari Nova, posuđivali smo knjige iz Gradske knjižnice, imala sam knjigu kod kuće, trebalo bi organizirati prikupljanje knjiga za knjižnicu, naplaćivati zakasninu da se kupe nove knjige.	Predstavljanja knjiga u školi, posjećivanje predstavljanja knjiga u knjižari Nova, posjećivanje drugih knjižnica, razvijanje kulture posjećivanja kulturnih događanja, razvijanje potrebe čitanja u slobodno vrijeme, pojava potrebe osnivanja ili bogaćenja kućnih zbirki knjiga, napisati projekt za izvannastavne aktivnosti i projekt prekogranične suradnje za opremanje knjižnice.
Prijetnje	Teško gradivo pa moramo puno učiti za ispite i odgovaranja, moram ponovo čitati lektiru za	Nemogućnost naplaćivanja zakasnine zbog financijskog poslovanja škole preko državne riznice, škola u

	državnu maturu, idem na pripreme za državnu maturu, nema dovoljno knjiga u knjižnici, knjižničarku nitko ne mijenja kada je na bolovanju.	proračunu uopće nema stavku za nabavu knjiga za knjižnicu, ravnatelj je nezainteresiran za rad knjižnice, nastavnike Hrvatskog jezika i razrednike ne zanima sudjeluju li učenici u radu Književnog kluba, nedovoljna vidljivost kluba jer knjižničarka nije administratorica školske mrežne stranice.

Tablica 1.: Rezultati analize SWOT

7. Što učiniti nakon analize kako bi se unaprijedio rad Književnog kluba?

Snage i Prilike pokazale su da su i učenici i voditeljica motivirani za sudjelovanje u radu Književnog kluba i da se u njemu osjećaju ugodno. Svijest učenika da su napredovali u komunikacijskim, socijalnim i kulturnim kompetencijama te izražavanju pokazatelj je da klub radi dobro.

U Slabostima je najistaknutiji problem nedovoljan broj primjeraka knjiga u školskoj knjižnici. Riješiti ga se ne može u jednom trenutku, jednom akcijom. Zbog nedostataka financijskih sredstava to će biti postupno: povećavanjem broja primjeraka koje knjižnica već ima (prilikom kupnje novih naslova to treba biti najmanje tri primjerka) i korištenjem mogućnosti međuknjižnične posudbe s drugim školskim knjižnicama i Gradskom i sveučilišnom knjižnicom. Akcije prikupljanja knjiga nisu dobro rješenje, jer se u takvim akcijama najčešće dobiju naslovi koje nikoga ne zanimaju ili samo po jedan primjerak nekog naslova primjerenog za čitanje u klubu. Budući da knjižničarka piše projektne prijave za razne natječaje kojima se pomaže opremanje škole, dogovorila je s ravnateljem da one u 2025. godini budu usmjerene opremanju knjižnice namještajem i literaturom.

Problem termina i mjesta sastajanja kluba pokušat će se riješiti prilagodbom vremena koje bi odgovaralo svim članovima. Mjesto sastajanja

kluba i dalje će biti knjižnica kako bi ostali učenici mogli koristiti čitaonicu koja je prostorno odvojena od knjižnice.

Budući da su Slabosti i Prijetnje najviše usmjerene na nedovoljan broj primjeraka knjiga, njihovo nabavljanje dužnost je knjižničarke koja pri tom mora biti kreativna i iznalaziti različite mogućnosti. Ona je u uvjerenju da je poboljšana percepcija ravnatelja o odgojno-obrazovnoj ulozi i radu školske knjižnice pomak prema pozitivnom rješavanju tog problema.

8. Zaključak

Književni klub u III. gimnaziji Osijek čitateljski je klub koji djeluje kao izvannastavna aktivnost čija je voditeljica školska knjižničarka. Izvannastavna aktivnost je organizirano slobodno vrijeme koje učenici provode u školi prema osobnim potrebama i interesima. Cilj joj je poticati razvoj znanja, vještina, sposobnosti, zanimanja i razvijati pozitivnu sliku o sebi i pozitivne vrijednosti. Sudjelovanje u izvannastavnoj aktivnosti doprinosi osobnom razvoju, razvoju višestrukih kompetencija i stvaranju stabilnih društvenih odnosa, što upotpunjava učenikov život. Potvrđena je postavljena hipoteza da su čitateljski klubovi važni u razvoju višestrukih kompetencija učenika. Učenici su sami inicirali osnivanje kluba u kojemu su čitali i raspravljali o pročitanim knjigama, pripremali i održavali prezentacije o pročitanim romanima, sudjelovali u organizaciji susreta s autorima i manifestacijama posvećenima knjizi i školskim knjižnicama, sudjelovali u susretima s piscima u drugim knjižnicama i knjižarama. Tako su razvijali kompetencije: komunikacija na materinjem jeziku, digitalna kompetencija, socijalna i građanska kompetencija, učiti kako učiti, inicijativnost i poduzetnost, kulturna svijest i izražavanje. Školski knjižničar ima odgojno-obrazovne kompetencije potrebne za razvoj višestrukih kompetencija učenika čemu posebno može pridonijeti kao voditelj čitateljskog kluba.

Književni klub III. gimnazije Osijek djelovao je u dva različita razdoblja. Do prekida u njegovom radu utjecala je opterećenost učenika i voditeljice kluba raznim drugim obvezama.

Prvi čitateljski klub djelovao je od školske godine 1998./1999. do 2006./2007. prema *multi-title* modelu u kojemu su se čitale različite knjige s istom temom. Ponovno osnivanje kluba inicirali su učenici koji su školske

godine 2022./2023. odabrali rad prema modelu *single-title* u kojem svi čitaju jedno književno djelo. Ovaj model, za razliku od modela *multi-title*, zahtijeva veći broj primjeraka istog naslova, što je često teško zadovoljiti zbog nedovoljnih financijskih sredstava za nabavu knjižnične građe.

Budući da klub nije radio u idealnim uvjetima i imao idealne rezultate, dobrobiti i probleme u njegovom radu promotrili smo analizom SWOT koju su proveli učenici i voditeljica kluba. Analizirajući Snage i Prilike potvrdilo se da su učenici i voditeljica visoko motivirani za sudjelovanje u Književnom klubu i da se u njemu osjećaju ugodno. Učenici su došli do samospoznaje da su napredovali u komunikacijskim, socijalnim i kulturnim kompetencijama te izražavanju. To je pokazatelj dobrog rada kluba. S druge strane Slabosti i Prijetnje Književnom klubu usmjerene su na nedovoljan broj primjeraka knjiga, termin i mjesto sastajanja kluba. Redovno financiranje od Osječko-baranjske županije, osnivača škole i Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih nije dovoljno za nabavu književnih djela izvan obavezne lektire. Problem nedostatka dovoljnog broja primjeraka istog naslova književnog djela pokušat će se riješiti u projektima izvannastavnih aktivnosti koje javnim pozivima financira Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih, te projektima prekogranične suradnje financiranim natječajima Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije. S članovima kluba će se dogovoriti termin sastajanja, a mjesto sastajanja će i dalje biti školska knjižnica kako bi se ostalim učenicima omogućilo korištenje čitaonice koja je prostorno odvojena od knjižnice. Poboljšana percepcija ravnatelja o odgojno-obrazovnoj ulozi i radu školske knjižnice pomak je prema pozitivnom rješavanju tih problema, što će unaprijediti rad školske knjižnice i njezinog čitateljskog kluba.

Literatura

1. Bašić, I. (2021) *Biblioterapija i poetska terapija: priručnik za početnike*. Zagreb: Školska knjiga.
2. Bašić, I. (2014) *O čitateljskim grupama: metodički priručnik s primjerima dobre prakse*. Zagreb: Balans.
3. Bognar, L. i Matijević, M. (2005) *Didaktika*. 3. izmijenjeno izd. Zagreb: Školska knjiga.
4. Braš Roth, M. (ur.) (2010) *PISA 2009: Čitalačke kompetencije za život.* Zagreb: Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja – PISA centar.
5. Grosman, M. (2010) *U obranu čitanja: čitatelj i književnost u 21. stoljeću.* Zagreb: Algoritam.
6. Kovačević, D. i Lovrinčević, J. (2014) *Mjerila kvalitete rada u hrvatskom školskom knjižničarstvu*. Osijek: Odjel za kulturologiju u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.
7. Kovačević, D. i Lovrinčević, J. (2012) *Školski knjižničar*. Zagreb: Zavod za informacijske studije.
8. Mijatović, A. (2000) *Leksikon temeljnih pedagogijskih pojmova*. Zagreb: Edip.
9. *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje, opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje* (2011). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH. Dostupno na: http://mzos.hr/datoteke/Nacionalni_okvirni_kurikulum.pdf [14.11.2024.]
10. *Okvir nacionalnog standarda kvalifikacija za učitelje u osnovnim i srednjim školama: preporuka* (2016) Zagreb: Naconalno vijeće za obrazovanje. Dostupno na: https://arhiva.ffri.uniri.hr/files/dokumentiodsjeka/CON/Okvir_nacionalnoga_standarda_kvalifikacija.pdf [14.11.2024.]
11. Pejić Papak, P. i Vidulin, S. (2016) *Izvannastavne aktivnosti u suvremenoj školi.* Zagreb: Školska knjiga.
12. Peti-Stantić, A. i Stantić, M. (2009) Užitak čitanja: intelektualna razbibriga i/ili intelektualna potreba. U: Javor, R. (ur.*) Čitanje – obaveza ili užitak: zbornik*. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba. Dostupno

na: https://www.bib.irb.hr:8443/444350/download/444350.Peti-Stantic__Stantic_2009_Uzitak_citanja_.pdf [21.11.2024.]

13. *Preporuka Europskog parlamenta i savjeta od 18. prosinca 2006. o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje* (2010). Bruxelles: Europski parlament i Vijeće Europske unije. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/clanak/92192 [21.11.2024.]
14. Rosić, V. (2005) *Slobodno vrijeme – slobodne aktivnosti*. Rijeka: Žagar.
15. Silaj, K. (2022) *Zašto bi djeca i mladi trebali čitati književna djela i važnost čitateljske sposobnosti u oblikovanju ponašanja i razvoja kritičkog mišljenja djece i mladih danas*. U: Čeliković, K. (ur.) *Dani hrvatske knjige i riječi: dani Balinta Vujkova: Zbornik radova s Međunarodnog znanstveno-stručnog skupa* 2021. Subotica: Hrvatska čitaonica Subotica; Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata. Str. 261-278.
16. *Standard za školske knjižnice* (2023). Standard za školske knjižnice. Narodne novine. 61, 1024. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2023_06_61_1024.html [21.11.2024.]
17. *UNESCO-v manifest za školske knjižnice* (2019). Dostupno na: https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/school-libraries-resource-centers/publications/school-library-manifesto-hr.pdf [21.11.2024.]

Čitateljski klub za odrasle Knjižnice „Nikola Zrinski" Čakovec
Adult Book Club of Nikola Zrinski Library Čakovec

Dina Kraljić
maticna@kcc.hr
Knjižnica „Nikola Zrinski" Čakovec
Hrvoje Džanko
opci_odjel@kcc.hr
Knjižnica „Nikola Zrinski" Čakovec

Sažetak

Cilj ovoga rada je prikazati rad Čitateljskog kluba za odrasle Knjižnice „Nikola Zrinski" Čakovec[7] čiji se članovi sastaju jednom mjesečno u prostorima Knjižnice. Čklub je predstavljen od osnutka prikazom njegovih članova, organizacije i koncepta rada, načina odabira knjiga za čitanje i rasprava koje se vode o njima. Značajan naglasak stavljen je na prikaz mnogostrukih dobrobiti postojanja Čkluba: voditelji usavršavaju vještine upravljanja grupom i vođenje rasprava, članovi dobivaju mogućnost opuštenog druženja u ugodnom čitateljskom utočištu u kojem obogaćuju svoja čitateljska iskustva, vježbaju kritičko mišljenje i argumentirano raspravljanje, a Knjižnica kvalitetno osmišljenim programom potiče ljude na druženje i utječe na razvoj kulture čitanja u gradu Čakovcu.

Ključne riječi: čitateljski klub, Čitateljski klub za odrasle Knjižnice „Nikola Zrinski" Čakovec, Čklub, kultura čitanja, poticanje čitanja

[7] Kao skraćeni naziv Čitateljskog kluba za odrasle Knjižnice „Nikola Zrinski" Čakovec koristi se kratica Čklub

Abstract

The aim of this paper is to present the work of the Book Club for Adults of Nikola Zrinski Library Čakovec, whose members meet once a month in the Library premises. The Club is presented from the very beginning of its establishment through a presentation of its members, organization and concept of work, the method of selecting books to read and the discussions that are held about them. Significant emphasis is placed on presenting the multiple benefits of the existence of the Club: leaders improve their group management skills and lead discussions, members are given the opportunity to relax and socialize in a pleasant reading haven where they enrich their reading experiences, practice critical thinking and argumentative discussion, and the Library, through a well-designed program, encourages people to socialize and influences the development of a reading culture in the city of Čakovec.

Keywords: book club for adults, Čklub, encouraging reading, Nikola Zrinski Library Čakovec, reading club, reading culture

1. Uvod

Knjižnica „Nikola Zrinski“ Čakovec nastoji pružiti raznolike knjižnične usluge i osigurati knjižničnu građu svim svojim korisnicima, s ciljem zadovoljavanja obrazovnih i informacijskih potreba te potreba za osobnim razvojem, razonodom i kvalitetnim provođenjem slobodnog vremena, u skladu s preporukama IFLA-inih smjernica za narodne knjižnice (2011: 15). Idealno je mjesto za okupljanje i druženje članova zajednice uz smislene knjižnične usluge koje podižu kvalitetu života njezinih članova, a sve u skladu s IFLA-inim i UNESCO-ovim Manifestom za narodne knjižnice (2022: 2). S mišlju da je Knjižnica, kao mjesto susreta i okupljanja, idealna za kvalitetno provođenje slobodnih aktivnosti i promicanje čitanja, 14. svibnja 2022. godine osnovan je prvi Čitateljski klub za odrasle Knjižnice „Nikola Zrinski“ Čakovec, skraćeno nazvan „Čklub“.

2. Početci rada „Čkluba“

Kako bi se što bolje pripremili za sve izazove koji ih očekuju u vođenju Čkluba, voditelji[8] su se prethodno educirali na radionici *Čitateljski klubovi: povijest, osnivanje, organizacija, provođenje* u organizaciji Centra za stalno stručno usavršavanje knjižničara u Republici Hrvatskoj, Knjižničarskog društva Međimurske županije i Knjižnice „Nikola Zrinski“ Čakovec. Također, podrška je dobivena i od voditeljica Čitateljskog kluba Lectoria Gradske knjižnice Požega koje su nesebično podijelile svoja iskustva u vođenju svojeg čitateljskog kluba. Neizostavan izvor informacija bio je i metodički priručnik s primjerima dobre prakse pod naslovom *O čitateljskim grupama* autorice Ivane Bašić (2014).

S obzirom na to da je već postojao interes nekolicine pasioniranih čitateljica i članica Knjižnice za osnivanjem čitateljskog kluba, u okupljanju njegovih članova nije bilo poteškoća te se ubrzo osnovala koherentna grupa članova. Informaciju o mogućnosti uključivanja u rad čitateljskog kluba članovi su dobili uglavnom neposrednom komunikacijom s knjižničarom

8 Voditelji Čkluba su djelatnici Knjižnice „Nikola Zrinski“ Čakovec: Hrvoje Džanko, knjižničar, informator na Općem odjelu Knjižnice „Nikola Zrinski“ Čakovec i Dina Kraljić, viši knjižničar, voditeljica Županijske matične razvojne službe za narodne i školske knjižnice Međimurske županije.

informatorom na Općem odjelu za odrasle te u manjoj mjeri na Facebooku i mrežnoj stranici Knjižnice. Tako je stvoreno mjesto susreta i okupljanja ljubitelja knjige i čitanja željnih druženja i razmjene iskustava o pročitanom.

3. Članovi „Čkluba“

Prilikom osnivanja Čklub je brojio 10 članica, no broj je ubrzo narastao na 14 aktivnih članica. Sve su članice žene pretežno mlađe i srednje životne dobi, uz jednu studenticu koja je najmlađa i jednu vitalnu umirovljenicu koja je najstarija članica. Premda različitih profesionalnih usmjerenja, među članicama vlada odlična grupna kohezija i zajedništvo pravih ljubiteljica čitanja željnih uvijek novog, katkad drukčijeg, ali izazovnog čitateljskog sadržaja s velikom željom za razmjenom dojmova o pročitanim knjigama, dobrom preporukom i druženjem.

4. Organizacija i koncept rada „Čkluba“

Premda je ugodna i opuštena atmosfera glavna odlika „Čkluba“, iza samog sastanka stoji temeljita priprema voditelja „Čkluba“ koji potiču i moderiraju kritičku raspravu o pročitanom. Sastanci se održavaju jednom mjesečno, subotama, u trajanju od oko sat vremena.

Formalna komunikacija među članovima odvija se putem e-pošte. Nakon održanog sastanka članicama se šalje izvješće o održanom sastanku „Čkluba“ s osnovnim informacijama: o broju prisutnih članica, evidenciji pročitanih knjiga, knjiga koje se čitaju idući mjesec i ponekom fotografijom sa susreta.

Puno življa, dinamičnija, manje formalna i aktivnija je komunikacija među članicama putem grupe u aplikaciji *Viber*. Komunikacija se odvija u bilo koje doba dana, spontano, bez pravilnog ritma i učestalosti. U grupi se obavezno dijeli podsjetnik na vrijeme kad će biti idući sastanak, preporuke za čitanje, osvrti na pročitano, pozdravi s putovanja, osobito ako su članice posjetile neku zanimljivu knjižnicu ili knjižaru, dijele se misli o pročitanom, citati iz knjiga, recepti, šale o knjigama i čitanju, informacije o promocijama knjiga, komentari o kazališnim i filmskim adaptacijama romana te aktivnosti članica vezane uz knjigu i čitanje.

5. Odabir knjiga za čitanje

Početkom godine voditelji „Čkluba“ izrađuju vremenik održavanja sastanaka i planiraju okvirni programa rada Čkluba. Određuju se točni datumi deset redovnih susreta i okviran plan s popisom knjiga koje bi se mogle čitati na susretima.

Knjige biraju voditelji „Čkluba“ uz osluškivanje želja i uvažavanje interesa članica te dostupnosti željenih naslova. Knjige izabrane za čitanje uglavnom su s polica Knjižnice „Nikola Zrinski“ Čakovec. Neke se od njih na policama nalaze u većem broju zahvaljujući nabavi putem modela otkupa knjiga Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske te projekta IMPULS za 54+ (U.P.02.1.103.0055), čiji je nositelj bila Međimurska županija, a Knjižnica „Nikola Zrinski“ Čakovec jedan od projektnih partnera (Knjižnica „Nikola Zrinski“ Čakovec, n.d.). Podrška u nabavi većeg broja knjiga istog naslova za potrebe Čkluba su i obližnje knjižnice i školske ustanove: Gradska knjižnica i čitaonica „Metel Ožegović“ Varaždin, Gimnazija Josipa Slavenskog Čakovec, Knjižnica i čitaonica Grada Preloga i Knjižnica i čitaonica Šenkovec.

Voditelji „Čkluba“ za svaki susret nastoje pripremiti članicama omiljen model čitanja knjiga *one title* kada sve članice čitaju isti naslov. Međutim, mogućnost čitanja knjiga prema modelu *multi title*, kada članice istodobno čitaju različite naslove o zadanoj temi ili različite naslove istog autora, također je dobro prihvaćena. Kod odabira knjiga za čitanje velika se pažnja posvećuje kvaliteti književnog djela pa se često odabiru knjige nobelovaca (Annie Ernaux), knjige aktualnih hrvatskih autora koji gostuju u Knjižnici (Kristian Novak) ili knjige o određenoj temi (afrički kontinent kao tema književnosti ili knjige koje govore o ljubavi prema knjizi i čitanju). Uglavnom se čita beletristika, rjeđe publicistika (biografije i autobiografije poznatih osoba) ili poezija (Lidija Deduš).

Neki romani ostavili su na članice Čkluba poseban dojam. Roman „Pijanistica“ austrijske spisateljice Elfride Jelinek, premda stilski vrhunski napisan te odlično preveden, članicama je bio vrlo težak i mučan za čitanje zbog patoloških odnosa, devijantnih likova i perverzija. Beznađe i gorčinu kod članica „Čkluba“ izazvao je i roman „Zid“, također austrijske spisateljice Marlen Haushofer, koji govori o teškoj samoći i nagonu za preživljavanje. Članice su se najviše zabavile čitajući jednostavne, lagane romane pune

humora, idealne za bijeg od katkad teške svakodnevice, domaće spisateljice Marilene Dužman. S autoricom je upriličen i književni susret te je njena pozitivna energija i lepršavost oraspoložila članice „Čkluba“.

Još neke od knjiga koje su članicama „Čkluba“ bile osobito poticajne za raspravu bile su: „Molim te, pazi na mamu“ Kyung-sook Shin, „Ženski krug dame Tan“ Lise See, „Susjed“ Marine Vujčić, „Američka prašina“ Jeanine Cummins, „Medvedgrad“ Fredrika Backmana i „Sutra je ponedjeljak“ Frodea Gryttena.

Voditelji osluškuju čitateljske sklonosti članica u traženju inspiracije za teme susreta „Čkluba“, stoga su posebne sklonosti triju članica prema pisanoj riječi dobile svoje mjesto na redovnim sastancima. Sve članice imale su priliku pročitati zbirku poezije čija je autorica jedna naša članica te raspravljati o pročitanom na redovnom sastanku. Jedan sastanak „Čkluba“ tematski je bio vezan uz romane koje je s engleskog na hrvatski prevela članica „Čkluba“. Pasionirana kolekcionarka i obožavateljica romana Stephena Kinga, također članica „Čkluba“, svojim je idejama utjecala na održavanje tematskog sastanka posvećenog Kingovim romanima.

6. Rasprave o pročitanim knjigama

Fleksibilno strukturiran i neformalan razgovor o knjigama odvija se u ugodnoj i opuštenoj atmosferi, s naglaskom na izgradnji međuljudskih odnosa i proširivanju vidika uvažavanjem različitosti. „Čklub“ je mjesto povjerenja, a članice slobodno, uz minimalan poticaj i koordinaciju voditelja Čkluba, ulaze u rasprave i izražavaju svoje misli. Rasprave o knjigama neobvezatne su, u njih se uključuje tko želi, pa tako neke članice govore više, neke manje, a svaka se u svojoj ulozi dobro osjeća.

Svim je sudionicima vrlo bitno da se sastanci odvijaju u ugodnoj i opuštenoj atmosferi kako bi se svi osjećali dobrodošlo. Stoga su na stolu uz knjige uvijek čaj, kava, keksi ili kolači koje na susret donosi svatko prema vlastitom nahođenju. Rasprava se uglavnom događa spontano, s obzirom na dugovječnost „Čkluba“ i uspostavljeno poznanstvo i prijateljstvo među članicama, uz povremeno usmjeravanje tijeka razgovora od strane voditelja „Čkluba“. Članice ističu da im se sviđa što je odabir knjiga koje se čitaju na „Čklubu“ katkad drukčiji od njihovog prvotnog osobnog izbora, no smatraju da

im baš te knjige najviše proširuju vidike i otvaraju nove svjetove. Katkad se razgovara o kompleksnim temama, moralnim ili estetskim na primjer, a članice na temelju vlastitih životnih iskustava komentiraju pročitano te ga često stavljaju i u kontekst s ranije pročitanim knjigama. Zajedničke rasprave omogućuju članicama da književno djelo sagledaju iz drukčije perspektive, njima do sada nepoznate, a često se dogodi da su perspektive i gledanja ista, slična ili gotovo jednaka. Rasprave potiču razvijanje kritičkog mišljenja, kreativnost i samopouzdanje, osjećaj pripadnosti skupini te jačaju mentalno zdravlje članica. Premda je Čklub grupa zatvorenog tipa, svoje osvrte na pročitano grupa povremeno dijeli sa širom zajednicom putem društvenih mreža Knjižnice u obliku preporuka za čitanje. Njihove su preporuke često poticaj za čitanje svim korisnicima Knjižnice, kao i pratiteljima na društvenim mrežama.

Književna djela poticaj su za razmjenu mišljenja, prijateljstva i druženja koja se nakon završenih formalnih sastanaka „Čkluba“ često održavaju u obližnjem kafiću jer katkad vrijeme trajanja sastanaka „Čkluba“ nije dovoljno da članice razmijene ideje i misli o pročitanim knjigama i koječem drugom. Stoga se jedan manje formalan sastanak „Čkluba“ obavezno održi i ljeti izvan zidova Knjižnice u nekom od gradskih kafića.

7. Dobrobiti „Čkluba“ za članice i širu zajednicu

„Čklub” je mala zajednica koja je okupljena oko zajedničkog interesa – ljubavi prema knjizi i čitanju te razmjeni čitateljskih iskustava u opuštenoj atmosferi koja pozitivno djeluje na mentalno zdravlje, povećava samopouzdanje, pruža mogućnost razmjene mišljenja i čitanje kvalitetne i raznolike literature, doprinosi osjećaju zajedništva, izlaže članice novim perspektivama i idejama te potiče redovito čitanje kroz stvaranje mjesečne obaveze koja donosi radost i zadovoljstvo.

Što same članice smatraju pozitivnim u postojanju „Čkluba“ vidljivo je iz dojmova koje su neke od njih rado podijelile:

Budući da imam potrebu razgovarati o pročitanim knjigama i izreći osjećaje koje su izazvale ili dojmove koje su ostavile, „Čklub“ je jedino pravo mjesto gdje te potrebe mogu zadovoljiti. K tome, rado ću poslušati ostale članice, njihove stavove i mišljenja, možda korigirati vlastita. U naš Čklub

dolazim otvorenog srca i otvorenog uma, veselim se svakom sastanku i uvijek je prekratko vrijeme provedeno u krugu čitateljica.

Iako nisam dugo član Čkluba, veselim se svakom novom okupljanju. Zanimljiva smo ekipica, različitih dobi, razmišljanja i stavova. Volim to izmjenjivanje misli i slušanje drugih što misle o pročitanoj knjizi. Na taj način više spoznajemo sebe, ali i saznajemo puno o drugima u Čklubu. Baš sam sretna što ste me primili u ekipu.

Drago mi je što sam članica kluba i veselim se svakom našem mjesečnom susretu. Iako zbog obaveza ponekad izostanem, uglavnom pročitam knjigu za taj mjesec. Sviđa mi se što smo različiti, raznih dobi, raznih interesa, a dijelimo istu strast prema čitanju i ipak nam se mišljenja o nekim knjigama podudaraju. Neke od knjiga ne bih sama nikad odabrala pa me iznenade i oduševe. Mislim da voditelji Čkluba dobro rade svoj posao i biraju nam raznovrsne i aktualne knjige. Susreti su vrlo zabavni i opušteni. Često se i dobro nasmijemo, što mi dobro dođe na kraju radnog tjedna kao ispušni ventil. Uključujem se u raspravu prema želji i bez pritiska. Osjećam se prihvaćeno i ugodno kao da sam došla prijateljima u goste.

Poznati austrijski književnik Rainer Maria Rilke rekao je: „Oh, kako je dobro biti među ljudima koji čitaju knjige.“ U toj je jednostavnoj rečenici sadržano sve ono što i ja smatram najvećom dobrobiti našeg čitateljskog kluba. Mjesto je to gdje u toploj i ugodnoj atmosferi izmjenjujemo misli o pročitanim knjigama, povezujemo iskustva sa svojom svakodnevicom i dajemo preporuke za čitanje novog štiva. Lijepo je znati da i u današnje vrijeme postoje ljudi koji su spremni, kao i vi sami, uroniti u knjigu, nestrpljivo gutati riječi prateći sudbinu glavnog junaka te izgubiti pojam o vremenu i prostoru oko sebe.

Mala zajednica ljubitelja knjige okupljena u Knjižnici, kao mjestu susreta i okupljanja, mjesto je ne samo osobnog razvoja pojedinca nego i šire zajednice i razvijanja kulture čitanja kroz javne čitateljske preporuke koje članice kluba povremeno dijele na društvenim mrežama Knjižnice. Ovo su preporuke jedne članice „Čkluba“ za čitanje knjiga: „Mileva Einstein, teorija tuge“ Slavenke Drakulić i „Madame Curie i snaga jednog sna“ Susanne Leonard.

Jednu za drugom pročitati knjige o dvije velike žene preporučujem iz više razloga. Jedan od njih je različitost stilova kojima su napisane, a drugi je različitost žena o kojima knjige govore, njihov put znanstvenica, suradnica velikana i uloga supruga. Dok madam Curie kroči rame uz rame sa svojim Pierreom, Mileva je odbačena od Alberta i zavija se u životnu tugu. Obje su biografije u obliku romana, svaka rečenica posvećena je njima dvjema. Svaka knjiga izvor je novih informacija, upoznajemo žene koje su se u ondašnjem uređenju morale izboriti za pravo na učenje, studiranje i priznanje za svoj rad. Vjerujem da će svatko tko pročita ove knjige znati vrednovati današnji položaj žena, barem što se tiče prava na učenje.

Pozitivna energija i radost koja vlada u „Čklubu“ voditeljima je poticaj da i dalje usavršavaju svoje voditeljske vještine, ustraju u odabiru novih zanimljivih naslova za svaki novi susret te potiču pozitivne odnose među članovima „Čkluba“. Kao što kaže Tibljaš (2014), povjerenje, povezanost, opuštenost, dobar osjećaj, radost zbog svakog sljedećeg susreta zasluga su dobrog voditelja.

8. Zaključak

Knjige i čitanje u „Čklubu” poticaj su za dijeljenje iskustva pročitanog, razmjenu mišljenja, izgradnju kritičkog stava i druženje u ugodnom i opuštenom okruženju koje stvara prekrasana prijateljstva koja se nastavljaju i izvan zidova Knjižnice. „Čklub” je mjesto otkrivanja novih žanrova i tema koje članice obično ne čitaju, te proširivanje vidika i okvira razmišljanja, mjesto vježbanja argumentiranog raspravljanja i uvažavanja drugih. Knjižnica tako postaje mjesto koje kvalitetno osmišljenim programom potiče ljude na druženje i utječe na razvoj kulture čitanja u lokalnoj sredini. A zasigurno su predanost i ljubav s kojom voditelji grade „Čklub“ jedan od razloga osjećaja radosti i veselja svih članica zbog svakog sljedećeg susreta.

Literatura

1. Bašić, I. (2014) *O čitateljskim grupama : metodički priručnik s primjerima dobre prakse.* Zagreb: Balans.
2. *IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice* (2022). Dostupno na: https://izdanja.hkdrustvo.hr/drustvena/di/catalog/view/37/8/365 [20.11.2024.]
3. *Impuls za 54+*. Knjižnica „Nikola Zrinski“ Čakovec. Dostupno na: https://kcc.hr/impuls_54_plus/ [20.11.2024.]
4. Koontz, C. i Gubbin, B. (ur.) (2011) *IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice.* Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
5. Tibljaš, V. (2014) *Živo(s)t čitateljskih klubova u Gradskoj knjižnici Rijeka*. HKD Novosti, 62. Dostupno na: https://arhiva.hkdrustvo.hr/www.hkdrustvo.hr/hkdnovosti/clanak/893.html [20.11.2024.]

Pravila rada čitateljskog kluba i kako ih se pridržavati u praksi
Rules of The Book Club operation and how to follow them in practice

Anamarija Horvatinčić
Gradska knjižnica Velika Gorica
Anja Kaltnecker
Gradska knjižnica Velika Gorica
posudba@knjiznica-vg.hr

Sažetak

U Gradskoj knjižnici Velika Gorica djeluju dva čitateljska kluba koja se sastaju jednom mjesečno u prostorijama knjižnice radi razgovora o pročitanim knjigama. Ovaj rad analizira unaprijed postavljena pravila rada i ulogu moderatora čitateljskog kluba u njihovom pridržavanju na primjeru čitateljskih klubova Gradske knjižnice Velika Gorica. Metodologija rada obuhvatila je iskustvo moderatora čitateljskih klubova u njihovoj organizaciji. Također, u radu se pojašnjava važna uloga čitateljskih klubova u narodnim knjižnicama u promicanju knjige i čitanja u lokalnoj zajednici.

Ključne riječi: čitateljski klub, moderator čitateljskog kluba, pravila rada čitateljskog kluba

Abstract

The Velika Gorica City Library has two book clubs that meet once a month in the library premises to discuss the books they have read. This paper aims to analyze the pre-established rules of operation and the role of the book club moderator in adhering to them using the example of the book clubs of the Velika Gorica City Library. The methodology of the work included the experience of the book club moderators in their organization. The paper also explains the important role of book clubs in public libraries in promoting books and reading in the local community.

Keywords: book club, book club moderator, book club rules, reading club

1. Uvod

Čitateljski klubovi, negdje nazivani i čitateljske grupe, okupljaju i grade zajednice čitatelja u lokalnim zajednicama, prije svega u knjižnicama.

Vrijedi spomenuti da je prvi čitateljski klub (ili nešto nalik tome) bila Platonova Akademija još 357. g. pr. n. e. u kojoj su filozofi i njihovi učenici raspravljali o pročitanome (Duić i Anđić, 2019: 91). Povijest čitateljskih klubova u Republici Hrvatskoj duge je tradicije, ali moguće je primijetiti kako se njihova popularnost intenzivirala u posljednjih nekoliko godina. Razgovor o pročitanoj knjizi kroz čitateljske susrete dobiva svoje puno oživotvorenje, navodi Franković (2024: 286) pozivajući se na činjenicu da je prema Nacionalnoj strategiji za poticanje čitanja navedeno kako je „osnovni posao" knjižničara poticanje čitanja i čitatelja, a upravo se kroz aktivnost čitateljskih klubova taj „osnovni posao" razvija i obogaćuje.

Postati članom čitateljskog kluba može bilo tko, važno je da ima interes za knjigu, čitanje te razgovor i druge aktivnosti vezane uz čitanje. Razlog okupljanja ljudi u čitateljskom klubu je zajednička strast prema čitanju, zabava, veselje i smijeh, stvaranje prijateljstava, stalnost i sigurnost, stvaranja dobrih navika, ali i zbog toga što osjećaju ponos i čast pripadanja grupi (Duić i Anđić, 2019: 91).

Članovi kluba uvijek žele nešto reći o pročitanom djelu i podijeliti svoja zapažanja i mišljenje, no isto tako žele čuti i mišljenja drugih o pročitanom djelu. Tako je, osim afiniteta prema čitanju, kod članova čitateljskog kluba potrebna i težnja da se o pročitanom djelu izmijene misli te da se čuje i mišljenje drugih. Postoje strastveni čitatelji koji smatraju da je čitanje intiman i iznimno osoban čin te oni nemaju potrebu javno iznositi svoje stavove ni razmijeniti mišljenje. Međutim, za sudjelovanje u čitateljskom klubu potrebna je i želja za slušanjem i želja za razgovorom (Franković, 2024: 278-279).

Postoje različite vrste čitateljskih klubova, ovisno o tome kojoj se ciljanoj publici obraćaju: čitateljski klubovi za djecu, za mlade, za starije osobe ili mješoviti. Također, i prema odabiru naslova za čitanje, klubovi mogu biti namijenjeni primjerice čitateljima znanstvene fantastike, kriminalističkih romana, književnih klasika ili neke druge vrste literature.

Knjižnica kao treći prostor idealna je za okupljanje čitateljskih klubova (Kelava, Račić i Šimić, 2015: 339), stoga su čitateljski klubovi koji se osnivaju

pod okriljem narodnih knjižnica sjajan alat za okupljanje članova lokalne zajednice svih uzrasta koji sudjelovanjem ostvaruju višestruke koristi: kvalitetno provođenje slobodnog vremena, informiranje o knjigama i čitanju te stvaranje kulture dijaloga.

2. Čitateljski klubovi Gradske knjižnice Velika Gorica

Gradska knjižnica Velika Gorica početkom 2023. godine na svojim je društvenim mrežama te plakatima i letcima u knjižnici objavila poziv za sudjelovanje u čitateljskom klubu.

Slika 1.: Vizual poziva u čitateljski klub „Gorica od korica do korica"

Ubrzo nakon osnivanja prvog čitateljskog kluba, kojem su njegovi članovi nadjenuli ime „Gorica od korica do korica“, zbog velikog interesa sugrađana osnovan je i drugi čitateljski klub.

Prvi klub vode knjižničarke Anamarija Horvatinčić i Anja Kaltnecker, dok je vodstvo drugog čitateljskog kluba preuzela volonterka knjižnice Zrinka Zovak Čehobašić. O imenu drugog čitateljskog kluba njegovi se članovi još nisu usuglasili, stoga možemo o njemu govoriti kao o Čitateljskom klubu Gradske knjižnice Velika Gorica 2.

Slika 2.: Čitateljski klub 2 i rasprava o knjizi „Viši od mora” Francesce Melandri

Oba su čitateljska kluba jednonaslovna, što znači da svi članovi istodobno čitaju istu knjigu. Bašić u knjizi *O čitateljskim grupama* (2014: 53) navodi kako postoje dva modela čitateljskih grupa: *single-ti*tle odnosno jednonaslovni i *multi-title* odnosno višenaslovni, pri čemu su jednonaslovne čitateljske grupe puno raširenije. Prednosti jednonaslovnih čitateljskih grupa su usmjeravanje pažnje svih članova na jedan sadržaj o kojem obično članovi steknu različito mišljenje pa se u interpretacijama otkrivaju neki novi detalji i tumačenja istog sadržaja (Bašić, 2014: 53).

Svaki od navedenih čitateljskih klubova Gradske knjižnice Velika Gorica broji desetak redovitih članova i sastaje se jednom mjesečno u prostoru čitaonice Središnjeg odjela za odrasle.

Slika 3.: Čitateljski klub „Gorica od korica do korica“ i rasprava o knjizi „Primirje“ Marija Benedettija

Jedan čitateljski klub Gradske knjižnice Velika Gorica po sastavu je mješovit te okuplja i muškarce i žene, dok su članice drugog čitateljskog kluba isključivo žene. Oba su čitateljska kluba međugeneracijska i okupljaju članove u dobi od 25 pa sve do 70 godina. Interes za čitateljske klubove ne jenjava pa nije isključena mogućnost osnivanja još jednog čitateljskog kluba u budućnosti.

3. Pravila rada čitateljskih klubova Gradske knjižnice Velika Gorica

Prema Tibljaš (2013) čitateljski klubovi temelje se na grupi čitatelja (6-12 sudionika) koji čitaju istu knjigu, nakon čega slijedi zajednički sastanak i grupna rasprava koju vodi voditelj čitateljskog kluba / moderator. Tibljaš također navodi kako pravilo o međusobnom uvažavanju omogućuje da svi jednako sudjeluju i da se sva mišljenja i perspektive o pročitanom poštuju, što

pozitivno utječe na razvijanje sposobnosti izražavanja, samopouzdanja u iznošenju mišljenja pred drugima i argumentiranja.

Na prvim sastancima čitateljskih klubova Gradske knjižnice Velika Gorica okupljenim članovima predstavljena su pravila rada koja su, uz uvažavanje njihovih prijedloga i izmjena, jednoglasno usvojena. Pravila su osmislile knjižničarke na temelju osobnog dosadašnjeg iskustva sudjelovanja u čitateljskim klubovima te konzultirajući dostupnu literaturu, prije svega knjigu Ivane Bašić „O čitateljskim grupama“ te članke Verene Tibljaš „Čitateljski klub: upute za početnike“ i „Čitateljski klub: upute za voditelje“.

Pravila rada čitateljskih klubova Gradske knjižnice Velika Gorica su sljedeća:

1. Sastajemo se jednom mjesečno u vremenu od 18.00 do 19.00 sati u prostoru Središnjeg odjela za odrasle. U lipnju, srpnju i kolovozu susreti se ne održavaju zbog ljetne stanke.
2. Između susreta komuniciramo putem e-pošte i poruka kako bismo podsjetili na dogovorene susrete ili najavili eventualnu spriječenost dolaska.
3. Knjige biraju knjižničarke, radi se o knjigama beletristike, opsegom ne većima od 300 stranica, stranih i domaćih autora. Kasnije, knjige mogu predlagati i članovi čitateljskog kluba.
4. Primjerak knjige osiguravaju knjižničarke, članovi se obvezuju čuvati posuđenu knjigu i vratiti ju na vrijeme
5. Za sudjelovanje u razgovoru o knjizi potrebno je pročitati zadanu knjigu.
6. Razgovor se sastoji od uvodnog dijela u kojem knjižničarke predstavljaju autora i djelo. Zatim svatko iznosi svoj dojam o pročitanoj knjizi, likovima i problematici. Na kraju donosimo zaključke i ocjenjujemo knjigu ocjenom od 1 do 5.
7. Važno je pridržavati se bontona u razgovoru – ne upadati drugima u riječ i poštovati mišljenja različita od svojih. Također, važno je da se držimo teme, odnosno knjige o kojoj razgovaramo.
8. Na kraju susreta najavljujemo knjigu koju čitamo idući mjesec.
9. Uživamo u čitanju i druženju.

Prvog i drugog pravila vrlo se jednostavno pridržavati, dok već kod trećeg pravila ubrzo dolazi do prigovora članova koji bi također rado predlagali

naslove za čitanje, nerijetko neke od svojih omiljenih knjiga. Voditeljice čitateljskog kluba nastoje izići u susret tim eventualnim prijedlozima članova, pritom imajući na umu prije svega mogućnost pronalaženja dovoljnog broja primjeraka knjige za čitanje, kao i činjenicu da su neke knjige poticajnije od drugih za rasprave na sastancima čitateljskog kluba. Radi se najčešće o naslovima beletristike, opsegom do 300 stranica, kao što se i navodi u 3. pravilu. Za ljetnu lektiru, kako se nazivaju knjige koje članovi čitateljskog kluba čitaju tijekom ljetne stanke i o kojima se razgovara na prvom rujanskom sastanku, voditeljice čitateljskih klubova odvažile su se odabrati i pokoju knjigu s većim brojem stranica.

Posebno poticajne za književnu raspravu pokazale su se primjerice sljedeće knjige:

- Dinko Mihovilović: „Doručak“ (Hena com, 2012.)
- Marie Aubert: „Odrasli ljudi“ (Ljevak, 2012., prev. Anja Majnarić)
- Pajtim Statovci: „Moja mačka Jugoslavija“ (VBZ, 2019., prev. Boris Vidović)
- Anna Enquist: „Povratak kući“ (VBZ, 2023., prev. Radovan Lučić)

Knjige koje se nisu pokazale naročito poticajnima za raspravu bile su primjerice:

- Markus Zusak: „Kradljivica knjiga“ (Profil, 2008., prev. Lada Silađin)
- Miriam Towes: „Komplicirana dobrota : teško je biti dobar“ (Ljevak, 2014., prev. Duška Gerić Koren)

Ponajbolje su književne rasprave u čitateljskim klubovima Gradske knjižnice Velika Gorica nastajale nakon čitanja knjiga o kojima su članovi imali posve suprotna mišljenja. Upravo za te naslove zaključuje se kako su poticajni za raspravu jer su radnja ili postupci likova poticali žustre rasprave i najrazličitija tumačenja. Veći dio naslova o kojima se dosad razgovaralo na oba čitateljska kluba istovremeno su oduševili dio sudionika, dok su dio ostavili ravnodušnima ili ih čak razočarali. Gotovo sve knjige dobivaju ocjene od 1 do 5. Čest je slučaj da nakon rasprave članovi požele promijeniti ocjenu jer im je rasprava s ostalima otvorila neki novi pogled na pročitano djelo. Knjige navedene kao manje poticajne za raspravu uglavnom su dobile vrlo ujednačene ocjene i članovi su se mahom slagali da roman ocjenjuju vrijednim

čitanja (primjerice roman „Kradljivica knjiga“) ili da je to djelo bolje preskočiti (primjerice roman „Kompliciranа dobrota“).

Znalo se dogoditi da netko od članova nije pročitao knjigu do kraja. Iako peto pravilo navodi da je za sudjelovanje u razgovoru o knjizi potrebno pročitati zadanu knjigu, naravno da članovi koji ne pročitaju knjigu i svejedno odluče doći na susret neće biti isključeni iz rasprave. U tim rijetkim slučajevima kada članovi nisu pročitali cijelu knjigu, oni su ipak aktivno sudjelovali na susretu tako što su obrazložili zašto nisu stigli pročitati knjigu ili što ih je odbilo od čitanja knjige. Uz poticaj drugih članova, često su ipak odlučili pročitati knjigu do kraja i dati svoju ocjenu na sljedećem susretu.

Popularniji i noviji naslovi rijetko se biraju jer se zbog velike potražnje teško nabavljaju, odnosno većinu vremena nisu dostupni u knjižnicama. Također, takve naslove polaznici i sami, češće i bez dodatnog poticaja, odabiru za čitanje (Franković, 2024: 288).

Sedmo pravilo rada čitateljskih klubova Gradske knjižnice Velika Gorica naglašava važnost pridržavanja bontona u razgovoru.

U literaturi o čitateljskim klubovima, kao jedan od ciljeva okupljanja navodi se učenje izražavanja vlastitog mišljenja na konstruktivan način, istovremeno poštujući tuđa mišljenja i stavove, nerijetko različite od vlastitih (Tibljaš, 2013). U tom svjetlu razvijanja kulture dijaloga, važna je uloga moderatora koji prekida potencijalno prepiranje ili čak i vrijeđanje. Također, moderator mora paziti da rasprava ''ne izmakne kontroli'' i učestalim skretanjem razgovora na privatni život članova. Moderator je ključan u vraćanju razgovora s digresija na dojmove o pročitanom. Čitateljski klubovi okupljaju ljude različitih zanimanja i životnih stavova, ali ono što je svima zajedničko jest ljubav prema čitanju, kao i želja za razgovorom o pročitanome.

U svojoj knjizi Bašić (2014: 28-29) navodi kako se smisao čitateljske grupe i pravila rada oblikuju iz potreba članova i po tome se grupe razlikuju – neki članovi knjigu shvaćaju samo kao povod za međusobno upoznavanje i najviše uživaju u druženju, dok se drugi posvećuju detaljnoj analizi teksta. Budući da su čitatelji koji su uključeni u čitateljske klubove Gradske knjižnice Velika Gorica također različitih profila, voditeljice se nastoje pridržavati unaprijed zadanih ciljeva – to su prije svega razgovor o pročitanim knjigama i svemu vezanome uz njih: doživljaju djela, književnoj epohi u koje se djelo može smjestiti, životu autora, eventualnim ekranizacijama i slično.

Za voditelja, odnosno moderatora, poželjno je da je to profesor književnosti ili knjižničar s radnim iskustvom koji prati književne trendove i novitete (Bašić, 2014: 66). Voditeljice Čitateljskog kluba „Gorica od korica do korica“ diplomirane su knjižničarke koje svakodnevno rade s korisnicima, bilo da im pomažu u odabiru beletristike ili da pronalaze knjige za stručne radove učenika i studenata. Također prate književne novitete i čitaju kritike i recenzije renomiranih književnih kritičara. Volonterka Zrinka, voditeljica Čitateljskog kluba 2, završila je studij društvenog usmjerenja te ima iskustva u vođenju čitateljskih klubova s obzirom na to da uz spomenuti vodi još jedan čitateljski klub izvan knjižnice. Govoreći o voditeljima čitateljskih grupa, Bašić (2014: 68) navodi da su to najčešće ljudi koji vole čitati i razgovarati o pročitanome, ali uz to imaju i neke karakteristike vođe, prije svega osjećaj za dobru organizaciju i razvijen osjećaj odgovornosti. Te su im karakteristike potrebne kako bi održavali rad grupe, pazili na održavanje pravila, usmjeravali razgovor i rješavali komunikacijske probleme ako do njih dođe.

Voditeljice kluba „Gorica od korica do korica“ vode dnevnik kluba u koji zapisuju dojmove sa susreta te umeću fotografije autora i naslovnice knjiga o kojima se raspravljalo, kao i fotografije gotovog svakog susreta. Čak se i u literaturi preporučuje vođenje dnevnika čitateljskog kluba, pa tako Tibljaš (2013) navodi brojne razloge zašto upotrebljavati dnevničke zapise kao trag koji će se moći koristiti u raznim prigodama.

Kako bi unijeli malo raznolikosti na susrete čitateljskih klubova Gradske knjižnice Velika Gorica, njihove voditeljice su u Mjesecu hrvatske knjige (15. listopada – 15. studenoga 2024.) odlučile pozvati goste.

Na sastanku Čitateljskog kluba „Gorica od korica do korica“, održanom 4. studenog 2024., u gostima su bili osnivači nakladničke kuće Lector: prevoditeljica i urednica Gioia-Ana Ulrich Knežević i Gordan Knežević. Gosti su pobliže objasnili nakladnički proces – od biranja zanimljivih naslova, dobivanja prava na knjigu pa do samog marketinga i prodaje. Također se raspravljalo o knjizi „Boy“ autorice Wytske Versteeg koju je nakladnička kuća Lector objavila, a Gioia-Ana Urlich Knežević i prevela s nizozemskog jezika. Rasprava je tako postala još zanimljivija jer su gosti ponudili svoje perspektive i mišljenja o samoj knjizi. Na sastanku Čitateljskog kluba 2, održanom 5. studenog 2024., u goste je došla knjiška blogerica Petra Jukić koja stoji iza uspješnog bloga posvećenog knjigama i čitanju „Ljepota čitanja“. Članovima čitateljskog kluba

održala je predavanje pod nazivom „Kako pronaći vrijeme za čitanje u izazovnim vremenima“, a zatim se priključila razgovoru o pročitanoj knjizi Agathe Christie „Ubojstvo u Orient Expressu“.

Voditeljice čitateljskih klubova Gradske knjižnice Velika Gorica u budućnosti planiraju organizirati posjete Kući Ivane Brlić Mažuranić, Kući Šenoa i Memorijalnom stanu Marije Jurić Zagorke, odnosno barem jednoj od navedenih kulturnih atrakcija. Izlet takve vrste još bi više povezao članove kluba. Neposredno prije organiziranog posjeta, članovi čitateljskog kluba čitali bi knjigu autora ili autorice čijoj kući se odlazi u posjet kako bi tematski zaokružili cijelu priču. Voditeljica kluba „Gorica od korica do korica“ Anja Kaltnecker te kolegice knjižničarke Nikolina Barbača i Maja Petrošević uskoro planiraju čitanje beletrističke ili publicističke literature ekološke tematike. Kolegice su u sklopu projekta Erasmus + u Helsinkiju posjetile brojne knjižnice koje se aktivno bave ekološkim projektima. Kako je jedan od ciljeva projekta Erasmus + bilo učenje o zelenim knjižnicama, kolegice su došle na ideju da implementiraju naučeno u Finskoj i pokrenu „zelenu“ akciju u sklopu čitateljskih klubova. Uz čitanje literature koja se bavi ekologijom, planirana su i predavanja o temi zelenih knjižnica.

4. Zaključak

Primjeri dobre prakse iz Gradske knjižnice Velika Gorica potvrđuju da je za uspješan rad čitateljskog kluba nužno unaprijed definirati pravila rada. Uz pomoć moderatora, najčešće voditelja tog istog čitateljskog kluba, navedenih se pravila pridržavaju svi okupljeni članovi. Osim uloge moderatora, voditelji čitateljskih klubova odabiru knjige za čitanje, pripremaju pitanja za raspravu, a zatim susrete dokumentiraju, primjerice vođenjem dnevnika. Također se trude zadržati interes sudionika čitateljskog kluba dovodeći goste ili organizirajući stručne izlete.

Djelovanje čitateljskih klubova unutar narodne knjižnice poboljšava kvalitetu života lokalne zajednice, osiguravajući svojim članovima mjesto susreta i priliku za razgovor o knjigama i čitanju. Postojanje čitateljskih klubova obogaćuje život knjižnice kao i život njezinih djelatnika, knjižničara koji osmišljavaju i najčešće preuzimaju ulogu voditelja i moderatora čitateljskih klubova.

Literatura

1. Bašić, I. (2014) *O čitateljskim grupama : metodički priručnik s primjerima dobre prakse*. Zagreb: Balans centar za logopedagogiju i biblioterapiju.
2. Duić, M. i Anđić, M. (2019) Čitateljski klubovi u narodnim knjižnicama velikih hrvatskih gradova. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 62 (2), str. 89–111.
3. Franković, A. (2024) O čitanju i jednoj čitateljskoj grupi: iskustva rada s čitateljima u Knjižnici Prečko i Knjižnici Staglišće*. Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 67 (3), str. 279–294.
4. Kelava, I., Račić, J. i Šimić, M. (2015) Čitateljski klub Ivane Brlić Mažuranić. U: Gabriel, D. M. i Leščić, J. (ur.) *Narodne knjižnice kao treći prostor : zbornik radova / 9. savjetovanje za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Str. 331–340.
5. Tibljaš, V. (2013) „*Čitateljski klub: upute za početnike*“, Magazin Gradske knjižnice Rijeka, 19. 7. Dostupno na: https://gkr.hr/magazin/teme/citateljski-klub-upute-za-pocetnike--a-1063 [17.12.2024.]
6. Tibljaš, V. (2014*) „Čitateljski klub: upute za voditelje“,* Magazin Gradske knjižnice Rijeka, 19. 3. Dostupno na: https://gkr.hr/magazin/teme/citateljski-klub-upute-za-voditelje--a-1109 [17.12.2024.]

Čitateljski klub „Knjiški moljac“ Gradske knjižnice i čitaonice Ogulin kao značajan oblik interaktivne biblioterapije

The Book Club Bookworm of the Ogulin City Library and Reading Room as a Significant Form of interactive Bibliotherapy

Anita Brozović Šolaić
knjiznica@gkc-ogulin.hr
Gradska knjižnica i čitaonica Ogulin

Sažetak

Čitateljski klub „Knjiški moljac“ čitateljski je program Gradske knjižnice i čitaonice Ogulin. Klub broji deset aktivnih članova treće životne dobi koji njeguju kulturu čitanja i ljubav prema knjizi. Sastaju se jednom mjesečno u prostoru Knjižnice i u Đulinu vrtu zadovoljavajući potrebu za proširivanjem svojih čitateljskih interesa stjecanjem novih znanja. Susreti su ispunjeni čitanjem bilješki ili odlomaka iz romana, ocjenjivanjem književno-umjetničkog djela te prisustvovanjem gostovanjima poznatih hrvatskih književnika. U ovom radu predstavit će se aktivno djelovanje Čitateljskog kluba „Knjiški moljac“ kao značajnog oblika interaktivne biblioterapije referiranjem na upotrebu literature za starije osobe namijenjene njihovu individualnom razvoju i osobnom rastu. Čitateljski klubovi omogućavaju razvoj novih ideja, bolje razumijevanje i oblikovanje identiteta u ugodnom i sigurnom okruženju, a kroz čitanje i raspravu stvaraju vlastitu povijest obogaćujući svaki sljedeći susret.

Ključne riječi: čitanje, članovi, interaktivna biblioterapija knjižnica, knjiga

Abstract

The Bookworm book club is a reading program of the Ogulin City Library and Reading Room. The club has 10 active members of the 3rd age who nurture the culture of reading and love for books. They meet one Tuesday a month in the Library area and in Đula's garden, satisfying the need to expand their reading interests by acquiring new knowledge. Meetings are filled with reading notes or passages from novels, evaluating a literary and artistic work, and attending guest appearances by famous Croatian writers. This paper will present the active activities of the Bookworm Reader's Club as a significant form of interactive bibliotherapy by referring to the use of literature for the elderly intended for their individual development and personal growth. Book clubs enable the development of new ideas, better understanding and shaping of identity in a pleasant and safe environment, and through reading and discussion they create their own history, enriching each subsequent meeting.

Keywords: book, book club, interactive bibliotherapy, library, members, reading, reading club

1. Promicanje čitanja i pismenosti kroz prizmu čitateljskih klubova

Čitateljski klubovi postali su popularni upravo zbog toga što predstavljaju mjesta na kojima se socijalizira i razgovara o pročitanome te na taj način njeguje kultura knjige i čitanja. Jedan od najvažnijih elemenata čitateljskog kluba upravo je knjiga koju članovi čitaju. Osnivanje čitateljskih klubova u narodnim knjižnicama često iniciraju sami knjižničari. Čitateljski klubovi, osim što provode svoje redovite sastanke, nerijetko organiziraju zajedničke sastanke te sastanke s drugim čitateljskim klubovima.

Aktivno djelovanje Čitateljskog kluba „Knjiški moljac“ predstavlja značajan oblik interaktivne biblioterapije koja se referira na upotrebu literature za starije osobe namijenjene njihovu individualnom razvoju i osobnom rastu, kako navodi Bašić u priručniku „Biblioterapija i poetska terapija“ (2014). Čitateljski su klubovi intelektualno stimulirajući te omogućavaju razvoj ideja, bolje razumijevanje i oblikovanje identiteta u ugodnom i sigurnom okruženju, a kroz čitanje i diskusije stvaraju vlastitu povijest te tako obogaćuju svaki sljedeći susret (Bašić, 2014).

Peti-Stantić (2019: 45) tvrdi da čitajući pojedinac promišlja o situacijama s kojima se nije nužno susreo u životu te se upoznaje s društvenim i prirodnim fenomenima čije će mu shvaćanje olakšati život. Indirektno razvija sposobnost povezivanja i rješavanja određenog problema. Nadalje navodi da, iako mnogi smatraju čitanje individualnom aktivnošću, povijest svjedoči da su se čitanje i rasprave o pročitanom često odvijale u grupama. (Peti-Stantić, 2019: 45).

Promicanje čitanja i pismenosti jedna je od osnovnih zadaća narodnih knjižnica, tako i Gradske knjižnice i čitaonice Ogulin. Fenomen čitateljskih klubova vrhunac je svoje popularnosti doživio u 20. stoljeću. Mnogi čitateljski klubovi organiziraju se u okviru rada kulturnih ustanova, ali i kao zatvorena privatna okupljanja.

Davna prošlost svjedoči o čitanjima u skupinama koja su bila uobičajena. Plevnik (2012: 104) ističe njegovanje kulture javnih čitanja u antičkoj Grčkoj i Rimu dok su u 4. stoljeću prije Krista u Platonovoj Akademiji vođene rasprave o pročitanim djelima među studentima i nastavnicima koji su činili čitateljske grupe.

Stipčević (2008: 310) napominje važnost Andrije Kačića Miošića i njegovog popularnog djela „Razgovor ugodni naroda slovinskoga“ (1756.) koje je u Dalmaciji imalo važnu društvenu ulogu kod seoskog stanovništva, koje se javno čitalo, a potom bi ga slušatelji komentirali.

Čitateljski klubovi postali su popularni upravo zbog toga što predstavljaju mjesta na kojima se socijalizira i razgovara o pročitanome te na taj način njeguje kultura knjige i čitanja.

Autorica Ivana Bašić razlikuje pojmove čitateljska grupa i čitateljski klub, odnosno pojam grupa smatra užim pojmom od kluba. Tako unutar jednog kluba mogu postojati manje grupe koje imaju slične interese. Međutim, s obzirom na to da se u ostaloj literaturi ovi pojmovi koriste kao sinonimi, tako će se koristiti i ovdje. Čitateljski klub ili čitateljsku grupu, navodi Bašić (2014: 27), čini skupina ljudi koja se redovito okuplja kako bi razgovarala o pročitanoj knjizi. Kao idealan broj članova navodi se dvanaest jer taj broj omogućava da se svi osjećaju ugodno i imaju vremena iznijeti svoje mišljenje, a da je istodobno postignuta dinamika u razgovoru među članovima koji se, barem na početku, ne poznaju.

Bašić (2014: 54-57) smatra da su kriteriji za osnivanje čitateljskih klubova raznovrsni kao što su: dob, spol ili neki zajednički interes, odnosno tema ili žanr.

Jedan od najvažnijih elemenata čitateljskog kluba upravo je knjiga koju članovi čitaju. Postoje dva osnovna modela čitateljskih grupa – grupe prema modelu *single-title* i grupe prema modelu *multi-title*. U prvom slučaju svi čitaju istu knjigu što na susretu omogućava dubinsku analizu teksta. Sudionici imaju priliku usporediti na koji se način razlikuju njihova mišljena o pročitanome te tako bolje upoznaju jedni druge, ali i preispituju vlastite stavove (Bašić, 2014: 53). Za razliku od grupa prema modelu *single-title*, u modelu *multi-title* članovi grupe čitaju različite knjige o istoj temi. S obzirom na to da svi članovi Čitateljskog kluba „Knjiški moljac“ čitaju knjigu istoga naslova i autora, pripadaju tipu grupe *single-title*.

Pri odabiru knjige za čitanje uvelike mogu pomoći popisi nagrađivanih knjiga, bestselera i klasika, preporuke s mrežnih stranica namijenjenih ljubiteljima knjiga ili se odabir može temeljiti na osobnim preporukama. Neovisno o kojem se modelu radi, odabir knjige koja će se čitati zahtjevan je zadatak.

2. Promicanje čitanja na primjeru Čitateljskog kluba „Knjiški moljac“

Vrijedne preporuke knjiga za mjesečne susrete moguće je ostvariti i povremenim susretima članova različitih čitateljskih klubova. Tako je u svibnju 2023. godine u Gradskoj knjižnici i čitaonici Ogulin održan zajednički čitateljski susret članova Čitateljskog kluba „Cheetaj“ iz Knjižnice za mlade Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ iz Karlovca na čelu s voditeljicom Sanjom Graša i članova Čitateljskog kluba „Knjiški moljac“ Gradske knjižnice i čitaonice Ogulin. Zašto je važno popularizirati čitanje knjiga hrvatskih autora, koliko su često zastupljene knjige europskih autora i kojih, valoriziranje odnosa knjiga – kazalište – film, zašto čitati znanstvenu fantastiku i o čemu voditi brigu prilikom odabira, što je polazište za izbor kvalitetnog književnoumjetničkog teksta, ali i odgovarajućeg žanra, što čini neprocjenjivo iskustvo svakodnevnog užitka u čitanju, koliko vremena i koje doba dana posvetiti nesmetanom čitanju, zašto čitati poeziju i u kojoj mjeri te ono najvažnije: koje su knjige ostavile neizbrisiv trag na većinu članova pojedinog čitateljskog kluba samo su neka od mnogobrojnih pitanja o kojima su gosti razgovarali s domaćinima – članovima Čitateljskog kluba „Knjiški moljac“.

Slika 1.: Čitateljski susret članova ČK „Knjiški moljac“ s članovima ČK „Cheetaj“ iz Karlovca (svibanj 2023.)

Razmijenivši čitateljska iskustva o pročitanim knjigama, izrađene su zajedničke preporuke knjiga u obliku kvalitetnog popisa na kojemu su svoje mjesto pronašli izvrsni naslovi za konstruktivnu raspravu:„Hamnet“, „Bal luđakinja“, „American Bob“, „40 pravila ljubavi“, „Biosupruga“,„Susjed“, „Popis mojih želja“, „Suverena čitateljica“, „Drugi peron, četvrti kolosijek“, „Put do sreće“, „Danci i stranci“, „U malu je uša đava“, „Novela o šahu“, „Osmi povjerenik“, „Propuh, papuče i punica“, „Optužena“, „Hotel Zagorje“, „Brdo“, „Berači jagoda“, „Sjećanje šume“, „Zec na mjesecu“, „I na početku i na kraju bijaše kava“, „Moja dota“, „Plačeš li to“, „Kod kuće je najgore“, „Tihi zov Australije“.

Knjižničari su najčešće i voditelji čitateljskih klubova. Njihova je zadaća da prihvate književni ukus članova. Ne smatra se prikladnim prikloniti se kritikama čitateljskih klubova koje klubove percipiraju kao mjesta na kojima se ne čita kvalitetna literatura. Narodne se knjižnice iz nekoliko razloga nameću kao idealno mjesto za osnivanje čitateljskog kluba. One osiguravaju prostor i knjige te u zajednici imaju ulogu mjesta okupljanja. Također, radi se o ustanovi kojoj je jedna od temeljnih zadaća promicanje čitanja i pismenosti. Iako je u praksi situacija mnogo složenija, većina narodnih knjižnica sudjeluje u programima promicanja čitanja u onoj mjeri u kojoj im prilike to dopuštaju i kroz svoj rad nastoje zadovoljiti potrebe korisnika te uočiti one potrebe kojih oni sami možda nisu svjesni.

3. Čitateljski klub „Knjiški moljac“ – prikaz aktivnog djelovanja u lokalnoj zajednici

Osnivanje čitateljskih klubova u narodnim knjižnicama često pokreću sami knjižničari. Čitateljski klubovi, osim što provode svoje redovite susrete, nerijetko organiziraju zajedničke susrete s članovima drugih čitateljskih klubova.

Čitateljski klub „Knjiški moljac“ kulturni je program Gradske knjižnice i čitaonice Ogulin. U grupi je deset aktivnih članova treće životne dobi koji se sastaju jednom mjesečno s početkom u 18 sati u prostoru Knjižnice i u Đulinu vrtu. U studenom 2023. godine proslavili su jubilarnu 10. obljetnicu neprekidnog djelovanja, a tijekom proteklih 10 godina pročitali su stotinjak knjiga pretežito hrvatskih književnika dok je prilika dana i brojnim europskim,

ali i američkim autorima. Uvjet za odabir knjige je broj stranica koji ne bi trebao prelaziti 200 uz obvezna raspoloživa dva primjerka knjige kako bi svi stigli pročitati na vrijeme. Važno je pronaći knjigu koju će svi željeti pročitati bez obzira na to kakvo će mišljenje o njoj imati po završetku čitanja. S vremenom su čitatelji postali samostalniji pri odabiru knjiga jer točno znaju što je primjerena knjiga za njihov klub.

Članovi redovitim mjesečnim druženjima zadovoljavaju potrebu za proširivanjem svojih čitateljskih interesa i stjecanjem novih znanja. Struktura i pravila čitateljskog kluba temelje se na dogovoru članova i pružaju im osjećaj stabilnosti i pripadanja. Članovi sagledavaju stvari iz različitih perspektiva, iznose argumente uz otkrivanje značajnih razlika koje ih ne razdvajaju, već povezuju. Zadovoljavaju potrebu za kvalitetnom i opuštenom komunikacijom u kojoj se razvijaju humor, radost i nove ideje. Čitateljski klub mjesto je povjerenja na kojemu mogu slobodnije ulaziti u rasprave i osloboditi se u iskazivanju misli i osjećaja. Uvažavaju jedni druge, izražavaju zadovoljstvo pripadanja dobnoj skupini, visoko su motivirani te razvijaju empatiju i komunikacijske vještine. Sastavni dio susreta aktivno je sudjelovanje članova čitanjem bilješki ili odlomaka iz romana, ocjenjivanje književno-umjetničkih djela ocjenom od 1 do 5 te sudjelovanje na brojnim gostovanjima poznatih hrvatskih književnika kao što su Vedrana Rudan, Julijana Matanović, Milana Vuković-Runjić, Tomislav Šovagović, Zoran Ferić, Stipe Božić, Jan Bolić i Zoran Žmirić. Voditeljica Kluba je Anita Brozović Šolaić, ravnateljica Gradske knjižnice i čitaonice Ogulin.

Odabir knjiga obuhvaća tematsku literaturu za starije osobe s ciljem njihovog osobnog rasta i individualnog razvoja. Biblioterapija je termin proizišao iz knjižničarske tradicije koja prepoznaje preporučivanje knjiga za pojedine probleme i brige[9]. „Webster's Third New International Dictionary“ objavio je 1961. definiciju koja je 1966. službeno prihvaćena: „Biblioterapija je upotreba biranih materijala za čitanje u terapeutske svrhe, u medicini i psihijatriji također. To je vođenje do rješavanja osobnih problema kroz direktno čitanje.“ (Crothers, 1916: 291). Crothers (1916) definira biblioterapiju kao „program aktivnosti utemeljen na interaktivnom procesu između medija i ljudi koji ga doživljavaju. Printani ili imaginativni materijali, ili informacija,

[9] Proizlazi iz grčke riječi *biblion* (knjiga) i *therapeia* (liječenje)

doživljava se i o tome se raspravlja pod stručnim vodstvom.“ Ovaj koncept obuhvaća shvaćanje biblioterapije kao institucionalne i društvene aktivnosti korištenjem didaktičke literature u programu koji vodi jedan ili više profesionalaca. Cilj je omogućiti pojedincu pogled u sebe u trenutcima mira, kao i prihvaćanje promjena u trenutcima nemira i uzbuđenosti duha. Termin u knjižničarskoj struci obuhvaća značajnu važnost stvaranja posebnih popisa knjiga potrebnih za korištenje u terapeutske svrhe.

Mjesečne susrete najavljuje voditeljica Kluba putem plakata na kojemu se navodi naslov knjige, autor, vrijeme i mjesto susreta te ime i prezime voditeljice s kratkim tekstom o planiranoj knjizi o kojoj će se voditi rasprava. Plakat se objavljuje tjedan dana prije susreta na mrežnoj stranici Gradske knjižnice i čitaonice Ogulin[10], na Facebooku[11] i Instagramu[12]. Nakon održanog susreta voditeljica Kluba putem službenih mrežnih stranica informira javnost o susretu uz najavu nove knjige koju su odabrali za idući mjesec.

[10] *Čitateljski klub Knjiški moljac*. https://gkc-ogulin.hr/kategorija/odrasli/citateljski-klubovi/citateljski-klub-knjiski-moljac/ [20.9.2025.]

[11] *Gradska knjižnica Ogulin*, Facebook. https://www.facebook.com/gradskaknjiznica.ogulin [20.9.2025.]

[12] *Gradska knjižnica Ogulin*, Instagram. https://www.instagram.com/gradska_knjiznica_ogulin/ [20.9.2025.]

Slika 2.: Primjer plakata za najavu čitateljskog susreta (Ante Tomić: „Nada“)

Prije ili poslije organiziranih susreta, korisnici Gradske knjižnice i čitaonice Ogulin koji aktivno prate objave na službenim stranicama redovito posuđuju knjigu koja je bila namijenjena susretu.

Članovi Čitateljskog kluba “Knjiški moljac“ petu godišnjicu djelovanja proslavili su 6. studenog 2018. u maloj dvorani Knjižnice. Pritom su se prisjetili četrdesetak naslova pročitanih knjiga, mnogobrojnih zajedničkih susreta i promocija knjiga hrvatskih autora. Iz mnoštva pročitanih knjiga izdvojili su najzanimljivije naslove domaćih i stranih autora: „Tihi zov Australije“, „Malo drvo“, „Susjed“, „Danci i stranci“, „I na početku i na kraju bijaše kava“, „Brdo“, „Popis mojih želja“, „Stoner“, „Osmi povjerenik“, „Primavera“ i „Susjed“.

U Čitateljskom klubu „Knjiški moljac“ bilo je mnogo članova, čak dvadeset i dvoje korisnika knjižnice od kojih je četvero aktivno od prvoga dana. Razdoblje koronavirusa uspješno je izbjegnuto pokretanjem grupe na Viberu gdje su članovi jedni drugima slali preporuke knjiga i komentirali pročitane knjige. Za vrijeme strogih mjera, susreti su 2021. i 2022. godine održavani u Đulinu vrtu.

Slika 3.: Čitateljski susret u Đulinu vrtu (lipanj 2023.) i razgovor o romanu „Biosupruga“ češkog književnika Michala Wiewegha.

Krajem studenog 2023. posjetom Gradskoj knjižnici „Ivan Goran Kovačić“ u Karlovcu i Gradskom kazalištu „Zorin dom“ članovi Čitateljskog kluba “Knjiški moljac“ proslavili su 10. godišnjicu aktivnog djelovanja. Posjet je iskorišten za zajednički susret s članicama Čitateljskog kluba „Cheetaj“ za razmjenu čitateljskih iskustva u atraktivnom kafiću „Kava i knjiga”. Rođendansko slavlje privedeno je kraju u Gradskom kazalištu „Zorin dom“ gledanjem humoristične hit predstave „Pračovjek“ koja na duhovit način govori o (pra)povijesti muško-ženskih odnosa, a koju je režirao i u njoj glumi Karlovčanin Peđa Gvozdić.

U 2023. godini članovi Čitateljskog kluba „Knjiški moljac“ održali su deset sastanaka. Prilikom odabira knjiga za čitanje ističu se romani i kratke priče hrvatskih književnika: Slavenke Drakulić, Nore Verde, Mire Gavrana, Jurice Pavičića, Vedrane Rudan te Ivice Ivanišević i Marine Vujčić, čime se nastojati popularizirati čitanje domaće književnosti. Vidljivo je da su susreti na kojima je sudjelovalo ukupno 92 polaznika održavani kontinuirano.

4. Zaključak

Mjesečni čitateljski susreti Čitateljskog kluba „Knjiški moljac“ izvrstan su oblik biblioterapije kojom se promiče društvena interakcija osoba treće životne dobi, intelektualna stimulacija i kognitivno zdravlje. Caroline Shrodes u svojoj knjizi „Biblioteraphy“ (1955) navodi da je biblioterapija djelotvorna zato što dopušta pojedincu da se poistovjeti s karakterom lika te da shvati da ona ili on nisu jedini koji imaju određeni problem. Kako se likovi suočavaju s problemom, čitatelj je također emotivno uključen u tu borbu i time dobiva uvid u vlastitu situaciju. Uspostavljenom rutinom čitanja i redovitim okupljanjem te diskusijom članovi si osiguravaju vrijeme u kojem se bave vlastitim književnim interesima i zadovoljavaju potrebu za društvom. Čitateljski klub je intelektualno stimulirajući te omogućava razvoj ideja, bolje razumijevanje i oblikovanje identiteta u ugodnom i sigurnom okruženju, a čitanjem i diskusijom članovi stvaraju vlastitu povijest te tako obogaćuju svaki sljedeći susret. Druženje uz razmjenu neprocjenjivih čitateljskih iskustava dokazuje snagu i neopisivu moć pisane književne riječi koja stvara nova prijateljstva.

Literatura

1. Bašić, I. (2011) *Biblioterapija i poetska terapija : priručnik za početnike*. Zagreb : Balans centar.
2. Bašić, I. (2014) *O čitateljskim grupama : metodički priručnik s primjerima dobre prakse.* Zagreb : Balans centar za logopedagogiju i biblioterapiju.
3. Crothers, S. McC. (1916) *A literary clinic*. The Atlantic Monthly, 118 (3), 291-301.
4. *Čitateljski klub „Knjiški moljac“*. Gradska knjižnica i čitaonica Ogulin. Dostupno na: https://gkc-ogulin.hr/kategorija/odrasli/citateljski-klubovi/citateljski-klub-knjiski-moljac/ [20.9.2025.]
5. Gradska knjižnica i čitaonica Ogulin: Čitateljski klub „Knjiški moljac“. Dostupno na: https://www.facebook.com/gradskaknjiznica.ogulin [30.5.2024.]
6. Gradska knjižnica i čitaonica Ogulin: Čitateljski klub „Knjiški moljac“. Dostupno na: https://www.instagram.com/gradska_knjiznica_ogulin/ [30.5.2024.]
7. Gove, Philip Babcock, (1961.) Webster's Third New International Dictionary.
8. Peti-Stantić, A. (2019) *Čitanjem do (spo)razumijevanja : od čitalačke pismenosti do čitateljske sposobnosti*. Zagreb : Naklada Ljevak.
9. Plevnik, D. (2012) *Tolle lege*: *za slobodu čitanja*. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu.
10. Shrodes, C. (1955) *Bibliotherapy: A theoretical and clinical experimental study.* University of California at Berkeley.
11. Stipčević, A. (2008) *Socijalna povijest knjige u Hrvata : od početka hrvatskoga narodnog preporoda (1835.) do danas*. Knjiga III. Zagreb : Školska knjiga.

Čitateljski klubovi – aktivni sudionici događanja u Gradskoj knjižnici „Juraj Šižgorić" Šibenik
Book clubs – active participants in events at Juraj Šišgorić Public Library Šibenik

Ana Šimić
asimic@knjiznica-sibenik.hr
Danijela Kitarović
dkitarovic@knjiznica-sibenik.hr
Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić" Šibenik

Sažetak

U Gradskoj knjižnici „Juraj Šižgorić" Šibenik od kraja 2020. godine djeluju dva čitateljska kluba za odrasle, a 2023. osnovan je i klub za mlade. Osim što se njihov rad temelji na uobičajenom modelu djelovanja čitateljskih grupa, oni su i aktivni sudionici programa i događanja koje šibenski knjižničari organiziraju. Osim toga, klubovi promiču i populariziraju čitanje te sudjeluju i u nabavi građe, odnosno izgradnji knjižničnog fonda. Čitateljski klubovi više nisu samo zatvorene i intimne grupe čitatelja jer se svojim aktivnostima pomalo otvaraju i predstavljaju javnosti, a knjižnica je u punome značenju njihov treći prostor.

Ključne riječi: čitateljske grupe, čitateljski klubovi, knjižnične aktivnosti, narodne knjižnice, poticanje čitanja

Abstract

Since the end of 2020, two book clubs for adults have been functioning within the Public Library Juraj Šižgorić Šibenik, and in 2023, a club for young people was established as well. In addition to following the usual model of reading group activities, they are active participants in programs and events organized by the Šibenik's librarians; they promote and popularize reading, participate in the acquisition of books, contributing to the development of the library's collection. Today, book clubs formed within public libraries are no longer just closed and intimate groups of readers, as they gradually open up and present themselves to the public, with the library acting as their true third space.

Keywords: book clubs, library activities, public libraries, reading clubs, reading groups, reading promotion

1. Uvod

U novije vrijeme u Gradskoj knjižnici „Juraj Šižgorić“ Šibenik djeluju tri čitateljska kluba: „Jakobine“, „S knjigom u sridu“ i „Čitaj pametno – budi cool“. Dok prva dva kluba svoj rad temelje na uobičajenom načinu pa njihovi članovi čitaju zadanu knjigu, a potom na sastanku raspravljaju o svojim dojmovima i donose zajedničku ocjenu, rad potonjeg kluba temelji se na radionicama. Radionice se najavljuju na knjižničnoj stranici na Facebooku, a naslovi za čitanje unaprijed se dogovaraju sa zainteresiranim starijim tinejdžerima i mladima, kako bi se raspravom o pročitanim knjigama obradile životne teme koje su njima bliske i važne, a o kojima se ne usuđuju ili nemaju priliku razgovarati.

Cilj je ovoga rada kroz podatke prikupljene od članova čitateljskih klubova i njihovih voditelja te knjižničara Gradske knjižnice „Juraj Šižgorić“ Šibenik prikazati rad i način djelovanja čitateljskih grupa, a kroz primjere dobre prakse.

2. O nastanku čitateljskih klubova i nekim temeljnim obilježjima suvremenih čitateljskih grupa

O pojavi i nastanku prvih čitateljskih klubova može se čitati u knjizi „Tolle lege“ publicista, novinara i knjižničara Danka Plevnika. Plevnik (2012: 104–111) navodi da su hramovi, crkve i džamije bili prvi čitateljski klubovi u kojima se čitala jedna knjiga, ali se o njoj nije javno diskutiralo, dok prvu čitateljsku grupu u kojoj se raspravlja o pročitanome djelu nalazimo u Platonovoj akademiji 357. pr. n. e. Najvještiji i najuspješniji u raspravama te možda najpoznatiji „čitalac“ u povijesti je Aristotel. Od samostana u kojima čitanje u prvoj polovici 6. st. ponovno postaje slušanje, preko pojave tiskane knjige, gospodskih i damskih salona u kojima se organiziraju druženja s temom čitanja, knjiga i književnog rada te čitaoničkih društava i narodnih čitaonica u Hrvatskoj, nalazimo oblike čitateljskih klubova.

U današnje vrijeme sve je više čitateljskih grupa koje djeluju u sklopu narodnih knjižnica pa čitateljski klubovi u hrvatskim knjižnicama više nisu rijetkost. Njihovi članovi mogu biti različitih dobnih skupina, zanimanja, interesa, podrijetla, društvenog statusa i drugih obilježja, a povezuje ih ljubav

prema knjizi. O čitateljskim klubovima u narodnim knjižnicama velikih hrvatskih gradova, a na temelju istraživanja prisutnosti, obilježja i prakse čitateljskih klubova te iskustava i preporuka njihovih voditelja pisali su Mirko Duić i Mihaela Anđić (2019). Autori su istraživanje proveli anketiranjem jedanaest voditelja čitateljskih klubova u šest hrvatskih gradova, a neka od dobivenih saznanja odnose se na učestalost, odnosno ritam održavanja sastanaka, njihovo trajanje i mjesto održavanja, broj, dob i spol članova, na aktivnosti koje osim rasprave o knjigama klubovi provode, na način odabira knjige za čitanje i sl. Također, provedena anketa dala je odgovore na pitanja o zadovoljstvu i prednostima te nedostatcima i poteškoćama u radu i vođenju klubova. Zaključno opažanje autora jest da su članovi istraženih čitateljskih klubova entuzijastični i vrlo aktivni u svojim knjižnicama. Što se tiče voditelja klubova, za koje je preporuka da vole knjige i čitanje, da imaju organizacijske vještine i da nastoje poticati raspravu u opuštenoj i ugodnoj atmosferi, Duić i Anđić zaključuju da su voditelji posvećeni radu svojih klubova. Bašić (2014: 29–37) naglašava važnost grupnog iskustva članova čitateljskog kluba, kao i potrebe koje se članstvom zadovoljavaju. Čitateljski klubovi su grupe ljudi koji se okupljaju kako bi se, prema odgovorima ispitanika obuhvaćenih istraživanjem, uz zabavu, veselje i smijeh družili i razgovarali o zajedničkom interesu prema kojem gaje strast, a to je čitanje. Članovi kluba razvijaju prijateljstva, stvaraju dobre navike, imaju osjećaj stalnosti i sigurnosti, ali i ponosa i časti zbog pripadanja grupi.

2.1. Čitateljski klubovi Gradske knjižnice „Juraj Šižgorić“ Šibenik od 2015. do 2020.

U razdoblju između 2016. i 2020. godine u šibenskoj gradskoj knjižnici osnovano je nekoliko čitateljskih klubova i grupa od kojih su neki djelovali duže i uspješnije, a neki kraće.

2.1.1. „Čitamo i pričamo – ČiP“

Prvi klub čitatelja Gradske knjižnice „Juraj Šižgorić“ osnovan je u listopadu 2016. godine i imao je trinaest članova podijeljenih u dvije grupe. Vodila ga je i moderirala djelatnica Narodnog odjela Knjižnice diplomirana knjižničarka i profesorica hrvatskog jezika i književnosti Marina Čalić Polegubić. Sastanci su se održavali jednom mjesečno u večernjim satima u Knjižnici, a Klub je imao

svoja pravila rada i komunikacije. Početkom 2017. godine nazvan je „Čitamo i pričamo – ČiP“ i do ljetne stanke svaka je grupa pročitala po pet naslova. Kroz nekoliko godina djelovanja kluba broj se njegovih članova mijenjao, a uz jednog muškarca, ostalo su bile žene, što je u skladu s tvrdnjom Bašić (ibid: 12) da su članovi čitateljskih grupa uglavnom žene. U čitateljskoj sezoni 2019./2020. vođenje jedne od dvije grupe preuzima profesorica hrvatskog i engleskog jezika i književnosti, magistra informacijskih znanosti i nagrađivana autorica kratkih priča i drama Marija Dukić. Klub je do gašenja u svibnju 2020. djelovao na opisani način, a ukupno je pročitano 50 knjiga domaćih i stranih autora (Izvješće o radu, 2017., 2018., 2020., 2021.).

2.1.2. *Teen* čitateljski klub

Knjižničari Dječjeg odjela su 2015., a potom ponovno 2018. godine pokrenuli rad čitateljskih klubova za mlađe tinejdžere. Klubovi su djelovali tijekom jedne godine, a podatci o njima nisu relevantni za sadržaj ovoga rada.

2.2. Osnivanje novih čitateljskih klubova. od 2020. do 2023.

Vrlo brzo nakon gašenja Čitateljskog kluba „ČiP“ i njegovih grupa, na javni poziv Knjižnice i Kulturne udruge Fotopoetika iz Šibenika, s kojom Knjižnica dugi niz godina uspješno surađuje, osnovani su novi čitateljski klubovi za odrasle. Riječ je o klubovima „Jakobine“ i „S knjigom u sridu“. Oba kluba djeluju na uobičajen način za čitateljske grupe tako da svi članovi čitaju istu knjigu, bilježe citate, svoja zapažanja i dojmove, a potom na sastanku raspravljaju o njoj. Svaka članica pročitanom djelu dodjeljuje ocjenu, a na temelju bilješki sa sastanka sastavlja se zajednički osvrt s prosječnom ocjenom koji Knjižnica objavljuje na svojoj stranici na Facebooku. Ovi tekstovi, katkad pisani iz perspektive jedne čitateljice, svojevrsne su preporuke za čitanje.[13]

Na inicijativu Antonele Bokan, diplomirane knjižničarke i vanjske suradnice Knjižnice, 2023. godine pokrenut je neformalni klub za mlade koji je pod nazivom „Čitaj pametno – budi cool“ do prve polovine 2024. djelovao po

[13] Osvrte na pročitane knjige pišu članice klubova pa ih dostavljaju knjižničarima koji prije objave na službenoj stranici Knjižnice na Facebooku pišu kratki uvod ili komentar o održanim sastancima i zaključke te dodaju popratne fotografije. Također, popisi knjiga koje su „Jakobine“ pročitale 2021./2022. i 2022./2023. objavljeni su u cijelosti kao preporuka za čitanje.

principu održavanja radionica s unaprijed određenom temom, na društvenim mrežama javno zadane knjige koju je trebalo pročitati.

Sva tri kluba aktivni su sudionici programa i događanja u šibenskoj knjižnici.

2.2.1. „Jakobine“

U suradnji s Kulturnom udrugom Fotopoetika i Gradom Šibenikom, Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“u listopadu 2020. godine u Perivoju Roberta Visianija održala je „Pop-up book store“ [14], minisajam knjiga na kojemu su se razmjenjivale, prodavale i besplatno dijelile knjige. Ovo događanje bilo je dio programa *C-Change festivala* koji je organiziran u sklopu provođenja projekta *C-Change; Arts and* Culture *Leading Climate Actions in Cities*, na kojemu je Šibenik uz gradove Manchester (GBR), Wroclaw (PL), Mantovu (IT), Gelsenkirchen (DE) i Aguedu (PT) bio partnerski grad (C-Change festival: Pop-up book store, 2020). Riječ je o projektu unutar programa međuteritorijalne suradnje URBACT (URBACT, n. d.) kojemu je cilj postizanje integriranog urbanog razvoja stvaranjem mreža gradova koji razmjenjuju dobre prakse i ideje (C-Change. Službene stranice Grada Šibenika, n. d.).

Cilj samoga projekta bio je podizanje razine svijesti građana o pozitivnim klimatskim promjenama djelovanjem sektora kulture i umjetnosti. Upravo minisajam knjiga koji promiče tri osnovna načela održiva gospodarenja otpadom, 3 R – *reduce*, *reuse*, *recycle* (smanji, ponovno koristi, recikliraj) povezao je promicanje čitanja i poticanje ekološki prihvatljivog ponašanja. Prostor perivoja koji se nalazi u blizini šibenske narodne knjižnice bio je ispunjen knjigama, a posjetitelji su mogli razgledati i dvije izložbe: izložbu fotografija s motivima pokretne knjižnice (engl. *bookmobile*) šibenske književnice i prevoditeljice Maje Klarić i izložbu fotografija malih knjižnica na otvorenome (engl. *little free library*) s područja Šibensko-kninske županije te izložbu učeničkih radova izrađenih od kaširanog papira i otpisanih knjiga.

[14] Ovaj minisajam knjiga po prvi je put održan u sklopu provođenja *C-Change projekta* i uoči početka obilježavanja manifestacije Mjesec hrvatske knjige 2020. koji je te godine uz moto *Razlistaj se!* bio posvećen planetu Zemlji. Od 2021. ovo događanje standardni je dio programa obilježavanja navedene manifestacije koje Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ i Kulturna udruga Fotopoetika i dalje zajednički organiziraju. Sajam nastavlja povezivati ljubav prema knjigama i zelene teme.

Stoga je ovo događanje bilo idealna prilika da se, ne samo članove Knjižnice, nego i ostale zainteresirane građane pozove na osnivanje novoga čitateljskog kluba.

Broj članica kluba do prvoga sastanka koji je održan početkom studenoga porastao je na sedam pa na konačnih devet. Prva knjiga odabrana za čitanje bio je roman „Jakovljeve ljestve“ ruske spisateljice Ljudimile Ulicke. Na jednom od sljedećih sastanaka klub je dobio ime – „Jakobine“, koje je poveznica na ranije spomenuto djelo. Za prvu voditeljicu kluba izabrana je Vinka Skorić koja ga je vodila tijekom tri čitateljske sezone, a jednako uspješno ga nastavlja voditi, u trenutku pisanja ovoga rada drugu godinu, Renata Jurić-Paić. U potpuno nepromijenjenom sastavu u rujnu 2024. godine devet Jakobina započelo je svoju petu čitateljsku sezonu.

Članice kluba „Jakobine“ sastaju se jedanput mjesečno, isprva je to bio prvi ponedjeljak u mjesecu, a posljednje dvije godine svaki prvi, pa drugi utorak. Sastanke održavaju uglavnom u Knjižnici, a povremeno i u nekoj slastičarnici uz kavu, čaj i kolače. U prosincu jedna drugu daruju knjigama po modelu „tajni Djed Mraz“ (engl. *Secret Santa*). Knjige za čitanje biraju na prijedlog jedne od članica po ključu izvlačenja papirića s temom, početnim slovom, riječju i sl. Prema riječima Jakobina, pronalaženje knjiga koje će se predložiti za čitanje nije uvijek lak zadatak jer katkad treba napraviti pravo istraživanje. Zato se na popisu knjiga koje su članice ovoga kluba čitale nalaze se i neki naslovi koje inače ne bi izabrale, a za neke prije potrage i pretraživanja nisu ni znale da postoje. S obzirom na to da je u Klubu devet članica od kojih svaka ima preferirani žanr i stil pisanja, ne čudi ni šarolikost ocjena koje pojedinom djelu dodjeljuju. Kada se u raspravi ne slože u razmišljanju, kroz smijeh uz repliku jedna drugoj dobace klupsku pošalicu: „žao mi je što tako razmišljaš“.

Članice kluba „Jakobine“ su 2024. godine odlučile izaći izvan granice grada Šibenika pa su u travnju 2024. svoj redoviti sastanak održale u ogranku knjižnice u Zatonu. U svibnju 2024. Jakobine su potaknule povezivanje s čitateljskim klubom Narodne knjižnice Knin s kojim su održale dva sastanka, prvi u kninskoj knjižnici, drugi u šibenskoj i to u povodu Mjeseca hrvatske knjige. Tom drugom sastanku tema je bila roman „Akvitanija“ Eve Garcíje Sáenz de Urturi koji su oba kluba čitala u dogovoru. Ove susrete iskoristili su i

knjižničari kako bi izmijenili knjižničarska iskustva te jačali povezanost svojih knjižnica.

Slika 1.: Susret čitateljskog kluba „Jakobine“ i čitateljskog kluba Narodne knjižnice Knin u Kninu u svibnju 2024.

Od osnutka Kluba pa do listopada/studenog 2024. „Jakobine“ su pročitale 45 naslova.[15] Naslove ocjenjuju od 1 do 10, a na temelju onih prosječnih ocjena od 8,5 pa naviše prema 10, preporučuju:

1. Benedict Wells: „Kraj samoće“
2. Christina Baker Kline: „Vlak siročadi“
3. Meša Selimović: „Tvrđava“
4. Erich Maria Remarque: „Noć u Lisabonu“
5. Fredrik Backman: „Prilika života“
6. Jurica Pavičić: „Crvena voda“
7. Alka Joshi: „Žena koja je slikala kanom“.

[15] Prilog 1.

Zbog različitih razloga neocijenjene, ali knjige koje su se posebno dojmile članice ovoga kluba su: „Mladenka kostonoga“ Želimira Periša, „Žene drage srcu mom“ Isabele Allende, „10 minuta i 38 sekundi u ovom neobičnom svijetu“ Elif Shafak i „Svježa voda za cvijeće“ Valérie Perrin.

2.2.2. „S knjigom u sridu”

Osnivanje još jednoga kluba pokrenuo je krajem 2020. godine dio članica nekadašnjeg kluba „Čitamo i pričamo“ – ČiP“ koje su pratile osnivanje kluba „Jakobine“ i prve njihove osvrte na pročitane knjige. Kasnije su im se pridružile još neke članice Knjižnice pa je upis u ovu novu grupu zaključen sa za rad optimalnim brojem deset. Članovi i ovoga kluba su sve žene, a tijekom godina članstvo se povremeno mijenjalo. Prvi sastanak održan je u veljači 2021. godine, a za voditeljicu je izabrana Antonija Gović Vulinović. Odlučeno je da će se sastanci održavati jedanput mjesečno i to srijedom, te da će klub djelovati pod nazivom „S knjigom u sridu“. Tim se imenom pod kojim klub djeluje petu sezonu (kao i „Jakobine“ do trenutka pisanja ovoga rada) aludira na odabrani dan u tjednu, ali i na zaključak da se s knjigom u ruci ne može pogriješiti. Prva zajednički pročitana knjiga je „Klub sretnih žena“ američke spisateljice Amy Tan, a naslovi se biraju prema preporuci jedne od članica i ocjenjuju od 1 do 5. Osvrte na pročitana djela Knjižnica objavljuje na svojoj stranici na Facebooku.

Klub se do studenoga 2024. sastao 37 puta, a knjige koje na temelju visokih prosječnih ocjena i rasprave članice preporučuju za čitanje su:

1. Guzel Jahina: „Zulejha otvara oči“
2. Frank McCourt: „Angelin prah“
3. Toni Morrison: „Solomonova pjesma“
4. Azar Nafisi: „Lolita u Teheranu“
5. Jon Fosse: „Jutro i večer“
6. Kristian Novak: „Črna mati zemla“
7. Kristian Novak: „Ciganin, ali najljepši“
8. Bekim Sejranović: „Ljepši kraj“
9. Slavenka Drakulić: „Frida ili o boli“
10. Jurica Pavičić: „Crvena voda“
11. Elena Ferrante: „Mračna kći“.

2.2.3. „Čitaj – budi *cool*“

Nakon nekoliko pokušaja da se u čitateljske grupe privuku učenici viših razreda osnovnih škola i da ti klubovi opstanu duže vrijeme, pokazalo se da ta nastojanja knjižničara Dječjeg odjela i Odjela za mladež djeluju i dalje s manjim skupinama djece koja inače čitaju više od prosjeka uobičajenog za njihove vršnjake i koji puno slobodnog vremena provode upravo u knjižnici. Navedeno ne čudi s obzirom na to da je kod tinejdžera teže pobuditi pa i zadržati interes, ali i obaveze članstva u čitateljskom klubu uskladiti s njihovim nastavnim i drugim izvannastavnim aktivnostima. Također, problem koji se šibenskim knjižničarima nameće je kako privući mlade do 26 godina te osmisliti koncept rada grupe koji će njima biti ugodan.

Ove probleme prepoznala je i Antonela Bokan, knjižničarka po struci, koja se bavi istraživanjem promicanja i poticanja čitanja u narodnim knjižnicama te čitateljskim klubovima i grupama. Bokan i Cupar (2017) provele su istraživanje o promociji čitanja u Hrvatskoj koje je obuhvatilo 35 narodnih knjižnica. U radu koji obrađuje problematiku promocije i promicanja čitanja, autorice su se fokusirale na važnost razlikovanja ta dva pojma. Na temelju rezultata svoga istraživanja iznose zaključak da knjižničari često ne razlikuju ili ne pridaju važnost razlikovanju terminologije, da se prilikom promocije nekih od svojih aktivnosti najčešće koriste oglašavanjem na društvenim mrežama i oglasnim pločama u knjižnici, da često nemaju vremena za obavljanje promotivnih aktivnosti programa i događanja koje knjižnice organiziraju pa su mnogi neopaženi u široj javnosti. Rad Bokan i Cupar potvrđuje da se promicanje čitanja provodi upravo kroz djelovanje čitateljskih klubova. I više godina nakon opisanog istraživanja, knjižničari Gradske knjižnice „Juraj Šižgorić“ se pri oglašavanju aktivnosti svojih čitateljskih klubova te poziva za članstvo oslanjaju na promociju preko stranice svoje knjižnice na Facebooku, ali i istupima u lokalnim medijima. Bokan i Poljak (2018) bavile su se istraživanjem aktivnosti knjižnica kojima se utječe na korisnike tako da svoje slobodno vrijeme provode čitajući u knjižnici uspoređujući hrvatska i finska iskustva. U provedbi svog istraživanja autorice su usporedile poslovanje Gradske knjižnice i čitaonice Pula s Gradskom knjižnicom Rovaniemi u Finskoj. Istraživanje je pokazalo da su finski knjižničari jako osviješteni u shvaćanju knjižničnog prostora kao usluge dok u Hrvatskoj to razmišljanje nije dovoljno prepoznato. S obzirom na to da je knjižnica mjesto susreta i druženja korisnika te da potiče

okupljanje korisnika u svojim prostorima, čitateljski klubovi su pokazatelj kako u knjižnici provesti slobodno vrijeme čitajući.

Antonela Bokan inicirala je osnivanje neformalnog čitateljskog kluba za mlade koji je u ožujku 2023. pokrenut pod nazivom „Čitaj pametno – budi cool“. Tijekom nekoliko mjeseci održane su tri radionice na temu pročitanih knjiga: društvene mreže u odnosu na stvarni život (Selma Parisi: „Online kučke“), tajne i sazrijevanje (Karen M. McManus: „Lažljivac među nama“) i poremećaji u prehrani (Janja Vidmar: „Bucka“). Polaznici radionica, odnosno članovi kluba nisu imali obavezu dolaska na svaku od njih. U veljači 2024. godine održana je radionica s drukčijim konceptom jer je novi zadani cilj postojanja kluba bio inkluzivnost i podrška mladima s poteškoćama u razvoju i s različitim vrstama i stupnjem invaliditeta. Stoga je javni poziv bio usmjeren na sve zainteresirane koji vole čitati, a imaju od 18 do 26 godina i žele se družiti sa svojim vršnjacima. Knjiga koju su polaznici čitali bila je „Zla vidarica“ autorice Lynette Noni. Poziv zainteresiranima upućen je preko službenih mrežnih stranica Knjižnice i medija.

3. Programi u kojima čitateljski klubovi Gradske knjižnice „Juraj Šižgorić“ Šibenik aktivno sudjeluju

Sva tri čitateljska kluba koja od 2020. godine do danas djeluju unutar Gradske knjižnice „Juraj Šižgorić“ Šibenik sudjeluju u nizu događanja koje šibenski knjižničari organiziraju. Neke od aktivnosti koje posebno valja istaknuti su sudjelovanje u obilježavanju manifestacija Noć knjige i Mjesec hrvatske knjige, sudjelovanje na književnim susretima i predlaganje gostovanja hrvatskih autora, predlaganje tematskih predavanja, pisanje preporuka za čitanje, pisanje osvrta o pročitanim djelima te povezivanje Knjižnice s drugim sudionicima kulturnog života grada, ali i šire. O aktivnostima klubova za odrasle „Jakobine“ i „S knjigom u sridu“ skrbi i njima koordinira Ana Šimić, viša knjižničarka, voditeljica Narodnog i Znanstvenog odjela Knjižnice. U posljednje dvije godine u koordinaciju aktivnosti kluba „S knjigom u sridu“ uključena je i knjižničarka Jelena Bilić. U djelovanju sva tri kluba pomažu i drugi djelatnici Knjižnice, posebno u javnom promicanju klubova. A vrijednost postojanja i djelovanja čitateljskih klubova prepoznali su i Radio Šibenik, na čelu s glavnom urednicom Snježanom Klarić, također

članicom Kulturne udruge Fotopoetika koja je aktivno sudjelovala u pokretanju čitateljskog kluba „Jakobine“, i izdavačka kuća Stilus knjiga koja je u sklopu obilježavanja manifestacije Noć knjige 2024., kao izraz promicanja čitanja i podrške kulturnim događanjima u Šibeniku, klubovima za odrasle darovala dva paketa knjiga.

U siječnju 2023. članice čitateljskih klubova sudjelovale su u ulozi ispitanika u intervjuu u sklopu istraživačkog projekta „Pamćenje (o) književnosti u svakodnevici“. Projekt se od 2021. provodi na Odsjeku za komparativnu književnost Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a članovi istraživačke grupe su doc. dr. sc. Lovro Škopljanac, dr. sc. Velna Rončević i Luka Ostojić, doktorand. Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ je za potrebe istraživanja u ovom projektu animirala svoje korisnike te za potrebe intervjuiranja ispitanika ustupila svoj prostor.

3.1. Aktivno sudjelovanje čitateljskih klubova „Jakobine“ i „S knjigom u sridu“ u programima obilježavanja manifestacije Noć knjige 2021.

Nacionalna manifestacija Noć knjige se 2021. drugu godinu zaredom obilježavala u jeku pandemije koronavirusa pa ne čudi odluka organizatora da joj moto bude „Ljekovita moć knjige“. Svijet se suočavao sa širenjem zarazne bolesti i mjerama njezina suzbijanja, strahom od oboljenja i liječenjem velikog broja zaraženih, ograničavanjem kretanja i društvenih aktivnosti, što je izazivalo ozbiljne tjelesne i emocionalne probleme pojedinaca i društva u cjelini. Jedan od netradicionalnih tretmana takvih stanja je biblioterapija. Ovaj termin odnosi se na proces čitanja kojim je čitatelj, slušatelj ili gledatelj upućen na izvođenje posebnih načina samozaštite. Cilj je biblioterapije pomoći nekoj osobi da izrazi svoje osjećaje i spozna vlastitu duhovnost (Sabljak, 2022: 58). Biblioterapija, kao i poetska terapija, koristi se za održavanje i jačanje zdravlja, a studije slučaja pokazuju da je književnost moćno oruđe za različite probleme (Bašić, 2021: 16). U skladu s tadašnjim okolnostima i aktualnom temom, članice kluba „Jakobine“ knjižničarima su predložile da za njih i za članice kluba „S knjigom u sridu“ organiziraju zajednički sastanak uz predavanje o blagotvornom djelovanju knjige i čitanja na čovjekovo mentalno zdravlje. Pozivu za sudjelovanje odazvao se Dino Sekso, tada student psihologije i psihoterapeut u edukaciji, koji je kao gost

predavač održao prigodno predavanje „Knjiga kao lijek za dušu“. U ovome, za javnost zatvorenom događanju, sudjelovali su i knjižničari: Danijela Kitarović, voditeljica Službe nabave i obrade Knjižnice, Ana Šimić i Domagoj Zafranović.

U obilježavanju manifestacije Knjižnici se pridružila i Udruga oboljelih od cerebralne paralize i dječje paralize te ostalih tjelesnih invalida Šibensko-kninske županije „Aurora“. Tom prigodom, članica kluba „S knjigom u sridu“ dr. sc. Dijana Mikšić Labura, profesorica hrvatskog jezika i književnosti i dugogodišnja suradnica Knjižnice, moderirala je susret po modelu sastanka čitateljskog kluba koji je održan pod motom „Čitanje – ljekovito iskustvo“. Bila je to prilika i za druženje knjižničara sa srednjoškolcima i studentima te članovima njihovih obitelji (svi članovi Udruge), koju su okupljeni iskoristili da jedni s drugima podijele svoja osobna razmišljanja o terapijskom učinku koje čitanje na njih ima. Također, Udruzi je uručena donacija knjiga s literaturom namijenjenom različitim uzrastima djece i mladih te joj je poklonjena godišnja članarina koja se iz godine u godinu besplatno obnavlja.

Slika 2.: Zajednička fotografija nekih od sudionika susreta s članovima udruge „Aurora“

Vrijedi zabilježiti i da su se članice oba kluba uključile u sastavljanje liste knjiga koje imaju ljekovitu moć, u čemu su sudjelovali i mnogi članovi knjižnice.

Sva su opisana događanja, uz naglasak na ljekovitu moći knjige i njezin biblioterapijski učinak, upravo u toj 2021. godini koju je na prijedlog Ministarstva kulture i medija Vlada Republike Hrvatske proglasila Godinom čitanja, imala za cilj i poticanje čitanja. Stoga su aktivnosti oba kluba predstavljene na dvama posterima izloženima u Knjižnici, a članice klubova su uz pomoć knjižničara snimile i video s porukom „da se čitati može bilo gdje i bilo kad“ koji je, kao i Seksova prezentacija uz ranije spomenuto predavanje, objavljen na stranici Knjižnice na Facebooku.

3.2. Aktivno sudjelovanje čitateljskih klubova „Jakobine“ i „S knjigom u sridu“ u programima obilježavanja manifestacije Mjesec hrvatske knjige

Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ je 2024. po peti put, a četvrti u sklopu obilježavanja manifestacije Mjesec hrvatske knjige, u suradnji s Kulturnom udrugom Fotopoetika, organizirala *pop-up book store*, minisajam knjiga. Članice čitateljskog kluba „Jakobine“ su, ako računamo i prvi sajam u povodu kojega je klub i osnovan, čak svih pet godina njegovog održavanja razmjenjivale svoje knjige, a članice kluba „S knjigom u sridu“ su to činile tri puta. Svojim angažmanom u ovom knjižničnom programu, oba čitateljska kluba aktivno sudjeluju u promociji knjige i poticanju čitanja.

Slika 3.: Zajednička fotografija čitateljskih klubova s pop-up book storea 2024.

Jedno od obaveznih događanja koje Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ organizira u Mjesecu hrvatske knjige je književni susret s nekim od hrvatskih autora/autorica. U pandemijskoj 2021. godini, manifestacija je bila posvećena hrvatskim autorima i odvijala se pod motom „Ajmo hrvati se s knjigom!“. Članice kluba „Jakobine“ knjižničarima su predložile da u goste pozovu nagrađivanog zadarskog pisca Želimira Periša. „Jakobine“ su uz roman „Mladenka kostonoga“, koji je predstavljen na tom književnom susretu, čitale i druga Periševa djela, a čitateljski klub „S knjigom u sridu“ je u isto vrijeme čitao njegovu zbirku priča „Mučenice“. U razdoblju od rujna do prosinca je, unatoč pojačanom broju novonabavljenih primjeraka, bilo teško doći do bilo kojeg naslova iz Periševa opusa. Želimir Periš je u Zadru vodio radionice kreativnog pisanja OtPis i udrugu zadarskih pisaca Zapis, a vodi i čitateljske klubove, tako da je najavljeno druženje s njim izazvalo interes članica čitateljskih klubova šibenske knjižnice i ostalih korisnika. Ovaj susret održan je na ne baš uobičajen način za književni susret ili predstavljanje knjige. Pisac je zajedno s članicama klubova i svim ostalim posjetiteljima sjeo u krug te o knjizi

raspravljao u formi čitateljskog kluba bez moderatora, onako kako se to čini na sastancima. Iako je broj prisutnih premašio preporučeni broj osoba za idealan rad čitateljskih klubova, druženje je proteklo u ugodnoj, opuštenoj i prijateljskoj atmosferi. Autor je s ovom spontano nastalom velikom čitateljskom grupom podijelio svoja razmišljanja o knjizi i glavnome liku vještici Gili, a „članovi kluba" imali su priliku za raspravu s autorom te su iznijeli i svoje pohvale, ali i kritike. Članice klubova „Jakobine" i „S knjigom u sridu" zanimalo je koliko je iskustvo voditelja čitateljskog kluba utjecalo na Periševo pisanje i koliko vlastito pisanje utječe na kritičko promišljanje tuđih djela. Osvrt na književni susret sa Želimirom Perišem objavljen je na stranici Knjižnice na Facebooku 12. 11. 2021.

Oba kluba ovom su prilikom svojim angažmanom sudjelovala u popularizaciji čitanja domaćih autora, kao i sudjelovanjem njihovih predstavnica u virtualnom čitateljskom maratonu „Minuta za čitanje" koje organizira Hrvatsko čitateljsko društvo.

4. Zaključno razmišljanje

Čitateljski klubovi koji u novije vrijeme nastaju i djeluju u sklopu narodnih knjižnica pomalo prestaju biti samo zatvorene i intimnije grupe čitatelja koji razmjenjuju svoje doživljaje i razmišljanja o pročitanim djelima. Danas su to grupe ljubitelja knjiga otvorenog tipa koje putem društvenih mreža dijele svoje zajedničke zaključke i ocjene pročitanoga sa širom javnošću. Upravo takvim angažmanom klubovi čitatelja bude interes korisnika knjižnice i ostalih građana za određene autore i njihove knjige, bilo da je riječ o nekad aktualnim i sada pomalo zaboravljenim, ili pak o manje poznatim, a vrijedima za otkriti i pročitati. Također, ovi klubovi aktivno sudjeluju u programima i događanjima koje knjižnice organiziraju i provode, a sudjeluju i u nabavi, odnosno izgradnji knjižničnog fonda. Oni izlaze i izvan okvira djelovanja svoje grupe te se povezuju s drugim klubovima. Zbog svega navedenoga, članovi čitateljskih klubova knjižničarima su i vrijedni suradnici. Od prvih pojava čitateljskih klubova uopće pa sve do danas, jedna od njihovih najvažnijih funkcija je poticanje čitanja i druženje uz razgovor o knjizi. Povijesnim razvojem čitateljskih grupa koje konačno okupljaju pojedince sličnih, ali i različitih interesa, zanimanja, podrijetla, društvenog statusa i nekih drugih

karakteristika te različitih dobnih skupina, sve je važnija njihova uloga u razvijanju kritičkog mišljenja, poticanju kreativnosti i samopouzdanja te osjećaja pripadnosti skupini kao i jačanju mentalnog zdravlja članova. Sve navedeno potkrepljuje primjer djelovanja tri čitateljska kluba Gradske knjižnice „Juraj Šižgorić“ Šibenik.

Prilog 1.

Popis knjiga koji je Čitateljski klub „Jakobine“ čitao od osnutka do studenoga 2024.:

I. sezona (2020./2021.)

1. Ljudmila Ulicka :„Jakovljeve ljestve“
2. Igor Štiks: „Dvorac u Romagni“
3. Marina Vujčić: „Pedeset cigareta za Elenu“
4. John Fowles: „Ženska francuskog poručnika“
5. Amy Tan: „Stotinu skrivenih osjetila“
6. José Luís Peixoto: „Unutar tajne: Put u Sjevernu Koreju“
7. Rupi Kaur: „Tijelo dom“
8. Caroline Stoessinger: „Stoljeće mudrosti: Pouke iz života Alice Herz-Sommer, najstarije živuće osobe koja je preživjela holokaust“
9. Fredrik Backman: „Moja baka vas pozdravlja i kaže da joj je žao“
10. A. J. Finn :„Žena na prozoru“
11. Rhys Bowen: „Dječak iz Toscane“
12. Benedict Wells: „Kraj samoće“

II. sezona (2021./2022.)

13. Vanessa Springora: „Pristanak“
14. Pero Budak: „Karanova sofa“
15. Želimir Periš: „Mladenka kostonoga“
16. Isabel Allende: „Žene drage srcu mom“
17. Marina Lewycka: „Kratka povijest traktora na ukrajinskom“
18. Toma Bebić: „Zelenoidna aritmetička metamorfoza zelenog konja u jednadžbi zelenojeda s travom zelenom“
19. D. H. Lawrence: “Ljubavnik lady Chaterley“
20. Michael Cunningham: „Dom na kraju svijeta“
21. Ali Smith: „Proljeće“
22. Haruki Murakami: „Lov na divlju ovcu“

III. sezona (2022./2023.)

23. Christina Baker Kline: „Vlak siročadi“
24. Damir Karakaš: „Proslava“
25. Meša Selimović: „Tvrđava“
26. Jose Luis Borges: „Aleph“
27. Vanessa Montfort: „Žene koje kupuju cvijeće“
28. Jose Samarago: „Svjetlarnik“
29. Sally Rooney: „Normalni ljudi“
30. Annie Ernaux : „Događaj“
31. Erich Marie Remarque: „Noć u Lisabonu“
32. Dacia Maraini: „Nijema vojvotkinja“
33. Elif Shafak: „10 minuta i 38 sekundi u ovom neobičnom svijetu“

IV. sezona (2023./2024.)

34. Valérie Perrin: „Svježa voda za cvijeće“
35. Bekim Sejranović: „Tvoj sin Huckleberry Finn“
36. Karl Ove Knausgård: „Jesen“
37. Marija Pilić: „Luđaci i djeca“
38. Johanna Spyri: „Heidi“
39. Frederik Backman: „Prilika života“
40. Johann Hari: „Izgubljene veze“
41. Ruth Hogan: „Čuvar izgubljenih stvari“
42. Kateřina Tučková „Boginje sa Žitkove“
43. Jurica Pavičić: „Crvena voda“

V. sezona (2024./2025.)

44. Fernando Aramburu: „Čiope“
45. Alka Joshi: „Žena koja je slikala kanom“
46. Eva Garcia Sáenz de Urturi: „Akvitanija“.

Prilog 2.

Popis knjiga koji je čitateljski klub „S knjigom u sridu“ čitao od osnutka do studenoga 2024.:

1. Guzel Jahina: „Zulejha otvara oči“
2. Frank McCourt: „Angelin prah“
3. Toni Morrison: „Solomonova pjesma“
4. Azar Nafisi: „Lolita u Teheranu“
5. Jon Fosse: „Jutro i večer“
6. Kristian Novak: „Črna mati zemla“
7. Kristian Novak: „Ciganin, ali najljepši“
8. Bekim Sejranović: „Ljepši kraj“
9. Slavenka Drakulić: „Frida ili o boli“
10. Jurica Pavičić: „Crvena voda“
11. Elena Ferrante: „Mračna kći“
12. Laurent Binet: „HHhH“
13. Marco Guimaraes: „Moj pseudonim i ja“
14. Haruki Murakami: „Moj slatki Sputnik“
15. Emile Zola: „Nana“
16. Stephen King: „Mrkli mrak, bez zvijezda“
17. Amy Tan: „Klub sretnih žena“
18. F. S:. Fitzgerald: „Blaga je noć“
19. Sarah Pinborough: „Ne vjeruj svojim očima“
20. Nicole Krauss: „Povijest ljubavi“
21. Želimir Periš: „Mučenice“
22. M. A. Bulgakov: „Majstor i Margarita“
23. Chimamanda Ngozi Adichie: „Polovica žutog sunca“
24. Jukhah Harithi: „Stablo gorke naranče“
25. Sarah Pinborough: „Ne vjeruj svojim očima“
26. Elif Shafak: „Kopile Istanbula“
27. Ivica Prtenjača: „Sine, idemo kući“
28. Guzel Jahina: „Volgina djeca“
29. Nick Hornby; „Baš kao ti“
30. Isabel Allende: „Japanski ljubavnik“.

Literatura

1. Bašić, I. (2021) *Biblioterapija i poetska terapija: priručnik za početnike.* Zagreb, Školska knjiga.
2. Bašić, I. (2014) *O čitateljskim grupama: metodički priručnik s primjerima dobre prakse.* Zagreb: Balans centar za logopediju i biblioterapiju.
3. Bokan, A. i Cupar, D. (2017) Promocija i promicanje čitanja u narodnim knjižnicama Republike Hrvatske. *Libellarium* 10, 1, str. 51–76. Dostupno na: http://www.libellarium.org/index.php/libellarium/article/view/290 [15.12.2024.]
4. Bokan, A. i Poljak, Lj. (2018) Provođenje slobodnog vremena čitajući u knjižnici: usporedba hrvatske i finske prakse. *Vjesnik bibliotekara* Hrvatske 61, 1, str. 173–199. Dostupno na: https://izdanja.hkdrustvo.hr/casopisi/vbh/article/view/567/567 [15.12.2024.]
5. *C-Change festival: Pop-up book store* (2020). Facebook. Dostupno na: https://www.facebook.com/profile/100070589914410/search/?q=c-change%20pop%20up [14.12.2024.]
6. *C-Change* (n. d.) Službene stranice Grada Šibenika. Dostupno na: https://www.sibenik.hr/projekti/c-change/69.html [15.12.2024.]
7. Duić, M. i Anđić, M. (2019) Čitateljski klubovi u narodnim knjižnicama velikih hrvatskih gradova. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 62(2), str. 89–111. Dostupno na: https://doi.org/10.30754/vbh.62.2.764 [16.12.2024.]
8. *Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić" Šibenik*. Facebook. Dostupno na: https://www.facebook.com/gradska.knjiznica.sibenik [15.12.2024.]
9. *Izvješće o radu Knjižnice u 2016. godini* (2017). Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić" Šibenik. Dostupno na: https://www.knjiznica-sibenik.hr/dokum/izvjesce_o_radu_knjiznice_u_2016.pdf [14.12.2024.]
10. *Izvješće o radu Knjižnice u 2017. godini* (2018). Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić" Šibenik. Dostupno na: https://www.knjiznica-

sibenik.hr/dokum/Izvjesce_o_radu_knjiznice_u_2017_godini.pdf [14.12.2024.]

11. *Izvješće o radu Knjižnice u 2019. godini* (2020). Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik. Dostupno na: https://www.knjiznica-sibenik.hr/dokum/Izvjesce_o_radu_Knjiznice_u_2019_godini.pdf [14.12.2024.]
12. *Izvješće o radu Knjižnice u 2020. godini* (2021). Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik. Dostupno na: https://www.knjiznica-sibenik.hr/dokum/Izvjesce_o_radu_knjiznice_u_2020_godini.pdf [14.12.2024.]
13. Plevnik, D. (2012) *Tolle lege: za slobodu čitanja*. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu.
14. Sabljak, Lj. (2022) *Knjiga i kako je čitati*. Zagreb: Medicinska naklada.
15. Šimić, A. (2021). Provođenje C-Change projekta u Gradskoj knjižnici „Juraj Šižgorić“ Šibenik: Podizanje razine svijesti građana o klimatskim promjenama kroz aktivnosti sektora umjetnosti i kulture, *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 64(2), str. 469–494. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/269713 [15.12.2024.]
16. URBACT (n. d.). Dostupno na: https://urbact.eu/hrvatska [15.12.2024.]

Gutači knjiga i Čita/lice – čitateljski klubovi Narodne knjižnice „Petar Preradović“ Bjelovar
Book Clubs Gutači knjiga and Čita/lice of the Petar Preradović Public Library Bjelovar

Tatjana Petrec
tatjana.petrec@knjiznica-bjelovar.hr
Snježana Berak
snjezana.berak@knjiznica-bjelovar.hr
Narodna knjižnica „Petar Preradović“ Bjelovar

Sažetak

Čitateljski klub *Gutači knjiga* okuplja osnovnoškolce i srednjoškolce radi razgovora o knjigama, poticanja čitanja i druženja. Osnovan 2007., promiče ljubav prema knjizi, jača vezu s knjižnicom te razvija samopouzdanje i komunikacijske vještine članova. Unatoč izazovima, uspješno potiče osobni razvoj mladih. Potreba za okupljanjem zaljubljenika u knjige, čitanje i razgovor o pročitanom rezultirala je 2016. okupljanjem grupe odraslih korisnika. Informativnim upitnikom dobiven je uvid u čitateljske afinitete, vrijeme, mjesto i aktivnosti. Problem koji sve vrijeme prati klub *Čita/lice* teško je ostvariv broj istih naslova koji se uspiju osigurati, stoga se povremeno mijenjaju strategije čitanja.

Ključne riječi: Čita/lice, čitateljski klub, Gutači knjiga, poticanje čitanja, prednosti, problemi

Abstract

Book club *Gutači knjiga* gather elementary and high school students to discuss books, encourage reading and socialize, among others. Founded in 2007, the book club promotes love towards books and reading, strengthens the connection with the library and develops self-confidence and communication skills of the members. Despite the challenges, it successfully encourages personal growth of young people. The need to gather book lovers, reading itself and conversation about reading resulted in the formation of the group of adult users in 2016. The informative questionnaire provided access into reader affinities, time, place and activities. One of the persistent problems of the book club *Čita/lice* is the inability to ensure the necessary number of the same titles, which occasionally changes reading strategies.

Keywords: book club, Čita/lice, Gutači knjiga, encouraging reading, preferences, problems, reading club

1. Važnost i uloga čitateljskih klubova za djecu i mlade

Čitateljski klubovi za djecu i mlade imaju važnu ulogu u promicanju kulture čitanja i razvoja književnog ukusa kod mlađih korisnika knjižnice. Osim što potiču ljubav prema knjigama i otkrivaju radost čitanja, klubovi pružaju prostor za razvoj važnih socijalnih i komunikacijskih vještina. Djeca i mladi uče kako kritički promišljati o pročitanom, izraziti svoja mišljenja i stjecati nove perspektive, ali i poštovati tuđa stajališta. Sudjelovanje u čitateljskom klubu pojedincu pruža osjećaj pripadnosti i zajedništva, ispunjava potrebe za druženjem i kvalitetnim provođenjem slobodnog vremena. U današnjem digitalnom dobu, kada su knjige često u sjeni ekrana, čitateljski klubovi djeci i mladima pružaju nezamjenjivu priliku za stvaranje zajednice temeljene na zajedničkim interesima. U svojem radu Bašić (2014) navodi kako čitateljski klubovi ispunjavaju potrebu za druženjem, proširivanjem čitateljskih interesa i stjecanjem novih znanja, jačaju samopouzdanje u izražavanju osobnih stavova, mišljenja i osjećaja pa čak i pomažu u smanjenju izolacije, depresije i anksioznosti. Prema IFLA-inim smjernicama za knjižnične usluge za djecu od rođenja do 18 godina (2020) dječji odjeli imaju ključnu te poticajnu ulogu u odgajanju djece i mladih kao budućih čitatelja zbog svoje uloge u obrazovanju, kulturi i društvenom razvoju. Poticanje čitateljskih navika u tim korisničkim skupinama ključno je za stvaranje budućih generacija predanih čitatelja i ljubitelja knjiga. Upravo su za oblikovanje čitateljskih navika posebno važni čitateljski klubovi za djecu i mlade jer pružaju opušten prostor u kojem oni mogu razvijati ljubav prema čitanju. To nije samo edukativno, već i zabavno iskustvo koje ih priprema za cjeloživotno učenje i uživanje u knjigama.

1.1. Čitateljski klub *Gutači knjiga*

Čitateljski klub *Gutači knjiga* osnovan je 2007. na inicijativu Vjeruške Štivić, današnje ravnateljice Narodne knjižnice „Petar Preradović“ Bjelovar te predstavlja jedan od najdugovječnijih čitateljskih klubova Knjižnice. Klub je započeo rad pod nazivom *Izašli iz priče* te su se pod tim imenom članovi sastajali od 2007. do 2009. godine. Od 2010. godine klub nosi sadašnje, prepoznatljivo ime te je tijekom godina postao ključan za poticanje čitanja, razvijanje ljubavi prema knjigama i jačanje povezanosti korisnika s knjižnicom. Kada su 1. prosinca 2011. knjižničarke iz Bjelovara, Rijeke, Vinkovaca i Zadra

pokrenule dječji čitateljski blog i virtualni čitateljski klub *Tragači* (Kolarić, Šimić, Štivić i Žentil Barić, 2013: 92-93), tadašnji članovi *Gutača* pružili su osobito velik doprinos blogu. S vršnjacima iz različitih krajeva Hrvatske dijelili su dojmove o knjigama i preporuke za čitanje, raspravljali i družili se.

Klub *Gutači knjiga* okuplja starije osnovnoškolce (5. – 8. razred), ali je specifičan po sastavu jer osim navedene dobne skupine klub čine i srednjoškolci. Članovi se sastaju jednom mjesečno na Dječjem odjelu Knjižnice u trajanju od dva sata, od listopada do lipnja, nakon čega slijedi ljetna stanka u kojoj klub nije aktivan. Uz razgovore o pročitanim knjigama, sastanci uključuju neformalno druženje i rasprave o svakodnevnim temama poput škole, hobija ili prijateljstva, o trendovima na društvenim mrežama, serijama, filmovima, svojim snovima i ciljevima za budućnost. U razdoblju od listopada 2023. do lipnja 2024. čitateljski klub brojio je 11 članova uzrasta od petog razreda osnovne škole do trećeg razreda srednje škole.

Slika 1.: Sastanak *Gutača knjiga*, 2024.

Na sastanku prosječno sudjeluje od pet do sedam članova. U početku je bilo uobičajeno da netko od članova bude voditelj rasprave sa zadatkom da

pripremi pitanja o knjizi o kojoj se raspravljalo, no od toga se odustalo jer se često znalo dogoditi da upravo voditelj taj put nije prisutan. Pitanja za raspravu priprema knjižničarka, voditeljica kluba. Rasprava ima opušten format koji potiče sudionike na izražavanje mišljenja i razmjenu ideja. Voditelj i sudionici sumiraju glavnu radnju knjige, a zatim pitanjima, primjerice, o likovima, radnji, temi ili osobnoj povezanosti članovi dijele mišljenja i iznose ključne dojmove. Na kraju rasprave svatko ocjenjuje knjigu ocjenom (1–5) i objašnjava svoj izbor. Ovakav oblik rasprave odvija se kada svi čitaju jedan naslov (engl. *single-title*), što je ujedno i najčešći model koji prakticiraju *Gutači knjiga*. Kod čitanja više naslova (engl. *multi-title*) svi članovi čitaju različite naslove na odabranu temu (Duić i Anđić, 2019: 92). Takav oblik rasprave prakticira se povremeno. Članovi čitaju djela jednog autora ili djelo dogovorenog žanra ili djelo po vlastitom izboru. Tada predstavljaju sadržaj knjige i dijele svoje dojmove o pročitanome te pronalaze poveznice između knjiga. Nakon rasprave slijedi dogovor o knjizi koja se čita za sljedeći sastanak te nastavak druženja u opuštenoj atmosferi uz grickalice, sokove ili čaj. Iako sva čitana djela ne rezultiraju kvalitetnom raspravom, ima i onih koja otvaraju važne i zanimljive teme. Osobito zanimljive i sadržajne diskusije potaknule su knjige: Gospodar muha (William Golding), Dan kada sam ubrala cvijet (Jasminka Tihi-Stepanić), Dnevnik jedne narkomanke te 1984. (George Orwell).

Gutači uživaju mnogobrojne pogodnosti u Knjižnici. Njihovo članstvo u klubu nagrađeno je i besplatnom članarinom te mogućnošću posudbe većeg broja knjiga. Sudjeluju u Nacionalnom kvizu za poticanje čitanja, posjećuju književne susrete i manifestacije poput Interlibera, a svakog listopada nove i stare članove dočekuju pokloni dobrodošlice.

Slika 2.: Posjet *Gutača knjiga* NSK-u i završnici Nacionalnog kviza za poticanje čitanja

Komunikacija među članovima olakšana je putem Viber grupe koja služi za razmjenu informacija, preporuke knjiga i organizaciju susreta. Za vrijeme pandemije koronavirusa, kada nije bilo moguće održavati fizičke susrete, Viber grupa *Gutači knjiga* imala je važnu ulogu u aktivnostima kluba. U svojem istraživanju Žentil-Barić i Radman (2021) navode kako je pandemija značajno utjecala na način na koji ljudi sudjeluju u društvenim aktivnostima, što nije zaobišlo ni čitateljske klubove. Tijekom razdoblja karantene i mjera socijalnog distanciranja, *Gutači knjiga* su se prilagodili novonastaloj situaciji te nastavili s radom održavavši sastanke putem videopoziva ili su svoja razmišljanja i komentare slali u grupu.

Tijekom svojeg dugogodišnjeg postojanja klub se suočavao, a i danas se suočava, s brojnim izazovima te se uspješno prilagođavao i još prilagođava okolnostima. Prvi izazov odnosi se na izbor održavanja termina susreta koji bi svima odgovarao. Članovi pohađaju različite škole, od kojih neke imaju dvosmjensku nastavu, mnogi pohađaju različite aktivnosti u slobodno vrijeme

pa susreti tijekom radnog tjedna i u poslijepodnevnim satima nisu mogući. Kao termin koji je najprihvatljiviji svima izabrana je četvrta subota u mjesecu. Drugi izazov s kojim se klub suočava jest veliki dobni raspon članova, što otežava odabir odgovarajuće literature. Mlađim članovima kompleksniji naslovi, koji nisu primjereni njihovoj dobi, često bivaju zahtjevni i nerazumljivi pa teže sudjeluju u raspravi. Tinejdžeri preferiraju knjige s ozbiljnim temama, žele čitati o junacima s kojima se mogu poistovjetiti te raspravljati o temama koje su osjetljive i njima važne. Nedovoljan broj primjeraka djela za čitanje dodatno komplicira rad, posebno nakon preseljenja Dječjeg odjela zbog preuređenja. Dječji odjel se privremeno nalazi u zamjenskom, manjem prostoru što znači da preseljenje cijelog fonda nije bilo moguće pa je dio izmješten u spremište i nije dostupan za korištenje sve do povratka u stari, ali preuređeni prostor. Nabavna politika knjižnične građe usmjerena je na smanjenje broja primjeraka pojedinih naslova, što predstavlja izazov u radu čitateljskog kluba, posebno kada je riječ o čitanju novih naslova. S odabirom i čitanjem starijih naslova nema problema jer ih u fondu Knjižnice ima dovoljno. Ovaj problem riješen je međuknjižničnom posudbom te posudbom primjeraka iz Bibliobusne službe i Područne knjižnice Nova Rača. Nabavna politika iznimno je važna za čitateljski klub iz nekoliko razloga: 1. raznolikost naslova omogućuje pokrivanje različitih žanrova i tema, 2. redovita nabava novih naslova omogućuje klubu praćenje najnovijih književnih trendova, 3. dostupnošću naslova u dovoljnom broju primjeraka sprječava se čekanje na odabrane naslove. Prostor za sastanke također je problematičan jer se sastanci održavaju u skučenom i neprikladnom kutku knjižnice, između polica, za vrijeme radnog vremena. Ponekad održavanje sastanka smeta ostalim korisnicima jer nemaju slobodan pristup policama i željenim knjigama. S druge strane, i korisnici smetaju *Gutačima* jer ometaju raspravu. Tek vrlo rijetko sastanak kluba održao se izvan prostora knjižnice, npr. zadnji susret prije ljetne stanke u lipnju 2024. održan je u središnjem gradskom parku.

Dugoročno, pronalazak prikladnijeg prostora za sastanke omogućio bi članovima privatnost i ugodniju atmosferu za diskusiju što će vjerojatno biti riješeno povratkom u preuređeni prostor.

1.2. *Gutači knjiga*: čitanje kao put do osobnog rasta i zajedništva

Čitateljski klub *Gutači knjiga* ne potiče samo ljubav prema čitanju, već ima i dubok utjecaj na osobni razvoj svojih članova. Bašić (2014: 5) navodi kako čitateljske grupe nisu samo mjesto njegovanja kulture čitanja – one su mjesto njegovanja dijaloga sa samim sobom, s drugima i sa svijetom, prostor slobode u kojem se značenja formiraju isključivo iz skupa različitih osobnosti na jednom mjestu. Kroz razgovore, druženje i zajedničke aktivnosti, ovaj klub stvara generacije mladih koji cijene knjige i razvijaju ključne društvene vještine. Kao što kaže Klara, djevojčica koja pohađa 7. razred i jedna od članica: *„Članica sam Gutača knjiga jer na sastancima uvijek nešto novo saznam i društvo je ugodno. Motiv dolaska na susrete mi je da u dobrom društvu prokomentiram knjigu i obogatim svoj rječnik s još više novih riječi“.* Uz prevladavanje postojećih izazova, *Gutači knjiga* će nastaviti biti inspirativan primjer uspješnog knjižničnog programa za djecu i mlade. U vremenu kada su knjige često zapostavljene, čitateljski klubovi poput ovoga dokaz su da čitanje može biti i ostati relevantan, zabavan i koristan dio života mladih ljudi. Ciljevi kluba nadilaze sam čin čitanja – promiču jačanje samopouzdanja, izražavanje misli, oslobađanje od treme te razvijanje tolerancije i uvažavanja različitih mišljenja.

2. Važnost i uloga čitateljskih klubova za odrasle

Jedini savjet koji jedna osoba može dati drugoj kad govorimo o tome kako čitati jest taj da ne prima savjet. Da bi se upustilo u pustolovinu čitanja, najprije bi se trebalo odlučiti što će se čitati. Neki smatraju da svako doba traži svoje pisce i to samo ako se čitaočev ukus i interesi razvijaju, ali ako ne, on će sve svoje vrijeme potrošiti na određenu vrstu štiva. S druge strane jasno je da remek-djela nadilaze generacijske i civilizacijski razlike i čitamo ih u različitim stadijima svojega života. Drugi odbacuju sve te rutinske oblike izbora i predlažu čitanje ne prema uzrastu, nego prema dobu dana ili dobu godine. Jedino ispravno je da kao što se pisci mogu poigravati motivima pisanja, čitaoci se smiju poigravati motivima čitanja. I kako u svojem radu Plevnik (2012) navodi da čitati knjige i biti čitatelj nije isto, nameće se činjenica kako nije isto popričati nevezano o nečijoj knjizi uz kavu ili na ulici i osnovati

čitateljski klub. Iako postoji niz varijanata, od onih namijenjenih djeci, ženama, starijim osobama, mogu se organizirati i prema interesima, sklonostima, temama, žanru, književnim razdobljima…

Smatra se da je upravo demokracija donijela pravo na slobodnu javnu raspravu o knjigama. Valja naglasiti kako u tome nitko nije pošteđen tuđeg mišljenja, ukusa i vrednovanja, što nas u konačnici obogaćuje, daje nove poglede i zapravo nas povezuje u aktivnosti od samog početka. Teško je definirati što dobre knjige čini dobrima, ali ono što im je svima zajedničko jest to da čitateljima pomažu misliti i osjećati, oplemenjivati ih ili uznemiravati i time dopuštati da u konačnici vide malo drugačiji svijet. Sigurno je jedino da se ni broj ni naslovi knjiga koje će se čitati u čitateljskim klubovima ne mogu unaprijed znati. To ne ovisi samo o razvoju starih i dolasku novih članova/čitatelja, nego i autorima koji se pojavljuju sa svojim djelima, baš kao što nije svejedno tko nam i iz kakvih interesa neku knjigu preporučuje.

2.1. Čitateljski klub *Čita/lice*

Potreba za okupljanjem grupe zaljubljenika u knjige, čitanje i razgovor o pročitanom, *kuhala* se neko vrijeme među grupom korisnica Knjižnice. Koncem 2016. u prostoru Narodne knjižnice „Petar Preradović“ Bjelovar okupljene članice izvršile su prvi dogovor o radu. Kroz provedeni upitnik saznalo se vrlo brzo o čitateljskim afinitetima, ali i poželjnom vremenu, mjestu, aktivnostima i osnovnim podacima. Članice kluba trebale su biti članice Knjižnice, što se kasnije pretvorilo u besplatno članstvo. Treba reći kako su članice prije svega iskazale želju za druženjem uz knjigu kao kvalitetno provođenje slobodnog vremena s valjanim razlogom i s osobama koje čitanjem ispunjavaju jednu od svojih potreba. Budući da je svaka narodna knjižnica dužna osluškivati potrebe, želje i prijedloge svojih korisnika te ih ostvarivati u skladu sa svojim mogućnostima, pokrenut je čitateljski klub. Dodatan zamah dalo je Hrvatsko čitateljsko društvo koje je u to vrijeme poticalo osnivanje čitateljskih klubova. Valja naglasiti kako je tada ono imalo svoje sjedište upravo u bjelovarskoj narodnoj knjižnici.

2.2. Aktivnost i ciljevi

Čitateljski klubovi ne potiču isključivo čitanje. U svojoj knjizi Plevnik (2010) govori o tome kako takva okupljanja otvaraju prostor nekim novim perspektivama s nužnom razmjenom različitih mišljenja. Otvaraju teme čak i privatnog karaktera, oslobađaju, djeluju terapeutski provlačeći se kroz odavno poznatu moć biblioterapije. Ono što je ostalo nakon prvog susreta prijedlog je da se razmisli o ulozi voditelja, o imenu kluba, o dodatnim načinima komunikacije i konačno o sljedećoj knjizi za zajedničko čitanje. Tijekom godina klub je opstao pod imenom *Čita/lice*. Redovita okupljanja dovela su do boljeg upoznavanja, konstruktivnih dogovora, razgovora, rasprava, vraćanja starim naslovima, uvažavanja prijedloga pojedinca, zajedničkog promišljanja, uočavanja međusobnih razlika, stavova i mišljenja. Sve to dovodi do radovanja ponovnom susretu, uživanja u zajedničkim kvalitetnim trenucima, a osobito otvorenosti za sve novo. Novo iskustvo druženja uz knjigu kao temelj i razlog okupljanja stavlja knjižnicu kao društveni centar formalnog i neformalnog okupljanja pojedinca I skupina. (IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice, 2011:47). Posebna je zanimljivost da neke članice knjige za raspravu slušaju putem zvučnih knjiga. *Čita/lice* nastoje zadržati kontinuitet okupljanjem jednom mjesečno, no predviđeno vrijeme nikako nije dostatno pa seljenje u drugi prostor postaje uobičajena praksa kako bi se dovršili nedovršeni razgovori.

2.3. Prednost članstva

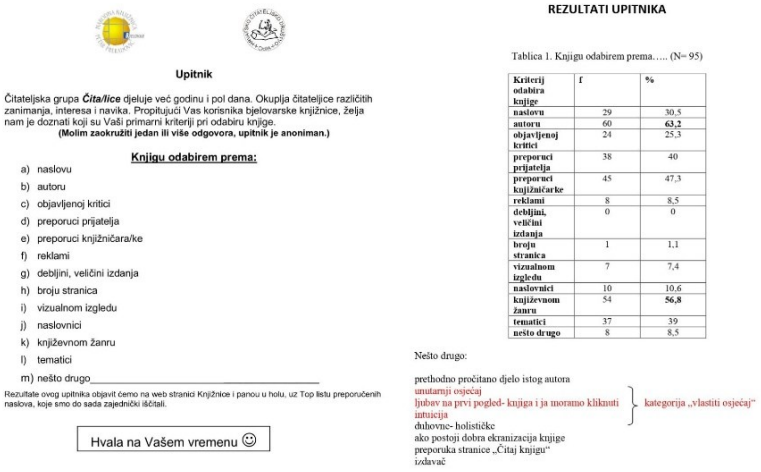
Članice mogu posuditi više naslova od predviđenog, a knjižničarima u knjižničarskom računalnom programu u rubrici napomena kod članova stoji: članstvo u čitateljskom klubu. Prema Odluci o počasnim članovima i osobama koje mogu ostvariti besplatno članstvo u Narodnoj knjižnici „Petar Preradović“ Bjelovar od 4. srpnja 2023. članovi čitateljskih klubova ostvaruju to pravo, što su članice s veseljem prihvatile. Članice imaju prednost i dodatne popuste i na tržnici otpisanih knjiga u organizaciji Knjižnice.

Članice mogu predlagati aktivnosti, pokretati ih i sudjelovati u njima. Prijedlozi za čitanje dolaze i dalje od svakog člana grupe jer svatko čita i između zadanoga. Pokazalo se da je to sve redom probrana literatura i da odlično korespondira s ciljevima jedne takve čitateljske grupe.

2.4. Izazovi i prilagodbe

Dodatni način komuniciranja od susreta do susreta je virtualan, putem Vibera, Facebooka ili WhatsAppa. Tako se dogovaraju susreti, razmjenjuju knjige i promiču događanja u Knjižnici. Problem koji je sve vrijeme prisutan je manji broj istih primjeraka koji se uspiju osigurati. Promjenom politike nabave, zbog nedostatka prostora za smještaj građe, Knjižnica kupuje jedan primjerak novog naslova, a u iznimnim slučajevima dva do tri. Stoga voditeljica pribjegava raznim strategijama čitanja u dogovoru s članicama. No, prema Strateškom planu Narodne knjižnice „Petar Preradović" 2022. – 2027. u poglavlju Kontinuirani razvoj knjižničnog fonda u skladu s potrebama korisnika, navodi se kako će nabava knjižnične građe biti usmjerena na potrebe svih dobnih i društveno-obrazovnih skupina građana, a izgradnja kvalitetnog fonda neće biti ograničena bilo kakvim oblicima cenzure i pritisaka (2022).

Prijedlozi za čitanje dolaze od svih članova grupe, jer čita se i između zadanoga. Tako su se tijekom vremena čitali *pisac* (Sejranović, Murakami, Selimović, Tokarczuk, Ernaux), *prevoditeljica* (Ivana Šojat), *putopisi* (Morgan, Pauletić, Rostuhar), *kratke priče* (Božarovska, Munro, Ulickaja). Za ponuđenu uslugu posudbe tableta i e-čitača knjiga samo su neke članice pokazale interes. Iskustvo takvog čitanja imalo je više negativnih kritika: *skroman izbor naslova, dugotrajno listanje i otvaranje sadržaja, stranice nisu numerirane*, a kao pozitivne strane istaknuto je: *lagano za prijenos* i *lagano za držanje dok se čita*. Valja napomenuti da se pojedinim naslovima vraćalo u više navrata (*Podneblja, Stoner*) pa se događalo da su na susretima prevladali u odnosu na knjigu koja je bila na redu. Kao dodatnu aktivnost, a u službi vidljivosti čitateljske grupe, izrađen je upitnik kojim se željelo upitati korisnike bjelovarske Knjižnice koji su njihovi kriteriji pri odabiru knjige. Prema rezultatima, čitateljima su na prvom mjestu autor, zatim žanr, preporuka knjižničara i prijatelja, a slijede tematika, naslov, objavljena kritika, naslovnica, reklama, vizualni izgled i na koncu broj stranica.

Upitnik

Čitateljska grupa ***Čita/lice*** djeluje već godinu i pol dana. Okuplja čitateljice različitih zanimanja, interesa i navika. Propitujući Vas korisnika bjelovarske knjižnice, želja nam je doznati koji su Vaši primarni kriteriji pri odabiru knjige.
(Molim zaokružiti jedan ili više odgovora, upitnik je anoniman.)

Knjigu odabirem prema:

a) naslovu
b) autoru
c) objavljenoj kritici
d) preporuci prijatelja
e) preporuci knjižničara/ke
f) reklami
g) debljini, veličini izdanja
h) broju stranica
i) vizualnom izgledu
j) naslovnici
k) književnom žanru
l) tematici
m) nešto drugo_____

Rezultate ovog upitnika objavit ćemo na web stranici Knjižnice i panou u holu, uz Top listu preporučenih naslova, koje smo do sada zajednički ščitali.

Hvala na Vašem vremenu ☺

REZULTATI UPITNIKA

Tablica 1. Knjigu odabirem prema….. (N= 95)

Kriterij odabira knjige	f	%
naslovu	29	30,5
autoru	60	63,2
objavljenoj kritici	24	25,3
preporuci prijatelja	38	40
preporuci knjižničarke	45	47,3
reklami	8	8,5
debljini, veličini izdanja	0	0
broju stranica	1	1,1
vizualnom izgledu	7	7,4
naslovnici	10	10,6
književnom žanru	54	56,8
tematici	37	39
nešto drugo	8	8,5

Nešto drugo:

prethodno pročitano djelo istog autora
unutarnji osjećaj
ljubav na prvi pogled- knjiga i ja moramo kliknuti } kategorija „vlastiti osjećaj"
intuicija
duhovne- holističke
ako postoji dobra ekranizacija knjige
preporuka stranice „Čitaj knjigu"
izdavač

Slika 3.: Upitnik o kriterijima odabira knjiga i rezultati

Prema zajedničkim čitanjima isto se tako priredila Top lista preporučenih knjiga koja je izvješena na Odjelu za odrasle u Knjižnici (*Stoner, Knjiga mojih života, Podneblja, Tajni dnevnik Hendrika Groena* (83 god. i ¼), *Brdo*). Uslijedio je prijedlog za skupni susret s književnikom Damirom Karakašom. Veliko oduševljenje njegovom knjigom *Sjećanje šume* bilo je povod za ponovni zajednički odlazak na susret sa sljedećim gostom Robertom Međurečanom i njegovom novom knjigom *Krletka za glinenog goluba*. Književni susret s Ingrid Divković nije zadovoljio očekivanja, nakon čega je uslijedio dogovor da se događanja posjećuju prema pojedinačnim interesima članica *Čita/lica.* Aktivnost *Pročitaj me… imam poruku za tebe!* (studeni/prosinac 2022.) provedena na Odjelu za odrasle u suradnji s udrugama *Iris Bjelovar* i *SOS Rijeka*, povodom obilježavanja Međunarodnog dana borbe protiv nasilja nad ženama, bila je i medijski popraćena. Za knjige koje su izdvojene i posebno označene na policama u okviru aktivnosti izrađen je i deplijan s naslovima i kratkim anotacijama (125) što je drugim korisnicima knjižnice bio dodatni smjerokaz. Također je uz svaku knjigu dolazio poklon, graničnik/bookmarker s porukom i adresama ustanova koje mogu biti od pomoći ženama u potrebi. U sklopu Mjeseca hrvatske knjige 2023. vođene su vrlo korisne i konstruktivne rasprave i razgovori na temu prevoditelja/ica. Nakon toga dogovoreni su susreti za snimanje kratkih intervjua koji su se odvijali individualno (25. – 28.

10. 2023.). Rezultat je kratki video (Berak, 2023) u kojemu su sudjelovale gotovo sve članice grupe, a dostupan je na You Tube kanalu Knjižnice.[16]

Neki su članovi grupe redoviti, neki povremeni, neki novopridošli. Deset okupljenih članica zadržalo se od osnutka, no zbog zdravstvenih razloga jedna je članica morala odustati te se na upražnjeno mjesto priključila nova. Kada se radi o ovako dugovječnoj grupi, nužno se stvorila povezanost među članovima. Ipak, za pretpostaviti je da će dolaziti i do situacija koje mogu promijeniti raspoloženje i atmosferu na susretima, a na neprihvaćanje nove članice voditeljica nije računala. Kod odraslih to svakako može biti iskušenje za sve, što je ovaj primjer i pokazao.

Na susretima se ne potiče isključivo čitanje, već se otvaraju prostori i teme nekim novim perspektivama s nužnom razmjenom različitih mišljenja. Knjižnične aktivnosti namijenjene korisnicima usmjerene su prema filozofiji knjižnice kao trećeg prostora s ciljem provođenja slobodnog vremena i razvijanja raznovrsnih inovativnih i zanimljivih programa. Kroz kontinuirani rad s korisnicima Knjižnica postaje ugodno mjesto za druženje, razonodu i susrete. (Strateški plan Narodne knjižnice „Petar Preradović“ 2022. - 2027., 2022:34). *Čita/lice* zadovoljavaju potrebu druženja s osobama sličnih interesa, ali i potrebu proširivanja čitateljskih interesa i stjecanja novih znanja. Osim toga pružaju mogućnost sagledavanja stvari iz druge perspektive kroz iznošenje argumentacije kojom se otkrivaju razlike među članovima što, prema dosadašnjim iskustvima, doprinosi povezivanju, nikako razdvajanju. Opuštena i kvalitetna komunikacija, u kojoj često caruju humor, veselje i nove ideje, još je jedna karika povezivanja. Stvara se povjerenje i ulaženje u rasprave, oslobađaju se misli i osjećaji. Treba naglasiti još jednu potrebu koju članice zadovoljavaju, a to je odmak od stvarnosti. Jedan susret bio je posvećen filmovima – ekranizacijama knjiga. Usporedbe su neminovne, no svima je ipak knjiga bila na prvom mjestu. Na druženjima su neizbježni razgovori koji proizlaze iz sadržaja, odnosno tema knjiga, ali i svakodnevice. Tako se govorilo o rastancima, porodima, posvajanju, slikovnicama, muško-ženskim odnosima, prijateljstvima, anksioznosti, strahovima, otuđenju, djeci, odgoju, mjestima koja smo posjetile ili bismo voljeli posjetiti, sjećanjima na djetinjstvo i mladost, roditeljima, bolestima, čitanju i navikama, a osobito je bila aktualna tema

[16] *Čitateljska grupa Čita/lice*, YouTube video. https://www.youtube.com/watch?v=Hjy2PhCwX0o [20.9.2025.]

pandemije. Svima je taj period bio izazovan pa tako i ovoj grupi. Budući da je rad knjižnice bio ograničen, voditeljica je predložila novu strategiju. Prema zadanom čitateljskom izazovu, koji se činio u ovim okolnostima poticajan, isplanirano je moguće djelovanje *Čita/lica*. Porukama i videopozivima komentirale su se pročitane knjige, ocjenjivale su se i pripremale preporuke drugima za čitanje.

Treba reći kako neke članice u prvotnom *lockdownu* nisu uopće čitale. Kasnije se o tome dosta razgovaralo. Na pitanje žele li i dalje, s obzirom na uvjete, biti sudionice, članice su odgovorile potvrdno. Neki od odgovora bili su: *Povezala nas je istinska ljubav prema čitanju, iskren i prirodan odnos. Lijepe stvari i toplo druženje uz knjige, piće, jelo i smijeh. Nećemo to zanemariti!* i *Dakle i dalje smo Čita/lice, samo strategije mijenjamo.*

3. Zaključak

U Narodnoj knjižnici „Petar Preradović“ Bjelovar postoje dva aktivna čitateljska kluba. Na Dječjem odjelu djeluje klub *Gutači knjiga*, dok za odrasle korisnike postoji klub *Čita/lice*. *Gutači knjiga* najdugovječniji je klub, osnovan 2007. pod nazivom *Izašli iz priče* i pod tim imenom djeluje do 2009. godine. Od 2010. klub djeluje pod nazivom *Gutači knjiga*. Članovi kluba su djeca osnovnoškolskog i srednjoškolskog uzrasta koja uživaju u knjigama i aktivno čitaju. Sastanci se održavaju jednom mjesečno na Dječjem odjelu, a svaki traje dva sata. Ciljevi kluba uključuju poticanje čitanja, popularizaciju knjige te jačanje veze korisnika s knjižnicom. Osim rasprave o pročitanoj literaturi i dijeljenju iskustava, članovi provode dio vremena u neformalnom druženju, razgovarajući o svakodnevnim temama. Dobrobiti članstva u klubu obuhvaćaju jačanje samopouzdanja, razvoj sposobnosti izražavanja, oslobađanje od treme i straha od govora pred grupom, proširivanje svjetonazora te međusobno uvažavanje različitih mišljenja i stavova. Problemi i izazovi s kojima se suočava klub uključuju usklađivanje termina sastanaka i veliki raspon dobne skupine članova, nedovoljan broj primjeraka knjiga te prostorni problemi za održavanje sastanaka što ponekad otežava djelovanje kluba. Međutim, ti se problemi i izazovi nastoje prevladati, a *Gutači knjiga* su primjer uspješnog knjižničnog programa za djecu i mlade.

Potreba za okupljanjem grupe zaljubljenika u knjige, čitanje i razgovor o pročitanom neko vrijeme postojala je među odraslim korisnicama Knjižnice, prije svega zbog želje za druženjem uz knjigu kao kvalitetnog provođenja slobodnog vremena. Nastala deseteročlana grupa korisnica *Čita/lice* sudjelovanjem u radu kluba ispunila je brojne potrebe: ljubav prema knjizi i čitanju, potrebu za druženjem, opuštenom komunikacijom, proširivanjem interesa, stjecanjem novih znanja te slobodnim iskazivanjem misli i osjećaja. Provedenim upitnikom dobiveni su rezultati o čitateljskim afinitetima, vremenu, mjestu i aktivnostima te osnovni podaci o članicama. Dopunski način komuniciranja između susreta, jednom mjesečno, provodi se putem društvenih mreža. Problem koji prati grupu manji je broj istih primjeraka koji se uspiju osigurati pa su povremeno mijenjane strategije čitanja. Prijedlozi za čitanje dolaze od svakog člana grupe jer svatko čita i između zadanoga. Problematični su prostor i vrijeme sastajanja, no to su izazovi koji općenito prate čitateljske klubove, a *Čita/lice* usprkos tome postoje i dalje te su spremne provoditi i *ad hoc* akcije na koje ih se potiče.

Literatura

1. Bašić, I. (2014) Čitateljska grupa – mjesto dijaloga sa samim sobom, s drugima i sa svijetom. *Hrčak: glasilo Hrvatskog čitateljskog društva*, 48-49, str. 4-5.
2. Bašić, I. (2014) *O čitateljskim grupama: metodički priručnik s primjerima dobre prakse*. Zagreb: Balans centar za logopedagogiju i biblioterapiju.
3. Berak, S. (2023) *Čitateljska grupa Čita/lice*. YouTube video, 7:33. 9.11.2023. Dostupno na: https://www.youtube.com/watch?v=Hjy2PhCwX0o [20.1.2025.]
4. Duić, M. i Anđić, M. (2019) Čitateljski klubovi u narodnim knjižnicama velikih hrvatskih gradova. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 62(2), str. 89-111. Dostupno na: https://izdanja.hkdrustvo.hr/casopisi/vbh/article/view/764 [22.1.2025.]
5. *IFLA-ine smjernice za knjižnične usluge za djecu od rođenja do 18 godina*. Dostupno na:

https://arhiva.hkdrustvo.hr/www.hkdrustvo.hr/datoteke/4128.pdf [02.07.2025.]

6. IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. (2011) Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
7. Kolarić, A., Šimić, S., Štivić, V. i Žentil Barić, Ž. (2013) Čitateljski blogovi Tragači i Knjiški frikovi – usluge za djecu i mlade na Webu 2.0. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 56(3), str. 91-100. Dostupno na: https://izdanja.hkdrustvo.hr/casopisi/vbh/article/view/164 [16.1.2025.]
8. Plevnik, D. (2010) *Tko je Vaš najbolji čitalac?*. Karlovac: Gradska knjižnica Ivan Goran Kovačić.
9. Plevnik, D. (2012) *Tolle lege - Za slobodu čitanja*. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu.
10. *Strateški plan Narodne knjižnice „Petar Preradović“* 2022. - 2027. (2022). Bjelovar: Narodna knjižnica „Petar Preradović“, str. 27. Dostupno i na: https://knjiznica-bjelovar.hr/wp-content/uploads/2022/06/Strateski-plan-Web.pdf [20.9.2025.]
11. Žentil - Barić, Ž. i Radman, N. (2021) Kako su se snašli klubovi čitatelja suočeni s pandemijom bolesti COVID 19?. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 64(2), str. 33-57. Dostupno na: https://izdanja.hkdrustvo.hr/casopisi/vbh/article/view/812 [24.1.2025.]

Čitateljski klubovi u Gradskoj knjižnici „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac
Book clubs in Ivan Goran Kovačić Public Library Karlovac

Sanja Graša
sanja@gkka.hr
Tatjana Basar
tatjana@gkka.hr
Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac

Sažetak

U Gradskoj knjižnici „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac djeluju četiri različita čitateljska kluba: Čitateljski klub „Cheeta(j)!“, Klub ljubitelja poezije „Stihom u srce“, „Književno putovanje Indijom“ te čitateljski klub „Vjeverice“ koji djeluje na Odjelu za djecu i mladež. Njihov je cilj, između ostalog, rasprava o knjigama, poticanje čitanja, razbijanje stereotipa o prostoru knjižnice, proširivanje okvira razmišljanja, poticanje ljubavi prema poeziji te olakšavanje čitanja tekstova osobama s poteškoćama u čitanju. Namjera je ovog rada predstaviti aktivnosti i programe čitateljskih klubova, različite pristupe specifičnim skupinama korisnika, kao što je korištenje aplikacije Lexie, te doprinos čitateljskih klubova promoviranju čitanja, knjiga i knjižnica.

Ključne riječi: čitateljski klub, indijska književnost, Lexie, poezija, poticanje čitanja

Abstract

The Ivan Goran Kovačić Public Library in Karlovac hosts four different book clubs: the *Cheeta(j)!* Book Club, the Poetry Lovers' Club *Stihom u srce*, *Literary Journey Through India*, and the Book Club *Vjeverice*, which operates within the Children's and Youth Department. Their goals include book discussions, encouraging reading, breaking stereotypes about libraries, broadening perspectives, fostering a love for poetry, and making reading easier for individuals with reading difficulties.

The purpose of this paper is to present the activities and programs of these book clubs, different approaches to specific user groups—such as the use of the Lexie app – and their contribution to promoting reading, books, and libraries.

Keywords: book club, Indian literature, Lexie, poetry, reading club, reading promotion

1. Uvod

Zbog suvremenog načina života teško je pronaći vrijeme za čitanje i ono se često pokušava ostvariti u kratkim pauzama od različitih obaveza. Uz to, razvitak i širenje društvenih medija smanjili su sposobnost koncentracije, a velika količina internetskih podataka dovela je do toga da postajemo vrlo efikasni u kratkotrajnim reakcijama na njih što dovodi do mogućnosti da će takav način „čitanja“, tj. prelijetanja informacija, sustići i nadmašiti vještinu trajnijeg dubinskog načina čitanja kojim se nećemo moći služiti ni kad se sretnemo s tiskanim tekstom (Kovač, 2021 : 63).

Jedan od načina poticanja čitanja i prevladavanja ili barem odgađanja te mogućnosti su i čitateljski klubovi koji okupljaju korisnike različitih profila i potreba, dajući im mjesto za okupljanje, neformalno učenje te socijalizaciju. Time se potvrđuje i važna sociološka uloga knjižnice u zajednici jer knjižnica povezuje ljude sličnih afiniteta. Klubovi okupljaju čitatelje koji se najčešće sastaju jednom mjesečno kako bi raspravljali o pročitanoj knjizi. Pritom iznose dojmove i mišljenja te ih uspoređuju s mišljenjima drugih članova kluba, a svoju popularnost grade na tome što su postali mjesta druženja na kojima se razmjenjuju iskustva, potiče čitanje i kultura knjige te se broj čitateljskih klubova neprestano povećava, a samim time i broj članova knjižnice (Turkalj, 2019 : 11).

Jedna od prednosti koje knjižnice imaju pri organizaciji čitateljskih klubova svakako je i prostor, ali najvažniji je udio voditelja kluba. Duić i Anđić, (2019 : 107) ističu: „Voditelji čitateljskih klubova dali su i savjete za njihovo vođenje. Neke od preporuka i preduvjeta za uspješan rad čitateljskog kluba jesu da voditelj kluba voli knjige i čitanje, da ima potrebne organizacijske vještine te da na sastancima kluba nastoji poticati ravnopravnu raspravu u opuštenoj i ugodnoj atmosferi.“ Uobičajeno je da je voditelj kluba i moderator, što iziskuje mnogo truda, znanja te organizacijskih sposobnosti.

U ovom će radu biti predstavljeni čitateljski klubovi koji djeluju u Gradskoj knjižnici „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac: Klub ljubitelja poezije „Stihom u srce“, Čitateljski klub „Cheeta(j)!“, čitateljski klub „Književno putovanje Indijom“ te čitateljski klub „Vjeverice“ za mlade s poteškoćama u čitanju. Putem svojih čitateljskih klubova knjižnica ostvaruje i svoju kulturnu i informacijsku zadaću u svojoj zajednici, a svojim članovima omogućava da u prostoru knjižnice

među brojnim aktivnostima, programima i događanjima pronađu nešto za sebe, čime bi popunili svoje slobodno vrijeme, a time naučili ili spoznali nešto novo i drukčije.

Autorice su opisale način osnivanja, sličnosti i različitosti te svrhu svakog od klubova. U članku će biti predstavljeni i programi i aktivnosti koji se provode u klubovima i način njihova promoviranja na mrežnim stranicama i društvenim mrežama. Osim toga, napravljena je i anketa među članovima Kluba ljubitelja poezije „Stihom u srce“ čiji su rezultati analizirani i grafički prikazani.

2. Čitateljski klubovi u Gradskoj knjižnici „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac

2.1. Klub ljubitelja poezije „Stihom u srce“

Klub ljubitelja poezije „Stihom u srce“ nastao je 15. 11. 2017. godine u okviru Mjeseca hrvatske knjige i od samog je početka pobudio interes kod građana i korisnika. Jedan od početnih ciljeva ovog programa bio je omogućiti korisnicima knjižnice, ali i svim građanima Karlovca i Karlovačke županije, da se druže u klubu povezani ljubavlju prema poeziji. Sljedeći je cilj bio oživjeti poznate domaće i svjetske pjesnike čitanjem njihove poezije, a treći, možda i najvažniji, bio je potaknuti članove kluba da stvaraju vlastite zbirke i omogućiti im njihovu promociju i predstavljanje.

Na taj način poezija ponovo postaje sve zanimljivija korisnicima knjižnice i potencijalnim korisnicima koji su se željeli okušati upravo u toj književnoj vrsti, bilo pišući svoju poeziju bilo čitajući druge pjesnike.

Pjesnički čitateljski klubovi razlikuju se od ostalih čitateljskih klubova po određenim specifičnostima. Većina članova stvara svoju poeziju i njihov je angažman znatno veći te su susreti emotivniji. Voditelj kluba to mora uzeti u obzir te razviti sposobnost prilagođavanja svakom članu osobno jer većina očekuje da će čitati svoju poeziju ili poeziju drugih autora.

Slika 1.: Prvi rođendan Kluba „Stihom u srce“

Starosna je struktura kluba različita i većinu članova čine žene iako se i broj muškaraca u klubu s vremenom povećava. Najviše se okupljaju ljudi srednjih godina i umirovljenici, a dolaze i mlađi ljudi skloni čitanju i pisanju poezije. Klub okuplja i afirmirane pjesnike, članove koji pišu i čitaju svoju poeziju te one koji je ne pišu, ali vole slušati i čitati poeziju drugih autora. Sastanci kluba održavaju se najmanje jednom, ali katkad i više puta u mjesecu te su vezani uz različite događaje, obljetnice, blagdane, promocije ili predstavljanja zbirki. Voditeljica kluba organizira sastanke, piše protokol događanja te moderira promocije i predstavljanja zbirki i poetske večeri kluba. Na tim događanjima često gostuju i različiti glazbenici.

Trajanje susreta obično je sat i pol, katkad i duže, a dosad je održan 71 susret kluba. Neki su se odvijali i u drugim gradovima tijekom različitih gostovanja, kao što je npr. suradnja s knjižnicom Mirana Jarca u Novom Mestu u Sloveniji, gostovanje na Goranovom proljeću u Lukovdolu ili na Svetoj Geri, zajedno s planinarima iz Hrvatske i Slovenije tijekom manifestacije „Trdinov pohod“.

Slika 2.: Gostovanje u Knjižnici Mirana Jarca u Novom Mestu, Slovenija

Za vrijeme trajanja pandemije korona virusa, članovi se nisu mogli sastajati uživo te su organizirana virtualna druženja, a na kanalu knjižnice na YouTubeu objavljivani su poetski videouradci članova koji su slali svoje snimke čitanja poezije. Takav način rada kluba omogućio je kontinuitet njegova djelovanja bez prekida, ali pokazao se i kao dobar način njegove promidžbe, djelovanja i širenja članstva.

Knjižnice su već svojim javnim djelovanjem okrenute medijima te ih koriste za promidžbu svojih aktivnosti i događanja. Medijima je dodijeljena neosporna uloga u društvu. Klub ljubitelja poezije „Stihom u srce“ objavljuje svoje aktivnosti na mrežnoj stranici Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac, na njezinoj službenoj stranici na Facebooku, ali o svim aktivnostima obavještava i medije na razini grada i županije. Na taj se način širi informacija o radu kluba i njegovim aktivnostima.

Klub uspješno surađuje i s mnogim udrugama, ustanovama i organizacijama kao što su Udruga slijepih USKA iz Karlovca, Udruga gluhih i nagluhih Karlovačke županije, brojni KUD-ovi iz Karlovačke, ali i Ličko-senjske županije, Crveni križ Slunj, Glazbena škola Karlovac, Dom za stare i nemoćne „Sv. Antun“ Karlovac, Gradska knjižnica i čitaonica Ivana Belostenca Ozalj, Slovenski dom Karlovac te Slovensko društvo Bazovica iz Rijeke.

Kako bi se dobio uvid u stavove članova o ovom klubu, provedena je anonimna anketa o njihovom poimanju čitanja i pisanja poezije te stav prema radu Kluba ljubitelja poezije „Stihom u srce“. Članovi su trebali odgovoriti na šest pitanja: čitaju li poeziju, smatraju li se ljubiteljem/icom poezije, pišu li

poeziju, misle li da je knjižnica idealno mjesto za organizaciju poetskih klubova, jesu li zadovoljni radom Kluba ljubitelja poezije „Stihom u srce“ te imaju li kakvu sugestiju vezanu uz rad Kluba ljubitelja poezije „Stihom u srce“. U istraživanju je sudjelovalo dvadeset članova.

Rezultati ankete bili su sljedeći:

Na prvo pitanje „Čitate li poeziju?“ osamnaest ispitanika odgovorilo je da čita poeziju, dok su dva ispitanika odgovorila da je ne čitaju.

Na drugo pitanje: „Smatrate li se ljubiteljem/icom poezije?“, dvadeset ispitanika odgovorilo je da su ljubitelji poezije, a nitko se nije izjasnio suprotno.

Na treće pitanje o tome pišu li ispitanici poeziju, dvoje ispitanika izjasnilo se da ne piše poeziju, šestero ispitanika piše katkad, dok dvanaest ispitanika često piše poeziju.

Na četvrto pitanje dvadeset ispitanika izjasnilo se da je knjižnica idealno mjesto za organizaciju poetskih klubova, dok se nitko nije izjasnio suprotno.

Na peto pitanje o zadovoljstvu radom kluba dvadeset ispitanika odgovorilo je da jest, a nitko nije izjavio da nije zadovoljan radom kluba.

Rezultati ankete pokazali su mišljenje članova Kluba o poeziji, pisanju poezije, Knjižnici kao mjestu za održavanje poetskih klubova, o samom radu Kluba te njihove sugestije i komentare vezane uz njegov rad. Vidljivo je da 90 % ispitanika čita poeziju dok je 60 % i piše, a 30 % piše samo katkad. Svi članovi Kluba su ljubitelji poezije, smatraju da je knjižnica idealno mjesto za održavanje poetskih klubova te su zadovoljni radom kluba.

Zadnje je pitanje u anketi bilo vezano uz sugestije za rad samog kluba, a neki od komentara i prijedloga bili su: „Prekrasno!“, „Samo naprijed!!!“, „Mislim da je 'Stihom u srce' dobro organiziran klub. Dobro je da imamo goste iz drugih gradova. Možda bismo i mi trebali ići češće u goste u druge gradove naše regije.“, „Super je imati klub pjesnika, ali svakako poezija zaslužuje više i češće čitanje.“, „Pjesnici trebaju unaprijed najaviti broj pjesama koje čitaju.“

Ovakav rezultat ankete svakako je poticaj za nastavak rada Kluba ljubitelja poezije „Stihom u srce“. Stav članova prema Klubu također je poticaj voditeljici da pokuša okupiti što više zainteresiranih članova koji žele čitati i pisati poeziju ili samo slušati poeziju drugih autora. Neki od komentara mogu poslužiti kao motivacija za unošenje dodatnih aktivnosti i promjena u Klub kao

što su gostovanja u drugim poetskim klubovima ili sekcijama koje njeguju poeziju.

2.2. Čitateljski klub „Cheeta(j)!“

Čitateljski klub „Cheeta(j)!“ osnovan je u Gradskoj knjižnici „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac na Dan hrvatske knjige 22. 4. 2016. kad se iznimno isti dan obilježavala i Noć knjige. Sastanci članova ispočetka su se odvijali u čitaonici centralne knjižnice, zatim nekoliko godina u Knjižnici za mlade, izdvojenom odjelu knjižnice, da bi se ove godine sastanci ponovno počeli odvijati u središnjici.

Riječ je o klubu čiji se članovi, uz iznimku srpnja i kolovoza, sastaju jednom do dva puta mjesečno. Pripadnost klubu nije uvjetovana članstvom u knjižnici, dolasci nisu obavezni, a trenutačno klub broji desetak članova koji se okupljaju u različitom broju.

Svi članovi čitaju istu knjigu, a naslovi za raspravu biraju se tako da zajednički odaberu između nekoliko prijedloga moderatorice ili oni sami predlažu što bi mogli čitati za sljedeći susret. Poteškoću kod biranja naslova katkad predstavlja nedostatan broj primjeraka knjiga u knjižnici, posebno hrvatskih autora.

Svrha je ovog kluba, osim rasprave o pročitanim knjigama i poticanja čitanja, i otkrivanje novih žanrovskih vrsta koje inače sami članovi ne bi odabrali za čitanje, razvijanje koncentracije, izražavanja, tolerancije, ali i odbacivanje predrasuda o knjižnici kao mjestu punom strogih pravila. Također, čitateljski klub kao oblik neformalnog obrazovanja doprinosi i prihvaćanju knjižnice i njezinih programa kao alternative u provođenju slobodnog vremena.

Članovi kluba često sudjeluju i u manifestacijama kao što su Noć knjige, Mjesec hrvatske knjige, Čitateljski maraton, događanjima usko vezanima uz knjige, čitanje i knjižnice, ali i u kreativnim radionicama i književnim susretima.

Od 2023. godine aktivnosti kluba financira Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske na temelju prijave na Javni poziv za predlaganje javnih potreba u kulturi Republike Hrvatske. Zahvaljujući tome, članovi kluba imali su prošle godine mogućnost otputovati i susresti se s Čitateljskim klubom „Knjiški moljac“ koji djeluje u Gradskoj knjižnici i čitaonici Ogulin, a susret je protekao u raspravi o čitanju i knjigama, razmjeni iskustava i druženju. „Knjiški moljac“

uzvratio je posjet Čitateljskom klubu „Cheeta(j)!“ i Gradskoj knjižnici „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac krajem prošle godine u sklopu obilježavanja desete godine njihova djelovanja, a putem videopoziva, održan je susret s čitateljskim klubom iz Gradske knjižnice i čitaonice „Fran Galović“ iz Koprivnice, „Između redaka“. Cilj je takvih susreta, virtualnih i onih uživo, povezivanje različitih knjižnica, poticanje suradnje između ustanova i promicanje prednosti i pozitivnih učinaka čitanja.

Organiziran je i zajednički odlazak članova u Satiričko kazalište Kerempuh u Zagrebu na predstavu „Smrt na dopustu“, nastaloj na temelju knjige „Kolebanje smrti“ Josea Saramaga, koja je čitana za jedan od sastanaka.

U organizaciji Čitateljskog kluba „Cheeta(j)!“ održana su u zadnje dvije godine i dva književna susreta: sa spisateljicom Bojanom Meandžijom i s autorom Želimirom Perišem. Susretu s Bojanom Meandžijom i raspravi o njezinoj knjizi „Trči, ne čekaj me…“ prisustvovali su i članovi osnovnoškolskog čitateljskog kluba „Elita čita“ iz Osnovne škole Banija, učenici dvaju šestih razreda Osnovne škole Grabrik u Karlovcu, ali bio je otvoren i za ostalu javnost. Susret sa Želimirom Perišem održan je putem videopoziva, mogli su ga putem poveznice na aplikaciju Zoom pratiti svi zainteresirani, a snimka razgovora objavljena je na kanalu knjižnice na YouTubeu.

Klub obilježava svoj rođendan na Noć knjige različitim aktivnostima kao što su kreativne radionice, npr. izrade straničnika, cvjetnih ukrasa za kosu ili privjesaka za ogrlice u obliku knjiga. Za vrijeme pandemije, kad nije bilo moguće održavati sastanke uživo, peti je rođendan obilježen videočestitkama koje su klubu poslali hrvatski književnici i koje su dostupne na kanalu Gradske knjižnice na YouTubeu.

Čitateljski klub „Cheeta(j)!“ objavljuje najave događanja, vijesti, fotografije i ostale važne informacije o djelovanju kluba na mrežnoj stranici knjižnice te stranici na društvenoj mreži Facebook. Na tim mjestima svi mogu razmjenjivati mišljenja o pročitanim knjigama, davati prijedloge o novim naslovima za buduće sastanke te prijedloge za nove aktivnosti.

2.3. Čitateljski klub „Književno putovanje Indijom“

„Književno putovanje Indijom“ tematski je čitateljski klub na kojem članovi čitaju ulomke i cjelovita djela iz bogate indijske književnosti, od drevnih Veda do modernih indijskih autora te, između ostalog, raspravljaju i o

kulturnom i povijesnom kontekstu u kojem su odabrana književna djela nastala. Trenutačno broji pet članova zainteresiranih za tu književnost.

Osnovan je 2022. godine i članovi se sastaju jednom mjesečno, i u centralnoj i u Knjižnici za mlade. Voditelj i moderator kluba predlaže naslov za čitanje i raspravu. S obzirom na to da je broj primjeraka naslova indijskih autora u knjižnici ograničen na nekoliko knjiga, problem malog broja dostupnih naslova rješava se međuknjižničnom posudbom ili osobnom posudbom u drugim knjižnicama Karlovačke i Zagrebačke županije.

U suradnji ovog čitateljskog kluba s Veleposlanstvom Indije u Zagrebu organizirano je i nekoliko predavanja o indijskoj kulturi i književnosti.

2.4. Čitateljski klub „Vjeverice“

Čitateljski klub „Vjeverice“ najnoviji je čitateljski klub Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“, djeluje na Odjelu za djecu i mladež, a osnovan je u sklopu projekta „Čitajmo zajedno uz digitalne alate“ sufinanciranog od strane Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske i Grada Karlovca.

Članovi ovog kluba koriste aplikaciju Lexie koja olakšava čitanje tekstova osobama s disleksijom i ostalim poteškoćama u čitanju te oni čitaju lektiru, tekstove iz školskih udžbenika i tekstove po slobodnom izboru. Aplikaciju Lexie razvio je Omolab LTD., a uvedena je na dva računala na Odjelu 15. 4. 2024. Riječ je o digitalnom alatu koji omogućava djeci i svim zainteresiranim osobama prilagodbu teksta prema individualnim potrebama, od veličine razmaka među znakovima i redovima do dizajna samog fonta i grafičkih oznaka sličnih slova, a omogućen je i pristup e-lektirama. Na tim je računalima omogućen pristup djeci s disleksijom i ostalim poteškoćama u čitanju kako bi se olakšalo čitanje i razumijevanje napisanog teksta. Licence dobivene putem projekta podijeljene su školskim knjižnicama Karlovačke županije kako bi pristup aplikaciji bio omogućen i djeci kojima Gradska knjižnica nije lako dostupna. Ovim su projektom predviđene i organizirane i edukacije nastavnika, školskih knjižničara i ostalih stručnih suradnika u školama, u suradnji s Veleučilištem Karlovac te Poliklinikom za rehabilitaciju slušanja i govora SUVAG Karlovac.

Sastanci članova Čitateljskog kluba „Vjeverice“ održavaju se tijekom školske godine petkom od 10 do 11 sati kad zajednički čitaju lektiru, tekstove

u školskim udžbenicima i tekstove po slobodnom izboru koji se pritom uređuju u aplikaciji Lexie, uz pomoć moderatorice i osobnih pomoćnika u nastavi.

Slika 3.: Članice Čitateljskog kluba „Vjeverice“

3. Zaključak

Narodna knjižnica ima mogućnost i privilegiju organizirati različite aktivnosti i događanja za svoje građane i korisnike, u skladu s njihovim željama, potrebama i interesima. Pokretanje i organizacija različitih čitateljskih klubova na obostranu je korist korisnika i knjižnice koja time učvršćuje svoj položaj kao jedno od kulturnih središta zajednice u kojoj djeluje.

Sastanci i druženje grupe ljudi, okupljene zbog zajedničke sklonosti prema knjigama u opuštenoj atmosferi knjižnice, pozitivno djeluju na mentalno zdravlje, potiču ljubav prema čitanju, pružaju mogućnost razmjene mišljenja te povećavaju samopouzdanje, a to su samo neke od prednosti pripadanja jednom čitateljskom klubu i razlog njihova pokretanja.

U Gradskoj knjižnici „Ivan Goran Kovačić“ pokrenuta su i djeluju četiri različita čitateljska kluba koja aktivnostima i programima, između ostalog,

članovima pružaju mogućnost provođenja slobodnog vremena i socijalizacije. Svaki od njih okuplja različitu skupinu korisnika iz svoje zajednice: od osoba s poteškoćama u čitanju (posebno djece) kojima se nudi programski alat kao pomoć u svladavanju teksta, do osoba koje nemaju svoje mjesto za razmjenjivanje mišljenja o poeziji te čitanje svojih pjesama.

Svojim programima, koji su sufinancirani sredstvima Grada Karlovca te Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske, ovi čitateljski klubovi pomažu povezivanju ustanova na temelju sličnih aktivnosti te želje za razmjenom iskustava u namjeri poboljšanja svojeg djelovanja. Tako su sličnim interesima, potrebom za poboljšanjem svog rada i stjecanjem novih iskustava spojeni klubovi iz Karlovca, različitih gradova Karlovačke županije, ali i drugih hrvatskih županija, što je dovelo do formiranja novih socijalnih veza te kreativnih ideja koje će u budućnosti obogatiti programe čitateljskih klubova Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“.

Literatura

1. Bašić, I. (2014) *O čitateljskim grupama : metodički priručnik s primjerim dobre prakse*. Zagreb: Balans.
2. *Čitateljski klub Cheeta(j)!* Dostupno na: https://www.facebook.com/ckcheetaj [28.12.2024.]
3. *Čitateljski klubovi Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac*. Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac. Dostupno na: https://gkka.hr/citateljski-klubovi/ [29.12.2024.]
4. Duić, M. i Anđić, M. (2019) Čitateljski klubovi u narodnim knjižnicama velikih hrvatskih gradova. *Vjesnik bibliotekara* Hrvatske 62, 2, str. 107.
5. Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac. Dostupno na: https://gkka.hr/ [28.12.2024.]
6. *Književnici čestitaju Cheetalicama*. YouTube video Dostupno na: https://www.youtube.com/watch?v=6fvFfzOxFGo [29.12.2024.]
7. Kovač, M. (2021). *Čitam, da se pročitam : deset razloga za čitanje knjiga u digitalno doba*. Zagreb: Ljevak.
8. Omoguru. Dostupno na: https://www.omoguru.com/hr/ [28.12.2024.]
9. Turkalj, M. (2019) *Čitateljski klubovi kao dio programa narodnih knjižnica*. Diplomski rad. Zagreb : Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Dostupno na: https://repozitorij.ffzg.unizg.hr/islandora/object/ffzg:371 [14.3.2025.]

Čitateljski klubovi – dobrobiti i izazovi
Book clubs: benefits and challenges

Ida Gašpar
ida@knjiznica-koprivnica.hr
Maja Krulić Gačan
maja@knjiznica-koprivnica.hr
Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica

Sažetak

Okupljanjem čitateljskih klubova, knjižnice ostvaruju svoju važnu ulogu poticanja čitanja i stvaranja prostora za susrete i komunikaciju ljudi različitih interesa i životnih navika. Klubovi doprinose osjećaju zajedništva i izlažu članove novim perspektivama i idejama te im u ugodnom okruženju omogućuju dijeljenje čitateljskog i životnog iskustva, potiču redovito čitanje kvalitetne literature.

U Knjižnici i čitaonici „Fran Galović Koprivnica“ djeluju dva čitateljska kluba. Čitateljski klub „Između redaka“ kontinuirano djeluje više od 11 godina, a dječji čitateljski klub „Čituljko“ već šestu godinu okuplja djecu različitog uzrasta. Cilj je ovog rada podijeliti iskustvo provođenja ovih čitateljskih klubova, izazove u radu, brojne dobrobiti i planove za budućnost.

Ključne riječi: čitateljski klub, Čitateljski klub „Čituljko”, Čitateljski klub „Između redaka“, Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica, poticanje čitanja

Abstract

By organizing programs such as book clubs, libraries fulfill their important role of encouraging reading and creating space for meeting and communication of people with different interests and lifestyles. Club offers people a feeling of connection and exposes members to new perspectives and ideas, and enables them to share their reading and life experience in a pleasant environment, encouraging regular reading of quality literature.

Two book clubs operate in the Fran Galovic Koprivnica Public Library. The book club *Između redaka* has been operating continuously for more than 11 years, while the Children's Book Club *Čituljko* has been gathering children aged 8 to 12 for the sixth year. The aim of this work is to share the experience of conducting these book clubs, challenges in work, numerous benefits and plans for the future.

Keywords: book clubs, The book club Između redaka, Fran Galović Koprivnica Public Library, Children's Book Club Čituljko, reading clubs, reading encouragement

1. Uvod o čitateljskim klubovima

Čitateljski klub čini grupa ljudi koji se sastaju i razgovaraju o pročitanim knjigama. Sastancima članovi zadovoljavaju potrebu za druženjem s ljudima sličnih interesa, potrebu za proširivanjem čitateljskih interesa, potrebu za kvalitetnom i opuštenom komunikacijom i odmakom od stvarnosti (Bašić, 2014: 29-37). Moguća je podjela čitateljskih klubova s obzirom na broj istodobno čitanih tekstova. U jednonaslovnim klubovima (engl. *single-title*) svi članovi istodobno čitaju isti naslov, najčešće djelo fikcije. Ovaj model grupe usmjerava pažnju na jedan sadržaj o kojem članovi obično imaju različito mišljenje pa se u interpretacijama otkrivaju različite čitateljske strategije. U višenaslovnim klubovima (engl. *multi-title*) članovi istodobno čitaju različite naslove na zadanu temu te potom razmjenjuju saznanja. Članovi dijele svoja razmišljanja o temi kojom se bave, ali razgovor ne ide u dubinu osobnog doživljaja (Bašić, 2014: 53). Čitateljski klubovi sastanke mogu održavati u učionici, restoranu, knjižnici, kući nekog od članova, čak i na otvorenom, a najčešće se sastaju jednom mjesečno. Sudionici mogu biti raznih uzrasta, od predškolske djece do umirovljenika (Bašić, 2014: 12). U Knjižnici i čitaonici „Fran Galović" Koprivnica prepoznata je važnost omogućavanja i poticanja ovakve vrste okupljanja pa djeluju klubovi za djecu i odrasle koji u ugodnom i prijateljskom okruženju članovima nude bogato iskustvo čitanja kroz koje upoznaju sebe i svijet koji ih okružuje.

2. Dijete i čitanje

Na području osobnog razvoja, čitanje djetetu nudi mogućnost širenja njegova iskustva, pruža mu mogućnost i predstavlja izazov za razmišljanje o vlastitom iskustvu i razumijevanju svijeta te ga upućuje na odabir i odlučivanje o različitim mogućnostima, doprinoseći razvoju njegove sposobnosti vrednovanja (Grosman, 2010: 114). Čitanje nije važno samo kao put do književnosti, već s jezičnim razvojem koji ga omogućuje postaje glavni čimbenik djetetova kognitivnog razvoja (Grosman, 2010: 86). Brojna istraživanja danas potvrđuju dobrobiti čitanja, a u stjecanju navike prvu i najvažniju ulogu imaju roditelji, zatim kulturno-obrazovne ustanove kao što su škole i knjižnice. Prema IFLA-inim smjernicama za knjižnične usluge za djecu

od rođenja do 18 godina (2018: 13), narodne knjižnice imaju posebnu odgovornost da podržavaju proces učenja čitanja te da promiču knjige i druge medije za djecu. Dječji odjeli omogućuju djeci da iskuse užitak čitanja i uzbuđenje otkrivanja znanja i mašte. Knjižničari raznim programima nude djeci mogućnost da se upoznaju s kvalitetnom literaturom koja ih potiče na istraživanje i maštanje, da uživaju u čitanju, raspravljaju o pročitanom te im nude priliku da s drugima podijele svoje iskustvo bez bojazni da će ih netko osuđivati. To im se omogućuje upravo kroz osnivanje čitateljskih klubova.

Važan element ovakvih programa je dubinsko čitanje koje je danas sve rjeđe, a čija je glavna sastavnica upravo razgovor o pročitanom. Postavljanjem pitanja, cilj je doprijeti do značenja teksta koje može biti u različitim očima drukčije, kao i doći do dubljeg i višestrukog značenja teksta (Bukvić Pažin i Ott Franolić, 2023: 188). Naravno, tijekom ovakvih čitateljskih programa namijenjenih djeci, uz sam razgovor o pročitanom, implementiraju se i druge aktivnosti – razgovori o svakodnevici, kvizovi, kreativne aktivnosti, pjesničko izražavanje i drugo. Tako se kod djece stvara ljubav prema čitanju te im raste i samopouzdanje jer imaju priliku izraziti vlastite stavove i mišljenje.

3. Dječji čitateljski klub „Čituljko“

Dječji čitateljski klub „Čituljko“ djeluje 6. godinu te je namijenjen osnovnoškolcima koji vole čitati, raspravljati, družiti se i sklapati nova poznanstva u knjižnici. Dosadašnja praksa bila je da se okupljaju učenici u dobi od 8 do 12 godina, no s pedagoškom godinom 2024./2025. dobna se struktura promijenila te je program namijenjen djeci od 11 do 14 godina. Dobna je granica promijenjena zato što djeca u dobi od osam godina često nisu mogla razumjeti sadržaj knjiga koje su bile zanimljive dvanaestogodišnjacima pa je rijetko kada čitateljski klub imao na rasporedu čitanje istog naslova. Također, ove okolnosti zahtijevale su i dodatnu pripremu materijala, ali i nesigurnost u komunikaciji članova tijekom susreta.

Na samom početku, klubu su bile pridružene uglavnom djevojčice, ali posljednjih se godina interes mijenjao pa sad sudjeluju i dječaci u podjednakom broju. U djelovanju ovog kluba nema zadane forme, katkad svi čitaju isti naslov, katkad različite, ali tematski povezane, a katkad se odvijaju kreativne aktivnosti ili zajedničko čitanje kratkih priča. Djeci se daje prilika da

izraze kako se osjećaju i da iznesu razmišljanja o svakodnevnim životnim temama. Na to ih motiviraju i teme i motivi pročitanih knjiga koji mogu biti od pomoći u razumijevanju sebe i svijeta oko sebe. Određena tematika često je inspiracija i za pisanje pjesama i kratkih priča, a veliko zadovoljstvo pruža im čitanje naglas zato što se osjećaju važnima i vrijednima pokazujući svoju vještinu čitanja. Polaznici pripremaju i objave za knjižnični blog FRANorama17, a neki od njih postali su i ambasadori čitanja Knjižnice. Projekt „Ambasadori čitanja“18 koordinira Odjel za odrasle, a cilj je uključiti članove zajednice koje povezuje čitanje i želja za čitanjem u promotivne aktivnosti te ih uključiti u donošenje odluka i prijedloga o novim knjižničnim programima i uslugama. Sudionici „Čituljka“ jednom mjesečno okupljaju se u prostoru knjižničnog *Makerspacea*. *Makerspace* je zajednički kreativni prostor koji svojom opremom i prilagodljivim prostornim dizajnom potiče na slobodu u kreativnom izražavanju te nudi opušteno okruženje. Susreti se povremeno održavaju i na otvorenom, u dvorištu knjižnice i kina, a okupljaju u prosjeku od 6 do 8 članova.

3.1. Uloga knjižničara i preporuke za čitanje

Zadaća knjižničara kao moderatora susreta dječjeg čitateljskog kluba je da odabire naslove primjerene dječjem uzrastu i sposobnostima te potiče iznošenje kritičkog i kreativnog stava prema pročitanom. Također, dužan je osigurati mjesto i vrijeme gdje će se djeca osjećati opušteno, sigurno, prihvaćeno i gdje će dobiti kvalitetnu preporuku za čitanje, kao i razvijati pozitivan odnos prema knjizi. Važno je uključiti djecu u cijeli proces provedbe, ispitati njihove želje, interese i očekivanja te na kraju neke od zahtjeva i ispuniti. Primjerice, čitanje knjige prema njihovom izboru, odabir nove lokacije za susret izvan knjižnice ili samostalno osmišljavanje kviza znanja koji provodi član kluba. Osim što moderator treba biti informiran o sadržaju koji se proučava, u vidu treba imati i individualne sposobnosti pojedinaca te uvijek voditi raspravu u afirmativnom tonu poštujući druga mišljenja.

[17] *Franorama*. Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica. https://www.knjiznica-koprivnica.hr/franorama/ [20.9.2025.]

[18] *Ambasadori čitanja*. Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica. https://www.knjiznica-koprivnica.hr/ambasadori-citanja/ [20.9.2025.]

Veliki izazov u pripremi sadržaja predstavljaju i popratne aktivnosti. Uz fokus na pisanu riječ i razgovor, dječja znatiželja i razigranost potiču knjižničare na osmišljavanje aktivnosti koje će upotpuniti doživljaj. Internet je preplavljen prijedlozima koji mogu upotpuniti razgovor o pročitanom. No, prema Bukvić Pažin i Ott Franolić (2023: 180), važno je da programi ne skrenu u krajnost koju Novy (2019.), kako je navedeno u radu u Bukvić Pažin i Ott Franolić (2023), naziva „eventizacija“, potpuna proizvoljnost u ponudi i prevelika zastupljenost priredbi zabavnog sadržaja. Neki od primjera aktivnosti koje su provedene u „Čituljku“ ili se planiraju provesti su: pisanje recenzije i objavljivanje na mrežnoj stranici knjižnice ili blogu; prikazivanje vremenskog rasporeda događaja; pisanje pisma jednom od likova; priprema izložbe o knjizi; kratak dijalog ili igra uloga na temelju jednog dijela knjige; istraživanje kulturnih znamenitosti iz knjige ili lokacija; snimanje videopreporuke za društvene mreže; kviz znanja o knjizi/temi/autoru; čitanje uživo odlomaka.

Što se tiče samog odabira naslova, izdvajamo određene naslove koji su ostavili snažan dojam na čitatelje i potaknuli rasprave: „Pax“ Sare Pennypacker (i ostali naslovi); „Božićna priča“ Charlesa Dickensa, „Škola u opasnosti“ Krunoslava Mikulana, „Matilda“ Roalda Dahla; „Zvijer iz Buckinghamske palače“ Davida Walliamsa, čiji humoristični romani često nose duboke poruke o prijateljstvu, prihvaćanju i samoizražavanju te potiču djecu da prihvate svoju individualnost i rade prema zajedničkom cilju. Veliku inspiraciju svaki knjižničar može pronaći i na mrežnoj stranici *online* čitateljskog kluba „Tragači“ koja se, nažalost, više ne ažurira, a sadrži bogatu bazu recenzija knjiga, kvizova, igara i slično. Blog je bio namijenjen djeci u dobi od 8 do 13 godina koja vole čitati i tragati za dobrim knjigama. Knjižničarke, administratorice bloga, iz tjedna u tjedan postavljale su teme i pitanja za raspravu o knjizi koja se čitala određeni mjesec, a djeca, članovi „Tragača“, rješavali su zadatke i pisali svoje komentare, doživljaje i razmišljanja o pročitanom (Kolarić et al., 2013).

3.2. Izazovi i dobrobiti dječjeg čitateljskog kluba

Prvi i općepoznati izazov jest privući djecu u knjižnicu. Osim što gube interes, djeca su opterećena brojnim drugim obavezama i izvannastavnim aktivnostima pa im dolazak u knjižnicu, kao i čitanje, nisu na prvom mjestu. Zato se susreti u posljednjih nekoliko mjeseci održavaju subotom. Djeci su se promijenila i očekivanja te stalno žele biti zabavljeni. Digitalna tehnologija izrodila je netrpeljivost prema dosadi, a to je problem jer je čitanje relativno statično, barem u početku. Nedostatak mirnog vremena u kojem ne radimo ništa veliki je problem jer bez mnogih sati provedenih uz knjigu dijete nikad neće razviti sposobnost dubinskog čitanja (Bukvić Pažin i Ott Franolić 2023: 129, 114). Određivanje dobne granice ispostavlja se također kao mogući izazov u radu zato što prevelika dobna razlika u strukturi znači i otežanu prilagodbu sadržaja za čitanje, kao i zadataka. Ono što je pozitivno u skupinama mješovitog uzrasta jest to što djeca mlađeg uzrasta mogu mnogo naučiti od starijih članova kluba te se osjećaju prihvaćenima u društvu starije djece.

National Book Trust (2024) svake godine provodi istraživanje o pismenosti djece i mladih u dobi od 5 do 18 godina. Istraživanje iz 2024. temelji se na 76 131 odgovoru te uključuje odgovore o uživanju u čitanju, učestalosti i motivaciji, a evaluira ih prema dobi, spolu, društveno-ekonomskom i geografskom položaju. Rezultati pokazuju da i dalje opada broj djece i mladih koji uživaju u čitanju u slobodno vrijeme te je postotak 2024. godine bio najniži od kada se istraživanje provodi (2005. godine).

U kategoriji „Uživanje u čitanju“ samo jedno od troje djece i mladih (34,6 %) u dobi od 8 do 18 godina izjavilo je da je uživalo u čitanju u svoje slobodno vrijeme. Razine uživanja u čitanju smanjile su se za 8,8 % samo tijekom prošle godine. U kategoriji „Učestalost čitanja“ navodi se da je nešto više djece i mladih u dobi od 8 do 18 godina izjavilo da radije čitaju u školi (40,5 %), nego u slobodno vrijeme (34,6 %).

Stavljajući po strani sve moguće prepreke i izazove, dobrobiti samih susreta s djecom su itekako mjerljive i vidljive. Prema Bekdaş i Karaoğulları (2024) na prvom mjestu je razvijanje redovitih navika čitanja, uz raznovrsne materijale za čitanje i pružanje socijalne i obrazovne podrške. Čitateljski klubovi ujedno nude i strukturirano okruženje u kojem djeca mogu razviti redovite navike čitanja. Privlačenje interesa djece ponudom knjiga različitih

žanrova i tema povećava njihovu motivaciju za čitanje. Krashen (2004) navodi da su oni zapravo društvena platforma na kojoj djeca mogu podijeliti svoja čitateljska iskustva i raspravljati o knjigama te da time djeca bolje razumiju tekstove koje čitaju i više uživaju u iskustvima čitanja.

4. Čitateljski klub „Između redaka”

Čitateljski klub „Između redaka” namijenjen je mladima i odraslima, a u Knjižnici i čitaonici „Fran Galović” Koprivnica kontinuirano djeluje već više od 11 godina. Najdugovječniji je čitateljski klub u Knjižnici i čitaonici „Fran Galović” Koprivnica, no ne i prvi. Oduvijek svjesni važnosti ovakvog načina okupljanja čitatelja, knjižničari su i ranije pokušavali pokrenuti neki oblik čitateljskog kluba pa postoje interni zapisi koji svjedoče o jednom takvom pokušaju 2005. godine. Taj je klub, prema riječima dr. sc. Dijane Sabolović-Krajina, okupljao nekoliko najaktivnijih knjižničnih korisnica, zaljubljenica u knjigu i čitanje, koje su se sastajale subotom, razgovarale o knjigama i razmjenjivale preporuke. Klub nije djelovao dugo, ponajprije zbog nedostatka vremena i truda koji su knjižničari mogli posvetiti takvom programu.

Nakon pomne pripreme i edukacije koja se ponajprije temeljila na istraživanju načina djelovanja drugih uspješnih čitateljskih klubova u Hrvatskoj (Tibljaš, 2014) te nakon istraživanja interesa za ovakvom vrstom okupljanja, pokrenut je Čitateljski klub za mlade koji je kasnije prerastao u Čitateljski klub „Između redaka”. Prvi sastanak kluba održan je 6. prosinca 2013. godine i, iako je inicijalno zamišljen kao klub koji će okupljati mlade zaljubljenike u čitanje, s vremenom se zbog raznih izazova transformirao u klub koji je otvoren svima. Upravo je spremnost na promjene i prilagodbe jedan od razloga opstanka i dugotrajnog kontinuiranog djelovanja ovog čitateljskog kluba.

Klub je pokrenut s ciljem popularizacije knjige i čitanja, poticanja na aktivno čitanje, razmjene čitateljskih iskustava, poticanja razvoja kritičkog mišljenja, kreativnosti i komunikacijskih vještina te stvaranja prostora za razgovor i opuštanje, što odražava i slogan pod kojim klub od početka do danas djeluje – „Ukradite vrijeme za čitanje, poklonite si vrijeme za druženje!“. Uz zajedničko čitanje i razgovor u ugodnom okruženju, klub promovira čitanje kao najbolji način opuštanja i smanjenja stresa te promovira čitanje zbog užitka koje je osobito kod mladih ljudi zapostavljeno u odnosu na

funkcionalno čitanje, odnosno ono što moraju čitati i savladati u okviru nastavnog programa. Kao što Pennac (1996) govori u svojoj knjizi „Od korica do korica“, odrasli čitatelji dodjeljuju sebi određena prava (da ne čitaju, da preskaču stranice, da ne dovrše knjigu, da ponovno čitaju, da čitaju bilo što, pravo na zanos, da čitaju bilo gdje, da pabirče, da čitaju naglas i pravo na šutnju) koja se mladima redovito uskraćuju. Upravo je čitateljski klub zamišljen kao mjesto na kojemu će mladima biti osviještena ova prava i pružena mogućnost da čitaju po istom principu.

U početku je klub okupljao mlade ljude različitih dobnih skupina, od srednjoškolaca i studenata pa do nešto starijih članova do 30 godina. S obzirom na to da se početna grupa mladih ljudi s vremenom počela osipati, a najznačajniji razlozi za to bili su odlazak srednjoškolaca na studij izvan Koprivnice, zapošljavanje i nemogućnost usklađivanja vremena za dolazak na sastanke kluba, od rujna 2015. godine klub je otvoren za sve i danas okuplja većinom osobe srednje i starije životne dobi. Klub je otvorenog tipa i iako danas djeluje kao koherentna grupa, novi su članovi uvijek dobrodošli i rado prihvaćeni, a za dolazak nije potrebna prethodna najava. Klub okuplja 15-ak članova od kojih se 8 može smatrati redovnim članovima. Ovaj broj članova kluba optimalan je jer je iskustvo pokazalo da prevelik broj članova koji sudjeluju u raspravi loše utječe na samu raspravu, teže je osigurati dobro i poticajno ozračje i svima dati priliku da izraze mišljenje i sudjeluju.

Klub je od početka djelovao je kao klub po modelu *single-title* što znači da u pravilu, uz pokoju iznimku, svi članovi čitaju isti naslov. Iznimke od čitanja istog naslova najčešće su bile čitanje knjiga po izboru u okviru određenog žanra, čitanje knjige određenog autora po izboru, samostalno odabranog publicističkog naslova, putopisa, biografije, stripa, pa čak i slikovnice. Iako općenito postoji mogućnost da voditeljica kluba odredi koji će se naslov čitati, od početka je pravilo da naslov biraju čitatelji. Upravo je ova mogućnost isprofilirala klub kao mjesto na kojem se najčešće biraju kvalitetniji književni naslovi, nagrađivana djela, djela dobitnika Nobelove nagrade za književnost i sl. Do kraja 2024. održana su 122 sastanaka na kojima su članovi raspravljali o isto toliko različitih knjiga što nije zanemariva brojka.

Kada govorimo o obvezama voditeljice čitateljskog kluba, one uglavnom obuhvaćaju zadatke vezane uz organizaciju, koordinaciju i motivaciju članova kluba. Voditeljica planira sastanke kluba koji se održavaju jednom mjesečno,

najčešće posljednji utorak u mjesecu u 17 sati te obavještava članove o terminu i naslovu koji se čita, vodi evidenciju održanih sastanaka, čitanih i predloženih naslova te provedenih aktivnosti, pruža podršku članovima pri izboru naslova za čitanje i u suradnji s drugim odjelima i knjižnicama osigurava dovoljan broj primjeraka potrebnog naslova. U početku djelovanja kluba voditeljica je bila i moderator rasprava, no s vremenom se nastojalo ovu ulogu svesti na najmanju moguću mjeru i osigurati što veću autonomiju i samostalnost čitateljske skupine. U tom smislu danas grupa funkcionira vrlo samostalno, gotovo da ne postoji potreba za moderatorom tijekom rasprave i, u slučaju spriječenosti dolaska voditeljice, članovi su sposobni sami održati vrlo kvalitetnu raspravu. Komunikacija s članovima odvija se putem grupe na Viberu, elektroničkom poštom ili telefonom i prilagođava se željama članova.

Sastanci Čitateljskog kluba održavaju se u prostoru knjižnice uz povremene iznimke. Postojali su određeni pokušaji održavanja sastanaka u drugim, možda manje formalnim prostorima kao što su kafići ili knjižnično dvorište tijekom ljeta, no iskustvo je pokazalo da je knjižnični prostor *Makerspacea* najprimjereniji jer nema buke i drugih čimbenika koji su ometali raspravu. Članovi kluba redovito se fizički sastaju u knjižnici što je bilo izazovno tijekom pandemije bolesti COVID-19. Iako je postojala mogućnost da se sastaju virtualno, ta je mogućnost odbačena pa su rasprave o knjigama koje su bile u planu za mjesece u kojima je fizičko sastajanje onemogućeno održane kasnije.

Iako je fokus rasprave na određenom pročitanom djelu, valja istaknuti da se na sastancima često razgovara o brojnim drugim aktualnim temama, preporučuju se dobre knjige, komentiraju novi naslovi i autori, ali i druga kulturna, društvena i zabavna zbivanja u gradu pa su članovi kluba knjižničarima vrlo koristan izvor informacija.

Članovi kluba preferiraju raspravu unutar grupe, no povremeno su spremni na izlazak iz zone komfora pa se organiziraju susreti s članovima drugih klubova kao što su Čitateljski klub slijepih „Šišmiš“, virtualno s članovima Čitateljskog kluba „Cheetaj!“ Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac, a katkad i s gostujućim autorima. Osim toga, članovi kluba česti su posjetitelji i drugih knjižničnih kulturnih programa.

Rasprave su često žustre i intelektualno poticajne, no tuđa se mišljenja cijene i uvažavaju, čak i kad se članovi ne slažu. Povjerenje u čitateljske

sposobnosti članica kluba najbolje se očitovalo u tome što su dobile priliku čitati, komentirati i usmjeravati tekst jednog od članova, koji je kasnije uvrstio te tekstove u zbirku kratkih priča (Pernjak, 2022: 173).

Članovi čitateljskog kluba ujedno su i vrijedni knjižnični suradnici i kritičari, često nude zanimljive prijedloge i rješenja za izazove s kojima se knjižničari suočavaju jer nude drukčiju perspektivu te rado sudjeluju u knjižničnim programima. Jedan od programa u kojem su bili vrlo aktivni je program „Ambasadori čitanja" 2023. u kojem su sudjelovale 3 članice i 1 član.[19]

4.1. Izazovi i dobrobiti djelovanja čitateljskog kluba za odrasle

Iskustvo pokazuje da su najveći izazovi u djelovanju kluba vremenska organizacija pa iako većini sadašnjih članova termini održavanja sastanaka odgovaraju i dolaze redovito, teško je pronaći termin koji bi odgovarao i nekim eventualnim novim članovima, osobito mladima ili zaposlenim osobama. Potencijalni izazov nabavljanja dovoljnog broja primjeraka građe dosta se uspješno prevladava kvalitetnom suradnjom s drugim knjižnicama i međuknjižničnom posudbom.

Potrebno je istaknuti da, zbog literature koju članovi preferiraju, ovaj čitateljski klub odgovara trenutačnim članovima, no mnogim čitateljima ne bi odgovarao jer možda preferiraju drugačiju literaturu, žanrove ili autore. Rješenje ovog izazova leži u pokretanju drugih čitateljskih grupa tako da svatko može pronaći klub/grupu koja mu više odgovara.

U Knjižnici i čitaonici „Fran Galović" Koprivnica održane su dvije radionice (2014. i 2016. godine) u okviru Centra za stalno stručno usavršavanje knjižničara o temi čitateljskih klubova koje su vodile Verena Tibljaš i Vesna Kurilić iz Gradske knjižnice Rijeka, knjižničarke s bogatim iskustvom u osnivanju i vođenju čitateljskih klubova za djecu, mlade i odrasle (Gašpar, Dravinski, Krulić Gačan, 2016). Radionice su bile namijenjene knjižničarima, učiteljima i svim zainteresiranim potencijalnim voditeljima čitateljskih

[19] *Ambasadori čitanja*. Knjižnica i čitaonica „Fran Galović" Koprivnica. https://www.knjiznica-koprivnica.hr/ambasadori-citanja/ [20.9.2025.]

klubova. Pokazalo se da je potrebno mnogo truda i motivacije, ponajprije voditelja čitateljskih klubova, kako bi se klubovi razvijali i uspješno djelovali. U tom je smislu potrebno sustavno raditi na poticanju i osnaživanju osoba koje bi se željele okušati u takvim aktivnostima jer je zahtjevno i neodrživo ako klub ovisi o jednom voditelju i njegovom entuzijazmu, a osobito je teško očekivati da jedna osoba vodi više različitih klubova.

Dobrobiti sudjelovanja u radu ovog čitateljskog kluba daleko nadilaze izazove pa iskustva članova pokazuju da sudjelovanje utječe na intelektualni razvoj, razvoj kritičkog mišljenja i analitičkih sposobnosti te vještine argumentacije i izražavanja vlastitog mišljenja. Sa socijalnog aspekta, sudjelovanje u čitateljskom klubu članovima omogućuje stvaranje novih poznanstava, prijateljstava i kontakata s ljudima sličnih interesa te utječe na osjećaj pripadnosti zajednici ljudi koji dijele iste interese, odnosno ljubav prema čitanju. Utječe i na osobni rast, povećava motivaciju za čitanje, omogućuje bolje razumijevanje različitih perspektiva i životnih iskustava te razvoj empatije uživljavanjem u različite književne likove. Članovi su se složili da djela o kojima se raspravlja na sastancima puno bolje pamte. Nezanemariva je i kulturološka dimenzija koja uključuje upoznavanje različitih kultura putem književnosti, bolje razumijevanje društvenih procesa i pojava te aktivno sudjelovanje u kulturnom životu zajednice.

5. Čitateljski klub slijepih „Šišmiš“

Kada govorimo o čitateljskim klubovima u Koprivnici, svakako valja spomenuti Čitateljski klub slijepih „Šišmiš“ koji djeluje pri Udruzi slijepih Koprivničko-križevačke županije. Klub je pokrenut u lipnju 2013. godine u sklopu programa psihosocijalne rehabilitacije koji je financiralo Ministarstvo demografije, obitelji, mladih i socijalne politike s ciljem smanjenja socijalne isključenosti (Krulić Gačan, Kerovec, 2018: 83–87). Klub dakle djeluje više od 11 godina, a članovi se sastaju jednom mjesečno i raspravljaju o istom naslovu. Knjižnica i čitaonica „Fran Galović” Koprivnica podupire rad kluba osiguravajući zvučnu građu za članove, iako je tu važnija uloga Hrvatske knjižnice za slijepe, te osiguravajući prostor za održavanje susreta.

Društveni značaj i dobrobiti ovog kluba nemjerljive su. On otvara prostor za inkluziju i socijalizaciju slijepim i slabovidnim osobama, stvara prostor za

aktivno sudjelovanje u društvu, razvoj prijateljstava i društvenih veza, razmjenu međusobnih iskustava i međusobnu podršku te jačanje samopouzdanja članova. Važan je i kulturno-obrazovni aspekt kluba jer članovima pruža pristup književnoj kulturi, razvoj kritičkog mišljenja, jačanje komunikacijskih vještina, učenje i osobni razvoj te širenje kulturnih horizonata. Sudjelovanje u ovakvom obliku organiziranog programa članovima kluba smanjuje osjećaj izoliranosti pa svakako ima i terapeutski utjecaj na mentalno zdravlje. Važan je i utjecaj na zajednicu jer prisutnost ovakvog kluba podiže svijest o kulturnim potrebama i mogućnostima osoba s invaliditetom, promovira inkluzivnost u kulturnom životu zajednice te educira javnost o potrebama slijepih osoba. Isto tako, povezuje članove s drugim organizacijama i ustanovama te im susretima s drugim čitateljskim klubovima i susretima s autorima omogućuje razmjenu iskustava s videćim osobama.

Uspjeh ovog kluba pokazuje važnost inkluzivnih kulturnih programa i njihov značajan doprinos kvaliteti života osoba s invaliditetom. Čitateljski klub „Šišmiš“ predstavlja iznimno važnu inicijativu, prvu takvu u Republici Hrvatskoj (Krulić Gačan, Kerovec, 2018), koja pokazuje kako se prilagođenim pristupom i odgovarajućom podrškom mogu prevladati fizička ograničenja u pristupu književnosti i kulturi. Kroz svoj rad, klub ne samo da omogućuje slijepim i slabovidnim osobama pristup književnim djelima, već stvara i prostor za njihovo aktivno sudjelovanje u kulturnom životu zajednice, osobni razvoj i socijalnu integraciju.

6. Zaključak

Čitateljski klubovi u Knjižnici i čitaonici „Fran Galović“ Koprivnica predstavljaju značajnu kulturno-obrazovnu aktivnost koja donosi višestruke dobrobiti svojim članovima i zajednici. Kroz djelovanje Čitateljskog kluba za odrasle „Između redaka“, dječjeg Čitateljskog kluba „Čituljko“ te suradnju s Čitateljskim klubom slijepih „Šišmiš“, knjižnica uspješno ispunjava svoju misiju poticanja čitanja i stvaranja prostora za kvalitetnu komunikaciju među različitim društvenim skupinama.

Unatoč suvremenim izazovima poput pada interesa za čitanje, posebno kod mladih, i vremenskih ograničenja u sudjelovanju članova, klubovi pokazuju iznimnu prilagodljivost i održivost. Dugogodišnje kontinuirano

djelovanje (više od 11 godina Čitateljskog kluba „Između redaka“) svjedoči o kvaliteti programa i njegovoj važnosti za zajednicu.

Ključne dobrobiti koje klubovi donose uključuju intelektualni razvoj članova, jačanje socijalnih veza, poticanje kritičkog mišljenja i osobnog rasta.

Za budući razvoj, važno je nastaviti prilagođavati programe potrebama članova, poticati osnivanje novih čitateljskih grupa, educirati potencijalne voditelje, održavati fleksibilnost u organizaciji i sadržaju te raditi na privlačenju novih članova, posebno mladih.

Literatura

1. Bašić, I. (2014) *O čitateljskim grupama : metodički priručnik s primjerima dobre prakse*. Zagreb: Balans centar za logopedagogiju i biblioterapiju.
2. Bekdaş, M. i Karaoğulları, N. *The effect of reading club on reading habits of primary school children*. (2024) Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/382597958_THE_EFFECT_OF_READING_CLUB_ON_READING_HABITS_OF_PRIMARY_SCHOOL_CHILDREN_4TH_INTERNATIONAL_EURASIA_SCIENTIFIC_RESEARCH_AND_INNOVATION_CONGRESS [15. 1. 2025.]
3. Bukvić Pažin, A. i Ott Franolić, M. (2023) *Velika važnost malih priča: zašto i kako čitati djeci*. Zagreb: Naklada Ljevak.
4. Gašpar, I., Dravinski, P., Krulić Gačan, M. (2016) Održana CSSU radionica „Čitateljski klubovi“. *HKD Novosti*, 69. Dostupno na: https://arhiva.hkdrustvo.hr/www.hkdrustvo.hr/hkdnovosti/clanak/1192.html [10. 1. 2025.]
5. Grosman, M. (2010) *U obranu čitanja : čitatelj i književnost u 21. stoljeću.* Zagreb: Algoritam.
6. *IFLA-ine smjernice za knjižnične usluge za djecu od rođenja do 18 godina*. (2018) Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo. Dostupno na: https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/libraries-for-children-and-ya/publications/ifla-guidelines-for-library-services-to-children_aged-0-18-hr.pdf [8. 1. 2025.]
7. Kolarić, A., Šimić, S., Štivić, V. i Žentil-Barić, Ž. (2013) Čitateljski blogovi Tragači i Knjiški frikovi – usluge za djecu i mlade na Web-u 2.0. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 56, 3. Str. 91-100. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/file/170406 [8. 1 .2025.]
8. Krulić Gačan, M. i Kerovec, A. (2018) Knjižnica - točka integracije i senzibilizacije: deset godina suradnje Knjižnice i čitaonice „Fran Galović“ Koprivnica s Udrugom slijepih Koprivničko-križevačke županije na usluzi za slijepe i slabovidne osobe. U: Sabolović-Krajina, D. (ur.) *Socijalno inkluzivne knjižnične usluge: zbornik radova.* Koprivnica: Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica. Str. 74–88.

9. National Literacy Trust: Children and young people's reading in 2024. Dostupno na: https://literacytrust.org.uk/research-services/research-reports/children-and-young-peoples-reading-in-2024/ [19. 12. 2024.]
10. Pennac, D. (1996) *Od korica do korica – uvod u čitanje i tajne lektire*. Zagreb: IRIDA. Str. 147.
11. Pernjak, D. (2022) *Muškarci imaju p.* Koprivnica: Vošicki. Str. 173.
12. Tibljaš, V. (2014) Čitateljski klub: upute za voditelje. Magazin. Dostupno na: https://stage.gkr.hr/magazin/teme/citateljski-klub-upute-za-voditelje--a-1109 [8. 1. 2025.]

Članovi Čitateljskog kluba „Lectoria“ Gradske knjižnice Požega korisnici su, suradnici i partneri Knjižnice
Members of the Lectoria Book Club of the Požega City Library are Users, Collaborators and Partners of the Library

Mirjana Franculić
mfranculic@gmail.com
Vlasta Peći Marčetić
vlasticap@gmail.com
Gradska knjižnica Požega

Sažetak

Tekst se bavi značajem čitateljskih klubova kao ključnog alata u poticanju čitanja, razvoju kulturne pismenosti i jačanju društvene kohezije. Primjerom Čitateljskog kluba „Lectoria“ Gradske knjižnice Požega, ističe se uloga knjižnica u stvaranju inkluzivnih prostora za intelektualnu razmjenu, međukulturni dijalog i osobni rast. Klub „Lectoria“, osnovan 2014., pruža primjer dobre prakse u promicanju čitateljskih navika i kulture dijaloga, istovremeno osiguravajući osjećaj pripadnosti i podrške za članove različitih dobnih i profesionalnih skupina. Članovi čitateljskih klubova Gradske knjižnice Požega nisu samo korisnici, već i suradnici, partneri i prijatelji knjižnice koji aktivno doprinose oblikovanju programa i aktivnosti.

Klubovi poput Čitateljskog kluba „Lectoria“ omogućuju raznovrsne aktivnosti poput književnih rasprava, radionica i književnih susreta, čime se knjižnice pozicioniraju kao središta znanja i društvenog razvoja. Projekt „Čitam.“ Gradske knjižnice Požega dodatno ističe kako europsko financiranje doprinosi razvoju čitateljske kulture i inkluzivnosti, s naglaskom na ranjive skupine poput mladih, starijih osoba i osoba s invaliditetom. Publikacije poput zbirki preporuka i digitalnih platformi trajni su doprinos širenju čitateljskih kompetencija i promicanju književnosti.

Važnost knjižnica očituje se u njihovoj sposobnosti da čitanjem promiču kritičko razmišljanje, empatiju i toleranciju, osnažujući pojedince i zajednice za cjeloživotno učenje i kulturni dijalog.

Ključne riječi: Čitateljski klub „Lectoria“, Gradska knjižnica Požega, poticanje čitanja, preporuke za čitanje, projekt „Čitam.“

Abstract

The text highlights the importance of book clubs as a key tool for fostering reading, cultural literacy, and social cohesion. Using the example of the Lectoria Book Club at the Požega City Library, it underscores libraries role in creating inclusive spaces for intellectual exchange, intercultural dialogue, and personal growth. Founded in 2014, Lectoria serves as a model of good practice, promoting reading habits and a culture of dialogue while fostering a sense of belonging and support for members from diverse age groups and professions. Members of the Požega City Library's book clubs are not only users but also collaborators, partners, and friends of the library, actively contributing to the design of programs and activities.

Clubs like Lectoria facilitate diverse activities, including literary discussions, workshops, and author events, positioning libraries as hubs of knowledge and social development. The *Čitam.* project by the Požega City Library further demonstrates how European funding advances reading culture and inclusivity, focusing on vulnerable groups such as youth, the elderly, and people with disabilities. Publications like recommendation collections and digital platforms provide lasting contributions to the promotion of reading skills and literature.

The significance of libraries lies in their ability to promote critical thinking, empathy, and tolerance through reading, empowering individuals and communities for lifelong learning and cultural dialogue.

Keywords: book clubs, Čitam. Project, encouraging reading, Lectoria Book Club, Požega City Library, reading clubs, recommendations for reading

1. Uloga knjižnice u razvoju čitateljske kulture i interkulturalnog dijaloga kroz čitateljske klubove

Čitanje ima ključnu ulogu u razvoju pojedinaca i društva, poticanju kritičkog mišljenja, razvijanju empatije i jačanju kulturne svijesti. U suvremenom dobu, kada digitalni mediji sve više dominiraju našim vremenom, važnost čitanja postaje još izraženija. Knjižnice diljem svijeta, a posebno u lokalnim zajednicama, postaju središnja mjesta za promicanje čitateljske kulture, osnaživanje socijalne kohezije i poticanje cjeloživotnog učenja.

Potreba za dijalogom i komunikacijom oduvijek je bila dio ljudske povijesti, književnost je univerzalni jezik koji nadilazi sve granice, a narodna je knjižnica lokalno informacijsko središte koje svojim korisnicima osigurava pristup svim vrstama znanja i informacija. Neophodna je sastavnica društva znanja koja se neprestano prilagođava novim sredstvima komunikacije kako bi svim građanima osigurala pristup informacijama i omogućila njihovu smislenu uporabu. Ona osigurava javno dostupan prostor za proizvodnju znanja, kulturno dijeljenje i razmjenu informacija te promicanje građanskog angažmana. Knjižnice stvaraju zajednice, dopiru do novih korisnika i aktivno slušaju kako bi podržale osmišljavanje usluga koje zadovoljavaju lokalne potrebe i podižu kvalitetu života. Javnost ima povjerenje u svoju knjižnicu, a zauzvrat, narodne knjižnice teže proaktivnom informiranju i educiranju svoje zajednice (IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice, 2022). Stvaranjem uvjeta slušanja i dijeljenja, čitateljski klubovi imaju potencijal poslužiti kao prostori u kojima se razvija interkulturalna svijest i kompetencije. Kroz kritičko čitanje, pojedinci koji sudjeluju u književnim klubovima sudjeluju u zajedničkim čitateljskim iskustvima.

Kompetencije neophodne za međukulturni dijalog ne stječu se automatski: potrebno ih je usvojiti, uvježbati i primjenjivati tijekom cijelog života (Mićanović, 2011: 44).

Gradska knjižnica Požega prepoznala je svoju važnu ulogu u poticanju čitanja i, između ostalih programa, događaja i edukacija koje kontinuirano provodi, odlučila je u svoje programe uvrstiti osnivanje čitateljskih klubova.

2. Čitateljski klubovi: prilika i izazovi za knjižnice i njihove članove

Čitateljski klubovi postali su ključni dio knjižničnih programa, nudeći niz prednosti za knjižnice i njihove članove. Ove inicijative ne samo da obogaćuju ponudu knjižnica, već potiču čitateljske navike, jačaju socijalnu povezanost unutar zajednice i stvaraju prilike za osobni i profesionalni razvoj. No, kao i svaka organizirana aktivnost, čitateljski klubovi suočavaju se s izazovima koji zahtijevaju pravilnu podršku i organizaciju kako bi bili uspješni i održivi.

Knjižnice upotrebljavaju čitateljske klubove kao alat za povezivanje s lokalnom zajednicom. Organizacijom ovih klubova stvaraju prostor za socijalizaciju, omogućujući korisnicima da dijele zajednički interes prema čitanju. Takve aktivnosti često rezultiraju jačanjem društvenih veza i povećanjem vidljivosti knjižnice kao kulturnog središta. Osim toga, čitateljski klubovi imaju važnu ulogu u promociji čitanja, poticanju korisnika na istraživanje novih žanrova i autora te povećanju korištenja knjižničnih resursa. Također, knjižnice ovim programima imaju priliku razvijati suradnju s lokalnim autorima i izdavačima organiziranjem književnih susreta, radionica i drugih događanja.

Za članove klubova, prednosti su brojne. Kroz diskusije o pročitanim knjigama, članovi razvijaju analitičke i komunikacijske vještine, obogaćujući svoje čitateljsko iskustvo i stječući dublje razumijevanje književnosti. Također, klubovi pružaju osjećaj pripadnosti i društvene povezanosti, što pozitivno utječe na emocionalnu dobrobit članova. Razmjenom mišljenja, članovi se izlažu raznolikim perspektivama čime se potiče kritičko razmišljanje i osobni rast.

Unatoč brojnim prednostima, organizacija čitateljskih klubova dolazi s izazovima. Različite razine angažiranosti članova mogu utjecati na dinamiku grupe, a sukobi oko izbora knjiga mogu smanjiti motivaciju za sudjelovanje. Veće grupe mogu otežati organizaciju diskusija i ravnomjernu uključenost svih članova. Također, obveze izvan kluba mogu ograničiti vrijeme koje članovi mogu posvetiti aktivnostima, što može utjecati na ukupni angažman.

Uz pravilnu podršku i organizaciju, čitateljski klubovi mogu prevladati ove izazove i postati važan dio knjižnične ponude. Ključ uspjeha leži u otvorenoj komunikaciji, fleksibilnosti i razumijevanju potreba članova. Voditelji klubova

igraju ključnu ulogu, osiguravajući ravnotežu između različitih interesa i poticanje aktivnog sudjelovanja svih članova.

Čitateljski klubovi nisu samo alat za promociju čitanja, već i sredstvo za izgradnju inkluzivnih i povezanih zajednica. Oni pružaju priliku za istraživanje različitih kultura, poticanje empatije i razumijevanje drugih perspektiva kroz književnost. Knjižnice koje uspješno integriraju čitateljske klubove u svoje programe stvaraju održive modele koji obogaćuju kulturni život zajednice i jačaju svoju poziciju središta znanja, kreativnosti i društvenog razvoja.

Uspješno integriranje čitateljskih klubova u svoje programe ostvarila je Gradska knjižnica Požega i stvorila uz korisnike i suradnike, prijatelje knjižnice i partnere koji svojim angažmanom sami stvaraju programe, sudjeluju u postojećim i potiču na razvoj novih.

3. „Lectoria": inkluzivan model čitateljskog kluba s dugoročnim uspjehom

Čitateljski klub „Lectoria" Gradske knjižnice Požega, osnovan 2014. godine, predstavlja inkluzivan model okupljanja ljubitelja knjige te promicanja čitateljske pismenosti i kulture čitanja. Klub je nazvan prema povijesnom čitateljskom društvu latinskog naziva „Lectoria societas", tj. Čitaoničko društvo koje je osnovano 1845. godine. U okviru Čitaonice, 1876. godine osniva se i Knjižnica. Posjećivali su je Oton Kučera, Miroslav Kraljević (slikar), Isidor Kršnjavi, a počasni članovi bili su Josip Juraj Strossmayer, Ivan Mažuranić i Janko Jurković (Bešlić, 2010: 5). Djelomičnim preuzimanjem naziva povezuje se tradicija i suvremenost.

„Lectoria" nije samo prostor za razmjenu mišljenja o književnim djelima, nego i mjesto gdje se gradi socijalna kohezija, potiče osobni rast i jača povezanost s knjižnicom kao kulturnim središtem. Kroz svoje aktivnosti, klub doprinosi stvaranju osjećaja pripadnosti i podrške unutar zajednice, što je posebno važno u suvremenom digitalnom dobu, kada mnogi oblici interakcije postaju virtualni. Čitateljski klub „Lectoria" otvoren je za odrasle čitatelje različitih dobnih skupina (od 28 do 78 godina) i profesionalnih pozadina, što osigurava dinamične rasprave i razmjenu perspektiva. Klub broji 24 aktivna člana, a mjesečni sastanci u knjižnici odvijaju se u atmosferi koja potiče otvorenost, toleranciju i aktivno sudjelovanje svih prisutnih. Voditeljice kluba,

djelatnice knjižnice Mirjana Franculić i Vlasta Peći-Marčetić, usmjeravaju rasprave i osiguravaju inkluzivno sudjelovanje svih članova.

Glavna specifičnost kluba je fokus na zajedničko čitanje jednog naslova, što omogućuje dubinsku analizu teksta i kvalitetne diskusije. Odabir knjiga temelji se na raznovrsnosti žanrova, uključujući klasike, suvremene bestselere, dobitnike Nobelove nagrade, prijedloge članova. Ovaj sustavni pristup potiče članove na istraživanje novih književnih područja. Klub njeguje ležeran pristup – dolazak na sastanke prilagođava se osobnim obvezama članova, čime se osigurava visoka posjećenost i kontinuiran interes. Sastanci, koji traju sat i pol, strukturirani su tako da svatko ima priliku iznijeti svoje dojmove i tumačenja pročitanih djela, što dodatno potiče razvoj komunikacijskih vještina i samopouzdanja.

Ivana Bašić u svojoj knjizi „O čitateljskim grupama“ (2014: 64) navodi da je idealan broj članova dvanaest jer omogućava da se svi osjećaju ugodno i da imaju vremena iznijeti svoje mišljenje, a da se istodobno postigne dinamika u razgovoru osoba koje se, barem na početku, ne poznaju. Ističe i da voditelji čitateljskih klubova smatraju da je poželjno da na prvom sastanku bude što više zainteresiranih jer će se ionako s vremenom taj broj smanjiti. Kriteriji za osnivanje čitateljskih klubova raznovrsni su, a među najčešćima su dob, spol ili neki zajednički interes, odnosno tema ili žanr.

Na temelju desetogodišnjeg iskustva može se reći da je Čitateljski klub „Lectoria“ fenomen koji demantira mnoge dosadašnje stavove u literaturi o čitateljskim klubovima. „Lectoria“ je klub koji je počeo svoj rad s 13 članica, da bi iz godine u godinu rastao i dosegao današnja 24 aktivna člana. S obzirom na to da je klub nastao na osnovama ležernosti, neobvezatnosti i slobodnih interpretacija osobnog doživljaja knjige, kao takav je privlačio sve veći broj članova koji nisu osjećali obavezu dolaska na svaki sastanak i obavezu čitanja svake zadaće, već kao željno iščekivano jednomjesečno druženje u knjižnici. Na svakom sastanku bude u prosjeku petnaest do osamnaest članova. Sastanak traje sat i pol tako da, unatoč većoj grupi, svi imaju vremena iznijeti svoje mišljenje o knjizi, a često se dogodi da pojedinci dođu na sastanak iako nisu stigli pročitati knjigu jer se žele družiti i/ili od drugih čuti mišljenja o knjizi. Kao što je već spomenuto, neki od kriterija osnivanja čitateljskih klubova jesu i dob, spol ili neki zajednički interes. Članovi čitateljskog kluba „Lectoria“ različite su dobi, različitog spola, različitih interesa, iz urbanih i ruralnih

sredina, različitih zvanja i stupnjeva obrazovanja, ali imaju istu želju – razgovarati o knjigama.

Ako je 12 članova po čitateljskoj grupi ideal onda je „Lectoria“ „daleko“ od ideala jer je taj broj premašen na svim sastancima. Broj članova Kluba jako je važan i ima svoje prednosti i nedostatke i o njima se može puno govoriti sa stajališta moderatora, tj. u ovom primjeru voditeljica knjižničarki.

Jedan od najvažnijih segmenata čitateljskog kluba upravo je knjiga koju članovi čitaju. Postoje dva osnovna modela čitateljskih grupa, model *single-title* i *multi-title* (Bašić, 2014: 53). U grupama koje djeluju prema modelu *single-title* svi čitaju istu knjigu što na susretu omogućava dubinsku analizu teksta. Sudionici imaju priliku usporediti na koji se način razlikuju njihova mišljenja o pročitanome te tako bolje upoznaju jedni druge, ali i preispituju vlastite stavove. Ovaj način rada najdraži je članovima kluba „Lectoria“. Za razliku od grupa koje djeluju prema modelu *single-title*, grupe koje se koriste modelom *multi-title* čitaju različite knjige o istoj temi. U tim se grupama rasprava temelji upravo na onome što tematiziraju knjige, s puno manjim fokusom na osobni doživljaj čitatelja. Odabir knjiga za čitanje u Klubu iznimno je važan i zahtjevan zadatak.

Moderatorice su te koje pripremaju knjige za svaki sastanak i vode računa da svi članovi grupe dobiju knjigu za čitanje da bi se o njoj moglo na sljedećem sastanku razgovarati. Pri odabiru knjiga za čitanje uvelike pomaže dugogodišnje iskustvo rada u knjižnici i pristup knjigama, bez obzira na to je li riječ o starim ili najnovijim naslovima pristiglim u knjižnicu. Knjižničarke moderatorice već kod nabave građe vode brigu da se nabave naslovi koji su potencijalni sadržaj za čitanje u Klubu, vode brigu da se nabavi dovoljan broj jednog naslova za sve članove. Brinu se o zaduženju i razduženju odabranih knjiga za čitateljski klub, biraju bestselere, klasike, nagrađivane knjige, knjige dobitnika Nobelove nagrade, istražuju raznoliku literaturu, literaturu vrijednu rasprava, poznate svjetske preporuke i prihvaćaju prijedloge članova kluba te priređuju literaturu po njihovim iskazanim željama. Prema riječima Lionela R. McColvina potrebno je prihvatiti da „ono što za jednu osobu nema vrijednost možda bude od velike pomoći drugoj, da u nesavršenom svijetu nesavršenih čitatelja postoji mjesto za nesavršene knjige“ (Turkalj, 2019). Važno je pronaći knjigu koju će svi željeti pročitati bez obzira na to kakvo će mišljenje o njoj oformiti nakon završetka čitanja. S vremenom čitatelji postaju samostalniji pri

odabiru knjiga jer točno znaju što je primjerena knjiga za njihov klub (Bašić, 2014: 71).

Članovi kluba „Lectoria“ navode da najviše vole knjige koje se jednom dijelu članova svide, a drugom ne. Takve su najbolji povod za raspravu i uvijek izazovu najjače emocije i najveće zadovoljstvo slušanja i iskazivanja oprečnih mišljenja i stavova o nekoj temi ili književnom izričaju.

Strukturu i pravila rada u Klubu stvaraju sami članovi međusobnim dogovorom. Tečna komunikacija i kulturni dijalog podrazumijevaju da svaki član Kluba iznosi doživljaj o pročitanom, svatko ima pravo na svojih „5 minuta“. Nakon što svi članovi iznesu svoj doživljaj knjige, slijede rasprave i analize koje su temeljene na osobnim doživljajima knjige te iskazivanje oprečnih mišljenja koja često izazovu smijeh, opuštenu i ležernu atmosferu. Kao što u svojoj knjizi navodi King (2023), knjige se moraju svidjeti i zabaviti čitatelje. Isto tako, oprečna mišljenja omogućuju zanimljiviju i dublju raspravu dok ista mišljenja raspravu ne mogu potaknuti, mogu je samo zaključiti. Nakon rasprave slijedi ocjenjivanje pročitanoga iz čega se izvodi zaključak i prosječna ocjena knjige koja govori u kojem smjeru treba knjigu dalje preporučivati. Kraj sastanka uvijek je usmjeren iskazivanju stavova i mišljenja o mnogim drugim životnim situacijama koje pročitane knjige potaknu. Na kraju se, u još ležernijem stilu nego tijekom susreta, razgovara o privatnim stvarima. Desetogodišnjim se druženjem članovi grupe, koji nisu formalno prijatelji, poznaju i razumiju više nego prijatelji jer su naučili slušati, uvažavati, iskazivati, prihvaćati, cijeniti svoje i tuđa mišljenja. Sastanci su ležerni, neobvezatni, opuštajući i kao takvi neopterećujući za članice. Stoga je Klub uspješan, mnogobrojan, a druženja uz knjigu razvila su se u prijateljsko čavrljanje uz kavu, čaj, kolačiće te puno dobrih preporuka i poticanja sebe i drugih na čitanje.

Slika 1.: Sastanak glasnog čitanja u Dvorani Znanja

Ovakav način rada uspostavlja rutinu, stvara sigurnost i očekivanu atmosferu u Klubu, što potiče na daljnje druženje, bolje razumijevanje, stimulira intelektualno sazrijevanje i napredovanje u kritičkom čitanju, stvara osjećaj pripadnosti, međusobnog poštovanja i samopoštovanja. Peti-Stantić (2019: 68) tvrdi da je čitanje umijeće, ali i otvaranje vlastite slobode, čitanje je čarolija, osobna i jedinstvena za svakog pojedinca.

4. Suradnja i vidljivost kroz čitateljske preporuke u knjižnici

Članovi kluba „Lectoria“ nisu samo korisnici, već i suradnici te partneri knjižnice. Aktivno sudjeluju u oblikovanju i predlaganju programa te aktivnosti u knjižnici, što uključuje organizaciju književnih susreta, radionica i kulturnih događanja. Njihova uključenost osigurava da knjižnica pruža sadržaje relevantne za potrebe i interese šire zajednice. Njihovo znanje i iskustvo, stečeno kroz rasprave i razmjenu ideja unutar kluba, pridonosi razvoju inovativnih inicijativa koje dodatno obogaćuju ponudu knjižnice.

Njihove aktivnosti, uključujući doprinos manifestacijama poput Noći knjige i Mjeseca hrvatske knjige, povezuju knjižnični prostor s hrvatskom

književnošću i obogaćuju kulturni život zajednice. Suradnja s klubom također omogućuje knjižnici da lakše identificira potrebe korisnika, što rezultira kvalitetnijim i prilagođenim uslugama.

Uz to, članovi redovito sudjeluju u knjižničnim projektima i kulturnim događajima, što dodatno jača njihovu ulogu kao promotora čitanja i građana aktivnih u kulturnom životu zajednice. Anketna istraživanja iz 2022. godine pokazala su visok stupanj zadovoljstva članova klubom, pri čemu su gotovo svi istaknuli osjećaj ispunjenosti i pripadnosti nakon svakog susreta.

Biti vidljiv, pretraživ, prepoznatljiv izuzetno je važno u današnjem digitalnom dobu i tom vidljivošću promicati tradicijske vrijednosti još je važnije. Čitati i dijeliti doživljaj pročitanog misija je čitateljskih klubova unutar misije i vizije narodnih knjižnica. Obostrano zadovoljstvo proizvođača kulturnih sadržaja, kompetentnih preporučitelja dobre knjige i konzumenata tih istih proizvoda, korisnika knjižničnih usluga, dovodi knjižnicu u povoljan položaj u kojemu ona izravno i neizravno utječe na kvalitetno provođenje slobodnog vremena, potiče na čitanje, slušanje, uvažavanje i vrednovanje tuđih mišljenja, stavova i preporuka. Prema Sigmundu Freudu i Carlu Gustavu Jungu čitanje ima terapijsku vrijednost, čitanje je imaginacija, imaginacija povezana s učenjem, s tehnikama opuštanja, traženjem smisla života i uživanjem u njemu (Sabljak, 2022: 60).

„Lectoria“ je danas vidljiva i prepoznatljiva kao klub koji svojim djelovanjem u požeškoj knjižnici svaki mjesec iznjedri nove preporuke za kojima posežu svi oni koji trebaju poticaj za čitanje, oni koji ne žele pogriješiti i izabrati knjigu koja ne samo da ih neće potaknuti na čitanje, nego će postići upravo suprotno. Nema loših knjiga, ali se može dogoditi da pojedina knjiga pojedinom čitatelju u danom trenutku, zbog trenutačne životne situacije u kojoj se nalazi, nije zanimljiva i on je ne može ili ne želi čitati. Stoga je važno prije čitanja dobiti dojam o knjizi, pogotovo dojam od kompetentnih preporučitelja. Dobru preporuku žele i oni kojima ne treba poticaj za čitanje, koji rado i mnogo čitaju, ali žele i vole dobru preporuku, žele čuti kako su drugi doživjeli umjetničko djelo, kakve su dojmove drugi stekli o pročitanoj knjizi.

Plakati s preporučenim naslovima Čitateljskog kluba „Lectoria“ nalaze se u prostoru knjižnice. Mrežne preporuke koje se objavljuju jednom mjesečno na mrežnoj stranici Gradske knjižnice Požega (Rubrika Istraži – Preporuke za

čitanje) i na društvenim mrežama stvaran su i opipljiv materijal, proizvod kojim članovi kluba daruju svoje pratitelje.

Prema statističkim podacima koje knjižnica svake godine prati i objavljuje na lokalnoj i nacionalnoj razini, primjećuje se da su najčitanije knjige u knjižnici one koje su preporučili članovi Kluba tijekom desetogodišnjeg rada, čime se i konkretno potvrđuje vrijednost rada čitateljskog kluba u knjižnici.

Još jedan važan segment vidljivosti i prepoznatljivosti djelovanja čitateljskog kluba u knjižnici je logotip. Vizualni identitet Kluba stilski je vezan za identitet knjižnice i kao takav prepoznatljiv kao dio identiteta Gradske knjižnice Požega.

5. Čitateljski klubovi, nositelji europskog projekta „Čitam.“ Gradske knjižnice Požega

Nije lako preporučiti knjigu, svaka preporuka nosi određenu težinu i postavlja pitanja hoće li se svidjeti onome kome se preporučuje i hoće li nas ta preporuka u očima onoga kome je preporučujemo obilježiti i stvoriti krivu sliku o nama. Ali svaka preporuka nosi i radost, radost onome koji ju je preporučio i radost onome kome se preporuka svidjela. Svaki mjesec članice čitateljskog kluba iznjedre nove preporuke.

Deset godina uspješnog druženja i društvenog praćenja rada kluba stvorili su sliku knjižnice koja ima grupu ljudi čije se preporuke uvažavaju, grupu čitatelja koji čitaju za sebe, ali i za druge. Ako netko želi čitati, a ne zna što, ne želi pogriješiti i odustati od čitanja zbog pogrešno odabrane knjige, neka posegne za preporukama čitateljskog kluba u svojoj knjižnici i riješio je pola problema. Ako mu se k tome preporuka i svidi, dobio je vjetar u leđa i rado će opet čitati upravo preporučenu literaturu. „Dobra preporuka zlata vrijedi!“ – narodna je poslovica koja vrijedi i za knjižne preporuke.

Na temelju iskustva spontanog nastajanja redovitih mjesečnih preporuka za čitanje članova Čitateljskog kluba „Lectoria“ nastala je ideja za europski projekt „Čitam.“ Gradske knjižnice Požega.

Gradska knjižnica Požega realizirala je projekt „Čitam.“, financiran iz Europskog socijalnog fonda i Državnog proračuna RH, ukupne vrijednosti 58.828,22 eura (443.241,26 kuna). Projekt je trajao 12 mjeseci i bio usmjeren na povećanje socijalne uključenosti ranjivih skupina kroz razvoj čitalačke

pismenosti i poticanje kulture čitanja. Fokus je bio na tri ključne ciljne skupine: mlade do 25 godina, osobe starije od 54 godine i osobe s invaliditetom. Projekt je kroz raznovrsne aktivnosti i trajne kulturne proizvode nastojao osigurati dugoročni doprinos razvoju čitateljske kulture i društvene kohezije.

Jedan od najvažnijih sudionika projekta bio je Čitateljski klub „Lectoria“, čiji su članovi raznim aktivnostima pokazali ključnu ulogu čitateljskih klubova u promociji čitanja. Klub je dao značajan doprinos izradi zbirke preporuka „Čitamo.“, publikacije koja okuplja dojmove i preporuke pročitanih naslova. Sudjelovanje članova kluba također je bilo vidljivo kroz aktivnosti na *online* platformi „Čitamo.“ koja je bila središnji digitalni alat projekta. Platforma je omogućila dijeljenje videopreporuka i promoviranje naslova na interaktivan način, približavajući knjige mlađim generacijama koje preferiraju digitalne formate.

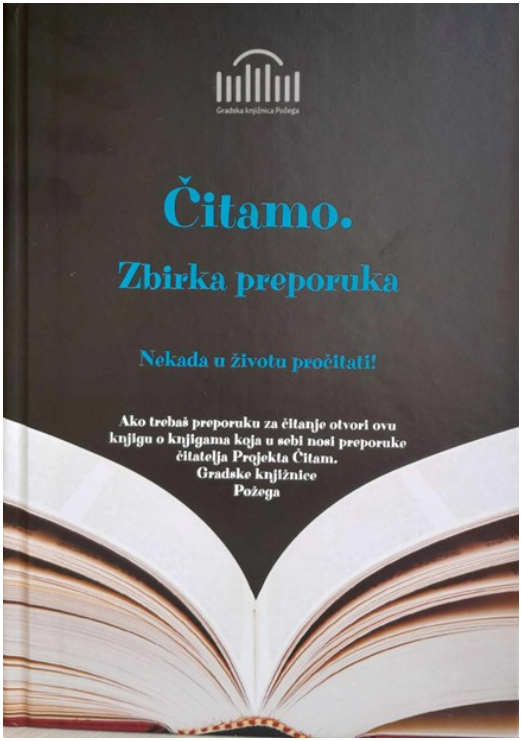
Projekt „Čitam.“ obuhvatio je širok raspon aktivnosti, uključujući edukativne radionice prilagođene specifičnim ciljnim skupinama. Radionica „Kako e-čitati?“ bila je namijenjena osobama starijim od 54 godine i osobama s invaliditetom te ih je educirala o korištenju platforme za e-knjige, poput aplikacije Zaki Book. Radionica „Prezentacija zvučnih knjiga“ bila je posvećena slijepim i slabovidnim osobama, s ciljem upoznavanja formata DAISY i publikacija na brajici. Za mlade do 25 godina organizirana je radionica „Kako predstaviti knjigu u 3 minute“ koja je sudionike podučila prezentacijskim vještinama i tehnikama snimanja videopreporuka. Ove radionice, koje su vodili knjižničarski stručnjaci, pomažu sudionicima ne samo da razviju čitateljske kompetencije, već i da povećaju svoju socijalnu uključenost.

Jedan od ključnih događaja bio je „Festival dobre preporuke“, održan u Noći knjige 24. travnja 2023. Festival je okupio čitatelje, književnike, članove čitateljskih klubova i stručnjake iz područja književnosti. Članovi kluba „Lectoria“ predstavili su svoje preporuke publici, koristeći se novostečenim prezentacijskim vještinama. Njihove preporuke, često ispunjene osobnim doživljajima i emocijama, stvorile su snažnu povezanost između govornika i publike, motivirajući prisutne na čitanje. Gosti Festivala, poput Kristiana Novaka, Marine Vujčić i Ivice Ivanišević, dodatno su obogatili program razgovorima o svojim djelima i važnosti čitanja.

Književni susreti i javna tribina o čitanju pružili su dodatne prilike za interakciju književnika, čitatelja i mladih. Tribina, koja je okupila učenike triju

gimnazija i poznate autore, bila je prilika za otvoreni dijalog o književnosti i motivaciji mladih na čitateljske aktivnosti. Ovi događaji, uz doprinos članova kluba „Lectoria“, dodatno su osnažili međugeneracijski dijalog i produbili interes za knjigu i čitanje.

Trajni rezultati projekta uključuju dvije publikacije: zbirku preporuka „Čitamo.“ i „Moj dnevnik pročitanih knjiga“. Zbirka, koja sadrži preporuke članova čitateljskih klubova i ostalih sudionika projekta, služi kao inspiracija za odabir naslova, dok dnevnik omogućuje praćenje pročitanih knjiga i bilježenje dojmova. Publikacije su tiskane u 500 primjeraka, a njihov doprinos širenju čitateljske kulture ostaje relevantan i nakon završetka projekta.

Slika 2.: Naslovnica zbirke preporuka „Čitamo.“ tiskane u 500 primjeraka u sklopu projekta

Slika 3.: Naslovnica stilizirane bilježnice „Moj dnevnik pročitanih knjiga“

Platforma „Čitamo.“ nastavlja okupljati zajednicu čitatelja i omogućuje trajnu promociju knjiga. Na njoj je objavljena 31 videopreporuka, među kojima su najbolje predstavljene na Festivalu. Videozapisi članova kluba „Lectoria“, nastali uz profesionalnu opremu kupljenu u sklopu projekta, inspiriraju nove generacije čitatelja i doprinose održivosti rezultata projekta.

Sudjelovanje Čitateljskog kluba „Lectoria“ u projektu „Čitam.“ pokazalo je koliko su čitateljski klubovi važni u stvaranju povezanih i motiviranih zajednica. Njihova energija, kreativnost i entuzijazam doprinijeli su uspjehu projekta i potvrdili ulogu knjižnice kao središta za promicanje čitateljske

kulture. Projekt „Čitam.“ osigurao je dugoročne temelje za daljnje aktivnosti knjižnice te dodatno ojačao njezinu poziciju ključnog mjesta za razvoj čitateljske zajednice i poticanje društvenog razvoja.

6. Projekt „Čitam.“: jačanje čitateljske kulture i inkluzivnosti kroz inovativne knjižnične inicijative

Projekt „Čitam.“ Gradske knjižnice Požega predstavlja značajan korak u podizanju svijesti o važnosti čitanja te poticanju kulturnih i intelektualnih aktivnosti u lokalnoj zajednici. Kroz sveobuhvatan pristup, projekt je ciljao ne samo na povećanje broja čitatelja, već i na promicanje čitateljske kulture kao ključnog čimbenika osobnog razvoja i društvene integracije.

„IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice“ (2022) ističe da se usluge narodne knjižnice temelje na jednakosti pristupa za sve korisnike, bez obzira na njihovu dob, etničku ili nacionalnu pripadnost, spol, vjeru, jezik, društveni položaj ili bilo koje drugo obilježje. Posebne usluge i građa moraju se osigurati za korisnike koji se iz bilo kojeg razloga ne mogu koristiti redovnim knjižničnim uslugama i građom, primjerice, za jezične manjine, osobe s invaliditetom, osobe sa slabim vještinama digitalne ili računalne pismenosti te pismenosti općenito, za osobe u bolnici ili zatvoru. Sve dobne skupine u knjižnici trebaju pronaći građu koja odgovara njihovim potrebama. Zbirke i usluge trebaju uključivati sve vrste medija i suvremenih tehnologija, kao i tradicionalnu građu. Knjižnice trebaju nabavljati visokokvalitetnu građu, koja je relevantna u odnosu na lokalne potrebe i uvjete te građu koja odražava jezičnu i kulturnu raznolikost zajednice. Građa mora odražavati suvremene trendove i razvoj društva, kao i sjećanje na ljudske pothvate i maštu.

Jedno od ključnih stajališta ovog projekta bio je fokus na različite dobne skupine i osobe s invaliditetom, prepoznajući da su upravo te skupine često izložene riziku od socijalne isključenosti. Organiziranjem predavanja, radionica i javnih događanja poput „Festivala dobre preporuke“, stvaran je prostor za druženje, razmjenu mišljenja te zajedničko promišljanje o književnosti i čitanju. Osim toga, književni susreti s poznatim autorima i javne tribine dodatno su poticali interes za knjigama i čitanjem među širom publikom.

Najznačajniji rezultat ovog projekta kreacija je trajnih kulturnih proizvoda „Moj dnevnik pročitanih knjiga“ i zbirke preporuka „Čitamo.“.

Važnost poticanja čitanja ogleda se ne samo u osobnom razvoju pojedinca već i u širem društvenom kontekstu. Čitanje potiče kritičko mišljenje, razvija empatiju te promiče razumijevanje i toleranciju prema različitostima. Ovim projektom Gradska knjižnica Požega nije samo pružila priliku za uživanje u knjigama, već je postavila temelje za izgradnju inkluzivne i obrazovane zajednice koja cijeni moć riječi i znanja.

Financiranje aktivnosti u projektu imalo je niz prednosti koje su ključne za ostvarenje ciljeva, kao što su podizanje razine svijesti o važnosti čitanja i povećanje broja čitatelja. Ovakav način financiranja omogućuje pristup dodatnim resursima i sredstvima koji inače nisu dostupni u toj mjeri; financijska sredstva za organizaciju događanja, nabavu materijala, angažman stručnjaka i gostujućih predavača te promidžbu projekta. Isto tako, pruža veću vidljivost i legitimnost inicijativi, privlači pažnju javnosti, medija i drugih dionika u zajednici, što rezultira većim sudjelovanjem i podrškom u aktivnostima projekta.

Gradska knjižnica Požega aktivnim sudjelovanjem u ovom projektu nije samo ostvarila značajne rezultate u promicanju čitanja i čitateljske kulture, već je i potvrdila svoju ulogu ključne institucije u lokalnoj zajednici. Integracija uspješnih elemenata projekta u redovne programe knjižnice osigurava da se postignuti napredak nastavi i da se dalje razvija kao trajna karakteristika rada knjižnice. Rezultati projekta potvrđuju sposobnost Gradske knjižnice Požega da inovativno pristupa promicanju čitanja i kulture znanja te da uspješno surađuje s drugim organizacijama i lokalnim dionicima u ostvarivanju zajedničkih ciljeva.

Suradnja je neophodna kako bi knjižnice mogle doprijeti do šireg i raznolikijeg kruga korisnika. Knjižnice moraju surađivati s relevantnim partnerima kao što su različite korisničke skupine, škole, nevladine organizacije, knjižničarske udruge, poduzeća i drugi stručnjaci na lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini.

Uspostavljenim partnerstvima i suradnjom, knjižnica je osigurala dodatne resurse i podršku za svoje programe i usluge, što doprinosi održivosti i kontinuitetu njezinog rada u promicanju čitateljske kulture u zajednici.

„IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice“ (2022) izražava UNESCO-ovo uvjerenje da je narodna knjižnica pokretačka snaga u obrazovanju, kulturi, društvenom uključivanju i informiranju, te ključni

čimbenik održivog razvoja i osobnog ostvarenja kroz poticanje mira i duhovno blagostanje. Stoga se može zaključiti da je ovim projektom Gradska knjižnica Požega postigla značajne rezultate, ali i potvrdila svoju važnu ulogu središnjeg mjesta za promicanje čitanja, književnosti i kulture znanja u lokalnoj zajednici. Nastavak njezinih napora i integracija postignutih rezultata u redovne programe osigurava da će se pozitivan utjecaj projekta nastaviti osjećati dugoročno, koristeći čitanje kao sredstvo za osobni i društveni razvoj.

7. Model uspješne prakse

Čitateljski klubovi igraju ključnu ulogu u jačanju kulture čitanja, intelektualnom razvoju i socijalnoj interakciji. Raspravama o knjigama, članovi razvijaju kritičko mišljenje, šire svoje horizonte i produbljuju razumijevanje različitih perspektiva. Rasprave o književnim djelima često potiču empatiju, jer knjige omogućuju sagledavanje svijeta kroz tuđe oči, što doprinosi većoj društvenoj koheziji i razumijevanju različitosti. Ova dinamika osnažuje sudionike na osobnoj i profesionalnoj razini, čineći ih boljim slušateljima i govornicima. Za voditelje, čitateljski klubovi nude priliku za profesionalni razvoj kroz unapređenje vještina vođenja grupa, komunikacije i organizacije. Sudjelovanje u poticanju čitanja donosi i osjećaj ispunjenosti jer imaju priliku izravno doprinositi razvoju čitateljske kulture u zajednici (Tibljaš, 2014).

Čitateljski klub „Lectoria“ primjer je kako knjižnice mogu aktivno uključiti korisnike u svoje programe, stvarajući prostor za osobni rast i kulturnu interakciju. Njegovo desetogodišnje djelovanje potvrđuje snagu zajedništva i ljubavi prema knjigama kao temelja uspješne suradnje.

Uz to, čitateljski klub „Lectoria“ može poslužiti kao inspiracija za osnivanje sličnih inicijativa u drugim zajednicama, čime bi se osigurao kontinuirani razvoj kulture čitanja i društvene uključenosti u širem kontekstu.

Gradska knjižnica Požega svoje cjelokupno nasljeđe, djelovanje, programe, usluge, kvalitetu i kvantitetu fonda, partnerstva i suradnje usmjerava budućnosti, korisnicima nove generacije, a također se brine o tradicijskim vrijednostima i podupire ih, jednako kao i posebne želje te potrebe samostalnih korisnika i posjetitelja (Šutalo, 2022: 113).

8. Zaključak

Gradska knjižnica Požega, kroz višegodišnji rad čitateljskih klubova poput kluba „Lectoria“ i provedbu projekata poput „Čitam.“, ističe se kao primjer kako knjižnice mogu oblikovati kulturni, intelektualni i društveni život zajednice. U vremenu kad se suočavamo s izazovima digitalnog doba i opadanjem čitateljskih navika, knjižnice se sve više pozicioniraju kao središta cjeloživotnog učenja, kulturnog dijaloga i socijalne povezanosti. Čitateljski klubovi, kao što je „Lectoria“, nisu samo prostori za razgovor o knjigama već i mjesta gdje se njeguju kritičko razmišljanje, empatija, međukulturno razumijevanje i osobni rast.

Čitateljski klub „Lectoria“ dokaz je snage zajedništva i ljubavi prema knjigama, koji potiče socijalnu inkluziju kroz međugeneracijsko povezivanje i razmjenu ideja među članovima različitih dobnih, profesionalnih i kulturnih pozadina. Članovi kluba nisu samo korisnici, već i aktivni sudionici u oblikovanju knjižničnih programa, djelujući kao suradnici, partneri i prijatelji knjižnice. Njihova uključenost doprinosi stvaranju relevantnih i inovativnih sadržaja koji odgovaraju potrebama šire zajednice.

Projekt „Čitam.“, financiran sredstvima Europske unije, dodatno je osnažio ulogu knjižnice kao ključnog mjesta za promicanje čitanja, osobito među ranjivim skupinama poput mladih, starijih osoba i osoba s invaliditetom. Ovaj projekt pokazuje kako knjižnice mogu koristiti vanjske resurse za ostvarenje svojih ciljeva, istovremeno stvarajući trajne kulturne proizvode poput zbirki preporuka i digitalnih platformi koje nadilaze okvire same knjižnice i dopiru do šire publike. Osim toga, radionice i javni događaji organizirani u sklopu projekta rezultirali su jačanjem čitateljskih kompetencija, socijalne inkluzije i međukulturnog dijaloga.

Kroz svoje aktivnosti, knjižnica ne samo da promiče čitateljsku kulturu, već postavlja temelje za cjeloživotno učenje i kulturno osnaživanje zajednice. Kroz književne susrete, javne tribine i interaktivne sadržaje, knjižnica okuplja različite društvene skupine, potičući osjećaj pripadnosti i razumijevanja unutar zajednice. Inkluzivnost, fleksibilnost i prilagodba potrebama korisnika ključni su elementi uspjeha ovih programa. Dugogodišnje iskustvo Gradske knjižnice Požega pokazuje da knjižnice mogu biti pokretači društvenih promjena, promičući čitanje kao temelj osobnog i kolektivnog razvoja. Knjižnice poput

ove istovremeno čuvaju tradicijske vrijednosti i prilagođavaju se potrebama novih generacija, dokazujući da književnost i čitanje imaju moć nadahnjivati, obrazovati i povezivati ljude u različitim životnim okolnostima.

Modeli poput kluba „Lectoria“ i projekta „Čitam.“ mogli bi poslužiti kao inspiracija drugim knjižnicama i zajednicama. Oni ukazuju na to da se kroz pravilnu organizaciju, suradnju s korisnicima i usmjerenost na lokalne potrebe mogu ostvariti dugoročni rezultati koji osnažuju ne samo pojedince, već i cijelu zajednicu. Gradska knjižnica Požega dokazala je da knjižnice nisu samo mjesta za posudbu knjiga, već i kulturni centri koji obogaćuju društveni život i inspiriraju promjene.

Literatura

1. Bašić, I. (2014) *O čitateljskim grupama: metodički priručnik s primjerima dobre prakse*. Zagreb: Balans centar za logopedagogiju i biblioterapiju.
2. Bešlić, J. (ur.) (2010) *Dobro došli u Gradsku knjižnicu i čitaonicu Požega*. Požega: Gradska knjižnica i čitaonica Požega.
3. *Rubrika Istraži – Preporuke za čitanje*. Gradska knjižnica Požega. Dostupno na: https://gkpz.hr/preporuke/ [1.9.2024.]
4. *IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice* (2022). Dostupno na: https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/2455/1/IFLA-UNESCO%20Public%20Library%20Manifesto%202022-hr.pdf. [30.8.2024.]
5. King, S. (2023) *O pisanju: sjećanja na zanat.* Zagreb: Lumen.
6. Mićanović, M. (ur.) (2011). *Bijela knjiga o međukulturnom dijalogu »Živimo zajedno jednaki u dostojanstvu«*. Dostupno na: https://www.azoo.hr/app/uploads/uvezeno/datoteke/medjujulturni-dijalog-web-1536911268.pdf. [7.8.2024.]
7. Peti-Stantić, A. (2019) *Čitanjem do (spo)razumijevanja: od čitalačke pismenosti do čitateljske sposobnosti*. Zagreb: Naklada Ljevak.
8. Sabljak, Lj. (2022) *Knjiga i kako je čitati: Priručnik za vođeno čitanje (biblioterapiju)*. Zagreb: Medicinska naklada.
9. Šutalo, A. (ur.) (2022) *Gradska knjižnica Požega - nova zgrada, nova knjižnica*. Požega: Gradska knjižnica Požega.
10. Tibljaš, V. (2014) *Čitateljski klub: upute za voditelje*. Dostupno na: https://gkr.hr/magazin/teme/citateljski-klub-upute-za-voditelje--a-1109 [27.8.2024.]
11. Turkalj, M. (2019) *Čitateljski klubovi kao dio programa narodnih knjižnica.* Diplomski rad. Zagreb: [vl. izd.]. Dostupno na: https://dabar.srce.hr/islandora/object/ffzg:371 [23.9.2024.]

Prva „Enigmina“ desetljetka
Enigma's first Decade

Ljiljana Budja
Romana Horvat
mpkic@bj.t-com.hr
Pučka knjižnica i čitaonica Daruvar

Sažetak

U Pučkoj knjižnici i čitaonici Daruvar Čitateljski klub „Enigma“ djeluje od jeseni 2014. godine. Krajem 2024. godine proslavljen je deseti rođendan. Broj članova Kluba je u deset godina narastao od prvotnih 7 na današnjih 12. Članice se sastaju jedanput mjesečno, a razgovaraju o unaprijed dogovorenom naslovu. Naslove uglavnom biraju dvije knjižničarke, članice „Enigme“. Podjednako se čitaju i domaći i strani naslovi. Formalnog voditelja nema te se rasprava događa spontano. Sastanak se uglavnom održava u knjižnici te samo katkad u kafiću. U goste su katkad pozvani suvremeni književnici s kojima je organiziran neformalan razgovor o njihovom opusu.

Ključne riječi: čitateljski klubovi, „Enigma“, knjižnica, poticanje čitanja, slobodno vrijeme

Abstract

Within the Daruvar Public Library, the Enigma Book Club works since the fall of 2014. This year, it celebrates its tenth birthday. In ten years, the number of members of the Enigma Book Club has grown from the original 7 to today's 12 members. The members meet once a month and discuss a pre-agreed title. The titles are mainly chosen by two librarians, members of Enigma. Domestic and foreign titles are equally read. There is no formal leader in the group and the discussions are spontaneous. The meetinga are mostly held in the library and from time to time at local caffee shop. From time to time contemporary writers are invited as guests to discuss their work, in an uniformal way.

Keywords: book clubs, Enigma, encouraging reading, free time, library, reading clubs

1. Uvod

U posljednje se vrijeme govori da je interes za čitanje u opadanju. Uglavnom se čitanjem traži specifična informacija bez čitanja cijelog teksta ili se čitanjem dobiva uvid u temeljnu ideju teksta bez detaljnog čitanja cjeline te se smatra da čitateljske navike gube na kvaliteti. Organiziranjem aktivnosti i iskorištavanjem svojih izvora narodna knjižnica treba ohrabrivati umjetnički, kulturni te obrazovni razvoj zajednice u kojoj djeluje. Knjižnica je važan društveni centar formalnog i neformalnog okupljanja pojedinaca i skupina te tu činjenicu treba iskoristiti u korist čitanja (IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice, 2011: 47). Suvremena je tehnologija donijela mnoge promjene pa je mnogo pojedinaca, prihvativši modernu tehnologiju, odbacilo čitanje i knjigu, zamijenivši ih drugim aktivnostima. Wolf (2019: 214) tvrdi da, ako želimo u 21. stoljeću sačuvati vitalnu kolektivnu svijest, moramo osigurati da svi pripadnici našeg društva budu sposobni čitati i misliti dobro i dubinski. Zato je važno vratiti pojedince u knjižnicu uvažavajući njihove prijedloge za organiziranje aktivnosti koje će ih zanimati, a odnose se na se knjigu i čitanje. Zajedničkim snagama mogu se osmišljavati programi i aktivnosti kojima će se poticati čitanje i korištenje knjižnice. Ti programi podrazumijevaju predstavljanje knjiga, predstavljanje autora, urednika, ilustratora, prevoditelja, razgovore o knjigama, debatne klubove, informativne programe o knjigama i čitanju. Jedan od sjajnih programa su i čitateljski klubovi u kojima će pojedinci razvijati interes za čitanje kvalitetne literature, čitati s razumijevanjem, kritički iščitavati tekst, raspravljati o pročitanome te razviti redovitost u čitanju. Bašić (2014: 27) tvrdi da iskustva brojnih stručnjaka koji su radili s grupama govore o tome da postoji određena prirodna težnja skupine da se profilira u grupu ako članovi osjećaju da im grupne aktivnosti jačaju unutrašnje snage i povezuju ih s drugima.

2. Općenito o čitateljskim klubovima

U klubovima sudjeluju članovi knjižnice, pasionirani zaljubljenici pisane riječi koji se barem jednom mjesečno sastaju te razgovaraju o pročitanome. Na tim susretima članovi kluba iznose svoje stavove, dojmove te životna iskustva, upoznaju jedni druge i razvijaju ljubav prema knjizi i čitanju. To je u skladu s poslanjem narodne knjižnice, prema kojoj narodna knjižnica ima važnu ulogu u razvoju i izgrađivanju demokratskog društva, omogućavajući pojedincu pristup širokom i raznolikom spektru znanja, ideja i mišljenja.

Danas čitateljski klubovi pojedincu omogućuju, kako u svom radu navodi Bašić (2021), pogled u sebe u trenutcima mira te razumijevanje i prihvaćanje promjena u trenutcima nemira i uzbuđenosti duha. Čitateljski klubovi danas su središta biblioterapije, čiji naziv proizlazi iz grčke riječi *biblion* (knjiga) i *therapeia* (liječenje). Glavni je cilj biblioterapije (Bašić, 2021: 16) izazivanje promjene koja se postiže ovladavanjem vještinama prilagodbe za nove izazovne situacije pa su čitateljskim grupama ciljevi osvijestiti životnu orijentaciju, povećati samorazumijevanje i ispravno samoopažanje, povećati osjetljivost na interpersonalne odnose, razviti kreativnost i samoizražavanje, ohrabriti pozitivno mišljenje i kreativno rješavanje problema, steći novo mišljenje pomoću novih ideja, uvida i informacija.

Riječi su moćne te ih jednako osjećaju i oni koji ih izgovaraju i oni koji ih slušaju pa rasprave o pročitanome na čitateljskim grupama često (ako ne uvijek) budu ljekovite. Riječi nas mogu ozdraviti, ali i razboljeti.

Zanimljiv je podatak da se dugo Bibliju nije smjelo čitati bez posredstva svećenstva i Biblija se smjela čitati samo naglas. U ranom kršćanstvu u crkvi lektori su Bibliju čitali isključivo naglas. Lektor je u to vrijeme bio vođa naroda, jednim dijelom jer je narod bio nepismen, a jednim dijelom radi nadzora nad interpretacijom teksta pa je individualno čitanje u sebi dugo bilo zabranjivano jer su tom prigodom misli mogle odlutati u drugačije tumačenje Biblije, što je vodilo u herezu ili reformaciju. I reformacija se odupirala nenadziranom čitanju, tj. čitanju u sebi, no razvoj demokracije, intelektualne i duhovne slobode označuje prekid s takvim autoritarnim čitanjem i prepuštanjem osobnom čitanju, što nije nimalo lagano jer nove vrste javnih autoriteta zamjenjuju stare (Plevnik, 2010: 20).

Čin imenovanja važan je ritual za čitateljsku grupu (Bašić, 2014: 82). U svojoj knjizi Bašić (2014) tvrdi da ime može nastati prema nekim vanjskim obilježjima, kao što je mjesto na kojem se grupa sastaje, dan susreta, uzrast članova, ili kombinacijom ovih obilježja. Godine 2014. osnovan je čitateljski klub za odrasle, koji je dobio naziv „Enigma“. Klub je osnovan s ciljem popularizacije čitanja te da se ugodnim razgovorima stvori navika dolaženja i korištenja knjižnice i svih njezinih resursa. Glavna ideja koja se odnosi na naziv Kluba bila je da se ne pribjegava nagovoru masovnih medija na određene naslove, nego da se biraju autori prema osobnim preferencijama članova Kluba pa izbor naslova uvijek ostaje zanimljiva enigma. Naime, još je nobelovac Ivo Andrić u prošlom stoljeću napisao da režimi i vlasti mogu mnogo, ali jedno nikako ne mogu: natjerati ljude da sa zadovoljstvom čitaju pisca kojeg ne vole (Plevnik, 2006: 26).

3. „Enigmino“ desetljeće

Sudjelovanje u čitateljskom klubu aktivan je i konstruktivan način provođenja slobodnog vremena za odrasle korisnike knjižnice, a ako je u klubu dobra zabava, to je i pozivnica za one koji nisu korisnici knjižnice da se pridruže njegovom radu. Za osnivanje „Enigme“ dovoljno je bilo pronaći tiho mjesto za rad Kluba i pozvati članice koje vole čitati i raspravljati o pročitanome. Ostalo što se događa u Klubu slobodna je igra u kojoj svi sudjeluju, spontano stvarajući svima prihvatljive rituale i oblike zabave. Klubom se zadovoljava i važna komunikacijska potreba suvremenog čovjeka u kojemu se mišljenja katkad razilaze, a katkad i slažu. Sudjelovanjem u radu Kluba jača se motivacija za čitanjem, povezanost s drugima, zdrav humor, a prije svega osjećaj zajedništva u kojemu se može slobodno rasti, razvijati i dijeliti razmišljanja bez velike osude i zamjeranja. U svojoj knjizi Bašić (2014) govori da je čitateljski klub mjesto na kojem se razlike poštuju, prostor u kojem gradimo smisao cjeline iz pojedinačnih značenja, arena u kojoj se borimo za što više osmijeha i za što više različitih perspektiva koje nas raduju i povezuju. Čitateljska grupa je mjesto gdje smo ono što jesmo ili želimo biti sa svim našim manama i vrlinama, a kod drugoga na isti način prihvaćamo njegove mane ili vrline.

Osnivanje čitateljskog kluba „Enigma“ dogodio se u trenutku kad je ponestalo ideja i aktivnosti vezanih za poticanje čitanja u Pučkoj knjižnici i čitaonici Daruvar i u trenutku u kojemu su knjižničarke osvijestile da članovi knjižnice vole razgovarati o pročitanim knjigama i da bi rado sudjelovali u ovakvom konceptu rada. Budući da je narodna knjižnica mjesto okupljanja i druženja kojoj svaki član zajednice ima pristup, a ujedno je i mjesto gdje su pohranjeni brojni izvori pisane riječi, idealna je za okupljanje ljudi koji vole čitati i razgovarati o pročitanome (Duić i Anđić, 2020: 89-111).

S obzirom na to da se u Hrvatskoj slabo ili gotovo nikako nije pričalo o čitateljskim klubovima, a ni pisalo, na Noć knjige 2014. godine ravnateljica Romana Horvat kao glavnog gosta poziva profesoricu Ivanu Bašić. Ivana Bašić tu je noć simulirala čitateljski klub s onim korisnicima koji su se prethodno prijavili. U klubu se pročitao kratak tekst i nakon toga se prvo analiziralo pročitano, a potom se radilo u grupama na temu teksta. Bilo je vrlo zanimljivo i zabavno sudjelovati u radu kluba jer se svašta moglo naučiti o funkcioniranju kluba. Nakon toga, u jesen te iste godine u vrijeme obilježavanja Mjeseca hrvatske knjige, ravnateljica Romana Horvat odlučuje osnovati čitateljski klub u Pučkoj knjižnici i čitaonici Daruvar. Na prvom sastanku u listopadu 2014. godine sudjelovalo je sedam odraslih članica, a samo je jedna od njih odustala i više nije član Kluba. Prva knjiga o kojoj su članice razgovarale bila je „O čemu govorimo kad govorimo o ljubavi“ Raymonda Carvera.

Kultura čitanja prisutnih članica bila je vrlo raznolika pa je bio pravi izazov zadovoljiti potrebe i želje oko izbora naslova. Ideja ravnateljice Romane Horvat bila je da Klub nema formalnog voditelja koji će voditi susret, no ipak netko od članica mora preuzeti brigu o organizaciji susreta. Voditelji većine čitateljskih grupa u Hrvatskoj, kako tvrdi Bašić (2014: 66) profesori su književnosti, učitelji i bibliotekari – informatori, a u Klubu „Enigma“ prirodno se nametnulo da voditelj bude upravo djelatnik knjižnice koji će voditi brigu o građi i čitanju kako bi svi u tom mjesecu stigli pročitati dogovoreno. Članice su se ispočetka sastajale posljednje subote u mjesecu i sastanak je trajao puna dva sata. Nakon nekoliko godina pokazalo se da je dva sata previše i da se priča razvodnjava te prelazi u potpuno nekorisno potrošeno vrijeme.

Knjige koje su se u početku čitale, birane su uglavnom prema omiljenim žanrovima ili omiljenim autorima samih članica. Primjerice, za jedan mjesec svatko je dobio zadatak pročitati nešto od Ferića ili neki triler pa su se na

sastanku vezanom za Ferića čitale njegove uspješnice poput djela „Kalendar Maja“, „Anđeo u ofsajdu“, „Smrt djevojčice sa žigicama“, „Na osami blizu mora“ ili trileri poput djela „Grad velova“ i sl.

Bašić (2014: 53) tvrdi da je najrašireniji model čitateljske grupe poznat u literaturi kao *single-title*. U takvoj grupi članovi čitaju i razgovaraju o jednoj knjizi ili dijelu jedne knjige. Takav model rada predstavlja usmjeravanje pažnje na jedan sadržaj o kojemu članovi obično imaju različita mišljenja. Drugi model čitateljske grupe je *multi-title*, a u takvoj grupi članovi čitaju različite knjige iste teme. U ovakvim grupama članovi dijele informacije i znanje, dijele svoja razmišljanja o temi kojom se bave, no razgovor ne ide u dubinu osobnog doživljaja. Čitateljski klub „Enigma“ savršena je kombinacija i jednog i drugog modela rada.

Treba spomenuti i da je Čitateljski klub „Enigma“ osnovan među prvim čitateljskim klubovima u Hrvatskoj, a postoji i danas te broji dvostruko više članica nego 2014. godine.

Već 2015. godine članice su se sastale 11 puta tijekom godine i razgovarale o različitim temama. Te godine, kao i svake do sad, ljetni mjeseci rezervirani su za tzv. slobodna čitanja, nakon kojih se u rujnu prezentiraju pročitani naslovi i daju kratke upute o čitanju. U prosincu se uglavnom čitaju naslovi o Božiću i opsegom su kraći kako bi se stiglo pročitati dogovoreno.

U 2016. godini Klubu se pridružuje knjižničarka Odjela za odrasle Pučke knjižnice i čitaonice Daruvar, Ljiljana Budja koja je i dotad pripremala traženi broj primjeraka za čitanje kako bi sve članice na vrijeme pročitale dogovoreno. Te godine mijenja se termin sastanka pa se članice sastaju srijedom u večernjim satima i sastanci traju maksimalno do sat i pol.

U 2017. godini u rujnu po prvi put čitala su se dva naslova različitih žanrova, autora i književnosti te se po prvi put koristio i model rada *multi-title*. To se jako svidjelo članicama jer se mogla razviti kvalitetna i živa rasprava pa se ta metoda rada i nadalje često tijekom sljedećih godina nastavljala. Većina članica Kluba su introverti te se na ovom primjeru sjajno pokazalo da se članice vole družiti uz knjigu i pritom dobiti puno novih informacija i znanja iz različitih područja, no da pritom ne govore puno o svojim osjećajima i dubljim razmišljanjima. To se dogodilo i 2018. godine kada su se u lipnju čitale knjige

„Viši od mora“ Francesce Melandri i „Triput u zoru“ Alessandra Baricca te u rujnu knjige „Lisica“ Dubravke Ugrešić i „Eva spava“ Francesce Melandri.[20]

Spomenutih godina ravnateljica Romana Horvat i knjižničarka Ljiljana Budja trudile su se djelovanje Kluba svakog mjeseca pokazivati javnosti pisanjem kratkih osvrta o pročitanom na društvenoj mreži *Facebook*. Taj se trud isplatio te se odlaskom jedne članice Kluba 2019. godine javila nova članica koja je vrlo aktivna i danas.

U 2019. godini ravnateljica Romana Horvat osniva i grupu na *Viberu* kako bi se susreti mogli jednostavnije i brže dogovarati. Te godine susreti Kluba počeli su se održavati isključivo srijedom i trajali su sat i pol.

Knjižnice se danas nalaze pod velikim izazovima u odnosu na izgrađivanje čitateljskih navika i njezino korištenje, ali uz motiviranost knjižničara i njihovu fleksibilnost i odstupanja od tradicionalnih načela organizacije trebalo bi biti puno jednostavnije stvoriti društvo zadovoljnih korisnika koji će znati prepoznati dobrobiti čitanja i dolazaka u knjižnicu.

Nitko nije mogao ni sanjati da će se u ožujku 2020. godine zaključati svijet, a time i knjižnice. Čitateljski klub „Enigma“ i u to je vrijeme ostao aktivan te je za jednu radijsku emisiju snimljen prilog o čitanju te najdražim naslovima koje su predstavile neke od članica. U toj godini zbog nemogućnosti sastanaka uživo članice su se sastale samo dva puta, i to u siječnju i veljači uoči zatvaranja knjižnica.

Godine 2021. Klubu se pridružuju dvije nove, vrijedne članice koje u Klub donose novu energiju. Te godine u svibnju, Klub posjećuje već spomenuti Zoran Ferić te se rasprava o njegovim pričama i romanima vodila puna dva sata. Članice su bile jako zadovoljne upoznavanjem autora i njegovom intimnom pričom te su saznale mnogo detalja o pisanju te njegovom privatnom životu. Za taj su susret imale zadatak svaka samostalno pročitati jednu njegovu priču ili roman po vlastitom izboru te su ga na samom susretu pitale za sve nejasne detalje o pročitanom.

[20] *Izvješće o radu za 2018*, 2018. URL: https://knjiznica-daruvar.hr/Dokumenti/Izvje%C5%A1%C4%87e-o-radu-za-2018.pdf [14.12.2024.]

Slika 1.: Druženje sa Zoranom Ferićem

Susret je bio inspiracija za još jedan susret s književnikom, a ovoga puta u svibnju 2022. godine. U goste je došla nagrađivana pjesnikinja Monika Herceg s urednikom Krunom Lokotarom. Te se godine u tri navrata čitalo po vlastitom izboru i prezentiralo pročitano.

Ideja čitanja po vlastitom izboru nije urodila zadovoljavajućim plodom jer je rasprava bila vrlo siromašna te se spoznalo da je kvalitetnija rasprava kad knjižničarka Ljiljana Budja predloži naslov na temelju broja primjeraka ili poznavanja određenog naslova.

U 2023. godini priključuju se još dvije nove članice te od tada Klub broji 12 članica koje vrlo živo i kvalitetno raspravljaju o pročitanome.

U 2024. godini, početkom listopada, Ljiljana Budja i Romana Horvat predstavljaju uspješan desetogodišnji rad Kluba na međunarodnom stručnom skupu u virovitičkoj knjižnici. Krajem listopada te iste godine Klub slavi svoj deseti rođendan na kojemu je sudjelovala većina članica te uz tortu i raspravu o djelovanju Kluba u proteklom periodu kući su otišle s lijepom uspomenom i skromnim poklonom.

Slika 2.: Proslava 10. rođendana „Enigme“

Slika čitateljske grupe u našoj javnosti nije definirana (Bašić, 2014: 41). Jedan od strahova osnivanja čitateljskog kluba bio je hoće li se itko pridružiti čitateljskom klubu Pučke knjižnice i čitaonice Daruvar i hoće li članice s radošću dolaziti. Čitanje uvijek treba biti užitak. Strastveni čitatelji uživaju u ideji grupe i barem jednom u životu poželjeli su imati skupinu u kojoj mogu razgovarati o knjigama koje čitaju (Bašić, 2014: 41).

Tijekom ovih deset godina samo je jedna članica odustala, a Klubu se pridružilo nakon početne godine čak pet novih, koje su sada stalne članice i redovito dolaze na svaki sastanak.

U „Enigmu“ se kao posljednja priključila jedna od članica koja je zbog nezaposlenosti, dosade i društvene izolacije odlučila biti članom Kluba. Jedan od razloga osnivanja Kluba bio je i pomoći onima koji su anksiozni, onima kojima nedostaje samopouzdanja u izražavanju osobnih mišljenja te onima koji žele pripadati grupi svojevrsnih istomišljenika. Na taj se način uljepšava život onima koji su marginalizirani, zaboravljeni, kojima treba pomoć i osjećaj da nisu zaboravljeni i odbačeni.

U svom radu Bašić (2021) govori da Caroline Shrodes, jedna od najvažnijih podupirateljica biblioterapije, sugerira da je biblioterapija učinkovita zato što dopušta pojedincu da se poistovjeti s karakterom i shvati da ona ili on nisu jedini koji imaju taj problem. Kako likovi određuju problem, čitatelj je emotivno uključen u borbu s problemima i tako dobiva uvid u svoju situaciju.

Popularno je sastanke kluba povremeno i izmjestiti iz uobičajenog prostora pa se 2021. godine uoči Božića sastanak održava u obližnjem kafiću. Već na tom sastanku ideja sastajanja u bilo kojem prostoru osim knjižnice članicama nije bila dobra jer zbog pozadinske buke kvalitetna rasprava nije bila moguća.

Kratke objave o pročitanim knjigama nakon svakog susreta, a sastavljaju ih Ljiljana Budja i Romana Horvat na društvenim mrežama Knjižnice, polučuju veliki interes javnosti te takve objave imaju vrlo visoku preglednost. To je bio poticaj da se na Odjelu za odrasle knjige koje se čitaju na Klubu označe posebnom oznakom na njihovom hrptu te izdvoje na vidljivu policu koja na odjelu služi kao polica preporuke naslova za čitanje.

Danas se članice prepoznaju kao vrijedna i važna skupina korisnica Knjižnice sa specifičnim čitateljskim i informacijskim potrebama i potrebama u provođenju slobodnog vremena, a njihove su potrebe učenje i zabava kroz čitanje.

4. Zaključak

S obzirom na to da su knjižničarka Ljiljana Budja i ravnateljica Romana Horvat pasionirane čitateljice od onog trenutka kad su počele i same čitati, svejedno nije bila laka odluka osnovati čitateljski klub, a nije se ni očekivalo da će taj klub rasti u broju članova i da će tako dugo opstati. U vrijeme osnutka Čitateljskog kluba „Enigma“, u Hrvatskoj se o čitateljskim klubovima nije znalo puno i o tome nije bilo puno literature na hrvatskom jeziku.

U čitateljskom klubu uglavnom se ne vode trivijalni razgovori, a i izbjegavaju se teme koje se odnose na posao, obveze, novac, politiku, probleme pa se zadovoljava potreba za dubljom komunikacijom. Atmosfera je uglavnom opuštena, članovi su otvoreni, s lakoćom se razgovara i o teškim temama jer su one vezane za nestvarne osobe. Takva opuštena atmosfera svima odgovara jer je to odmak od svih svakodnevnih briga i problema te mnogobrojnih izazova kojima je današnji čovjek izložen u suvremenom svijetu.

Čitateljski klub pomaže u prihvaćanju onog drugog i drukčijeg, a kao nikada do sad to je svima potrebno. Naime, čitateljske grupe udovoljavaju potrebi za izgradnjom smislenih odnosa koji uključuju drugoga u svoj obzir (Bašić, 2014: 44).

Na proslavi desetog rođendana „Enigme“, članice su se složile da im Klub puno znači te je zasigurno njegovo osnivanje bilo itekako potrebno. Vidljivost Kluba u zajednici pridonijela je povećanju broja i drugih korisnika koji se koriste prostorom i knjižničnim uslugama, a članice su tako postale svojevrsni promicatelji kulture čitanja.

U svom radu Sabljak (2022) govori da je za dobrobit društva važno sustavno i strateški baviti se pitanjima kulture čitanja jer je čitanje temeljna kompetencija za život te da se složeni razvojni procesi čitanja, perspektive i mogućnosti kao i čitateljsko samopouzdanje jačaju posebnim programima poticanja čitanja kao što je biblioterapija. Vođeni programi čitanja svojim estetskim, sociokulturološkim i društvenim vrijednostima podižu razinu ponude, pogotovo u narodnim i/ili školskim knjižnicama, a poticajni su podjednako za korisnike i voditelje programa.

Literatura

1. Bašić, I. (2021) *Biblioterapija i poetska terapija*. Zagreb: Školska knjiga.
2. Bašić, I. (2014) *O čitateljskim grupama*. Zagreb: Balans.
3. Duić, M. i Anđić, M. (2020) Čitateljski klubovi u narodnim knjižnicama velikih hrvatskih gradova. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 62(2), str. 89–111. Dostupno na:https://doi.org/10.30754/vbh.62.2.764
4. *IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice.* (2011) Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
5. Izvješće o radu za 2018. (2018) Dostupno na:
6. https://knjiznica-daruvar.hr/Dokumenti/Izvje%C5%A1%C4%87e-o-radu-za-2018.pdf [14. 12.2024.]
7. Plevnik, D. (2006) *Fortuna čitanja*. Osijek: Hrvatsko čitateljsko društvo.
8. Plevnik, D. (2010) *Tko je Vaš najbolji čitalac?* Karlovac: Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“.
9. Sabljak, LJ. (2022) *Knjiga i kako je čitati: priručnik za vođeno čitanje (biblioterapiju).* Zagreb: Medicinska naklada.
10. Wolf, M. (2019) *Čitatelju, vrati se kući*. Zagreb: Naklada Ljevak.

„Čitaš? Čitam!“ Čitateljski klub za djecu s teškoćama u čitanju
Čitaš? Čitam! Children's Book Club for children who have problems mastering the skill of reading

Andrea Pavlović
andrea.pavlovic@gkc-pula.hr
Gradska knjižnica i čitaonica Pula

Sažetak

Narodna knjižnica svojim osnovnim zadaćama i poslanjem zadovoljava obrazovne, informacijske i kulturne potrebe stanovništva, a jedna od važnijih zadaća je promicanje čitanja. Mnogo je načina za ostvarenje te zadaće, a jedan je od njih knjižničnim čitateljskim klubovima graditi zajednicu osoba s interesom prema čitanju.

Gradska knjižnica i čitaonica Pula dobrom interakcijom s korisnicima prepoznala je potrebu za osnivanjem tematskih čitateljskih klubova, i za djecu i za odrasle. Kada govorimo o djeci i čitanju, posljednjih se godina pokazalo da ih sve više ima teškoća u usvajanju i razvoju čitanja i pisanja. Slijedom toga, osnovan je specifičan čitateljski klub za djecu nižeg osnovnoškolskog uzrasta koja imaju problema sa svladavanjem vještine čitanja, koja se teško koncentriraju na pročitano i/ili jednostavno ne vole čitati.

Čitateljski klub „Čitaš? Čitam!“ pokrenut je u Dječjem tjednu 2023. godine i svojevrsna je fuzija dugogodišnjih programa Knjižnice „Kluba hvatača slova“, koji se provodio u sklopu projekta „Čitaj (o) psu“, i „Vježbi čitanja“.

Ciljevi su ovog čitateljskog kluba razvijanje vještina čitanja i komunikacije, stvaranje mentalnih mapa za lakše razumijevanje pročitanog, osnaživanje kritičkog mišljenja, razvijanje koncentracije, pažnje, pamćenja i logičkog zaključivanja te odgajanje dobrih čitatelja s razvijenom maštom i bogatim rječnikom.

Pokazalo se da je kroz aktivnosti čitateljskog kluba knjiga djeci postala dobar prijatelj, više ne zaziru od čitanja i sami sudjeluju u kreiranju preporuka za čitanje. Uključivanjem djece u samostalno predlaganje naslova, povećava se njihov interes za dolazak u knjižnicu i provođenje više slobodnog vremena

birajući i listajući knjige, kao i interes za sudjelovanje u ostalim programima i radionicama koje Knjižnica organizira.

Ključne riječi: čitateljski klub, čitanje, disleksija, djeca, knjige

Abstract

The public library, through its core tasks and mission, develops the fulfillment of the educational, informational, and cultural needs of the population, with one of its key objectives being the promotion of reading. There are many ways to achieve this goal, one of which is through library book clubs, building a community of individuals with an interest in reading.

Pula City Library and Reading Room, through good interaction with its users, recognized the need for establishing thematic book clubs for both children and adults. When it comes to children and reading, recent years have shown that many children face difficulties in acquiring and developing reading and writing skills. As a result, a specific book club was created for younger elementary school children who have problems mastering the skill of reading, who find it difficult to concentrate on what they read, and/or simply do not enjoy reading.

The book club *Čitaš? Čitam!* (Do you read? I read!) was launched during Children's Week in 2023 and is a kind of fusion of long-standing Library programs such as the Letters Catcher Club, which was part of the Read (to) the Dog project, and Reading Exercises.

The goals of this book club are to develop reading and communication skills, create mental maps for easier comprehension of the material, strengthen critical thinking, develop concentration, attention, memory, and logical reasoning, as well as to nurture good readers with an imaginative mind and a rich vocabulary.

It has been shown that through the activities of the book club, books have become a good friend to the children, they no longer shy away from reading, and they actively participate in creating reading recommendations. By involving them in selecting and suggesting their own ideas, their interest in visiting the library and spending more free time choosing and browsing books is increasing, as well as their interest in participating in other programs and workshops organized by the Library.

Keywords: book club, books, children, dyslexia, reading, reading club

1. Uvod

Učenje je ključni proces u životu svakog djeteta, no za određeni broj djece, taj proces nije jednostavan. Mnoge poteškoće u učenju, uključujući disleksiju i disgrafiju, mogu značajno otežati napredovanje u obrazovnom sustavu, posebno u nižim razredima osnovne škole. Djeca koja se suočavaju s ovim poteškoćama često nailaze na izazove u svakodnevnom učenju, što može utjecati na njihovu samopouzdanje i cjelokupan razvoj. Prepoznavanje, razumijevanje i pravovremeno interveniranje u slučaju ovih poteškoća ključno je za njihovu uspješnu integraciju u obrazovni sustav i kasniji život.

2. Disleksija, disgrafija i važnost podrške

2.1. Poteškoće u čitanju: disleksija

Jedan od najučestalijih poremećaja u učenju koji se odnosi na čitanje jest disleksija. Disleksija je specifičan poremećaj u učenju koji se očituje u problemima s prepoznavanjem, razumijevanjem i obradom pisanog teksta, unatoč tome što dijete ima normalnu inteligenciju i odgovarajuće obrazovne uvjete. Ovaj poremećaj najčešće se manifestira kroz poteškoće u čitanju, pravopisu i pisanju, a djeca s disleksijom često imaju poteškoće u brzom čitanju i razumijevanju pročitanog teksta.

Disleksija nije rezultat nedostatka intelekta ili nedovoljne motivacije, već je rezultat razlika u načinu na koji mozak procesuira informacije. Djeca s disleksijom mogu imati poteškoće u razdvajanju zvukova u riječima, što im otežava čitanje i pisanje. Također, mogu imati problema u učenju pravopisa, prepoznavanju riječi i brzom prepoznavanju slova (Disleksija, 2007: 16).

Za učitelje i roditelje, prepoznavanje disleksije u ranoj fazi obrazovanja ključno je kako bi se mogla pružiti odgovarajuća pomoć i intervencije. Norda (2021.) naglašava kako je posebno važno koristiti različite strategije u nastavi, kao što su vizualna pomagala, individualizirani pristupi učenju, audioknjige i posebni edukacijski materijali, kako bi se djeci omogućio uspješan napredak u učenju i čitanju.

2.2. Poteškoće u pisanju: disgrafija

Drugi čest poremećaj u učenju koji se pojavljuje u osnovnoj školi je disgrafija. Disgrafija je specifičan poremećaj koji se očituje poteškoćama u pisanju, uključujući nespretan rukopis, lošu koordinaciju ruku i slabu povezanost između misli i sposobnosti da ih se prenese na papir. Djeca s disgrafijom često imaju poteškoće u održavanju pravilnog razmaka između riječi, oblikovanju slova i pravilnom korištenju interpunkcija, što može rezultirati neurednim i teško čitljivim tekstovima.

Disgrafija, kako navodi Posokhova (2000: 20) nije samo fizička nespretnost, već i problem u organizaciji misli i njihovom izražavanju u pisanju. Djeca s disgrafijom često se bore s formuliranjem svojih ideja na papiru, a samo pisanje može biti iscrpljujuće i frustrirajuće iskustvo. Učenje može biti značajno usporeno, a djeca se mogu osjećati demotivirano i isključeno iz obrazovnog procesa.

Za djecu s disgrafijom važno je pružiti različite metode podrške, poput korištenja računala i tipkovnice umjesto ručnog pisanja, korištenja audio snimanja ili diktiranja tekstova, kao i osigurati dovoljno vremena za dovršavanje zadataka. S obzirom na to da disgrafija često nije uočljiva u ranoj fazi obrazovanja, prepoznavanje ovog poremećaja također je ključno kako bi djeca mogla ostvariti optimalan napredak u učenju.

2.3. „Nacionalna strategija poticanja čitanja“ u Republici Hrvatskoj

Prepoznavanje poteškoća u čitanju i učenju kod djece postalo je ključni prioritet u obrazovnom sustavu u Republici Hrvatskoj. „Nacionalna strategija poticanja čitanja“ jedan je od ključnih dokumenta koji ima za cilj unaprijediti pismenost i čitateljske vještine u Hrvatskoj, s posebnim naglaskom na djecu u nižim razredima osnovne škole. Strategija uključuje različite mjere, aktivnosti i resurse koji nastoje poboljšati čitanje i pisanje kod djece, a također se usmjerava na pružanje podrške djeci s poteškoćama u čitanju i učenju.

Ciljevi „Nacionalne strategije poticanja čitanja“ (2017) uključuju unapređenje čitateljskih vještina, smanjenje razine nepismenosti i jačanje vještina čitanja i pisanja već od ranih godina školovanja. Također, strategija se bavi razvojem specijaliziranih programa i alata za djecu s disleksijom i

disgrafijom, uz naglasak na važnost obrazovnih sustava koji omogućuju integraciju svih učenika, bez obzira na njihove specifične poteškoće.

Pomoć djeci s poteškoćama u učenju postaje prioritet kroz individualizirane pristupe nastavi, korištenje novih tehnologija i materijala koji olakšavaju učenje. Nacionalna strategija također promiče obuku učitelja i stručnjaka za prepoznavanje i rad s djecom s teškoćama, čime se povećava kvaliteta obrazovanja i omogućava djeci da postignu svoj puni potencijal.

2.4. Nacionalna kampanja „I ja želim čitati“

Kampanja „I ja želim čitati“ usmjerena je na podizanje svijesti o poteškoćama u čitanju, posebno disleksiji, i na pružanje konkretne pomoći djeci koja se suočavaju s ovim izazovima. Kampanja se temelji na integraciji društvenih, obrazovnih i zdravstvenih sektora kako bi se djeci omogućio bolji pristup informacijama i alatima koji im pomažu u učenju i čitanju.

Programi koji se provode unutar ove kampanje uključuju radionice, edukacije i podršku obiteljima i učiteljima, kao i razvoj materijala koji olakšavaju čitanje i razumijevanje teksta za djecu s disleksijom. Kampanja također pruža informacije o specifičnim metodama i strategijama za rad s djecom koja imaju poteškoće u učenju, čime se doprinosi njihovom većem uključivanju u obrazovni sustav. (*Nacionalna kampanja za osobe s teškoćama čitanja i disleksijom „I ja želim čitati“*)

S obzirom na važnost ranog prepoznavanja i intervencije, kampanja „I ja želim čitati“ igra ključnu ulogu u razbijanju stigmi o poteškoćama u učenju te u stvaranju podržavajuće okoline za djecu i osiguravanju da svako dijete, bez obzira na svoje poteškoće, ima jednaku priliku za uspješan obrazovni put.

Slika 1.: Poticanje čitanja za djecu s poteškoćama u čitanju u Dječjoj knjižnici

3. Uloga knjižnica u svladavanju poteškoća u čitanju

Jedan od ključnih čimbenika u pomaganju djeci s poteškoćama u čitanju, osobito djeci s disleksijom, jest uključivanje knjižnica u obrazovni proces. Knjižnice svojim uslugama i programima obnašaju važnu ulogu u pružanju podrške djeci koja se suočavaju s izazovima u čitanju.

Prvo, knjižnice nude bogatstvo resursa koji mogu pomoći djeci u učenju i svladavanju čitanja. Za djecu s disleksijom, posebni edukativni materijali, audioknjige, interaktivne knjige i aplikacije za čitanje mogu biti od velike pomoći. Knjižničari, obučeni za rad s djecom s poteškoćama, mogu preporučiti odgovarajuće materijale i pružiti podršku u korištenju tih resursa.

Drugi važan aspekt je organizacija različitih programa i radionica koje omogućuju djeci da razvijaju svoje čitateljske vještine u opuštenoj i poticajnoj okolini. Knjižnice često organiziraju čitateljske klubove, kreativne radionice i druge aktivnosti u kojima djeca s poteškoćama u čitanju mogu sudjelovati kako bi razvijali svoje vještine i povećali samopouzdanje vezano uz čitanje. Ove aktivnosti također mogu pomoći djeci da se povežu s vršnjacima i zajednicom, što je važno za njihov emocionalni i socijalni razvoj.

Djeca u knjižnicama imaju priliku koristiti se tehnologijom koja im može olakšati učenje. Razne aplikacije za čitanje i učenje, koje omogućuju audio i vizualne pristupe, mogu biti vrlo korisne za djecu s disleksijom. Također, mnoge knjižnice nude i specijalizirane programe koji uključuju audioknjige, što djeci omogućuje da slušaju knjige i tako razvijaju svoje jezične vještine dok istovremeno svladavaju poteškoće u čitanju.

Osim toga, knjižnice nude sigurno okruženje u kojemu djeca mogu vježbati čitanje bez straha od pogrešaka ili osude, što im omogućuje da steknu povjerenje u vlastite sposobnosti. To je posebno važno za djecu s disleksijom, koja se često suočavaju s frustracijama u tradicionalnom obrazovnom okruženju. Zato se došlo na ideju osnivanja specifičnog čitateljskog kluba za djecu s poteškoćama u čitanju.

4. „Čitaš? Čitam!“ – čitateljski klub za djecu s poteškoćama u čitanju

Gradska knjižnica i čitaonica Pula dobrom interakcijom s korisnicima prepoznala je potrebu za osnivanjem tematskih čitateljskih klubova, i za djecu i za odrasle. Kada govorimo o djeci i čitanju, posljednjih se godina pokazalo da ih sve više ima poteškoća u usvajanju i razvoju čitanja i pisanja. Slijedom toga, osnovan je specifičan čitateljski klub za djecu nižeg osnovnoškolskog uzrasta koja imaju problema sa svladavanjem vještine čitanja, koji se teško koncentriraju na pročitano i/ili jednostavno ne vole čitati.

Čitateljski klub „Čitaš? Čitam!“ (*Dječja knjižnica*) pokrenut je u Dječjem tjednu 2023. godine i svojevrsna je fuzija dugogodišnjih programa Knjižnice „Kluba hvatača slova“, koji se provodio u sklopu projekta „Čitaj (o) psu“, i „Vježbi čitanja“. Oba programa provodila su se s ciljem usavršavanja vještina čitanja.

„Klub hvatača slova“ (Gradska knjižnica i čitaonica Pula, n.d.) pokrenut je 2014. godine u Dječjoj knjižnici, ogranku Gradske knjižnice i čitaonice Pula, za djecu nižih razreda osnovne škole koja malo manje vole čitati. Posebnost programa bila je što se čitalo terapijskim psima Udruge za pet therapy Indeficienter Vinkuran (UPTIV). Time je postala prva knjižnica u Hrvatskoj koja provodi R.E.A.D. program (Udruga za pet therapy Indeficienter, n.d.). Program je poticao čitateljske i komunikativne vještine te samopouzdanje kod djece primjenom nekonvencionalne metode: čitanje terapijskim psima. Dokazano je da su psi, ali i ostali kućni ljubimci, odlično društvo za čitanje. Oni slušaju s pažnjom, ne podsmjehuju se, ne osuđuju i ne kritiziraju. Zahvaljujući tim strpljivim slušateljima stvara se pozitivna i opuštena atmosfera, a čitanje postaje zabavno pa se djeca oslobađaju treme, a što više čitaju, to postaju bolji u tome.

Od 2018. godine na Odjelu za djecu i mlade Gradske knjižnice i čitaonice Pula provodi se radionica pod nazivom „Vježbe čitanja“ koja je namijenjena učenicima prvog i drugog razreda osnovne škole. Na radionicama se kombiniraju različite tehnike, uključujući jezične igre, vježbe pažnje i pamćenja, vođeno čitanje i vježbe razumijevanja pročitanog koje su se pokazale korisnima za poboljšanje čitalačkih vještina i samopouzdanja kod djece s disleksijom i drugim poremećajima čitanja i pisanja. Kvalitetna stručna literatura iz područja razvoja govora, jezika i izražavanja koristi se na tim radionicama i pruža vrijedne smjernice roditeljima i skrbnicima kako podržati djecu u svladavanju poteškoća u čitanju. Ove radionice stvaraju inkluzivno okruženje u knjižnici, pružajući podršku djeci s disleksijom i drugim poteškoćama u čitanju i pisanju te razvijaju ključne vještine potrebne za uspješno svladavanje tih izazova.

4.1. Od ideje do realizacije

Budući da teškoće s čitanjem nemaju samo učenici prvih i drugih razreda, došlo se na ideju osnovati čitateljski klub za učenike od prvog do četvrtog razreda koji će u ležernoj atmosferi kroz čitanje i rad na tekstovima polako svladavati teškoće u čitanju.

Bašić (2014.) u svom priručniku navodi kako čitateljski klubovi doprinose razvoju ključnih kognitivnih vještina poput koncentracije, kritičkog mišljenja i pamćenja. Također dodaje da djeca imaju priliku vježbati čitanje u

društvenom okruženju, dijeliti svoja mišljenja i iskustva te sudjelovati u aktivnostima koje potiču razumijevanje i analitičko razmišljanje. Ovim aktivnostima djeca ne samo da poboljšavaju svoje vještine čitanja, nego stječu i povjerenje koje im omogućava da se suoče s izazovima u čitanju i razumijevanju složenijih tekstova.

Početna ideja bila je da se okupljanja čitateljskog kluba održavaju jednom mjesečno, no prema željama djece dogovoreno je da to ipak budu dvomjesečni susreti. Članovi kluba okupljaju se prvog i trećeg petka u mjesecu u Dječjoj knjižnici (*Dječja knjižnica*). Interes za sudjelovanje je velik, a od početnih 18 članova, aktivnih je 12. Većinu čine učenici drugih i trećih razreda (8), dok je učenika prvih i četvrtih razreda nešto manje (4). Osim disleksije, djeca imaju poteškoća s pažnjom i koncentracijom, izražavanjem, a jedno dijete ima blagi poremećaj iz autističnog spektra.

Susreti su osmišljeni tako da knjižničarka bira tekst (kratku priču ili slikovnicu) koji će se zajednički čitati te da pripremi zadatke za dnevnik čitanja. Zadatci su usmjereni na razumijevanje pročitanog i najčešće se konceptualno razlikuju: nekada je to kratki kviz, nekada su to zadatci u kojima trebaju izdvojiti likove i posložiti priču po redu, a nekada trebaju izraditi strip. Na kraju svakog čitanja ocjenjuju pročitano bojenjem zvjezdica od 1 do 5. Osim radnih zadataka, dnevnik čitanja sastoji se od jedne posebne stranice koja nosi naziv „Čitanje je putovnica za nezaboravna putovanja“. Budući da je čitanje beskrajno putovanje u neistražene svjetove, na toj se stranici nalazi ilustracija puno knjiga koje treba obojiti, tj. pročitati, pa nakon svakog susreta i nakon svake pročitane knjige te su mnogobrojne bezbojne knjige sve šarenije.

Slika 2.: Dnevnik čitanja Čitateljskog kluba „Čitaš? Čitam!“

Osim zajedničkog čitanja, članovi čitateljskog kluba mogu se odvažiti i sudjelovati u „Spoju naslijepo s knjigom“, aktivnosti koju knjižničarka priprema svakog petka. Na omotanim knjigama, osim ključnih riječi ili citata iz odabranih romana također stoji i dob za koju je knjiga namijenjena, kako bi svatko mogao čitati knjigu primjerenu svojoj dobi i uživati u čitanju. Na sljedećim susretima, kada vrate pročitanu „tajnu“ knjigu, razgovara se o pročitanome i preporučuje onima koji tu knjigu nisu čitali, a najzanimljivije je što se prije spomenuta ilustracija s knjigama dodatno puni bojama, tj. pročitanim naslovima.

Članovi Čitateljskog kluba „Čitaš? Čitam!“ okušali su se i u sastavljanju svoje liste preporuka za čitanje na kojoj su se našli brojni stripovi kao što su: „Čovpas“, „Sestre“, „Calvin i Hobbes“, „Dado i Čmičko“, „Zombić“, „Garfield“, „Lou!“ i „Komarac od A do Z“, ali i neki klasici poput djela„Poštarska bajka“, „Maca papučarica“ i „Ježeva kućica“. Uz svaki naslov trebali su napisati i zašto

ga preporučuju svojim vršnjacima, a ovo su neke od preporuka: „Ovu knjigu preporučujem jer je jako smiješna i ima puno rima.“ za strip „Komarac od A do Z“; „Sviđa mi se dio kad je Dado rekao: 'Ova knjiga nema tipku za paljenje.'” za strip „Dado i Čmičko“; „Calvin ima 6 godina. Hobbes je Calvinov najdraži plišanac. Stalno su skupa i pokušavaju izbjeći pisanje domaće zadaće. Imaju dadilju Risalyn. Jednom ju je zaključao izvan kuće. Tad je gadno nadrapao. Otišao je prerano iz škole pa je dobio dodatnu DZ. Jako su smiješni i zabavni.” za strip „Calvin i Hobbes.“

Slika 3.: Primjer preporuka za čitanje

5. Ciljevi i rezultati

Ciljevi ovog čitateljskog kluba su razvijanje vještina čitanja i komunikacije, stvaranje mentalnih mapa za lakše razumijevanje pročitanog, osnaživanje kritičkog mišljenja, razvijanje koncentracije, pažnje, pamćenja i logičkog zaključivanja te odgajanje dobrih čitatelja s razvijenom maštom i bogatim rječnikom.

Kroz dvomjesečna okupljanja članove se na ležeran i kreativan način potiče da sami biraju štivo, razgovaraju o pročitanome, usvajaju nepoznato, prenesu dobivene informacije te samostalno istražuju. Na inicijativu članova napravili smo preporuke za čitanje po njihovom izboru uz kratak komentar zašto preporučuju baš taj roman ili strip.

Pokazalo se da je kroz aktivnosti čitateljskog kluba knjiga djeci postala dobar prijatelj, više ne zaziru od čitanja i sami sudjeluju u kreiranju preporuka za čitanje. Uključujući ih da sami biraju i predlažu djela za čitanje, povećava se njihov interes za dolazak u knjižnicu i provođenje više slobodnog vremena birajući i listajući knjige, kao i interes za sudjelovanje u ostalim programima i radionicama koje Knjižnica organizira.

Primjer Čitateljskog kluba „Čitaš? Čitam!“ pokazuje kako pružanjem prilike djeci da sudjeluju u dobro strukturiranim programima može dovesti do pozitivnih promjena u njihovim stavovima prema čitanju. Poticanjem djece da aktivno sudjeluju u odabiru književnih materijala i kreiranju preporuka za čitanje, stvara se osjećaj ponosa. Ovaj pristup ne samo da pomaže u poboljšanju vještina čitanja, već također stvara podržavajuću zajednicu u kojoj se djeca osjećaju cijenjeno i shvaćeno.

6. Zaključak

Poteškoće u čitanju i učenju, poput disleksije i disgrafije, ozbiljno mogu utjecati na razvoj djece u osnovnoj školi. Pravovremeno prepoznavanje ovih poteškoća i implementacija odgovarajućih intervencija ključno je za omogućavanje ravnopravnog pristupa obrazovanju. „Nacionalna strategija poticanja čitanja“ i kampanja „I ja želim čitati“ predstavljaju značajan korak prema uključivanju djece u obrazovni sustav, bez obzira na njihove specifične poteškoće, te im omogućuju da razviju svoje čitateljske vještine i postignu uspjeh u učenju. Knjižnice, kao važne institucije u zajednici, igraju ključnu ulogu u davanju podrške djeci s poteškoćama u učenju, nudeći im resurse, aktivnosti i sigurno okruženje u kojem mogu razvijati svoje vještine.

Jedan od najučinkovitijih načina za pomoć djeci u svladavanju tih poteškoća svakako su čitateljski klubovi. Ovi klubovi nude jedinstveno i poticajno okruženje u kojem djeca mogu razvijati svoje vještine čitanja i komunikacije i u kojemu ih se ohrabruje da istražuju književnost vlastitim tempom. Pružanjem prostora u kojemu djeca osjećaju sigurnost, motivaciju i podršku, čitateljski klubovi potiču ljubav prema knjigama, čak i među onima koji su prethodno imali poteškoća s čitanjem.

U konačnici, čitateljski klubovi igraju ključnu ulogu u osnaživanju djece da svladaju poteškoće u čitanju i razviju trajnu ljubav prema knjigama. Kontinuiranim prilagođavanjem potrebama djece, knjižnice i čitateljski klubovi mogu stvoriti inkluzivno i motivirajuće okruženje u kojem svako dijete, bez obzira na svoje poteškoće, ima priliku uspjeti i rasti kao čitatelj.

Literatura

1. Bašić, I. (2014) *O čitateljskim grupama : metodički priručnik s primjerima dobre prakse*. Zagreb : Balans centar za logopedagogiju i biblioterapiju
2. Čudina-Obradović, M. (2008) *Igrom do čitanja : igre i aktivnosti za razvijanje vještina čitanja*. Zagreb: Školska knjiga.
3. *Disleksija : disgrafija, diskalkulija i slične teškoće u čitanju, pisanju i učenju*. (2007) Zagreb: Hrvatska udruga za disleksiju.
4. *Dječja knjižnica*. Gradska knjižnica i čitaonica Pula. Dostupno na: https://www.gkc-pula.hr/hr/ogranci/djecja-knjiznica/ [23.12.2024.]
5. Gradska knjižnica i čitaonica Pula. Dostupno na: https://www.gkc-pula.hr/hr/ [23.12.2024.]
6. *Nacionalna kampanja za osobe s teškoćama čitanja i disleksijom „I ja želim čitati“*. Dostupno na: https://ijazelimcitati.org/ [23.12.2024.]
7. *Nacionalna strategija poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine*. Dostupno na: https://min-kulture.gov.hr/nacionalna-strategija-poticanja-citanja/ [23.12.2024.]
8. Norda, A. (2021) *Čitanje treba biti dostupno svima : jednostavan informativni vodičza disleksičare*. Vodice: Udruga disleksičara „Norda Disleksija“.
9. Posokhova, I. (2000) *Kako pomoći djetetu s teškoćama u čitanju i pisanju*. Lekenik: Ostvarenje.
10. *R.E.A.D. program*. Udruga za pet therapy Indeficienter. Dostupno na: https://www.uptiv.hr/ [23.12.2024.]
11. Reid, G. (2013) *Disleksija : potpuni vodič za roditelje i one koji im pomažu*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
12. Slunjski, E. (2013) *Kako djetetu pomoći da zavoli učenje i školu : priručnik za roditelje, odgajatelje i učitelje*. Zagreb: Element.
13. *Udruga za pet therapy Indeficienter (UPTIV).* Dostupno na: https://www.uptiv.hr/uptiv/ [23.12.2024.]

„Mač i pero“ – čitateljski klubovi u Knjižnicama Hrvatskog vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman”
Sword and Pen: Book Clubs in the Croatian Military Academy Dr. Franjo Tuđman Libraries

Alma Lušetić
alma.lusetic@sois-ft.hr
Knjižnica Sveučilišta obrane i sigurnosti “Dr. Franjo Tuđman”
Maja Ivanović
maivanovi@m.ffzg.hr
Hrvatsko vojno učilište „Dr. Franjo Tuđman“
Središte za strane jezike „Katarina Zrinska”
Maja Halapir
knjiznica.hvu.zagreb@morh.hr
Hrvatsko vojno učilište „Dr. Franjo Tuđman“

Sažetak

Knjižnice Hrvatskog vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman“ svake godine razvijaju i provode aktivnosti kojima promoviraju knjižničnu djelatnost kako bi što veći broj korisnika uključile u korištenje građe i usluga knjižnica, a postojećim korisnicima omogućile nove aktivnosti. Krajnji cilj svake od aktivnosti jest poboljšanje komunikacije s korisničkom zajednicom, edukacija i promocija. S velikim se entuzijazmom pristupa aktivnostima poticanja čitanja svih vrsta izvora, osobito književnosti. Osnivanje dvaju čitateljskih klubova Knjižnica HVU-a – čitateljskog kluba djelatnika i međunarodnog *online* Čitateljskog kluba kadeta BRAVO – jedna je od novijih aktivnosti koja je prihvaćena s velikim zadovoljstvom zainteresiranih djelatnika, kadeta i matične institucije.

Ključne riječi: interkulturalno obrazovanje, međunarodni online čitateljski klub, poticanje čitanja, visokoškolske knjižnice, vojne knjižnice

Abstract

Every year, the libraries of the Croatian Military Academy Dr. Franjo Tuđman develop and implement activities to promote library activities in order to include as many users as possible in the use of library materials and services, and to enable existing users to have new activities. The ultimate goal of each activity is to improve communication with the user community, education and promotion, and they approach activities to encourage reading of all types of sources, especially literature, with great enthusiasm. The establishment of two book clubs of the HVU Library - the book club of employees and the international online book club of cadets BRAVO - is one of the more recent activities that has been accepted with great satisfaction by interested employees, cadets and the parent institution.

Keywords: book club, international online book club, intercultural education, military libraries, reading promotion, reading club, university libraries

1. Uvod: Čitanje i čitateljska pismenost

Čitanje se može definirati kao „proces usvajanja teksta na temelju prethodnog poznavanja barem njegova jezika i pisma, ako već ne i vrsne, stilske, autorske, povijesne i kulturne pripadnosti koji upošljava čitateljsku sposobnost uočavanja, prepoznavanja, povezivanja i tumačenja znakova radi završnog shvaćanja sadržaja, poruke, ideje, značenja ili smisla, za koje se obično drži da ih tekst prenosi“ (Hrvatska enciklopedija, 2025). Smatra se da je „čitanje temeljna generička intelektualna vještina nužna za uspješno djelovanje u suvremenom svijetu. Ona je posebno važna za učenje iz teksta i u velikoj mjeri određuje uspješnost tijekom školovanja“ (Daneman, 1996). Iako je prevođenje napisanih znakova u izgovorene riječi, odnosno proces prepoznavanja riječi temeljni proces čitanja, „razumijevanje značenja napisanih riječi i teksta suštinska je funkcija pismenosti koja omogućuje prenošenje poruka kroz vrijeme i udaljenosti, vlastito izražavanje, stvaranje i dijeljenje ideja“ (Kolić-Vehovec, S., 2013: 23).

Čitanje predstavlja temeljni aspekt pismenosti, a Farmer i Stričević (2011: 5) navode kako Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (*The Organization for Economic Cooperation and Development, OECD*) čitalačku pismenost definira kao razumijevanje, korištenje i promišljanje o tekstu radi postizanja vlastitih ciljeva, razvoja znanja i potencijala te sudjelovanja u društvu. U izvještaju Međunarodnog programa za procjenu znanja i vještina učenika (*Programme for International Student Assessment*, PISA, 2010: 10) ističe se da „čitalačka pismenost ovisi o nekim osnovnim znanjima i vještinama poput sposobnosti dekodiranja teksta, tumačenja značenja riječi i gramatičkih struktura te analiziranja značenja. No čitalačka pismenost za učinkovito sudjelovanje u suvremenom društvu zahtijeva i mnogo više od toga: ona ovisi i o sposobnosti čitanja između redaka i promišljanja o svrsi tekstova, kao i o sposobnosti prepoznavanja kojoj publici su namijenjeni i sposobnosti tumačenja značenja na temelju struktura i obilježja teksta.“

Tomašević (2008: 223) objašnjava da se stručnoj literaturi o čitanju kod odraslih i adolescenata spominju četiri osnovne funkcije čitanja: funkcija ispunjavanja zadanog obrazovnog zadatka, funkcija individualnog razvoja, funkcija uživanja u čitanju i funkcija bijega od svakodnevice. Studija *To read or not to read* (2007: 6) sa znakovitim podnaslovom „A question of national

consequence“ ističe kako je uloga čitanja u poticanju intelektualnog i osobnog rasta pojedinca nezamjenjiva. Dodatno, Fulgosi (2013: 116) navodi da čitanje iz razonode znatno obogaćuje ne samo emocionalni već i intelektualni život čitatelja, a Balan, Katenga i Simon (2019) pokazali su kako čitateljske navike koreliraju i značajno utječu na akademski uspjeh osobe.

Međutim, Applegate (2014: 188) navodi rezultate anketa koji potvrđuju da učenici imaju „nisku razinu entuzijazma za čitanje“, a i u našoj je sredini Bouillet (2008: 349) provela istraživanje koje je pokazalo poražavajući podatak da čitanje u slobodno vrijeme kao zabavnu i opuštajuću aktivnost doživljava tek desetina studenata!

2. Knjižnice i poticanje čitanja

Poticanje čitanja važan je, a možda i ključni dio knjižnične djelatnosti i misije knjižnica koji se navodi u cijelom nizu dokumenata, standarda i smjernica. *International Federation of Library Association and Institutions* (IFLA) u „Smjernicama za knjižnične programe opismenjavanja“ (*IFLA Guidelines for Library-Based Literacy Programs*, 2019: 1) navodi da knjižnice imaju jedinstvenu poziciju u društvu za potporu razvoja i promociju pismenosti. U publikaciji koju su Farmer i Stričević potpisali pod nazivom „Smjernice za knjižničare pri korištenju istraživanja za promociju pismenosti i čitanja“ (*Using research to promote literacy and reading in libraries: guidelines for librarians,* 2011: 5), napominje se da su upravo knjižnice ključne u tom području jer se koriste svim čimbenicima razvoja pismenosti kao što su pristup materijalima, poučavanje, promocija i suradnja. Ističu da u razvoju kulture pismenosti, promocija pismenosti a osobito čitanja može biti organizirana kao marketing materijala za čitanje i iskustva čitanja čiji je cilj uvjeriti ljude da čitaju i koriste materijale za čitanje. Ako se fokus stavi na pojedinca, važno je poticati povjerenje i uživanje u čitanju, odabir izvora te osigurati mogućnosti za dijeljenje čitateljskih iskustava i poticati čitanje kao kreativnu aktivnost.

Postati „dnevna soba zajednice“ s osobljem koje razvija specifične vještine i pruža podršku formalnom i neformalnom učenju, razvoju kreativnosti, interesa i kulturnog identiteta te se usmjerava i na moguće korisnike a s posebnom odgovornošću ispunjava potrebe mladih, ciljevi su koje navode „Smjernice za narodne knjižnice“ (*IFLA Public Library Service*

Guidelines, 2010: 1-17). U „Smjernicama za knjižnične usluge za mlade“ (*IFLA Guidelines for Library Services for Young Adults*, 2008: 3) kao glavna misija knjižnice ističe se pomoć pojedincu u postizanju uspješnog prijelaza u odraslu dob osiguravanjem pristupa resursima i okruženju koje zadovoljava specifične potrebe za intelektualnim, emocionalnim i društvenim razvojem. Za sudjelovanje u strukovnom i profesionalom obrazovanju preporučuje se usklađivanje s vrijednostima i misijom matične ustanove (*IFLA Guidelines for Professional Library/Information Educational Programs*, 2012: 2) te se ističe važnost suradnje s nastavnim osobljem (*IFLA Guidelines for Library-Based Literacy Programs*, 2019: 6).

Što se tiče Hrvatske, u „Nacionalnoj strategiji poticanja čitanja 2017. – 2022.“ navodi se da je „poticanje čitanja i čitatelja knjižničarima osnovni posao“, a čitanje je prepoznato kao jedna od posebnih zadaća knjižnica i u „Standardima i smjernicama razvoja i uvođenja najbolje prakse u visokoškolskim knjižnicama u Republici Hrvatskoj.“

Međutim, Stričević i Jelušić (2010: 8) navode kako je 1957. godine UNESCO upozorio da čak i u tzv. zemljama razvijenog knjižničarstva od ukupnog broja djece korisnika knjižnice samo polovica kasnije prelazi u knjižnicu za odrasle te smatraju kako je uloga knjižnice u slobodnom vremenu mladih u Hrvatskoj još uvijek zanemarena i nema posebnih usluga i programa za mlade. Nadalje, vezano uz visokoškolske knjižnice, Mellon (1986: 162) je prikazao kako studenti katkad doživljavaju anksioznost zbog akademske ozbiljnosti, „hladnoće“ znanstvene i stručne literature, nesnalaženja u prostoru knjižnice, nepoznavanja postupaka pronalaženja i služenja informacijama, zbog čega imaju osjećaj manje vrijednosti.

Zaključno, smjernice idu u prilog zagovaranju najrazličitijih vrsta aktivnosti poticanja čitanja kao jedne od najvažnijih zadaća svih vrsta knjižnica, a osobito s ciljem privlačenja mlade populacije. U tom su smislu visokoškolske knjižnice jedinstvene jer su posljednje u nizu knjižnica koje pripadaju formalnom sustavu obrazovanja, svojim uslugama mogu nadograditi prethodno stečena korisnička znanja i potrebe, ali i iskoristiti svoju poziciju za privlačenje novih korisnika i za nagovor na slobodno čitanje i onih korisnika koji ranije nisu razvili ove potrebe, i to prije nego izađu iz sustava formalnog obrazovanja i dosega knjižnica. Antulov (2021: 280) zaključuje: „Stvaranjem zbirki literature za rekreativno čitanje, organizacijom raznolikih kulturnih i obrazovnih

događanja, radionica i predavanja u svrhu poticanja čitanja i sl. ili pak ciljanim predavanjima i radionicama namijenjenim poticanju sposobnosti čitanja s razumijevanjem kod studenata, visokoškolske knjižnice mogu dati svoj istinski obol za budućnost sadašnjeg društva i društva budućih generacija. U težnji da postanu najtoplije i studentima najbliže sastavnice visokoškolske ustanove, one ne bi trebale zazirati od svoje funkcije 'poticateljica' čitanja te bi trebale svjesno i slobodno poticati rekreativno čitanje studenata."

3. Interkulturno formalno i neformalno obrazovanje u kontekstu vojnog obrazovanja na tercijarnoj razini

Interkulturno obrazovanje postalo je jedan od ključnih aspekata koje se uzima u obzir prilikom kreiranja kurikuluma na svim obrazovnim razinama, uključujući i onu tercijarnu kao i cjeloživotno obrazovanje, a sve s ciljem stvaranja preduvjeta za uspješno funkcioniranje u suvremenom multikulturalnom društvu. Pritom, naglasak se ne stavlja samo na stjecanje znanja, već se kod primjene interkulturnih načela u odgojno-obrazovnoj praksi svijet promatra iz „različitih filozofskih kutova i širina" pri čemu bi se trebalo „razgrađivati različite socijalne stereotipe, predrasude i stigmatizaciju među ljudima" i to u neposrednim kontaktima (Bedeković, Zrilić, 2014: 112).

Vijeće Europe je 2008. godine izdalo „Bijelu knjigu o međukulturnom dijalogu" pri čemu je naglasak stavljen i na interkulturno obrazovanje, a interkulturna kompetencija definirana je kao „ključna sposobnost koju svaka osoba treba razviti kako bi mogla sudjelovati u interkulturnom dijalogu" (Huber i Reynolds, 2014: 10). Nadalje, interkulturnu kompetenciju pobliže se objašnjava i kao kombinaciju stavova, znanja, razumijevanja i vještina koja se primjenjuje kroz djelovanje koje omogućuje pojedincu da, bilo samostalno ili u suradnji s drugima „razumije i poštuje ljude koji se percipiraju kao osobe s različitom kulturnom pozadinom u odnosu na vlastitu, ulazi u interakciju i komunikaciju s takvim ljudima s poštovanjem te na prikladan i učinkovit način, uspostavi pozitivne i konstruktivne odnose s takvim ljudima" (Huber i Reynolds, 2014: 16–17). U istoj se publikaciji naglašavaju i oblici interkulturnog obrazovanja pri čemu se, osim formalnog obrazovanja, spominju još informalno i neformalno (Huber i Reynolds, 2014: 27).

Izuzetna složenost suvremenog svijeta koja uključuje globalizaciju, migracije stanovništva, oružane sukobe i stalnu dinamiku na geopolitičkom planu, kao i učestalu međunarodnu vojnu suradnju u provedbi vojnih ili mirovnih operacija, zahtijeva razvijanje interkulturnih kompetencija koje omogućuju djelatnim vojnim osobama uspješno funkcioniranje u multikulturnom okruženju.

Brojne su države to prepoznale te uvrstile elemente interkulturne komunikacije u kurikulume tercijarnih vojnih visokoobrazovnih institucija i to često kao dio nastave stranog jezika (Orna-Montesinos, 2017: 14-18), uključujući i države članice Europske unije. Osim toga, na razini Europske unije 2008. godine pokrenut je program razmjene kadeta i studenata vojnih i obrambenih sveučilišta – tzv. incijativa *Emilyo*, odnosno Europska inicijativa za razmjenu mladih časnica i časnika inspirirana Erasmusom, popularno nazvana i „vojni Erasmus“. Na taj se način omogućuje razmjena budućih časnica i časnika tijekom njihove početne faze obrazovanja na tercijarnoj razini. U sklopu „vojnog Erasmusa“ potiče se i razmjena nastavnog i nenastavnog osoblja visokoškolskih vojnih institucija. Osim toga, nit vodilja je i da se dugoročno poveća interoperabilnost i zajednička kultura, što je potrebno za ostvarivanje ciljeva koji se odnose na europsku sigurnost i obranu.

Unutar „vojnog Erasmusa“ od trenutačno odobrenih četrdesetak kolegija, tj. tzv. „zajedničkih modula“ (*common modules*), dva su izravno povezana s razvojem znanja i kompetencija iz područja interkulturne komunikacije: zajednički modul Međukulturna komunikacija i zajednički modul Kulturna osviještenost (*Common Module Cross Cultural Communication* i *Common Module Cultural Awarenes).* Treba napomenuti da je kolegij Kroskulturna komunikacija prvi put održan od 11. do 15. studenoga 2024. kao izborni kolegij na Hrvatskom vojnom učilištu „Dr. Franjo Tuđman“ u sklopu prijediplomskih vojnih programa Vojnog vođenja i upravljanja i Vojnog inženjerstva i to u suradnji sa Sveučilištem u Zagrebu. Na kolegiju je, osim kadeta upisanih na prijediplomske sveučilišne programe u matičnoj instituciji, sudjelovalo i desetero kadeta iz pet država članica Europske unije. Na kolegiju je, osim predavača s hrvatskih institucija, sudjelovala i predavačica s Vojne akademije u Amadori, Portugalska Republika.

Prema Gellu, Paile-Calvo i Zambasu (2018: 15), ovakvi programi pomažu vojnim obrazovnim institucijama u EU-u da osmisle obrazovne module koji

uključuju razvijanje kulturne osviještenosti i interkulturne komunikacije, što je preduvjet za uspješno djelovanje u multikulturnim timovima.

Osim toga, ne treba zanemariti važnost izgradnje interkulturne kompetencije vojnih nastavnika koji sudjeluju u obrazovanju i obuci kadeta te časnika i dočasnika koji se nalaze na vojnom školovanju (Kozina, 2013: 40-41).

4. Knjižnice Hrvatskog vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman“ i poticanje čitanja

Knjižnice Hrvatskog vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman“ (dalje HVU) specijalne su knjižnice za korisničku populaciju pripadnika Oružanih snaga Republike Hrvatske (dalje OSRH) i znanstveno polje vojno-obrambenih i sigurnosno-obavještajnih znanosti i umijeća. Osim toga, djeluju kao visokoškolske knjižnice koje pružaju potporu u obrazovanju kadeta te razvoju nastavnih procesa i znanstveno-istraživačkog rada na Hrvatskom vojnom učilištu „Dr. Franjo Tuđman“ kao sastavnici Sveučilišta u Zagrebu i Sveučilišta u Splitu, kao i obrazovnim programima za cjeloživotno stručno usavršavanje djelatnika OSRH-a koje se provodi u Centru vojnih škola „Petar Zrinski“ (dalje CVŠ). Uz sudjelovanje u potpori razvoja vojnostručnih znanja, u poslanju Knjižnica HVU-a stoji i unapređenje nacionalne i opće kulture svih pripadnika OSRH-a.

Priklanjajući se stavu dijela knjižničarske zajednice koji podupire razvoj fonda za rekreativno čitanje i u visokoškolskim knjižnicama te potvrđujući pozitivnu ulogu koju kvalitetno izgrađeni fond ima na zanimanje postojećih i privlačenje novih korisnika knjižnica (Lušetić, 2021: 460), uz osnovnu ulogu podupiranja ciljeva matične institucije, u poslanju Knjižnica HVU-a kao dodatni cilj navodi se i unapređenje nacionalne i opće kulture. Tako nacrt smjernica nabavne politike Knjižnica HVU-a uključuje i građu koja podupire cjeloživotno obrazovanje, osobni razvoj djelatnika i polaznika, ali i promicanje književnosti. Stav o nužnosti ispunjenja ovog cilja nabavne politike potkrijepljen je i činjenicom dužeg trajnog boravka u kampusu različitih skupina korisnika – polaznika programa CVŠ-a koji u kampusu HVU-a borave po nekoliko mjeseci, studentske populacije koja do svršetka preddiplomskog ili diplomskog studija u kampusu provede od tri do pet godina te djelatnika koji često svoj radni vijek u cjelini provedu u sastavu OSRH-a. Gledajući statističke podatke o

nabavi građe iz područja književnosti od 2016. godine otkada se nabava može pratiti kroz program ZaKi, Knjižnice HVU-a nabavile su 3897 novih naslova u 4462 primjeraka građe iz grupe književnosti i to: kupnjom 1755 naslova / 1837 svezaka, prihvatom darova korisnika 1601 naslov / 1977 svezaka, a obradom odabrane građe iz fondova preuzetih knjižnica iz sustava 541 naslova / 648 svezaka građe. Pažljivim odabirom i promocijom spomenute građe potiče se kvalitetno provođenje slobodnog vremena čitanjem različitih vrsta literature te se privlači i povećava broj korisnika knjižnice.

Interes za građu o najrazličitijim stručnim i drugim temama koju Knjižnice posjeduju i sustavno nabavljaju nastoji se potaknuti i izložbama. Iz niza tijekom godina održanih izložbi, ovom se prilikom mogu istaknuti tek neke koje bi mogle biti zanimljive i stručnoj knjižničarskoj zajednici: „Zbirka Tuđman“ – izbor iz osobne zbirke prof. dr. sc. Miroslava Tuđmana koju je Knjižnicama HVU-a donirala obitelj (više od 1000 naslova građe iz nacionalne sigurnosti i Domovinskog rata, niz autorskih djela te knjige s posvetama značajnih osoba); „Mornarica kroz vrijeme“ – izbor iz fonda Knjižnice HVU-a Split s izuzetno vrijednom građom Austrougarske mornarice; „Marko Marulić“ u sklopu programa Noć knjige u Knjižnici Split ili npr. „Ljeto u knjižnici“ – izložba odabrane građe za čitanje u ljetno doba.

Neposredno uz promociju fonda vežu se i programi za razvoj informacijske pismenosti čiji je cilj korisnicima olakšati razumijevanje i pristup najrazličitijim izvorima informacija, publikacija i građe za stručno i osobno usavršavanje. Tako se edukacije iz informacijske pismenosti za kadete i polaznike CVŠ „Petar Zrinski“ – Pretraživanje znanstvenih i stručnih informacija u digitalnoj okolini, Digitalni izvori Knjižnica HVU-a: e-katalog, Digitalni repozitorij i baze podataka i sl. – održavaju skupno i individualno. Na godišnjoj se razini održi oko 8 skupnih edukacija za oko 300 korisnika.

Uz izložbe i spomenute edukacije provode se i razne druge promotivne akcije u sklopu programa Noći knjige ili Mjeseca hrvatske knjige i sl. od kojih najveći uspjeh imaju izbor Najčitatelja kadeta/kadetkinje i upravo čitateljski klubovi.

Odabir „Najčitača kadeta/kadetkinje“ aktivnost je kojom se nastojao uspostaviti proaktivan odnos s kadetima kao čitateljskom zajednicom i potaknuti veći interes za korištenje knjižnica i dostupne građe za čitanje izvan okvira zadanih zahtjevima nastave. U Knjižnicama HVU-a izbor se provodi od

2021. godine, svečanost proglašenja održava se obično u okviru manifestacije Noć knjige, a 2022. godine odabir „Najčitača kadeta/kadetkinje“ proveden je kao prilog nizu programa Godine čitanja. Knjigom su prvotno nagrađeni kadeti – „najčitači“ koji su u određenoj godini posudili najviše publikacija iz fonda knjižnica HVU-a, dok je u sljedećem razdoblju kvantitativna metodologija zamijenjena kvalitativnom, odnosno odabirom „najčitatelja“ – kadeta koji su redovito posuđivali kvalitetnu građu za čitanje u slobodno vrijeme o čemu su evidenciju vodili knjižničari. Tako je odabir „najčitača“ postao odabir „najčitatelja“ koji biraju najkvalitetniju građu za čitanje u slobodno vrijeme. Top-lista Najčitatelja iščekuje se sa znatiželjom, a knjiga koju Najčitatelji dobiju kao nagradu Knjižnice (uz dodatnu nagradu Kadetske bojne koja se pridružila ovoj aktivnosti) poticaj je Najčitateljima (i onima koji to žele postati) koji budi njihov natjecateljski duh.

U cilju dodatnog razvoja čitateljskih kompetencija, funkcionalne pismenosti, metapismenosti, utjecaja na bolja akademska postignuća kao i razvoja komunikacijskih i socijalnih vještina, mekih vještina, kolaborativnog učenja i interkulturalnih kompetencija, što su u literaturi najčešće isticani doprinosi čitateljskih klubova, Knjižnice HVU-a pokrenule su i osnivanje čitateljskog kluba. Ostvarenju ove ideje znatno je doprinijelo zapošljavanje knjižničarke, po struci profesorice engleskog jezika i povijesti, koja posjeduje izniman afinitet prema čitanju i poučavanju, a osobito prema neformalnim oblicima poučavanja i suradnje s korisničkom zajednicom.

5. Čitateljski klubovi Knjižnica HVU-a „Dr. Franjo Tuđman“

5.1. Čitateljski klub djelatnika HVU-a i OSRH-a

Tijekom obilježavanja manifestacije Noć knjige 2023. po prvi je put predstavljena inicijativa za osnivanje Čitateljskog kluba Knjižnica HVU-a koji bi ljubitelje pisane riječi okupljao u slobodno vrijeme radi druženja kroz razgovor o knjigama i temama vezanim uz čitanje, književnost i druge umjetnosti, znanost i znanje općenito. Unatoč želji knjižničara za privlačenjem studentske populacije odnosno kadeta, pozivu su se ponajprije odazvali službenici i pripadnici OSRH-a. Članovi kluba u najvećem su broju vezani uz provođenje nastavnih procesa u matičnoj instituciji i ženskog su spola.

Klub se održava jednom mjesečno, tijekom radnog vremena u prostoru čitaonice Knjižnice gdje se u opuštenoj atmosferi razgovara o knjigama i literarnim temama uz vodstvo stručne djelatnice knjižnice.

Neke od tema bile su:

- *Kratka priča* – rasprava o zbirkama priča Tanje Mravak, „Naša žena: sušnog ljeta gospodnjeg 2017“ i „Moramo razgovarati“;
- *Knjige za izazovna vremena* – razmatranje naslova koji nude perspektive za suočavanje s izazovima suvremenog života;
- *Važnost prijevoda* – gošća susreta bila je dr. sc. Ivana Olujić, književna prevoditeljica s rumunjskog jezika s kojom se razgovaralo o procesu prevođenja i koja je predstavila roman Tatiane Tibuleac „Vrt od stakla“;
- *Knjiga ili film?* – diskusija o ekranizacijama književnih djela i njihovoj vrijednosti;
- *Što pojedinac može učiniti za svijet?* – razgovor o knjizi Jeana Gionoa „Čovjek koji je sadio drveće“.

Osnivanje Čitateljskog kluba Knjižnice HVU-a pokazalo se kao izuzetno uspješna inicijativa. Članovi Kluba ističu iznimno zadovoljstvo sudjelovanjem u ovim aktivnostima koje doprinose njihovom osobnom razvoju, širenju znanja i čitateljske kulture. Također, Klub pridonosi njihovom općem zadovoljstvu na radnom mjestu te povećava kvalitetu međuljudskih odnosa u kolektivu. „Povezivanje licem u lice i spontani razgovori u neformalnom okruženju njeguju osobne odnose kroz povećanu empatiju i povjerenje pridonoseći poboljšanim odnosima zaposlenika, većoj učinkovitosti, kreativnosti, inovativnosti i predanosti“ (Candido, Durakovic i Marzban, 2024: 197).

Slika 1.: Promotivni poster Čitateljskog kluba Knjižnica HVU-a

5.2. Čitateljski klub kadeta BRAVO (*Books Readings and Vocation*)

Knjižničarke Knjižnice HVU-a posjetile su španjolsku Vojnu akademiju *(Academia General Militar)* u sklopu stručnog osposobljavanja nenastavnog osoblja putem programa *Erasmus+*, gdje su se povezale s predavačicama

engleskog jezika iz Središta za strane jezike „Katarina Zrinska“ koja djeluje u sklopu HVU-a. 2024. godine osnivaju čitateljski klub kadeta u inovativnom formatu. Čitateljski klub kadeta BRAVO (*Books Readings and Vocation*) međunarodni je *online* klub kadeta HVU-a i kadeta s učilišta *Academia General Militar* i *Centro Universitario de la Defensa* u Zaragozi u Španjolskoj.

Osnutkom ovog kluba Knjižnice HVU-a proširile su polje svog djelovanja i neformalnim edukacijama, odnosno pripremom kvalitetnog okruženja za razvoj interkulturne kompetencije, čime se doprinosi pripremi budućih časnika za interakciju s pripadnicima vojnih organizacija iz drugih kultura, o čemu je prethodno već bilo riječi.

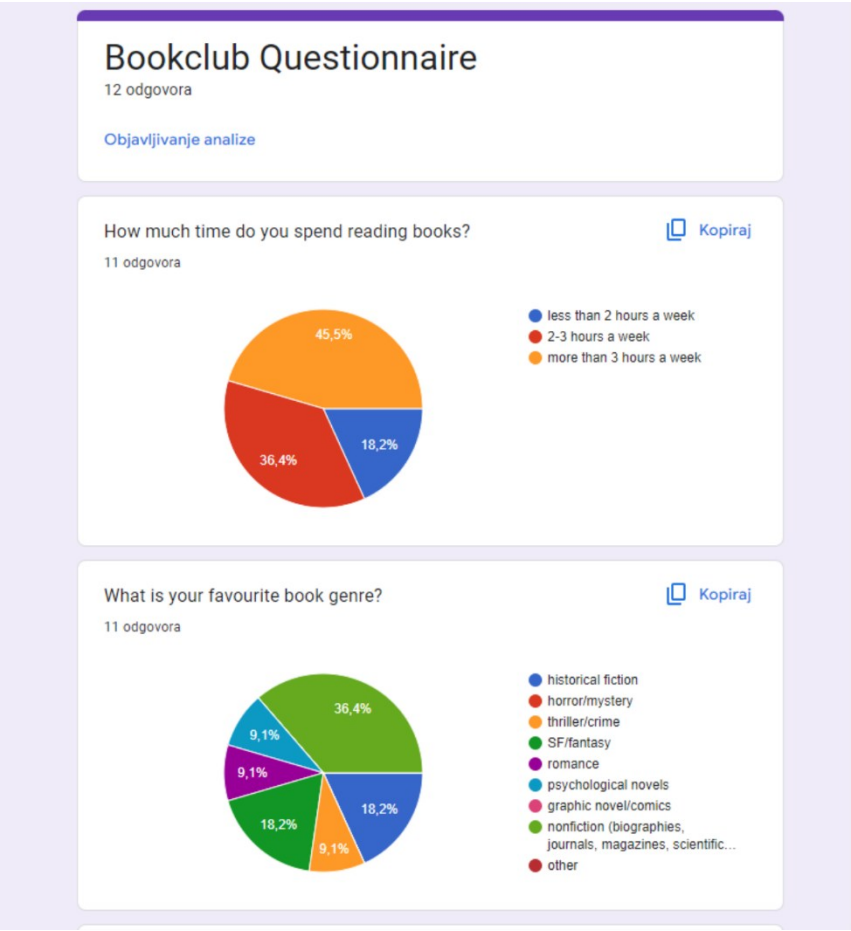
Susreti i aktivnosti kluba BRAVO provode se putem platformi *Google Meet, Zoom i Google Classroom.* Prije prvog susreta provedeno je istraživanje potreba, želja i navika čitanja kadeta putem upitnika postavljenog na platformi *Google Classroom.* U prvom istraživanju dobrovoljno je sudjelovalo 11 kadeta HVU-a koji posjeduju naviku ili želju za čitanjem, a u planu je provedba opsežnijeg istraživanja koje bi uključivalo kadete obje akademije na većem uzorku. Analizom odgovora dobivena su sljedeća saznanja: najveći broj kadeta čita više od 3 sata tjedno (45,5 %), manji broj čita 2–3 sata tjedno (36,4 %) a najmanje je onih koji čitaju manje od 2 sata tjedna (18,2 %). Samo jedna osoba je već sudjelovala u nekom čitateljskom klubu, a u Čitateljski klub BRAVO većina se uključila kako bi razgovarali o knjigama, stekli nova znanja, upoznali kadete iz druge zemlje i vježbali engleski jezik (36,4 %). Veliki postotak čine upravo oni koji su se u Klub uključili isključivo radi upoznavanja i druženja sa stranim kadetima (27,3 %), što pokazuje njihovu motiviranost za stjecanje interkulturnih kompetencija. Nadalje, svi kadeti čitaju i na stranom jeziku, ali jedan dio samo kad je to nužno (27, 3%). Najveći broj kadeta knjige nabavlja kupnjom u knjižarama (45,5 %), dok podjednaki broj knjige nabavlja posudbom u Knjižnici HVU-a, na internetu ili drugdje (18,2 %). Prema vrsti literature, kadeti čitaju stručnu literaturu (36,4 %), zatim povijesnu fikciju i znanstvenu fantastiku (18,2 %) te ljubavne romane, kriminalističke romane i psihološke romane (9,1 %).

Čitateljski klub kadeta BRAVO izazvao je veliko zanimanje među kadetima, naročito zbog svoje međunarodne dimenzije, no njegovo provođenje donosi brojne izazove u smislu organizacije i tehničkih uvjeta. Organizacijske poteškoće stvarala je dostupnost kadeta jer zbog specifičnosti vojne izobrazbe

nekoliko puta godišnje borave na terenskim vježbama. Nadalje, dogovor termina sastanka Kluba odvija se putem elektroničke pošte i aplikacije *WhatsApp* što često zahtijeva čekanje na odgovor zbog obveza kadeta i nemogućnosti korištenja digitalnih uređaja. Od tehničkih uvjeta potrebno je osigurati prostor, računala i stabilnu internetsku vezu. Također, nametale su se i dvojbe je li bolja vođena ili slobodna rasprava tijekom sastanka Kluba te dvojbe o izboru odgovarajuće literature koja mora biti dostupna za čitanje svim kadetima, ili na njihovom materinjem jeziku ili engleskom. Odluku o ovim pitanjima donijela je voditeljica Kluba – knjižničarka, smatrajući da je u početnoj fazi Kluba dobro iskoristiti mogućnost edukativnog djelovanja na kadete te dobrim moderiranjem rasprave i poticanjem na aktivnu komunikaciju na engleskom jeziku donijeti dodatnu korist članovima Kluba, ali i steći korisne informacije o čitanju i čitateljskim preferencijama kadeta kako bi Knjižnice mogle bolje ispunjavati potrebe ove korisničke populacije. Rasprava je stoga bila dijelom vođena, dijelom slobodna a s obzirom na komunikaciju članova Kluba na engleskom jeziku, odabrana je literatura na engleskom jeziku koja je dostupna svim članovima obje skupine. Prilikom odabira literature u budućnosti, svakako će se uzeti u obzir prijedlozi i želje kadeta.

Za prvi sastanak Kluba predložena je knjiga „Prepreka je put: stoljetno umijeće pretvaranja poteškoća u pobjede“ autora Ryana Holidaya koja koristi temelje stoičke misli i brojne primjere uspješnih osoba kako bi pokazali da se vlastite slabosti mogu pretvoriti u snagu. Knjiga je u elektroničkom obliku bila dostupna kadetima putem *Google* učionice kao i pitanja za razgovor o knjizi. Ovime se željelo potaknuti kadete na razmišljanje o pročitanom, introspekciju i dubinsku analizu teksta.

I na kraju, s obzirom na dosadašnja izuzetno pozitivna iskustva oba čitateljska kluba i odlične reakcije članova, u planu Knjižnica HVU-a stoji nastavak i daljnji razvoj ovih aktivnosti kao i ideja o širenju međunarodnog čitateljskog kluba kadeta uključivanjem i kadeta iz drugih zemalja s kojima je ostvarena suradnja u okviru programa *Erasmus+* ili *Emilyo*.

Slika 2.: Analiza potreba, želja i navika čitanja kadeta HVU-a

6. Zaključak

Knjižnice Hrvatskog vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman“ ispunjavaju višestruke uloge u skladu s ciljevima matične institucije. Osim što su specijalne knjižnice za korisničku populaciju pripadnika OSRH-a koje i svojim obrazovnim programima potpomažu cjeloživotno stručno usavršavanje djelatnika OSRH-a, djeluju i kao visokoškolske knjižnice s bogatom građom iz znanstvenog polja vojno-obrambenih i sigurnosno-obavještajnih znanosti i umijeća pa time pružaju potporu i obrazovanju kadeta te razvoju i unaprjeđenju nastavnih

procesa i znanstveno-istraživačkog rada na HVU-u. Djeluju u suradnji sa Sveučilištem u Zagrebu i Sveučilištem u Splitu, a od 2025. i sa Sveučilištem obrane i sigurnosti „Dr. Franjo Tuđman“ te provode prijediplomske i diplomske sveučilišne programe.

Nadalje, osim što svojim novim aktivnostima koje uključuju rad dvaju čitateljskih klubova pridonose i dodatnom cilju poslanja Knjižnica HVU-a – unapređenju nacionalne i opće kulture, pridonose i razvoju interkulturnih kompetencija i kulturne osviještenosti kadeta pokretanjem rada i organizacijom aktivnosti neformalnog druženja u sklopu međunarodnog Čitateljskog kluba kadeta BRAVO.

Literatura

1. Antulov, Z. (2021) Poticanje čitanja kod studenata kao jedna od zadaća suvremenih visokoškolskih knjižnica,*Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 64(2), str. 265–284. Dostupno na: https://doi.org/10.30754/vbh.64.2.866 [09.1.2025.]
2. Applegate, A. J. (2014) The Peter effect revisited: Reading habits and attitudes of college students. *Literacy research and instruction*, 53(3), 188-204. Dostupno na: https://doi.org/10.1080/19388071.2014.898719 [15.1.2025.]
3. Bouillet, D. (2008) Slobodno vrijeme zagrebačkih studenata: Prilika za hedonizam ili samoostvarenje. *Sociologija i prostor* 46, 3/4 (181/182), str. 341–367. Dostupno na: file:///D:/Downloads/Sociologija_i_prostor_HYPERLINK "file:///D:/Downloads/Sociologija_i_prostor_2008_3_4_06_Bouillet.pdf"2008_3_4_06_Bouillet.pdf. [16.1.2025.]
4. Balan, S., Katenga, J. E. i Simon, A. (2019) Reading habits and their influence on academic achievement among students at Asia Pacific International University. *International Scholars Conference Proceedings*, 7(1), 1490–1516. Dostupno na: https://doi.org/10.35974/isc.v7i1.928 [17.1.2025.]
5. Bedeković, V. i Zrilić, S. (2014) Interkulturalni odgoj i obrazovanje kao čimbenik suživota u multikulturalnom društvu. *Magistra Iadertina*, str. 111-122. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/137246 [20. 1. 2025.]
6. Candido, C., Durakovic, I. i Marzban, S. (ur.) (2024) *Routledge Handbook of High-Performance Workplaces* (1. izd.). Routledge, str. 197. Dostupno na: https://doi-org.ezproxy.nsk.hr/10.1201/9781003328728 [17.1.2025.]
7. Čitanje. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2025. Dostupno na: https://www.enciklopedija.hr/clanak/citanje. [11.1.2025.]
8. Emilyo Inicijativa. Dostupno na: https://www.emilyo.eu/lod-8-common-modules [26.1.2025.]

9. Farmer, L. i Stričević, I. (2011) *Using research to promote literacy and reading in libraries: guidelines for librarians*. The Hague, IFLA Headquarters, str. 5. Dostupno na: https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/hq/publications/professional-report/125.pdf [12.1.2025.]
10. Gell, H., Paile-Calvo, S. i Zambas, S. (2018) *European Education and Training for young Officers European Initiative for the Exchange of young Officers, inspired by Erasmus*. Wiener Neustadt: Theresan Military Academy, str. 1-88. Dostupno na: http HYPERLINK "https://www.emilyo.eu/sites/default/files/Gell%20Scientific%20Publications/2018%2008%2017%20final%20EMILYO%20book%20compressed.pdf"s://www.emilyo.eu/sites/default/files/Gell%20Scientific%20Publications/2018%2008%2017%20final%20EMILYO%20book%20compressed.pdf [20.1.2025.]
11. Holiday, R. (2014). *The Obstacle Is the Way: The Timeless Art of Turning Trials into Triumph*. New York: Portfolio/Penguin.
12. Huber, J., Reynolds, C. (ur.) (2014) *Developing intercultural competence through education*. Brussels: Council of Europe, Pestalozzi Series, (3). Dostupno na: https://rm.coe.int/16808ce258 [18.1.2025.]
13. *IFLA Guidelines for Library Based Literacy Programs*. (2019) The Hague: International Federation and Library Associations and Institutions, str. 1. Dostupno na: https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/literacy-and-reading/publications/guidelines-for-library-based-literacy-programs.pdf [13.1.2025.]
14. *IFLA Guidelines for Library Services For Young Adults*. (2019) The Hague: International Federation and Library Associations and Institutions, str. 3. Dostupno na: https://www.ifla.org/wp-HYPERLINK "https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/libraries-for-children-and-ya/publications/ya-guidelines2-en.pdf"content/uploads/2019/05/assets/libraries-for-children-and-ya/publicat HYPERLINK "https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/libraries-for-children-and-

ya/publications/ya-guidelines2-en.pdf"ions/ya-guidelines2-en.pdf [17.1.2025.]

15. *IFLA Guidelines for Professional Library/Information Educational Programs*. (2012) The Hague: International Federation and Library Associations and Institutions, str. 2. Dostupno na: https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/set/publications/guidelines/guidelines-for-profession HYPERLINK "https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/set/publications/guidelines/guidelines-for-professional-library-information-educational-programs.pdf"al-library-information-educational-programs.pdf [13.1.2025.]
16. Knjižnice Hrvatskog vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman“: Misija. Dostupno na: https://www.morh.hr/knjiznica-i-citaonica/ [24.1.2025.]
17. Kolić-Vehovec, S. (2013) Kognitivni i metakognitivni aspekti čitanja. U: Mićanović, M. (ur.) *Čitanje za školu i život IV. simpozij učitelja i nastavnika hrvatskoga jezika - Zbornik radova*. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, str. 23. Dostupno na: https://www.azoo.hr/app/uploads/uvezeno/images/izdanja/citanje/Citanje.pdf [11.1.2025.]
18. Koontz, C. i Gubbin, B. (ur.) (2010) *IFLA public library service guidelines*. 2nd rev. ed. The Hague: International Federation and Library Associations and Institutions, str. 1-17. Dostupno na: https://repository.ifla.org/server/api/core/bitstreams/38972f05-5a77-46ce-a67f-aaa7c7e3eb42/content [17.1.2025]
19. Kozina, A. (2013) Interkulturalne kompetencije vojnih nastavnika. *Andragoški glasnik*. 17(30), str. 37–48. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/file/154225 [25.1.2025.]
20. Lušetić, A. (2021) Knjižnice Hrvatskog vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman“: izgradnja fonda za 21. stoljeće,*Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 63(1-2), str. 443–463. doi: 10.30754/vbh.63.1-2.807. [25.1.2025.]
21. Mellon, C. A. (1986) Library anxiety: A Grounded theory and its development. *College & Research Libraries* 47, 2, str. 160–165.

Dostupno na: https://crl.acrl.org/index.php/crl/article/view/14195/15641. [20.1.2025.]

22. *Nacionalna strategija poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine*. Ministarstvo kulture i medija. Zagreb, 2017., str. 1-60. Dostupno na: https://min-kulture.gov.hr/nacionalna-strategija-poticanja-citanja/16264 [16.1.2025.]
23. Orna-Montesinos, C. (2017) The Scope of Intercultural Communication in a Military-Specific Language learning Program. *The Journal of Teaching English for Specific and Academic Purposes*, 5 (1), str. 13-33.
24. PISA 2009: Čitalačke kompetencije za život. (2010) Zagreb: Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja – PISA centar, str. 9–10. Dostupno na: https://pisa.ncvvo.hr/wp-content/uploads/2018/05/IHYPERLINK "https://pisa.ncvvo.hr/wp-content/uploads/2018/05/IZVJESTAJ_PISA2009_press.pdf"ZVJESTAJ_PISA2009_press.pdf [16.1.2025.]
25. *Standard i smjernice razvoja i uvođenja najbolje prakse u visokoškolskim knjižnicama u Republici Hrvatskoj* (listopad 2008.) – radna verzija / Komisija za visokoškolske knjižnice. Dostupno na: https://www.hkdrustvo.hr/hr/strucna_tijela/10/publikacija/343 [20.1.2025.]
26. Stričević, I. i Jelušić, S. (2010) Knjižnične usluge za mlade : modeli i koncepti. Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 53(1), str. 1-34. Dostupno na: https://izdanja.hkdrustvo.hr/casopisi/vbh/article/view/443 [21.1.2025.]
27. Tomašević, N. (2008) Istraživanje stajališta o čitanju i njihov utjecaj na nakladništvo: Ocjena zainteresiranosti za književne vrste. *Libellarium* 1, 2, str. 223–224. DOI: https://dx.doi.org/10.15291/libellarium.v1i2.131. [16.1.2025]
28. *To read or not to read : a question of national consequence*. (2007) Office of Research & Analysis, National Endowment for the Arts, str 6. Dostupno na: https://www.arts.gov/sites/default/files/ToRead.pdf [11.1.2025]

Čaj, knjiga, škrinja: čitateljski klubovi Knjižnice i čitaonice Kutina
Tea, Book and Chest: Book Clubs in Kutina Library and Reading Room

Suzana Pomper
suzanaknjiznica@gmail.com
Knjižnica i čitaonica Kutina

Sažetak

Čitateljski klubovi postali su važna tema u posljednjih nekoliko godina iako u nekim knjižnicama postoje duže. Najčešće se osnivaju u narodnim knjižnicama. Rad govori o važnosti čitateljskih klubova u razvoju slobode govora, ali i o njihovoj važnosti za poticanje čitanja. Govorit će se o čitateljskim klubovima u Knjižnici i čitaonici Kutina, njihovom osnutku, radu i benefitima.

Ključne riječi: čitanje, čitateljski klubovi, narodna knjižnica, sloboda govora

Abstract

Book clubs have become an important topic in recent years, although some libraries have existed for a longer time. They are most often established in public libraries. The paper discusses the importance of reading clubs in the development of freedom of speech, but also their importance in encouraging reading. The paper will discuss reading clubs in the Kutina Library and Reading Room, their establishment, work and benefits.

Keywords: book clubs, freedom of speech, public library, reading, reading clubs

1. Uvod

U radu će se govoriti o važnosti čitanja i čitateljskih klubova u poticanju čitanja, s posebnim osvrtom na čitateljske klubove Knjižnice i čitaonice Kutina. Također će se govoriti i o značaju članstva u čitateljskom klubu za osobe treće životne dobi. Čitateljski klubovi Knjižnice i čitaonice Kutina imaju važnu ulogu u poticanju čitanja. Često se kao preporuka za čitanje na mrežnoj stranici Knjižnice ili na društvenim mrežama objavljuju naslovi knjiga koje se čitaju u čitateljskom klubu pa korisnici traže upravo njih. Članice kluba za odrasle čitaju onu literaturu za kojom možda same ne bi nikad posegnule.

2. Poticanje čitanja

U svojoj knjizi Plevnik (2010: 13) kaže da je čitanje kontinuirano selekcioniranje i da se sve vrste čitanja međusobno ne isključuju nego nadopunjuju, zavisno od motiva čitanja. Prema Stričević (2009: 42) čitanje je sposobnost koja sadrži niz kognitivnih i socijalnih vještina, kao što su izgovor napisanih riječi te identifikacija riječi i njihova značenja. U današnje vrijeme, vrijeme u kojem tehnologija preuzima ključnu ulogu u svim aspektima života, čitanje je od iznimne važnosti, iako je činjenica da, nažalost, sve manje ljudi čita, što pokazuje najnovije istraživanje koje je provela agencija KARIKA u ožujku ove godine (*Noć knjige 2024. – Koliko čitamo i kupujemo knjige?,* 2024).

Umijeće čitanja stječe se tijekom cijelog života. Tekst kao medij ili sredstvo komunikacije osim što prenosi informacije i znanje, prenosi i spoznaje, osjećaje, ideje i razmišljanja pa to može djelovati osnažujuće (Sabljak, 2022: 3).

Narodne knjižnice, kao lokalna obavijesna središta koja pružaju pristup informacijama, imaju veliku ulogu u promociji čitanja. Osim što stvaraju zbirke, one svojim programima, posebice u novije vrijeme, ističu važnost knjige i čitanja. Stvara se nova uloga knjižnica kojom one postaju mjesto susreta i okupljanja, sve to kako bi se čitalo i kako bi se promicala knjiga i pisana riječ. Novi prostori knjižnica uređeni su tako da se korisnici u njima osjećaju ugodno kao kod kuće, kao tzv. „treći životni prostori“. U tom smislu, čitanjem u knjižnici korisnici u ugodnom ambijentu zadovoljavaju čitateljske i

osjetilne potrebe (Stričević, 2009: 42). Ključna uloga knjižnica u poticanju čitanja nije samo u nabavi građe koja treba zadovoljiti potrebe svih korisnika, ona se proširuje na programe, projekte, nove usluge, kao i na prostor koji treba biti privlačan i usmjeren zadovoljavanju korisničkih potreba.

3. Čitateljske grupe

Plevnik (2012), kako je navedeno u radu Duić i Anđić (2019: 91) u svojoj knjizi „Tolle lege" navodi kako je prvi klub koji podsjeća na današnje čitateljske klubove bila Platonova Akademija još 357. g. pr. n. e. Tamo su filozofi i njihovi učenici raspravljali o pročitanome. U srednjem vijeku čitateljske su se grupe sastajale u samostanima gdje su se knjige čitale, prevodile i prepisivale. U 17. st. u Francuskoj čitatelji se počinju okupljati u takozvanim damskim salonima gdje raspravljaju i razmjenjuju mišljenja o pročitanome, a glavnu su riječ vodile ugledne plemkinje. U istom se članku (Duić, Anđić, 2019: 93) navodi kako, nažalost, ne postoje brojni radovi o čitateljskim grupama u narodnim knjižnicama u Republici Hrvatskoj pa se o njihovim početcima malo zna.

Čitateljska grupa je skupina ljudi koja se sastaje kako bi razgovarala o pročitanoj knjizi (Bašić, 2014: 27). Čitateljske grupe aktivni su i konstruktivni način provođenja slobodnog vremena za ljude svih uzrasta i osnivaju se na mjestima u kojima ima prostora za mirno i posvećeno druženje. To su najčešće knjižnice, ali mogu biti i neka druga mjesta, kao što su kafići, prostorije raznih udruga i slično. Prema autorici Bašić (2014: 10) čitateljske se grupe razvijaju prema onome što žele članovi, odnosno članovi odlučuju hoće li se grupa širiti, otvarati novim članovima ili ne. Ista autorica (Bašić: 2014, 80) navodi i kako se često na sastanke grupe donose hrana i piće jer unose opuštenost u razgovor. Čitateljske grupe najčešće se sastaju jednom mjesečno, iako je to stvar dogovora članova i voditelja. Neke se grupe sastaju i češće, a neke rjeđe. Svaka grupa ima svoja pravila odabira knjiga. Negdje se članovi dogovaraju koju će knjigu čitati, negdje voditelj kluba određuje knjigu za čitanje. U knjižnicama članovi grupe često sudjeluju i u nekim drugim programima koje organizira knjižnica, predlažu književnike za susrete u knjižnici, ponegdje književnici gostuju na sastanku čitateljske grupe kao posebni gosti. Neke čitateljske grupe organiziraju aktivnosti za članove društva koji su marginalizirani ili slabo uključeni u društveni život, pomažući im na taj način

uljepšati život ili smanjiti osjećaj odbačenosti. Način razgovora u čitateljskim grupama drukčiji je od svakodnevne komunikacije, više je kompleksan i dublji (Bašić, 2014: 10, 27). Osim o knjigama, članovi čitateljskih grupa često raspravljaju i o nekim drugim temama. Idealno je to mjesto za izražavanje svog mišljenja jer se članovi osjećaju ugodno i mogu slobodno iznositi svoje stavove. Posebno su važni za osobe treće životne dobi kod kojih se često javlja osjećaj usamljenosti zbog odlaska u mirovinu, gubitka bračnog partnera, odrastanja djece, bolesti i dr. Sudjelovanjem u čitateljskim grupama osobe treće životne dobi imaju mogućnost kvalitetnog provođenja svojeg slobodnog vremena te jačanja samopouzdanja jer osjećaju da su i dalje bitni i da je njihovo mišljenje još uvijek važno.

4. Čitateljski klubovi Knjižnice i čitaonice Kutina

4.1. „Priče iz čarobne škrinje“

Čitateljski klub za mlade djelovao je od 2019. do 2023. godine. Nazvan je „Priče iz čarobne škrinje“ jer je bilo zamišljeno da članovi izvlače knjige iz škrinje koja je napravljena kao rekvizit u predstavama koje izvodi lutkarska družba kutinske knjižnice. Bio je namijenjen mladima od 5. do 8. razreda osnovne škole. Brojio je oko 7 članica koje su se sastajale svake druge srijede u mjesecu. Sve članice imale su besplatno članstvo u knjižnici. Budući da je danas mlade teško privući čitanju, susreti su se odvijali tako da bi članice izvlačile knjige iz škrinje koje bi voditeljica za njih pripremila pa su iz njih čitali ulomke. Često bi knjige u škrinji bile povezane s određenom temom koja je bila predviđena za susret.

Slika 1.: Izvlačenje knjiga iz škrinje

Nije bilo obveze čitanja kod kuće, ali su članice jedne drugima mogle preporučivati knjige koje su čitale. Članice kluba bi za neke datume napravile i plakat i odabrale knjige za preporuku vršnjacima koje su bile izložene u knjižnici. Članice su se s vremenom bolje upoznale i stekle dovoljno povjerenja i u vršnjakinje i u voditeljicu te su se sve više otvarale. Raznim temama poticalo ih se na razmjenjivanje mišljenja i slobodu govora o temi ili o knjizi. Na susretima su često iznosile i probleme koji muče njih i njihovu generaciju. Napravljena je grupa u aplikaciji *Viber* u kojoj su se dogovarali susreti i detalji. Tijekom pandemije bolesti COVID-19 grupa je poslužila za razmjenu preporuka. Iako su članice bile različitog uzrasta, nije se osjetila netrpeljivost među. Štoviše, jedne su drugima pomagale savjetima u o školi, prijateljskim i obiteljskim odnosima. Čitateljski klub za njih nije bio samo mjesto susreta s knjigom, već i vršnjačkog druženja. Jednom je prilikom organizirana večer uz knjigu i glazbu kada su gosti na sastanku čitateljskog kluba bili mladi glazbenici iz Osnovne glazbene škole Borisa Papandopula u Kutini, a bili su pozvani svi koji su željeli doći s instrumentom. Bilo je to lijepo druženje uz knjigu i glazbu koje se svidjelo članicama.

Nažalost, odlaskom starijih djevojaka u srednju školu, broj se članova smanjio, zbog drugih obveza prestale su dolaziti i mlađe članice, a nove djece zainteresirane za članstvo u čitateljskom klubu nije bilo. Trenutačno klub ne djeluje, ali se ponovno traže novi članovi. Prostor knjižnice je nedostatan, ali i neatraktivan mladima koji u trenutačnom prostoru nemaju mjesto za sebe. Budući da je u tijeku provedba projekta uređenja nove zgrade knjižnice u kojoj će mladi imati svoje mjesto, očekuje se i veća zainteresiranost mladih za programe u knjižnici, samim time i za čitateljski klub.

4.2. „Čajanka s knjigom“

Čitateljski klub za odrasle kontinuirano djeluje od 2019. godine. Nazvan je „Čajanka s knjigom“ jer je zamišljeno da članovi uz šalicu čaja razgovaraju o pročitanim knjigama. Do sredine 2022. godine voditeljica kluba bila je knjižničarka Katica Budić, a njenim odlaskom u mirovinu zamijenila ju je knjižničarka i ravnateljica knjižnice Suzana Pomper.

Klub se sastaje jednom mjesečno, zadnje srijede u mjesecu. Čini ga 11 članica. U početku su se neke članice izmijenile, ali današnjih 11 stalno je već pet godina. Većina članica su umirovljenice i vrlo su uzbuđene kad se bliži susret. Knjigu koja se čita tijekom mjeseca same su nazvale lektirom i o njoj pomno vode bilješke kako bi ih mogle podijeliti s ostalim članicama kluba.

Teme knjiga koje se čitaju često su vrlo ozbiljne i gotovo se uvijek mogu usporediti s pojavama u današnjem društvu, a sve se potkrepljuje i citatima iz knjiga koji se nalaze u bilješkama članica. Rasprave su vrlo intenzivne, a svaka članica dobije priliku reći svoje mišljenje, bez obzira na to je li ono u skladu s onim što misli ostatak grupe. Neke članice kažu kako su se više otvorile i kako inače nisu navikle tako izražavati svoje stavove te da su sudjelovanjem u čitateljskom klubu dobile više hrabrosti. Članice kluba redovite su gošće na književnim susretima u knjižnici, a dogodi se da baš taj mjesec čitaju autora koji će gostovati pa onda aktivno sudjeluju u književnim susretima.

Slika 2.: Izložba *Ljubav u knjigama*

Različiti su načini biranja knjiga za čitanje – nekad voditeljica predloži što će se čitati, nekad pojedine članice, a nekad svaka članica napiše svoj prijedlog pa se prijedlozi izvlače iz košare i onaj koji je najviše puta izvučen čita se sljedeći mjesec. Bilo je mjeseci kad su se čitali nobelovci, domaći autori se čitaju u Mjesecu hrvatske knjige, čitalo se i nešto od lokalnih autora. S godinama se, prema iskustvima članica, čita kvalitetnija literatura. Kako Knjižnica najčešće ima samo jedan primjerak neke knjige, katkad se gleda i broj primjeraka naslova koje knjižnica posjeduje. S obzirom na to da u mjesec dana sve članice trebaju međusobno izmijeniti jedan primjerak, 11 je optimalan broj članova čitateljskog kluba. Kada bi broj bio veći, ne bi se mogla voditi ni kvalitetna rasprava u kojoj bi svi sudjelovali. Čitateljskom klubu želio se pridružiti i veći broj članova. Nažalost, zbog organizacijskih poteškoća, to nije bilo moguće.

Susreti čitateljskog kluba postali su prava mala „obiteljska“ druženja na kojima se slave rođendani, dobivanje unučadi, novih poslova… Članice se posebno spremaju za klub, od odjeće do bilješki sve je pomno razrađeno. Jedne veljače članice su se čak dogovorile i došle maskirane kako bi proslavile fašnik. Klub je bio aktivan i za vrijeme pandemije bolesti COVID-19 jer su

članice kluba u grupi na aplikaciji *Viber* izmjenjivale preporuke za čitanje. Za svoje aktivno sudjelovanje u čitateljskom klubu i ostalim knjižničnim aktivnostima članice kluba nagrađene su besplatnom članarinom u knjižnici.

S godinama su se članice prilično zbližile i mnoge su se od njih počele družiti i privatno i odlaziti na kave na kojima nastavljaju razgovor o knjigama. Članice kažu da se nakon sastanka kluba osjećaju ispunjeno i da su pune energije. Važan je to aspekt u današnje vrijeme kad su ljudi jako zauzeti i opterećeni raznim obvezama pa se ne stignu družiti. Druženje uz čaj i knjigu čini naš klub važnim dijelom života svih članica.

Slika 3.: Druženje uz gitaru

5. Zaključak

Važnost čitateljskih klubova, kao i njihovo postojanje, ističe se posljednjih nekoliko godina. Iako istraživanja čitanja ne idu u prilog čitanju (sve se manje čita), čini se da je ovakav oblik poticanja čitanja ipak dobar. Knjižničari se upravo zbog problema čitanja sve više okreću raznim programima kojima pokušavaju privući korisnike knjizi i čitanju. U kutinskoj knjižnici čitateljski klub za odrasle jako je dobro prihvaćen i traži se mjesto više. Neki korisnici knjižnice sami su se organizirali i osnovali „privatni" čitateljski klub kod kuće. Tendencija je osnovati još koji klub, ali to će se moći realizirati tek dobivanjem novog prostora knjižnice. Problem su i dalje mladi, koji sve manje dolaze u knjižnice. Dobivanjem novog prostora, Knjižnica i čitaonica Kutina dobit će ljepši i privlačniji prostor za mlade, čime će se možda i njihov dolazak u knjižnicu povećati. Isto tako, to će ih privući i programima koje knjižnica za njih organizira, kao što je i čitateljski klub.

Čitateljski klubovi, osim za čitanje, donose dobrobiti i u drugim dijelovima života njihovih članova. Članovi su slobodni izražavati svoje mišljenje, uče se demokraciji i poštovanju drugih, uče oblikovati svoje mišljenje i argumentirano ga iznijeti. Čitateljski klubovi osobito su korisni za osobe treće životne dobi jer sudjelovanje u njima potiče pamćenje, usredotočenost i samopouzdanje izražavanjem mišljenja u poznatoj grupi u kojoj nema osuđivanja i u kojoj su sva mišljenja prihvaćena. Umirovljenicima je odlazak u mirovinu stresan pa im obveza dolaska u klub pruža neku vrstu utjehe. Druženje je posebno važan element čitateljskog kluba jer se starije osobe često osjećaju usamljeno. Vrijeme je danas obilježeno distanciranjem ljudi zbog previše obveza, stoga je važno naći svoju grupu ljudi u čijem se društvu pojedinac osjeća ugodno, kao doma, i želi se ponovno družiti. To je ono što se u kutinskoj knjižnici događa članicama čitateljskog kluba.

Literatura

1. Bašić, I. (2014) *O čitateljskim grupama*. Zagreb: Balans centar za logopedagogiju i biblioterapiju.
2. Duić, M. i Anđić, M. (2019) Čitateljski klubovi u narodnim knjižnicama velikih gradova. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske,* 62(2), str. 89–111.
3. *Noć knjige 2024. – Koliko čitamo i kupujemo knjige?*. Moderna Vremena. Dostupno na: https://mvinfo.hr/clanak/noc-knjige-2024-koliko-citamo-i-kupujemo-knjige [10.1.2025.]
4. Plevnik, D. (2010) *Tko je Vaš najbolji čitalac?* Karlovac: Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“.
5. Sabljak, Lj. (2022) *Knjiga i kako je čitati : priručnik za vođeno čitanje (biblioterapiju).* Zagreb: Medicinska naklada, 2022.
6. Stričević, I. (2009) Čitanje u kontekstu školskih i narodnih knjižnica: uloga knjižnica u poticanju čitanja i čitanja iz užitka. U: Javor, R. (priredila) *Čitanje – obaveza ili užitak.* Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.

Utjecaj Kluba mladih na razvoj aktivnosti za mlade u Gradskoj knjižnici i čitaonici Virovitica
The Influence of the Youth Club on the Development of Activities for Youth in the Virovitica Public Library

Mirjana Kotromanović
mirjana@knjiznicavirovitica.hr
Anja Krmpotić
anja@knjiznicavirovitica.hr
Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica
Dajana Horvat
knjiznica.gmvt@gmail.com
Gradski muzej Virovitica

Sažetak

U ovome radu bit će riječi o aktivnostima Kluba mladih „O čitanju i svemu pomalo“ koji već više od tri godine djeluje u Gradskoj knjižnici i čitaonici Virovitica. Ujedno će u radu biti predstavljeni i ostali programi za mlade koji su nastali zahvaljujući djelovanju Kluba, a s ciljem poticanja čitanja, pisanja i razvoja komunikacijskih vještina mladih. Klub mladih osmišljen je kao dinamično okruženje koje potiče kreativno izražavanje, razvoj čitateljskih navika među mladima te aktivno sudjelovanje mladih i u ostalim kulturnim događanjima. Ciljevi Kluba mladih i programa za mlade su zanimljivim aktivnostima potaknuti mlade na redovito čitanje, preporučivanje knjiga i zajednička čitanja te stvoriti doživljaj knjižnice kao prostora za slobodnu razmjenu informacija o književnim djelima, filmovima, serijama i drugim umjetničkim formama. Osnovni je cilj stvaranje mreže mladih koji dijele zajedničke interese s naglaskom na književnost, film i kulturu općenito. Rezultati proizišli iz djelovanja Kluba i ostalih programa za mlade pokazuju povećanje interesa među mladima za književnost te za sudjelovanje u kulturnim aktivnostima, kao i razvoj novih formi izražavanja, poput kreativnog pisanja i multimedijalnih radionica. Originalnost programa očituje se u integraciji suvremenih tehnologija, tematskih susreta te inovativnim načinima suradnje s lokalnim zajednicama i školama. Primjeri dobre prakse opisani u

ovome radu mogu pomoći drugim knjižnicama koje žele privući mlade i pružiti im platformu za osobni i intelektualni razvoj.

Ključne riječi: Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica, Klub mladih „O čitanju i svemu pomalo“, knjižnica i mladi, programi za mlade

Abstract

This paper will discuss the activities of the youth club *About reading and a little bit of everything* which has been operating in the Virovitica Public Library for more than three years. At the same time, the paper will present other programs for young people that have come about thanks to the activities of the Club, with the aim of encouraging reading and writing and the development of communication skills among young people. The youth club is designed as a dynamic environment that encourages creative expression, development of reading habits among young people, and active participation of young people in other cultural events. The goals of the Youth Club and youth programs are to encourage young people to read regularly through interesting activities, book recommendations and joint readings, and to experience the library as a space for the free exchange of information about literary works, films, series and other art forms. The main goal is to create a network of young people who share common interests with an emphasis on literature, film and culture in general. The results obtained from the activities of the Club and through other youth programs show an increase in interest among young people in literature and participation in cultural activities, as well as the development of new forms of expression, such as creative writing and multimedia workshops. The originality of the program is reflected in the integration of modern technologies, thematic meetings and innovative ways of cooperation with local communities and schools. The examples of good practice described in this paper can help other libraries that want to attract young people and provide them with a platform for personal and intellectual development.

Keywords: library and young people, programs for young people, Virovitica Public Library, Youth club *About reading and a little bit of everything*

1. Uvod

Promišljanje o adolescentima kao važnoj čitateljskoj publici intenziviralo se početkom 20. stoljeća. I prije toga vremena postojala je svijest o tome kako knjige imaju znatan utjecaj na ponašanje mladih u adolescenciji jer je to vrijeme kada oni doživljavaju brojne psihofizičke promjene (Bašić, 2021).

O mladima kao skupini ljudi na razmeđu između djetinjstva i odrasle dobi i njihovim intelektualnim potrebama u novije se vrijeme sve više govori. U „Smjernicama za knjižnične usluge za mladež“ (2009) navodi se da knjižnice trebaju pružati usluge koje zadovoljavaju intelektualne, kulturne i socijalne potrebe mladih, uzimajući u obzir njihove specifične interese i načine učenja. Preporučuje se razvoj programa koji potiču kritičko razmišljanje, kreativnost i osobni razvoj mladih. Također, ističe se važnost stvaranja sigurnog i stimulativnog okruženja u kojem mladi mogu istraživati, učiti i razvijati se, čime knjižnice postaju relevantna i privlačna mjesta za ovu dobnu skupinu.

Jednako tako i knjižničari sve više promišljaju o potrebama mladih praćenjem njihovih interesa, navika i načina učenja. Svjesni su da mladi traže više od tradicionalnih knjižničnih usluga te tako razvijaju inovativne programe i prilagođavaju sadržaje kako bi knjižnice postale privlačna i relevantna mjesta mladima. Posebna pozornost posvećuje se stvaranju prostora koji potiču kreativnost, suradnju i istraživanje, uz uvođenje suvremenih tehnologija i digitalnih resursa. Drugim riječima, prostor knjižnice treba biti prilagođen potrebama mladih, što znači da treba biti otvoren, moderan, atraktivan i interaktivan.

Osim toga, knjižničari osluškuju povratne informacije mladih korisnika, surađuju s lokalnim zajednicama i organizacijama te prate globalne trendove kako bi kontinuirano unapređivali svoje usluge. Na taj način knjižnice postaju mjesta gdje se mladi mogu osjećati dobrodošlo i inspirirano. I nadalje treba senzibilizirati korisnike za dolazak u knjižnicu jer djeca i mladi knjižnicu nerijetko doživljavaju kao mjesto u koje idu uz prisilu ili na nagovor. Autorice Bukvić Pažin i Ott Franolić (2023: 174) ističu da je potrebno s njima ići u knjižnicu od najranijih dana, govoriti im o vlastitim doživljajima iz knjižnice te im prezentirati knjižnicu kao mjesto koje im pruža brojne mogućnosti. Tek tada postoji mogućnost da će u knjižnici željeti boraviti što češće.

Ključnu ulogu u senzibiliziranju dakako imaju knjižničari koji imaju zadatak kontinuirano se educirati, ali primarno voljeti čitati i biti informirani.

Njihov je osnovni zadatak od mladih ljudi stvoriti čitatelje koji će, zahvaljujući brojnim pročitanim knjigama, naučiti kritički razmišljati (ibid.: 179).

Upravo zato nužno je mladima govoriti o važnosti i dobrobitima čitanja, aktivnosti koja je od izuzetne važnosti za njihov intelektualni razvoj.

Stantić i Peti-Stantić (2021) i ističu da mladi trebaju čitati jer čitanje razvija njihove kognitivne sposobnosti, proširuje rječnik i potiče maštu. Čitajući, upoznaju različite svjetove, kulture i perspektive, što im pomaže u razumijevanju drugih ljudi, u uživljavanju u misli i osjećaje drugih te u izgradnji empatije.

Čitanje također potiče kritičko razmišljanje, omogućujući mladima da analiziraju informacije, prepoznaju složene ideje i oblikuju vlastite stavove. Osim toga, čitanje je izvrstan alat za opuštanje i bijeg od stresa, dok istovremeno pruža vrijedne lekcije i vještine za život.

S obzirom na vrijeme u kojem živimo i u kojemu se sve događa jako brzo, pojavljuje se teza da čitanje mladim ljudima često predstavlja napor. Mladi su naviknuli na brze informacije iz digitalnih medija pa im duži tekstovi djeluju zahtjevno. Međutim, uz odgovarajući pristup prema mladima – preporuke knjiga koje su u skladu s njihovim interesima i koje se bave temama bliskima njihovim iskustvima – čitanje se itekako može pretvoriti u užitak. Važno je mladima pokazati da knjige nisu samo obaveza, već i prilika za bijeg u zanimljive svjetove, opuštanje i osobni rast.

Kada djeci i mladima u knjižnici govorimo o dobrobitima čitanja, često upotrebljavamo sintagmu „trening čitanja“ i uspoređujemo čitanje s bavljenjem sportom. Kako uspjeh u pojedinom sportu pripisujemo upornosti i kontinuiranim treninzima, tako i dostignuće koje se zove užitak u čitanju isto možemo postići jedino redovitim čitanjem.

Čitanje ispočetka predstavlja napor, a nakon kontinuiranog treniranja taj se napor pretvara u sreću i užitak. Taj užitak i sreća koju čitanje donosi djeluje umirujuće na pojedinca, omogućuje uživljavanje u priče, preseljenje u druge svjetove, omogućuje nam da u mašti ponovno stvaramo likove, događaje i zaplete te da se vrlo često s njima zbližimo više nego s nekima s kojima smo svakodnevno u interakciji (Kovač, 2021).

Kada uspijemo zadovoljiti sve prethodno spomenute kriterije, na dobrom smo putu prema stvaranju novih mladih čitatelja, uz kreiranje aktivnosti, sadržaja i programa prilagođenih njima.

2. Klub mladih „O čitanju i svemu pomalo“

Programi za mlade u Gradskoj knjižnici i čitaonici Virovitica obuhvaćaju različite aktivnosti poput radionica kreativnog pisanja, *pub* kvizova, edukacija o medijskoj i informacijskoj pismenosti, debata, programa poticanja čitanja. Osmišljeni su kako bi mladima pružili prostor za učenje, kreativno izražavanje i socijalizaciju. U različitim interaktivnim programima mladi razvijaju vlastite literarne i čitateljske vještine, maštu te kritičko mišljenje; potiče ih se na zajedničku suradnju i proširivanje znanja zabavnim aktivnostima. Svi programi uvijek se planiraju i osmišljavaju u skladu s aktualnim temama i onima koje su zanimljive mladima. Nakon osmišljenih aktivnosti slijedi priprema i kreiranje raznolikih programa koji pokrivaju edukativne, kulturne i društvene aspekte. Suradnja s lokalnim školama, udrugama ili stručnjacima doprinosi obogaćivanju sadržaja programa. Jedan od takvih programa je i program čitateljskog Kluba mladih „O čitanju i svemu pomalo“.

Klub mladih Gradske knjižnice i čitaonice Virovitica primarno je zamišljen za mlade korisnike u dobi od 13 do 25 godina. Na susretima mladi razgovaraju o zanimljivim knjigama, ali se tijekom druženja populariziraju i ostali sadržaji – glazba, strip, film i dr. Članovi Kluba katkad su moderatori susreta, a u sklopu Kluba organiziraju se i tematske večeri. Prvi susret održan je u ožujku 2021. godine.

Gošća prvog susreta bila je virovitička kazališna glumica i književnica za djecu i mlade Vlasta Golub koja je ukratko predstavila svoje knjige. Njezin prvijenac, roman za mlade naslova „O ljubavi, spletkama i svemu pomalo“ poslužio je kao inspiracija za naziv kluba pa je donesena odluka da će puno ime glasiti Klub mladih „O čitanju i svemu pomalo“, što je ustvari parafraza naslova spomenutog romana. Naslov ujedno sugerira drukčiji pristup u kojemu je na prvome mjestu čitanje, ali i „sve drugo pomalo“, za što se podrazumijeva da je blisko mladima (Kotromanović i Krmpotić, 2023).

Klub ima redovite sastanke koji se održavaju u opuštenoj atmosferi jednom mjesečno. Voditeljice moderiraju aktivnosti, ali i potiču sudjelovanje

članova i izražavanje njihovih ideja. Cilj je Kluba potaknuti mlade na redovito čitanje i to provođenjem zanimljivih aktivnosti, preporučivanjem knjiga i zajedničkim čitanjem. Ujedno je cilj mladima predstaviti knjižnicu kao prostor za slobodnu razmjenu informacija o književnim djelima, filmovima, serijama i drugim umjetničkim oblicima.

Susreti članova i onih koji to žele postati najavljuju se na mrežnim stranicama knjižnice, a osnutkom Kluba kreirana je stranica Kluba mladih „O čitanju i svemu pomalo“ na *Instagramu* na kojoj se, osim najava, mogu pronaći informacije o aktivnostima Kluba.

Rezultat djelovanja Kluba stvaranje je mreže mladih koji dijele zajedničke interese s naglaskom na književnost, film i kulturu općenito.

3. Aktivnosti proizišle iz Kluba mladih Gradske knjižnice i čitaonice Virovitica

Kao rezultat uspješnog djelovanja Kluba mladih, koji je postao središte okupljanja i razmjene ideja, pokrenuti su dodatni projekti i programi usmjereni na razvoj kreativnosti i čitateljskih kompetencija kod mladih. Svojim primjerom uspješne organizacije i okupljanja mladih Klub je postao inspiracija za stvaranje novih programa osmišljenih kako bi se dodatno potaknula uključenost mladih u kulturni i društveni život zajednice. „Moj fantastični knjigovnik“ jedan je od takvih projekata.

„Moj Fantastični knjigovnik“ (Kotromanović i Krmpotić, 2023: 10) prvi je veći projekt Kluba mladih. Projekt je financiran od strane Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske u sklopu programa Akcije i manifestacije u knjižničnoj djelatnosti. Bio je namijenjen tinejdžerima od trinaest do osamnaest godina, a krajnji cilj bio je kreiranje jedinstvenog interaktivnog rokovnika, tzv. „knjigovnika“ s motivima iz fantastike. Na projektu su osim članova kluba mladih sudjelovali i učenici srednjih škola s područja grada Virovitice (Kotromanović i Krmpotić, 2023: 10). Osnovna ideja bila je stvaranje personaliziranog interaktivnog rokovnika, odnosno „knjigovnika“, koji tematski povezuje književni žanr fantastike s kreativnim i analitičkim izražavanjem. Projekt se provodio u nekoliko etapa. U prvoj etapi sudionici, podijeljeni u četiri skupine, čitali su knjige poznatih fantastičnih serijala: „Kronike iz Narnije“, „Harry Potter“, „Sumrak saga“ i „Gospodar prstenova“.

Nakon toga organizirale su se radionice na kojima su sudionici učili kako analizirati književna djela, ali i izrađivati vizualne elemente poput ilustracija te tematskih stranica u raznim alatima kao što su *Canva, Creately, DesignCap* i sl. Kotromanović i Krmpotić (2023: 10) smatraju da su projektom mladi unaprijedili svoje sposobnosti razumijevanja pročitanog teksta, analiziranje sadržaja i prepoznavanje ključnih tema i motiva. Kreativnost u ovom projektu nije bila ograničena. Naime, svaki sudionik imao je priliku oblikovati svoju stranicu knjigovnika prema vlastitim idejama i doživljajima. Projekt „Moj fantastični knjigovnik" istaknuo se kao primjer uspješne veze između književnosti, kreativnosti i edukacije, pružajući mladima priliku da kroz književni žanr fantastike razviju vlastite čitateljske i umjetničke potencijale. Ovakvi projekti doprinose stvaranju čitateljske kulture među mladima te potvrđuju ulogu knjižnica kao središta za kulturni i intelektualni razvoj zajednice (Kotromanović i Krmpotić, 2023: 10).

„Moj dnevnik čitanja – putovanje kroz stranice" (Moj dnevnik čitanja – finale projekta, 2024) drugi je projekt koji je inspiriran djelovanjem Kluba mladih Gradske knjižnice i čitaonice Virovitica. Ovaj je projekt ustvari bio nastavak „Mog fantastičnog knjigovnika" te je imao isti cilj, a to je poticanje čitateljskih navika među mladima te kreiranje jedinstvenog edukativnog priručnika, odnosno književnog dnevnika. Tijekom radionica u sklopu projekta mladi su razmjenjivali preporuke i vlastite dojmove o književnim djelima, pa je tako uvelike doprinio promicanju čitanja među vršnjacima (Moj dnevnik čitanja – finale projekta, 2024). Projekt se odvijao tijekom proljetnih mjeseci kada su organizirani susreti s pet skupina mladih. Na ovim susretima sudionici su imali priliku razgovarati o pročitanim romanima pod stručnim vodstvom knjižničarke i voditeljice projekta. Diskusije su bile osmišljene kako bi mladi razvijali svoje analitičke i interpretativne sposobnosti, uz poseban naglasak na argumentirano preporučivanje pročitanih knjiga. Susreti su uključivali i već spomenute kreativne radionice na kojima su sudionici dobivali smjernice za izradu stranica svojih osobnih dnevnika čitanja. Te stranice sadržavale su sažetke i analize pročitanih knjiga, osobne dojmove, preporuke te vizualne prikaze poput ilustracija i grafičkih elemenata (Moj dnevnik čitanja – finale projekta, 2024). Ovakvim radom mladi su mogli izraziti vlastiti književni ukus te su istovremeno stjecali praktične vještine kreativnog izražavanja i oblikovanja sadržaja. Priručnik je strukturiran tako da nudi raznolika

razmišljanja mladih o pojedinim književnim djelima, kako o tradicionalnim, tako i o suvremenim, čineći ga korisnim resursom ne samo za mlade čitatelje, već i za profesore i knjižničare koji žele potaknuti zanimanje učenika za književnost (Moj dnevnik čitanja – finale projekta, 2024).

Jedna od usluga za poticanje čitanja kod mladih je „Bookflix", nastao kao parafraza popularnog Netflixa. Riječ je o usluzi za mlade korisnike od trinaest do osamnaest godina kojom se nastoji potaknuti čitanje na drugačiji, zabavniji način. Sadržaj obuhvaća preporuke suvremenih knjiga za mlade podijeljene u tri kategorije: „nove knjige", „najčitaniji naslovi" i „knjige slične tematike" (Bookflix, 2021). Pored ponuđenih naslova postavljena je magnetna ploča na koju korisnici mogu pisati svoje preporuke i „tagirati" ih pomoću magneta u obliku *hashtaga* i ikona žanrova. Kada se ploča popuni, napisano se arhivira i postavlja na mrežne stranice knjižnice i društvene mreže. Nakon toga ploča se briše i kreće novi niz preporuka. Ova metoda pokazala se vrlo uspješnom, kvalitetnom i učinkovitom jer mladi rado posuđuju preporučene naslove, s velikim entuzijazmom preporučuju i tagiraju svoje omiljene naslove i duže se zadržavaju u prostorima knjižnice (Bookflix, 2021). U sklopu „Bookflixa" odnedavno djeluje i „Ekranizacija". Riječ je o sadržaju za mlade koji na dinamičan i inovativan način povezuje književnost i film, odnosno knjige po kojima su snimljeni popularni filmovi. Cilj je potaknuti zainteresiranost mladih za knjigu pomoću istoimenih filmskih verzija. Kroz „Ekranizaciju" mladi dobivaju priliku usporediti originalne književne verzije s njihovim filmskim adaptacijama odnosno s djelima koja ih inače možda ne bi privukla, no na ovaj način ih se motivira na čitanje, znajući da postoji filmska verzija koja će im pomoći u interpretiranju čitanoga. Sadržaj izlazi jednom mjesečno na mrežnoj stranici i na društvenim mrežama knjižnice te je pobudio veliko zanimanje korisnika tinejdžerske dobi jer ovim sadržajem imaju priliku spojiti interes za knjigu i film na zabavan, inspirativan način.

Jedna od izuzetno zanimljivih aktivnosti u Knjižnici je „BiblioPub kviz" za mlade (BiblioPub kviz za mlade, 2024), inovativni pristup privlačenja mladih u knjižnične prostore spajanjem zabave, druženja i testiranja znanja. Prvi kviz održan je u travnju prošle godine kao dio programa za Noć knjige. Zbog iznimno pozitivnih reakcija mladih kviz se počeo održavati jednom mjesečno, odnosno svakog posljednjeg petka u mjesecu. Cilj održavanja ovakvih kvizova jačanje je komunikacijskih i socijalnih vještina mladih, stjecanje novih znanja,

razvijanje timskog duha, te osnaživanje i uključivanje mladih u zajednicu knjižnice (BiblioPub kviz za mlade, 2024). „BiblioPub kviz“ koncipiran je tako da mladima nudi teme prilagođene njihovim interesima, čime se osigurava relevantan i privlačan sadržaj. Kviz se sastoji od tri kruga po deset pitanja, a svaka ekipa broji od tri do pet članova. Jedan krug pitanja uvijek je posvećen pitanjima iz književnosti upravo zbog poticanja čitanja među mladima, što je ključno za razvoj jezičnih i komunikacijskih vještina. Osim pitanja iz književnosti, kviz obuhvaća aktualna pitanja iz raznih područja opće kulture poput sporta, filma, glazbe, stripa, biologije i sl. Uz kratke pauze između bodovanja mladi razmjenjuju svoja znanja i iskustva što potiče socijalizaciju, ali i stjecanje novih prijateljstava. Nakon što kviz završi, druženje se nastavlja uz nagradu za pobjednike. „BiblioPub kviz“ primjer je kako knjižnice prilagođenim i zanimljivim sadržajima mogu postati središte društvenog života, ali i neformalnog oblika učenja i zabave gdje se mladima daje prilika da pokažu i prošire svoje znanje te da razvijaju interes za različite kulturne i društvene teme. Članovi Kluba mladih „O čitanju i svemu pomalo“ redovito imaju svoju ekipu na kvizu.

Sve veća protočnost mladih u prostorima knjižnice potaknula je djelatnike na istraživanje i osmišljavanje načina na koji će im se još više približiti knjiga i čitanje. Kao rezultat, nastao je „Ljetni književni bingo“ (Ljetni književni bingo, 2022). Riječ je o interaktivnoj izložbi, odnosno prezentaciji knjiga koje su bile postavljene na rotirajuće police u izložbenom dijelu knjižnice i podijeljene u osam različitih kategorija. Sudionici su mogli birati između knjiga raspoređenih prema sljedećim kriterijima: knjige s plavim koricama, knjige čiji je autor ženska osoba, knjige koje sadrže hranu u naslovu, knjige koje su izdane prije deset ili više godina, knjige koje su izdane prethodne godine, knjige koje sadrže riječ *ljeto* u naslovu, knjige s jednorječnim naslovom i književni klasici (Ljetni književni bingo, 2022). Zadatak korisnika bio je odabrati knjigu iz jedne od ponuđenih kategorija koja im se najviše sviđa, posuditi je i u pripremljenim grafičkim obrascima na plakatima upisati svoje ime, prezime te odabrani naslov. „Bingo“ čitatelji s najviše pročitanih knjiga osvojili su zanimljive nagrade iznenađenja. Ovakav koncept čitanja pokazao se uspješnim u motiviranju korisnika da istraže manje poznate autore i žanrove (Ljetni književni bingo, 2022).

Članovi Kluba mladih „O čitanju i svemu pomalo“ sudjelovali su 2024. godine i na ljetnim radionicama kreativnog pisanja koje su se održavale u sklopu projekta „Ruralna kreativnica“ u kojemu je Gradska knjižnica i čitaonica bila partner Udruzi „Čuvarice kulturne baštine“ Kladare (Započele radionice kreativnog pisanja, 2024). Kao mladi ambasadori poticanja čitanja i pisanja, sa sobom su doveli i druge mlade koji su sudjelovali u projektu. Radionice su bile osmišljene s namjerom jačanja kreativnosti i literarnog izražavanja kod mladih. Sudionicima je pružen uvid u osnove kreativnog pisanja ističući važnost te vještine za razvijanje mašte i razmišljanja izvan zadanih okvira. Kroz zadatke prilagođene njihovim interesima jedan od ciljeva bio je i osvještavanje važnosti čitanja i pisanja kao međusobno povezanih procesa.

Na prvoj radionici, voditeljica je sudionike upoznala s osnovama kreativnog pisanja, a potom su izrađivali svojevrsni priručnik dobrog raspoloženja kojim su se upoznali s ostalima. Na drugoj radionici, mladi polaznici učili su o nastajanju lika te razlici između autora i književnog lika u kontekstu vlastite priče (Započele radionice kreativnog pisanja, 2024).

Ovim zadatkom razvili su svijest o važnosti karakterizacije likova i uspostavili osobne veze s pričom. Nakon toga, uslijedio je novi zadatak. Polaznici radionice trebali su proširiti „priče o sebi“ koristeći se tehnikama karakterizacije likova koje su im prethodno objašnjene. Kao rezultat, oblikovane su inspirativne i jedinstvene priče čime su potvrdili svoj literarni potencijal. Ukratko, tijekom pet radionica koje su održane u sklopu spomenutog projekta, mladi polaznici stvarali su priručnik dobrog raspoloženja, naučili su kako stvoriti glavni i sporedni lik, koje su karakterizacije likova, kako graditi sukob u priči, kako graditi temu, koja je razlika između književnosti i života, te kako uvijek moramo stvarnost prilagoditi priči, a ne obratno i slično (Rokovo, 2024). Ovakvi programi neformalnog učenja unutar knjižnice doprinose razvoju mladih poticanjem njihove kreativnosti, pisanja i međusobnog društvenog povezivanja.

U ovome radu naglasak je stavljen na sadržaje, programe i projekte koji su vezani uz poticanje čitanja i pisanja, a djeluju u Klubu mladih ili su potaknuti djelovanjem Kluba mladih. Svakako valja napomenuti da se u sklopu knjižničnih projekata i programa održavaju i ostali programi i projekti za mlade koji su kreirani s namjerom jačanja komunikacijskih vještina te medijske,

informacijske i digitalne pismenosti među mladima, no oni zaslužuju mjesto u nekoj drugoj priči.

4. Zaključak

Još od najranijih dana našega školovanja, uče nas da je čovjek društveno biće, odnosno biće koje svoju punu realizaciju postiže u društvu. Jednako tako, dobro je poznato da je socijalizacija itekako važna za razvoj emocionalnog zdravlja. Učeći o važnosti društvenih veza, djeca razvijaju osjećaj pripadnosti, što im pomaže u izgradnji vlastitog identiteta i odnosa s drugima. Socijalizacija je također ključna za razvoj emocionalnog zdravlja mladih jer mladima pruža temelj za razumijevanje sebe, odnosa s drugima i pomaže im u trenutcima suočavanja s emocionalnim izazovima. Kroz interakciju s drugima, mladi oblikuju svoj identitet, a pozitivni odnosi i podrška iz okoline pomažu im da steknu samopouzdanje i osjećaj pripadnosti.

U suvremenom svijetu u kojemu danas živimo, mladi se sve više zadržavaju u virtualnim svjetovima nego što se u stvarnosti zaista druže sa „stvarnim“ prijateljima.

Žive u uvjerenju da će, ako se pridruže pojedinim društvenim mrežama, dosegnuti zadovoljstvo. Međutim, kada mediji zaista stoje između ljudi, oni u ljudima izazivaju osjećaj straha, usamljenosti te dovode čak i do depresije (Spitzer, 2019: 127).

Ono čime se bavimo i ono čemu pridajemo pozornost jednako tako utječe i na ono o čemu razmišljamo. Isto tako, od djetinjstva pa sve do rane mladosti učimo se koncentraciji, a uvježbavanje koncentracije ključno je i isto tako teško u kulturi sveprisutnih distrakcija. Mediji neprestano iskorištavaju naš manjak koncentracije i našu neusredotočenost. Iako se pitanje o neprestanoj neusredotočenosti odnosi na sve, prije svega treba shvatiti učinke takvoga ponašanja na mlade (Wolf, 2019: 121). Ovdje dolazimo do govora o ideji osnivanja čitateljskih klubova za mlade kako bismo spriječili ili barem ublažili sve prethodno navedeno. Čitanje knjiga i sudjelovanje u čitateljskim klubovima mladima pruža priliku za poboljšanje koncentracije i razvijanje kritičkog mišljenja. Programi za mlade, kao i čitateljski klubovi u Gradskoj knjižnici i čitaonici Virovitica, pružaju mladima priliku da se oslobode utjecaja tehnologije i medija, razvijajući pritom svoje emocionalno zdravlje,

koncentraciju i kritičko mišljenje. Ovi programi nude mladima mjesto za razmjenu ideja, stjecanje novih znanja i vještina, kao i za jačanje socijalnih veza. Osnivanje čitateljskih klubova u knjižnici ima dugoročne pozitivne učinke na razvoj identiteta mladih, pomažući im da izgrade vlastitu osobnost i bolje razumiju svoje emocije i odnose s drugima. Na taj način, knjižnica postaje više od mjesta za čitanje – ona postaje prostor za osobni rast, izgradnju zajednice i razvoj novih interesa. Kao knjižničari, naša je odgovornost da podržimo ove inicijative i kontinuirano radimo na stvaranju okruženja u kojem će mladi moći rasti i razvijati se u skladu sa svojim potrebama i interesima.

Razvijanje ovakvih programa ne samo da doprinosi njihovom emocionalnom zdravlju, već također jača zajedništvo i socijalnu koheziju unutar naše zajednice. Stoga, trebamo nastaviti ulagati u ove aktivnosti jer one donose dugoročne koristi, kako za mlade, tako i za društvo u cjelini.

Literatura

1. Bašić, I. (2021). *Biblioterapija i poetska terapija: priručnik za početnike*. Zagreb: Školska knjiga.
2. *Bookflix*. Dostupno na: https://www.knjiznicavirovitica.hr/?s=bookflix [16. 12. 2024.]
3. Kotromanović, M. i Krmpotić, A. (2023.) Klub mladih „O čitanju i svemu pomalo“ Gradske knjižnice i čitaonice Virovitica. *Knjižničarstvo*, 27 (1–2), str. 103–114. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/clanak/440959 [20.2.2025.]
4. Kovač, M. (2021). *Čitam, da se pročitam: deset razloga za čitanje knjiga u digitalno doba*. Zagreb: Ljevak.
5. Ljetni književni bingo. Dostupno na: https://www.knjiznicavirovitica.hr/2022/07/ljetni-knjizevni-bingo/ [18.12.2024.]
6. *Moj dnevnik čitanja*. Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica. Dostupno na: https://www.knjiznicavirovitica.hr/2024/10/moj-dnevnik-citanja-finale-projekta/ [18.12.2024.]
7. *Održan 10. BiblioPub kviz za mlade*. Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica. Dostupno na: https://www.knjiznicavirovitica.hr/2024/12/odrzan-10-bibliopub-kviz-za-mlade/ [18.12.2024.]
8. Pažin Bukvić, A. i Ott Franolić, M. (2023). *Velika važnost malih priča: zašto i kako čitati djeci.* Zagreb: Ljevak.
9. *ROKOVO 2024. Kroz radionicu kreativnog pisanja polaznici stvarali priče o gradu Virovitici*. Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica. Dostupno na: https://www.knjiznicavirovitica.hr/2024/08/rokovo-2024-kroz-radionicu-kreativnog-pisanja-polaznici-stvarali-price-o-gradu-virovitici/ [18.12.2024.]
10. *Smjernice za knjižnične usluge za mladež: prerađeno izdanje Smjernica koje je 1996. objavio Stalni odbor Sekcije knjižnica za djecu i mladež.* (2009). Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
11. Stantić, V. i Peti-Stantić, A. (2021) *Znati(želja): Zašto mladi trebaju čitati popularnoznanstvene tekstove, i to odmah?* Zagreb: Ljevak.
12. Spitzer, M. (2019) *Usamljenost: nepoznata bolest.* Zagreb: Ljevak.
13. Wolf, M. (2019) *Čitatelju, vrati se kući.* Zagreb: Ljevak.

14. *Započele radionice kreativnog pisanja*. Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica. Dostupno na: https://www.knjiznicavirovitica.hr/2024/08/zapocele-radionice-kreativnog-pisanja/ [18.12.2024.]

Čitateljski klubovi u knjižnicama
Book Clubs in Libraries

Gonca Zaprova Anastasova,
zaprovagonca@gmail.com
Anica Gligorova Mileva,
a.mileva@yahoo.com
LUB „Blagoj Jankov Mučeto“ Strumica

Sažetak

Najveći izazov za knjižnice danas je ostati privlačno i aktivno mjesto za posjetitelje/čitatelje te važan segment kulturnog i društvenog života zajednice. Upravo taj izazov potiče knjižničare na stalno promišljanje svojih zadaća, traženje odgovora na suvremena pitanja, ali i traženje načina kako doprijeti do današnjeg čitatelja. Knjižnice danas više nego ikad, bez obzira kojem tipu pripadaju, stalno promišljaju svoje postojanje, funkcioniranje, pa i održivost. Romantične definicije knjižnica kao čuvarica pismenosti i pamćenja zahtijevaju stalnu reaktualizaciju, promociju, podsjećanje i vidljivost. Knjižnice su također u središtu tema o kulturi čitanja, privlačnosti i popularnosti knjiga u odnosu na digitalne alate i uređaje, kao i dostupnosti informacija samo jednim klikom. Čitateljski klubovi u knjižnicama imaju važnu ulogu u promicanju čitanja, razvijanju kritičkog mišljenja, razmjeni mišljenja i dojmova o pročitanim knjigama, poticanju aktivne interakcije među čitateljima, učenju na iskustvima drugih te upoznavanju novih autora i novih žanrova i književne vrste.

Ključne riječi: čitateljski klub, interakcija, kritičko mišljenje, kultura čitanja, promicanje čitanja

Napomena uredništva
Autorice su izrazile želju da se članak objavi u verziji u kojoj je predan. Uredništvo je odlučilo omogućiti njegovo objavljivanje u ovom obliku kako bi predstavilo rad čitateljskih klubova u LUB „Blagoj Jankov Mučeto“.

Abstract

The biggest challenge for libraries today is to remain an attractive and active place for visitors/readers and an important segment of the cultural and social life of a community. In fact, it is this challenge that encourages librarians to constantly rethink their tasks, to seek answers to contemporary questions, but also to seek ways to reach today's reader. Today, more than ever, libraries, regardless of the type they belong to, are constantly rethinking their existence, functioning, and even sustainability. Romantic definitions of libraries as guardians of literacy and memory require constant re-actualization, promotion, reminder, and visibility. Libraries are also subject to topics about reading culture, the attractiveness and popularity of books vis-à-vis digital tools and devices, as well as the availability of information with just one click. Book clubs in libraries play an important role in promoting reading, developing critical thinking, sharing opinions and impressions from books read, encouraging active interaction among readers, learning from the experiences of others, and introducing new authors and new literary genres.

Keywords: book clubs, critical thinking, interaction, reading clubs, reading culture, reading promotion,

1. Ljubav prema knjigama snažna je i ujedinjujuća sila među čitateljima.

Čitateljski klubovi promoviraju redovito čitanje i pomažu u razvijanju čitalačkih navika. Organiziranim čitanjima i razgovorima knjižnice potiču ljubav prema knjizi i književnosti. Mnogi čitatelji u klubovima nisu zainteresirani samo za čitanje, već i za pisanje, crtanje ili druge kreativne aktivnosti. Klubovi često organiziraju radionice ili natjecanja u pisanju kratkih priča, poezije, pa čak i igrokaza, potičući tako nove talente da iskažu svoje kreativne potencijale. Klubovi mogu stvoriti zajednicu ljudi koji dijele svoje umjetničke i književne ideje, što može dovesti do inovacija u književnosti i umjetnosti.

2. Istraživanjem specifične literature i anketiranjem, uz psihološku i emocionalnu podršku do biblioterapije.

Za mnoge ljude sudjelovanje u klubovima može biti izvor emocionalne podrške. Razgovor o knjigama često otvara osobne teme, ali i rasprave o životnim iskustvima i izazovima. Knjige imaju moć potaknuti čitatelje da se nose sa stresom, tjeskobom, depresijom i drugim emocionalnim problemima.

Književnost može imati katarzičan učinak na čitatelje, pomažući im da se nose s osobnom tugom ili strahovima. Čitatelji se često poistovjećuju s likovima u knjigama, što im može pomoći da prebrode teška razdoblja u životu.

Nemoguće je sagledati sve tehnike biblioterapije u njihovoj cjelovitosti i sveobuhvatnosti. Stoga će se spomenuti samo neke koje mogu poslužiti kao osnova za kreativnost biblioterapijskih savjetnika.

2.1. Prestanite čitati.

- Tehnika „prestani čitati“ može se koristiti kada:
- Čitatelj nije stekao naviku čitanja dugih tekstova;
- Biblioterapijski savjetnik želi potaknuti maštu čitatelja;
- Potrebno je pomoći čitatelju da misaono i emocionalno pronikne u tekst.

2.2. Repolarizacija lika

Gotovo svaki lik u književnosti može se klasificirati kao dobar ili loš, moralan ili nemoralan, pozitivan ili negativan itd. S biblioterapijskog aspekta čitatelj uvijek ispituje simpatije ili antipatije prema određenim likovima. Ovdje nije bitno koji su objektivni razlozi za to. Važna je emocionalna reakcija čitatelja.

Glavni cilj tehnike repolarizacije likova je proširiti čitateljeve horizonte, povećati njegovu strpljivost prema drugim ljudima i formirati sposobnost empatije. Neizravnim ulaskom u ulogu lika koji mu se ne sviđa, čitatelj počinje bolje shvaćati tuđe motive. Može se pokazati da upravo taj „odbačeni" književni junak daje novi pogled na situaciju u kojoj se čitatelj nalazi, a možda i adekvatno rješenje (Donev, 2016: 44-54).

3. Zašto čitateljski klub ?

Jer nema bolje preporuke za knjigu od one koja dolazi iz neobičnog mikrokozmosa intelektualne debate poznatog kao čitateljski klub, čiji članovi dijele iskustva i zajedno rastu.

Slika 1.: Susret čitateljskog kluba

4. Čitateljski klub promiče čitanje, potiče kritičko mišljenje i kreativno izražavanje.

Čitateljski klubovi izvrstan su način uključivanja čitatelja u aktivni proces učenja u obrazovni sustav. Klubovi mogu pomoći u razvoju čitalačke pismenosti, odnosno vještine razumijevanja i kritičkog prosuđivanja tekstova. Članovi kluba često uče kako analizirati književnost, stil pisanja, strukturalne aspekte knjiga i razlikovati različite žanrove. Stoga čitateljski klubovi u knjižnicama mogu imati značajnu ulogu u poticanju samostalnog učenja i osobnog samorazvoja. Kada se čitatelji upisuju u klubove, ne samo da sudjeluju u društvenim aktivnostima, već se potiču da više čitaju i drugačije razmišljaju o temama koje se obrađuju u knjigama. Mladima koji nisu zainteresirani za tradicionalno učenje ili nemaju motivacije za čitanje, čitateljski klubovi mogu ponuditi alternativni način učenja. Kroz zabavne i interaktivne aktivnosti mladi se mogu upoznati s važnim književnim djelima i naučiti ih analizirati. Neke knjižnice organiziraju zajedničke klubove za djecu i roditelje, čime ne samo da potiču kulturu čitanja kod mladih, već i jačaju ulogu roditelja i učitelja kao mentora u procesu učenja.

Slika 2.: Susret čitateljskog kluba

5. Kroz zajedničke razgovore u klubovima razmjenjuju se ideje, otkrivaju novi svjetovi, a članovi obogaćuju svoje znanje.

Čitateljski klubovi su od posebne važnosti za ljude koji žele proširiti svoju opću kulturu i intelektualne interese. Mnoge knjige koje se čitaju u klubovima mogu imati veze s drugim disciplinama, poput povijesti, psihologije, filozofije ili politike, pružajući tako članu integrirani pristup obrazovanju. Sudjelovanjem u čitateljskim klubovima članovi poboljšavaju svoje komunikacijske vještine. Ovi klubovi ne samo da potiču čitatelje da izraze svoje mišljenje o knjigama koje čitaju, već im pomažu i u razumijevanju različitih oblika komunikacije, kao što su raspravljanje, slušanje, raspravljanje i raspravljanje.

6. Promocija knjiga domaćih i stranih autora

Čitateljski klubovi u knjižnicama također se mogu koristiti za promicanje lokalne ili nacionalne književnosti. Idealna su mjesta za promociju djela autora koji možda nisu poznati široj publici, a pogotovo mlađim generacijama. Kroz čitanje i razgovor o lokalnim knjigama, klubovi mogu njegovati ljubav prema nacionalnoj kulturi i jeziku. Čitanje knjiga koje istražuju tradiciju, povijest ili kulturna obilježja zemlje pomaže u očuvanju kulturne baštine i izgradnji svijesti o njezinoj važnosti.

Za dvije godine postojanja kluba, promovirano je više od 40 naslova na više od deset lokacija u općini Strumica i Bosilovo, koje je posjetilo oko 300 ljubitelja pisane riječi.

Knjige za čitateljski klub

- Lavr – Jevgenij Vodolazkin
- Aforistična večer i haiku poezija
- Balkanski trokut - Aco Gjorgiev, Nada Karadžić, Miladin Berić
- Mutirane istine: (aforizmi) / Risto Filchevski
- Kroz rešeto i rešeto: etnoaforizmi / [autori Atanas Krlevski ... et al.]
- Priče u tri retka i preokret: pripovetke na strumičkom dijalektu / Aco Gjorgiev

- Skupni aforistički portret / grupa autora
- Kamenčić u cipeli: aforizmi / Aco Gjorgiev
- Vrući mraz: Antologija makedonskog aforizma - Vasil Tolevski
- Dlaka u jajetu - Aco Gjorgiev
- Vrli novi svijet - Aldous Huxley
- Smrt u Veneciji - Thomas Mann
- Lolita - Vladimir Nabokov
- Židovski rad – Mikolaj Grinberg
- Dječak u prugastoj pidžami – John Boyne
- Sestra Sigmunda Freuda - Goce Smilevski
- Večer domaćih autora i gostiju iz Italije (Lucciole e Zanzare Muhe i komarci - Aldo Terminiello i Mario De Rosa)
- Ljudi i orači - Liljana Pandeva
- San Ivanjske noći - William Shakespeare
- Pirej - Petre M. Andreevski
- Utočište u vremenu – Georgi Gospodinov
- Poezija Ace Šopova
- Linija sreće - Ivo Ivanov
- Novac je umrtvljivač - Risto Krle
- Nesporazum - Albert Camus
- Diogenov paradoks i korak u jesen - Tome Arsovski
- Stranac - Albert Camus
- Divlje meso - Goran Stefanovski
- Životinjska farma - George Orwell
- Cijena - Marko Semov
- Kreutzerova sonata - Lav Nikolajevič Tolstoj

Zaključak

Na kraju, moramo reći da je naš Književni klub obnova i nastavak Književnog kluba „Mladi Nadejai“ koji je djelovao u sklopu Biblioteke „Blagoj Jankov Mučeto“ iz Strumice.

Aktivno je bilo tridesetak učenika iz svih gradskih osnovnih škola. Cilj ovog Književnog kluba bio je potaknuti učenike - ljubitelje lijepe pisane riječi da još više zavole književnost i njeguju pisanu riječ, a prije svega čisti makedonski književni jezik. Klub se redovito sastajao jednom mjesečno, čitalo se i raspravljalo o pročitanom. Književni klub „Mlade nade“ je vodila Desa Deleva, knjižničarka u odjelu za popularizaciju u Književnom i kulturnom centru „Blagoja Jankova Mučetoa“ u Strumici (Almanah, 1986).

Organizirala je književno čitanje na „Večeri poezije“, a pjesme sudionika pod nazivom „Strumički poetski sesedi“ tiskane su u zborniku „Pod žvoeto nebo“. U predgovoru zbornika ona kaže: „Postavivši sebi zadatak da na jednom mjestu okupim strumičke pjesnike koji danas djeluju, kao i one mlađe koji su još neafirmirani, ali koji su nesumnjivo već bili dotaknuti Muzom poezije, imala sam za cilj oživjeti književno stvaralaštvo 'U našem gradu'“ (Pod svojim nebom, 1990).

Čitateljski klubovi u knjižnicama bitni su ne samo za razvoj čitalačkih navika, već i za obrazovanje, socijalizaciju i kreativno izražavanje. Olakšavaju pristup knjigama i literaturi i potiču čitatelje da istražuju književnost na nove i inovativne načine. U kontekstu današnjeg svijeta koji se brzo mijenja, s tehnologijom koja neprestano napreduje, knjižnice i njihovi čitateljski klubovi i dalje su ključni za stvaranje kulturnih i intelektualnih zajednica koje obogaćuju živote svojih članova.

Nastavit ćemo istraživati utjecaj čitateljskih klubova u knjižnicama, nadopunjujući prethodno navedene aspekte novim perspektivama i primjerima, kao i pogledima na budućnost ovih klubova.

Literatura

1. A. Leontjev, Osnove psiholingvistike, Moskva 2003.
2. Aristotel, „O poetici“
3. C. Beljanin, Psihološka literatura, Moskva 2006.
4. C. Beljanin, Psiholingvistika, Moskva 2004.
5. C. Kreidenko, Biblioterapija: mogućnosti i upotreba u javnim knjižnicama, 1997.
6. Dejan Donev, Etički priručnik, Skoplje, 2019.
7. Doncho Donev, Mincho Nikolov, Priručnik za savjetnike za biblioterapiju, Sofija 2016.
8. Dušan Nedeljković, Povijest filozofije, Skopska predavanja, svezak 1, Makedonska knjiga, Skoplje, 1984.
9. Lav Karsavin, Religijska i filozofska djela, svezak 1, Moskva, 1992.
10. Monah Andrija, Monah Jovan, Posljednja istinska pobuna, Skopje 1999.
11. N. Komlev, Strani jezici, Moskva 2006.
12. N. Rubakin, Psihologija čitatelja i knjiga, Moskva 1977.
13. R. Ingarden, Studije iz estetike, Moskva 1962.
14. Yu Drescher, Biblioterapija: teorija i praksa, svezak 2. Moskva, 2013.
15. 75 godina postojanja Strumske knjižnice, 2021.
16. Social reading and book clubs National Library Wellington. Dostupno na: https://natlib.govt.nz/schools/reading-engagement/strategies-to-engage-students-as-readers/book-clubs [23.9.2024.]
17. Kubishkina, Ya. Klubovi knjiga: sve što trebate znati o ljubiteljima knjiga u zajednici Vivat online časopis. Dostupno na: https://vivat.com.ua/blog/knyzhkovi-kluby-vse-pro-spilnoty-knyholiubiv/#gs.jbwy32 [02.12.2024.]
18. ČITATELJSKI KLUBOVI I MENTALNO ZDRAVLJE POJEDINCA Centar za civilne inicijative (CCI). Dostupno na: https://cci.hr/citateljski-klubovi-i-mentalno-zdravlje-pojedinca/ [2.10.2024.]
19. Tibljaš, V. (2014) „Citateljski klub: upute za voditelje“ gk*r magazin. Dostupno na: https://gkr.hr/magazin/teme/citateljski-klub-upute-za-voditelje--a-1109 [7.10.2024.]

20. The Benefits of Book Clubs Dostupno na: https://giveabook.org.uk/2023/06/20/the-benefits-of-book-clubs/ [11.11.2024.]
21. How a Book Club Can Make You Happier Dostupno na: https://gretchenrubin.com/articles/how-a-book-club-can-make-you-happier/ [18.12.2024]
https://www.instagram.com/bookclub_strumica?igsh=NGJuYnkzbHo1ZWJ2

Copenhagen Libraries Book Clubs

Camilla Søndergaard Andersen
XU5U@kk.dk
Københavns Biblioteker

Napomena uredništva
Autorica je izrazila želju da se članak objavi u verziji u kojoj je predan. Uredništvo je odlučilo omogućiti njegovo objavljivanje u ovom obliku kako bi predstavilo rad čitateljskih klubova u kopenhaškim knjižnicama.

Abstract

This paper will cover how the book clubs at Copenhagen Libraries are organized and how they are marketed to patrons.

You will get an insight into how Copenhagen Libraries use their website as a platform for the book clubs, where patrons can join or start their own book clubs and get information about upcoming book club events.

1. Copenhagen Libraries mission

In Copenhagen Libraries it is our mission to create avid readers. The mission statement is a part of a 10-year strategy which focusses on reading and literature. Our book clubs play a vital role in creating a community around reading and literature, where the Copenhagen citizens can share their reading experiences with others.

2. Organization of the book clubs

Copenhagen Libraries have a city-wide book club format with self-sustaining book clubs, where the patrons loan the literature and facilitate their book club meetings.

Copenhagen Libraries have a book club coordinator, who has the overall overview of the book clubs. The book club coordinator is the joined contact person for all book club requests – both internally and externally. It is the

book club coordinator who receives the patrons' submissions to be part of a book club or when the patrons want to create their own book club.

When Copenhagen Libraries book club coordinator receives a patron's submission to be part of a book club, the coordinator puts the patron in contact with the contact person of the book club that the patron is interested in.

From there the contact person of the book club handles all communication with the patron regarding the particular book club. The coordinator of the book club is a patron as well, so the book clubs are facilitated and run by the patrons themselves.

2.1. Book club hosts

Each library has one or more book club hosts who help the book clubs find available spaces in the library to meet up. The book club hosts also facilitate start-up meetings for the newly started book clubs with guidance on being a part of a book club. Furthermore, they facilitate book club events, where they give book recommendations and help the patrons with questions about being a part of a book club.

Copenhagen Libraries have a total of 30 book club hosts spread across the different libraries.

3. Copenhagen Libraries website

All book clubs are presented on Copenhagen Libraries' website. On the website, patrons can either sign up for a book club or create their own by contacting Copenhagen Libraries book club coordinator through email.

The book clubs are organized according to which genre of books are read in the book clubs or which part of Copenhagen the book clubs want to meet up. The genres are the same as the exhibition categories at Copenhagen Libraries, so it is easy for the patrons to find enough books for their book club and it is also a way to motivate them to find and loan their books from our libraries' exhibitions. In chapter 4.3, you can read more about Copenhagen Libraries book exhibitions.

The website is also used as a recruitment channel for existing book clubs to attract new members, by making the book club visible for interested

patrons to join. We furthermore use the website to create new book clubs, by setting up “empty” book clubs on our website. The “empty” book clubs don’t have any members to begin with but are open for the patrons to join. The patrons can write to Copenhagen Libraries book club coordinator to join a particular book club or to be waitlisted for an “empty” book club”.

When the waiting list for a new book club has four or more participants, the book club coordinator passes on the patrons’ emails to the local book club host, who works at the library where the book club will be meeting. The local book club host will then create and send the patrons a joined email, where they invite them to the first meeting of the book club.

The startup meeting will be held by the local book club host at the library, where the book club is meeting up. For example, if the meeting takes place at Østerbro Library, then the meeting will be facilitated by the local book club host who works at Østerbro Library.

4. Startup meetings for new book clubs

Newly started book clubs are invited to a startup meeting with the local book club host, who helps the book club get off to a good start.

At the startup meeting the participants get practical advice on being a part of a book club as well as tips on having conversations about the books that they are reading together in the book club.

4.1. Choosing a contact person of the book club

Firstly, the book club must choose a contact person for the book club. The contact person of the book club is the contact person regarding submissions to the book club and is responsible for writing the book club’s local book club host, when the book club needs to book an area where the book club can meet up.

The local book club host works at the library where the book club wants to meet up and is also the person that the patrons have been in contact with regarding planning the start-up meeting. The book club can contact the local book club host, when booking an area for the book club meetings.

When the participants have chosen the contact person of the book club, the contact person identifies themselves via email to the local book club host.

This way, the local book club host has the correct contact information for the book club.

4.2. Choosing when to meet up

Next the book club chooses how often they want to meet up, which date and time of the day. We recommend that the book clubs choose the same frequency and time for their meetings. For example, the first Tuesday of every month from 17-18 o'clock. It makes it easier to plan the book club meetings and to remember when to meet up. When the book club has chosen a date and time for their meeting, the contact person of the book club writes the local book club host to book an area where the book club can meet up.

4.3. Finding the right book to read

Copenhagen Libraries have many different books to choose from. We have exhibitions with books of different genres, so the patrons can find the right book for their book club.

An advantage of the book exhibitions is the fact that you can't reserve the books, so you will never be put on a long waiting list to get the book. The book exhibitions also have books in high numbers.

The patrons can see an overview of our book exhibitions through a link.[21]

If the patrons can't find the right book on the exhibitions, they can also find a lot of different books on the shelves and reserve books from all Copenhagen Libraries on our website.[22]

If the patrons want to read a book online, they can use eReolen and eReolen Global (Libby), which has a broad selection of e-books and audiobooks. They can login to eReolen and eReolen Global by using their library-login. They can follow the link to learn more about eReolen Global (Libby).[23]

---

[21] Bogudstillinger på bibliotekerne. https://bibliotek.kk.dk/litteratur/bogudstillinger-0 [20.9.2025.]

[22] Copenhagen Public Libraries. https://bibliotek.kk.dk/english[20.9.2025.]

[23] eReolen Global. https://bibliotek.kk.dk/medier/e-materialer/e-boger-og-lydboger/ereolen-global [20.9.2025.]

4.4. Advice for good book discussions

When discussing a book, it can be a good idea for the book club participants to take turns preparing a few questions about the book beforehand, to keep the book discussion going.

The patrons can for example prepare questions about the characters of the book, plot, setting, and genre, how their experience was reading the book and so on.

We have a book club folder, with suggestions for questions to start a conversation about a book. The book club folder also contains practical advice on which resources to use in order to find a book that the book club want to read.

5. Book club events

Copenhagen libraries offer book club events to inspire the book clubs in their reading and give them good advice on being part of a book club.

At the book club events there will usually be two library employees giving their book recommendations to the participants. Each librarian has prepared 4-5 books to recommend. The two librarians ask each other questions about the books like an interview. The librarians also ask the participants questions about the books as well. The questions also center on whether the participants are part of a book club or are looking to become part of one, in order to figure out if the participants need help joining a book club. The event format is in general very interactive, where the librarians try to involve the participants as much as possible.

After giving their book recommendations, the librarians answer questions from the participants. If some of the participants are interested in joining a book club, the library employees will help them either join one or start a new one.

6. Promotion and merchandise

Copenhagen Libraries have different ways of promoting book clubs.

6.1. Digital promotion of the book clubs

Copenhagen Libraries have digital screens, which show digital posters that market book club events and particular book clubs looking for new members.

The book clubs are also marketed on Facebook, where our marketing manager creates Facebook events for the book club events and post pictures of the library employees in relation to different book club events.

6.2. Physical promotion of the book clubs

To promote the book clubs, we have promotional book club bookmarks at the libraries in Copenhagen. The bookmarks are often placed close to where the patrons loan their books, so they get inspired to become part of a book club while loaning their books.

Copenhagen Libraries also have folders, with practical advice on how to join a book club as well as giving guidance on how to talk about the books.

Lastly, we have tote bags for the book clubs to enhance their feeling of community and being a part of a book club.

All our physical promotion material has initially been developed as prototypes, which were tested on the patrons, to make sure that we reach the right target groups and that the target groups would be interested in using our marketing products for the book clubs.

7. Popular book club genres

Copenhagen Libraries have 20 different libraries with a total of 167 book clubs across the libraries.

The most popular book club genre is book clubs who read bestsellers.

The runner-up is international book clubs, where the participants read and talk about the books in different languages.

In the third and fourth place we have book clubs who read books about politics, society, philosophy and history.

8. Target groups

A lot of young people and international citizens show interest in participating in our book clubs. Some of them also create their own book clubs.

Especially young people who read queer literature, romance, books about the climate changes, sci-fi and fantasy, are interested in joining book clubs.

Many of the young people who want to join a book club, are interested in meeting people who are the same age as them. From the submissions, we can see that age plays a role when it comes to choosing a book club. This can indicate that the patrons are looking to build a social network by joining a book club.

For others it is more important that the book club takes place close to their home. The book clubs can meet up at the libraries, at home or at other public places, such as cafés. Most of the book clubs choose to meet up at our libraries.

Many of the young people and international citizens contact the book club coordinator have recently moved to Copenhagen and are using the book clubs to find a community around literature.

The social component is in general a big factor for a lot of the citizens who want to join a book club. They want to meet new people and share their reading experiences with others. This tendency aligns with our mission to create a community around reading and literature.

9. Further information

This paper has covered how the book clubs at Copenhagen Libraries are organized and how they are marketed to patrons. Copenhagen Libraries are currently making some adjustments to the book club format. If you want to hear more about the adjustments and get further information about the book clubs at Copenhagen Libraries, you are welcome to write Copenhagen Libraries book club coordinator by sending an email to laeseklubber@kk.dk.

3. stručni skup s međunarodnim djelovanjem Suradnja, izgradnja, nadogradnja
Čitateljski klubovi u knjižnicama

1. digitalno izdanje

Nakladnik
Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica

Za nakladnika
Robert Fritz

ISBN 978-953-8515-11-8

Virovitica, 2025.

ISBN 978-953-8515-11-8

9 789538 515118